

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

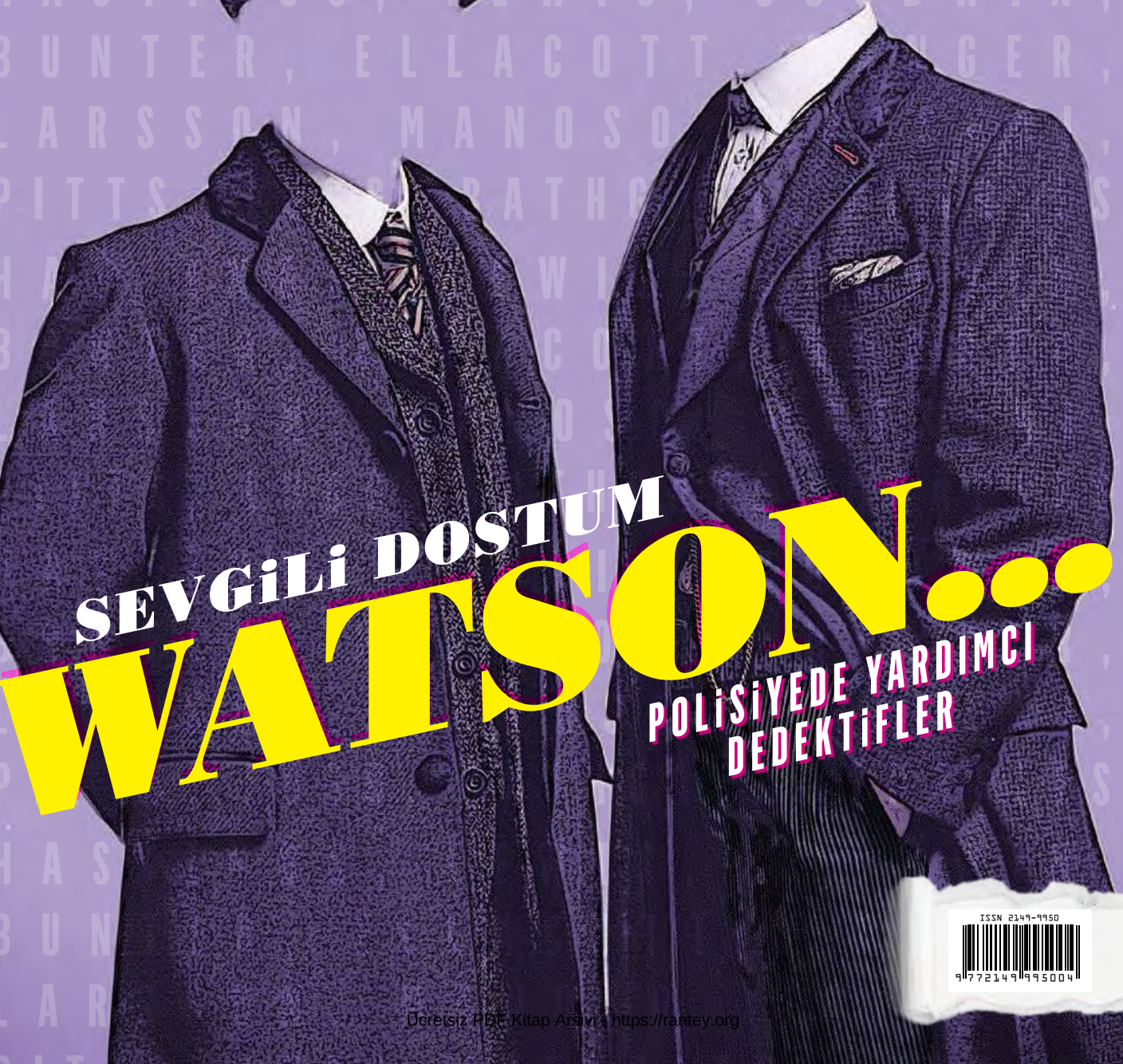
- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

221B

2 AYLIK POLİSİYE DERGİ
EKİM-KASIM 2018 SAYI: 17 FİYAT: 15TL

WATSON NE YER NE İÇER?
FRANSIZ POLİSİYESİNDE YARDIMCI DEDEKTİFLER
EKRANDAKİ WATSONLAR
SINIRSIZ ŞÜPHENİN DÜNYASINDA DOSTLAR, YOLDAŞLAR, YARDIMCILAR
AGATHA'NIN "WATSON" LARI

SEVGİLİ DOSTUM WATSON...

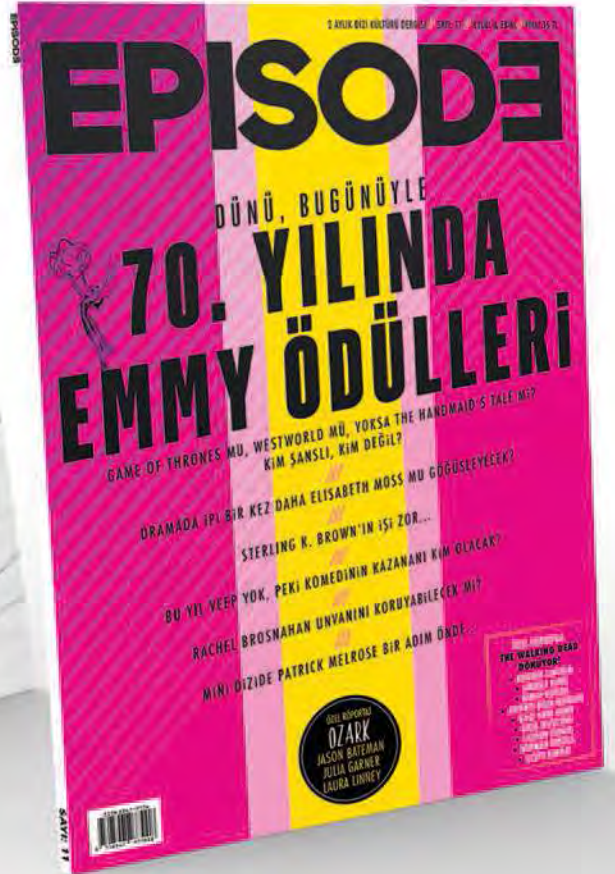
POLİSİYEDE YARDIMCI
DEDEKTİFLER

ISSN 2349-9950

TÜRKİYE'NİN TEK DİZİ KÜLTÜRÜ DERGİSİ **EPISODE**

11. sayısı bayilerde!

EPISODE

DERGİ SATAN HER YERDE • DERGİLİK UYGULAMASINDA • ONLINE SİPARİŞ bit.ly/MylosDukkan

episodedergi.com • [f](#) [t](#) [i](#) [e](#) episodedergi

Mylos
Yayın Grubu

Sherlock Holmes, Hercule Poirot ya da Cormoran Strike... Her biri, farklı karakteristik özelliklere ve herkese nasip olmayacak yetilere sahip, alışılmışın dışında karakterler. Ve bu karakterler, her bir hikâyede, suçun ve suçlunun izini sürüp, adaleti yerine getirmek ve düzeni tekrar sağlamak adına maceralara atılırlar. Bu yolculuklarında onlara eşlik etmek okur olarak bize zevk verir. Ancak biliyoruz ki çoğu zaman dedektif ve biz bu yolculukta yalnız değiliz, bize eşlik eden yardımcı bir karakter var. Dolayısıyla Holmes'ü Watson'dan, Poirot'yu Hastings'ten ve Strike'ı Ellacott'tan bağımsız düşünebilmek pek mümkün değil.

Polisiye edebiyatın ana kahramanı dedektiftir, bu hiçbir zaman değişmez. Ancak dedektifle birlikte yardımcı karakterlerin de zihnimize böylesine kazındığını fark etmek bizi bazı çıkarımlar yapmaya ve sorular sormaya itmeli aslında. Yardımcı karakterin varoluş sebebi, işlevi nedir? Dedektif, okur ve anlatı için ne ifade ederler? Hikâyede, dedektif kadar önem taşıyan planlı karakterler midir? Bunlar gibi birçok soruya yanıt bulabilmek adına bu sayımızda polisiye edebiyatta karşılaştığımız yardımcı dedektifleri inceledik. Görevleri, işlevleri ve kendilerine has özelliklerinden bahsettik.

Polisiyede yardımcı karakter denildiğinde akla ilk gelen isimlerden biri şüphesiz Dr. John Watson. O nedenle kendisini ekranda karşımıza çıkan temsili ve yeme içme alışkanlıkları çerçevesinde incelemek istedik. Yine dosya konumuz kapsamında Erol Üyepazarcı, Altın Çağ'ın kraliçesi Agatha Christie'nin dedektiflerine yardımcı olan karakterleri analiz etti ve Oytun Özgür, Fransız polisiyesinde karşılaştığımız yardımcı dedektifleri ele aldı. Tabii yardımcı dedektif örneklerine Türk polisiyesinde rastlamak da mümkün. Bu bağlamda Saniye Çancı Çalışaneller, Algan Sezgintüredi'nin Vedat ile Tefo'sunu inceledi. Herhangi bir yardımcı karaktere ihtiyaç duymadan mesleklerini icra eden kahramanlar da var elbette. Doruk Tatar yazısında, casus edebiyatında yardımcı karakter konseptini ve casusların neden yalnız çalışmayı tercih ettiklerini irdeleyen bir yazı kaleme aldı.

Bunların dışında, Ercan Akbay seri katillerin ortak noktalarını, zarar verme ve öldürme dürtülerini ve bu dürtülerin altında yatan nedenleri irdelediği bir yazı kaleme aldı. Tülay Güneş Kılıç, Agatha Christie'den sonra polisiyenin kraliçesi olarak adlandırılan P.D. James'in yarattığı yeni kadın dedektif konseptini inceledi. Çağla Üren, usta yönetmeni Roman Polanski'yi ve eserlerini, korku ve gerilim sinemasının özgün karakteristik özellikleri çerçevesinde analiz etti. Ekin Açıkgoz, Polisiyenin Ölümsüz Silahları bölümünde James Bond'un kullandığı silahları incelediği bir yazı hazırladı. Me-like Yazıcı Çangur, *Ruhlar Evi* ve *Paula* gibi romanlarıyla tanıdığımız Şilili yazar Isabel Allende'nin polisiye türünde kaleme aldığı ilk eserini, *Cinayet Oyunu*'nu inceledi. Dengler maceralarıyla tanıdığımız Wolfgang Schorlau, Münih Komplosu'nun yazılış öyküsünü kaleme aldı. Berkem Sağlam yazısında Miss Marple'la özdeşleşen "Spinster" dedektifler karakterini yazdı. Tüm bunların yanında, modern polisiyenin önemli isimlerinden Karin Slaughter'la harika bir röportaj, kitap tanıtımları ve polisiye öyküler sizleri bekliyor.

Piyasa koşullarında gözlemlenen ve hissedilen sıkıntılar nedeniyle yeni sayımızı ufak bir gecikmeyle çıkaracağımızı okurlarımızla paylaşmıştık. Bize ulaştırdığınız iyi dilekleriniz ve ilginiz için teşekkür ediyoruz ve okurlarımızın desteği devam ettiği müddetçe sizlerle daha birçok sayıda tekrar buluşacağımıza inanıyoruz.

Keyifli okumalar...

221B, Sayı 17, Ekim-Kasım 2018,

İki Aylık Süreli Yayın

Editör:

Fulya Turhan

fulya@mylosyayingrubu.com

Özlem Özdemir

ozlem@mylosyayingrubu.com

Ufuk Kaan Altın

kaan@mylosyayingrubu.com

Yoldaş Özdemir

yoldas@mylosyayingrubu.com

Kapak Tasarım: Cansu Özçömert

İç Tasarım: Eren Taymaz

Reklam: Yoldaş Özdemir

(yoldas@mylosyayingrubu.com)

221bdergi.com | bilgi@221bdergi.com

facebook.com/221bdergi | twitter.com/221bdergi

Online sipariş ve yıllık abonelik için:

dukkkan.mylosyayingrubu.com

Mylos Yayın Grubu Yayıncılık Danışmanlık Hizmetleri Ltd.

Şti. adına İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Özlem Özdemir

Adres: Caferağa Mah. Zuhal Sok. Banu Apt. No:1, Daire:1, Kadıköy - İstanbul - **Tel:** 0543 345 46 00

Baskı: Asya Basım Yayın Sanayi Tic. Ltd. Şti

Tevfikbey Mah. Halkalı Cad. No: 162/7

Küçükçekmece - İSTANBUL

Tel: 0212 693 00 08

Sertifika No:36150

Dağıtım: Dünya Dağıtım 0 212 440 2843

221B'de yayımlanan tüm yazı, çizim ve karakterlerin yayın hakları saklıdır. Yayınevi, yazar ve çizerin izni olmaksızın hiçbir yazılı, basılı ve görsel yayın organı ve sanal ortamlarda kullanılamaz.

SOĞUK TOPRAK

Adrian McKinty, Çev: İbrahim Yıldız, Dipnot Yayınları

“Kuzey İrlanda. 1980’lerin başı. İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA) ile İngiliz Devleti arasındaki çatışmanın gene yoğun olduğu bir dönem. Katolik-Protestan ayrışması, sokaklarda isyan, açlık grevleri, kapanan fabrikalar/dükkanlar, bombalamalar...”

Toplumsal çürümenin ur gibi yayıldığı bu boğucu atmosferde bir seri katilin marifetiymiş gibi gözükken iki cinayet: Biri yol kenarındaki hurda bir arabanın içine bırakılmış. Diğeri bir müzik öğretmeni; evinde alnından vurulmuş. Arada ormanın içinde bir ağaca asılı halde bulunan genç bir kadın: İntihar vakası olması kuvvetle muhtemel. Bu olaylar arasında hiçbir bağ yok gibidir. Ama Dedektif Sean Duffy bunların birbirleriyle bağlantısını çözmeye çalışırken işin ucunun “çok önemli” insanlara ve yapılanmalara uzandığını keşfedecektir. Yaşamını tehlikeye atma pahasına... Okuru daha ilk sayfalarından itibaren tekinsiz bir dünyanın karanlık labirentlerine çeken dört dörtlük bir gerilim...

FOTOĞRAFTAKİ KADIN

Alper Kaya, Kent Kitap

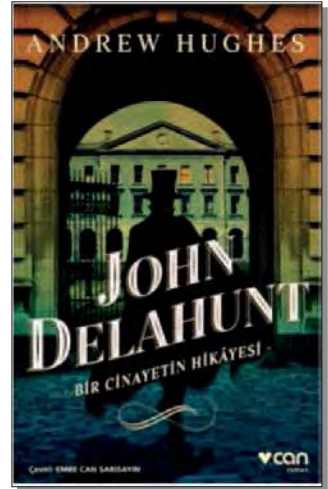
Komiser Tahsin, kısa bir aranın ardından İstanbul’dan uzakta bir macerayla rafa geri dönüyor. İstanbul Cinayet Büro Başkomiseri, Kuşadası’ndaki tatili sırasında geçmişten gelen bir cinayet ihbarıyla karşı karşıya kalıyor! Her aile bir şehirdir ve her şehrin büyük sırları vardır. *Fotoğraftaki Kadın*, sizi Kuşadası’nın sırrını çözmeye davet ediyor.

JOHN DELAHUNT: BİR CİNAYETİN HİKÂYESİ

Andrew Hughes, Çev: Emre Can Sansayın, Can Yayınları

Dublin, 1841. Aralık ayında soğuk bir sabah. Küçük bir oğlan çocuğu tatlı sözlerle kandırılıp annesinin yanından alınıyor ve vahşice katledilmiş olarak bulunuyor. Yoksulluk, eşitsizlik ve siyasal istikrarsızlığın egemen olduğu kentte işlenen onlarca elim cinayetten biri, ama diğerlerinden farklı olarak halkı galeyana sürüklüyor. Çünkü John Delahunt adında sorumsuz bir öğrenci olan katil, aynı zamanda Dublin Kalesi’ndeki istihbaratçıların ücretli muhbiri.

İşin tuhafı, katil ne işlediği cinayetten pişmanlık duyuyor ne de alacağı cezadan korkuyor. Hücresinde idam gününü beklerken serinkanlılıkla hikâyesini kaleme almayı seçiyor. Tarihi bir araştırma yaparken tesadüfen bu olayın belgelerini bulan Andrew Hughes, 1841’de geçen hikâyeyi Dickensvari bir atmosferde ve gotik edebiyata yaraşır bir dilde aktarmayı ustalıklı başarmış.

221B

SAYI 17

TENTEN VE AİLEDEKİ BÜYÜK ESRAR..... 4

DR. BATUHAN CANTÜRK

YENİ KADIN DEDEKTİFİN YARATICISI:

P.D. JAMES..... 12

TÜLAY GÜNEŞ KILIÇ

KAOSUN ÇOKLU YÜZÜ: FAUDA 20

EZGİ ÖZCAN

POLİSİYE SİNEMANIN “ÖTEKİ” YÜZÜ:

ROMAN POLANSKI 30

ÇAĞLA ÜREN

ÖYKÜ: FENOMEN 34

ALPER KAYA

EKRANDAKİ WATSON’LAR..... 44

FULYA TURHAN

FRANSIZ POLİSİYESİNDE YARDIMCI DEDEKTİFLER .. 48

OYTUN ÖZGÜR

SINIRSIZ ŞÜPHENİN DÜNYASINDA DOSTLAR,

YOLDAŞLAR, YARDIMCILAR 52

DORUK TATAR

DR. JOHN WATSON NE YER, NE İÇER? 50

FULYA TURHAN

SIRADIŞI BİR İKİLİ:

ALGAN SEZGİNTÜREDİ’NİN VEDAT İLE TEFO’SU... 56

SANIYE ÇANCI ÇALIŞANELLER

AGATHA CHRISTIE’NİN DEDEKTİFLERİ VE

ONLARIN DOKTOR WATSON’LARI..... 58

EROL ÜYEPAZARCI

POLİSİYELERİN ÖLÜMSÜZ SİLAHLARI..... 61

EKİN AÇIKGÖZ

PULLARIN İZİNDE 70

TUNÇ TAYANÇ

CİNAYET OYUNU 74

ARAŞ. GÖR. MELİKE YAZICI ÇANGUR

KÖTÜLÜĞÜN YÜREĞİ 77

ERCAN AKBAY

KİTAP DEDEKTİFLERİ 82

ÖYKÜ: ANJİ’Yİ KİM ÖLDÜRDÜ? 87

SERDAR USLU

**MÜNİH KOMPLOSU’NUN
YAZILIŞ ÖYKÜSÜNE DAİR**

WOLFGANG SCHORLAU **10**

RÖPORTAJ: KARIN SLAUGHTER 24

**“SPINSTER” DEDEKTİFLER
VE MELEK TEYZE**

DR. ÖĞRETİM ÜYESİ BERKEM SAĞLAM **27**

**POLİSİYE EDEBİYATTA
YARDIMCI DEDEKTİFLER**

EROL ÜYEPAZARCI **38**

TENTEN VE AİLEDEKİ BÜYÜK ESRAR

“Mutlu yaşam olanaksızdır.
İnsanın ulaşabileceğinin en fazlası
kahramanca bir yaşamdır.”

Schopenhauer

Ünlü Fransız psikanalist Serge Tisseron 1985’te yayımlanan *Tenten Psikanaliste Gidiyor* adlı (Tintin chez le psychanalyste) kitabında şu çarpıcı yöntemi seçer: Bir yapıtın bilinçdışı dinamiğini, yaratıcısı hakkında sahip olunacak gerçek bilgiden bağımsız olarak incelemek. Kuşkusuz bu biraz bulmaca çözmek gibidir ve beraberinde bir parça sihir de gerektirir.

Tisseron’un amacı, çizgi romandaki sırların kuşaklar boyunca nasıl iletildiğini ortaya koymaktı. Tisseron, *Tenten* serüvenlerini, konuları, kahramanları, kullanılan sözcükleri ve çizgileriyle bir bütün olarak, aynı analitik olguda ortaya çıkan serbest çağrışım gibi incelemiş ve yaratıcısı Hergé’nin (Georges Remi) babasının tam olarak bilinmeyen kökleri konusunda varsayımlarda bulunmuştur. Bu yazının amacı, Tisseron’un çalışmalarına nesnel kuşkuyla yaklaşarak, çıkardığı sonuçların ya da varsayımların Hergé’nin geçmişi ve Tenten’in gelişimiyle örtüşüp örtüşmediğini okura bırakmak olacaktır.

TISSERON’UN SAVLARI

Tisseron, çalışmasında üç ayrı yapıyı birden incelediğini açıklar: Kahramanların öyküsü ve gelişimi, yapıtın gelişimi ve yaratıcının öyküsü. Önce şunu öne sürer: Hergé, birçok çizgi roman sanatçısının yaptığı gibi *Tenten*’i bir ikili üzerinde kurgulamıştır; yani bir kahraman ve bir yan karakter. Ancak bu ikili, yapıtın gelişimi boyunca değişir ve farklılaşır. Ona göre 1930-1940 dönemi Tenten ve Milou, sonraki dönem ise Tenten ve Kaptan Haddock birlikteliğine dayanmaktadır. Ancak her iki çiftte de göze çarpan ortak bir nokta vardır: Çocukluğun paylaşılmış zıtlığı; bir yanda uysal ve söz dinleyen bir çocuk, öte yanda çocukluğun doğal duygulanımlarını yaşayan haylaz ve kırılgan çocuklar Milou ve Haddock. Tenten her zaman yardımsever, sakin, ölçülü, güçlü bir süper ego-ya sahip bir çocukken, diğer ikisi duygulanımlarını hemen ortaya koyan, coşkulu ve öfkeli, zaman zaman neşeli, zaman zaman hüzünlü, şefkatli ve acımasız olan gerçek çocuğu temsil etmişlerdir. Kuşkusuz bu gözlem doğrudur, ancak sıradışı değildir. Nitekim birçok çizgi roman kahramanında bu farklılık başarıyla kullanılır. Asteriks-Hopdediks (Obelix), Zagor-Çiko, Spirou ve Fantasio vb. Ancak bu, Tenten’de daha belirsiz ve sofistikedir.

Tisseron’a göre sakalı bitmemiş köse Tenten hep olduğu gibi kalmıştır; sonsuz derecede yardımsever, çok iyi aile terbiyesi almış bir genç. Nasıl ki efendi ve dikkatli bir çocuk, ebeveynlerinin arzularının bir cisimleşmesi olmaya çabalarsa Tenten de okurun ona her

bakışında, başkalarının arzularını kazıyabileceği boş bir levha gibi yuvarlak ve boş suratını sunar onlara...

Kaptan Haddock ise gerçek bir çocuğun vücut bulmuş halidir. Öfkeleri, şüpheleri, şiddeti ve şaşkınlığıyla gerçek bir çocuktur. Tenten'in ders verircesine olan konformizmine Haddock'un öldürme isteği duymasında şaşılacak bir şey yoktur!

Hergé'nin kendisini temsil etmesi için belirlediği kişi de sanılanın aksine Tenten değil, Kaptan Haddock'tur. Tisseron'a göre Hergé; çocukluğundaki travmaları ve ayrılıkları anlatma görevini sevimli Kaptanımıza vermiştir. Önce Kaptan bir aile hikâyesi ortaya koysun ki Tenten de bu bulmacayı çözme görevini üstlensin.

Tisseron'un en çok üzerinde durduğu varsayım, Tenten'deki ayrılıklar ve terk edilmelerin, Hergé'nin babası ile ilişkilerinin arasındaki bağlantıyı temsil etmesiydi. Tisseron'a göre yapının ilk döneminde, Tenten'in her yolculuğunda bir babayı çocuğuna, bir çocuğu babasına (bazen simgesel de olsa) kavuşturmakla uğraşmaktadır. İşte örnekler: *Firavunun Puroları*'nda bilgin Philemon Siclone'a mezarın yerini gösteren papirüsü, Raca'ya kaçırılan oğlunu bulup getirmesi; *Mavi Lotus*'ta Profesör Wang'ın oğlunu deliliğinden kurtarması ve babasını tanımasını sağlayarak baba-oğul arasındaki ilişkiyi yeniden kurması; *Ottokar*'ın *Asası*'nda bilgin Hålabiuque'nin yitirdiği

seminer notlarını bulması, gene aynı albümde Muskar XII'nin yitirdiği Sildavya Hanedanı'nın kraliyet esasını bulması ve *Kara Altın*'da Emir Ben Kalish Ezab'ın kaçırılan oğlunu bulması gibi... Tenten'de kahramanlar ayrılmaz, ayrı düşerler ve öykünün devinimini sağlayan, onların kavuşmaları değil, ayrılmaz olmalarıdır.

Tisseron, Kaptan Haddock'ta da bir baba (ata) figürü sorunu gözlemlemiştir. *Kızıl Korsan*'ın *Hazineleri* adlı öyküde Haddock'un atasının Şövalye François de Hadoque olduğu ortaya çıkar. Şövalye Hadoque, XIV. Louis döneminde gemi kaptanlığı yapmıştır. Onun XIV. Louis'in gayrimeşru çocuğu olduğunu düşündürecek bulgular vardır. Kaptan Haddock, atasında, babası tarafından tanınmayan (sevilmeyen) çocuğun ona karşı beslediği ambivalans (ikircikli) duygulanımı hisseder. Kendisi de bu duygulanımı (ambivalansı) atası Hadoque Şövalyesi'ne karşı (onu korsan olarak görmekte zorlanması gibi) hissetmektedir. İlginç olarak bu öyküden sonra Haddock'ta bir değişim görülmüş, sonraki serüvenlerde çocuksu davranışları biraz törpülenmiş, daha olgun bir erkek görünümüne dönüşmüştür.

Tisseron, ikiz polisleri de sorgular. Birbirlerine tıpatıp benzeyen Dupond ve Dupont! Babası aynı olan çocukların soyadı nasıl farklı olabilir? Tek yumurta ikizlerinin babasının ayrı olduğu nasıl düşünülebilir? Hergé, ikiz polisleri ilk olarak X-33 ve X-33a olarak adlandırmış, daha sonra Dupont ve Dupond olarak değiştirmiştir.

Gene Tisseron'un analizine göre maceralarda baba-oğul ayrılığının dışında, anne-oğul ayrılığı da öne çıkmaktadır. Bu saptama, *Kastafore*'nin *Mücevherleri* macerasında manifest hale gelir. Hergé'nin Haddock'la birlikte en çok yorumlanmış yan karakteri şüphesiz Bianca Kastafi-

HERGÉ, BİRÇOK ÇİZGİ ROMAN SANATÇISININ YAPTIĞI GİBİ *TENTEN*'İ BİR İKİLİ ÜZERİNDE KURGULAMIŞTIR, YANI BİR KAHRAMAN VE BİR YAN KARAKTER. ANCAK BU İKİLİ, YAPITIN GELİŞİMİ BOYUNCA DEĞİŞİR VE FARKLIlaşIR. ONA GÖRE 1930-1940 DÖNEMİ *TENTEN* VE *MILOU*, SONRAKİ DÖNEM İSE *TENTEN* VE *KAPTAN HADDOCK* BİRLİKTELİĞİNE DAYANMAKTADIR. ANCAK HER İKİ ÇİFTTE DE GÖZE ÇARPAN ORTAK BİR NOKTA VARDIR: ÇOCUKLUĞUN PAYLAŞILMIŞ ZİTLİĞİ; BİR YANDA UYSAL VE SÖZ DİNLEYEN BİR ÇOCUK, ÖTE YANDA ÇOCUKLUĞUN DOĞAL DUYGULANIMLARINI YAŞAYAN HAYLAZ VE KIRILGAN ÇOCUKLAR *MILOU* VE *HADDOCK*.

ore'dir. Kastafiore en iyi ihtimalle bir bakire, en acımasız ihtimalle hasta bir kişilik, daha yalın söylemek gerekirse cinsel hayatı bozuk histerik bir kadındır. Hergé'nin kadın düşmanı olduğundan şüphelenenler bu albümde ezici bir kanıt görürler. Her sayfada kendini beğenmişliğine yepyeni ve birbirinden kaba çeşitlendirmeler ekleyen, "iğdiş etme tehdidi" oluşturacak kadar baskın bir kanto şarkıcısı!

Hergé'nin bu albümde kendisini anlamamız için diğer tüm albümlerden fazla malzeme sunduğu doğrudur. Bu açığa vuruşun bir kısmı bilinçlidir. Hergé, kendi sahneleme (storyboard) yöntemlerinin bir kısmının parodisini *Kastafiore'nin Mücevherleri*'nde yapar. Ayrıca bu albümün kişisel evriminde çok önemli rolü olduğunu da söylemiştir.

Bu albüm, genelde bu türdeki yapıtların başarıya ulaşmasını sağlayan seyahatler, macera ve komikliklerin hiçbirini içermez. Kahramanlarımızın rakipleri, şimdi bir opera sanatçısı ve bir saksağandır! Dahası Hergé, okuru, çizgi roman sevenlerin iyi bildiği dil oyunlarına çeker. Daha sonra okurlar, çizgi romanları okumak yoluyla kaçmak istedikleri ailevi gerilimler ve çatışmalarla Moulinsart şatosunun samimi ortamında yüzleştirilir. Hergé birçok sanatçı gibi eserine tamamen bağlanmış değildir. Şaşırtıcı olan, *Kastafiore'nin Mücevherleri* ile kendini ese-

rinden özgür kılmasıdır. Son yıllarını eşi benzeri görülmemiş bir mükemmeliyete ulaştıkları çizgisel bir eyleme adanmış birçok sanatçı ve çizimin aksine Hergé hayatının sonunda, çizimlerle ilgili kaygılarının silinip gittiği bir dinginliğe varmıştır. Bize, sonunda ulaştığını belirttiği, kendisiyle barışma hali ve içsel gerilimlerini azalttığı bir yapıt sunmuştur.

Tekrar Kastafiore'ye dönersek, ne kadar narsisist olursa olsun sopanomuz, mücevherlerini süslenmek için kullanmaz aslında. Aynada kendini çok güzel bulsa da zaten çoğu zaman kilitli duran mücevherlerinin burada esamisi okunmaz. Onu mücevherlere bağlayan ilişki de maddi değildir. O zaman bu mücevherler neyi temsil etmektedir? Psikanalitik olarak en basit simge çözümlemesi, mücevherde kadın üreme organının bir benzetmesini görmektedir. İffetli çiçeğin, sürekli kaybettiğine inandığı bu değişken renkli zümrüt, o halde bekâretin simgesi, çalınma takıntısıysa tecavüz korkusu olabilir. Ancak Tisseron'un analizi farklıdır. Mücevherlerin onun bekâretini değil, bir çocuğu simgelediğini öne sürer. Bu çocuk Hergé yani Kaptan Haddock'tur. Kastafiore en değerli varlığını yitirme korkusunu taşıyan, aldatılmış, terk edilmiş bir kadındır. Kaptan için hüznü bir annedir...

GELİN, TARTIŞALIM

Acaba bu varsayımlar biraz zorlama mı? Bu türden ilişkilendirilmeler birçok konuda yapılabilir. Bu tip önermelerin doğrulamasını yapmak çoğu zaman mümkün olamamaktadır. Ayrıntılara inelim: Hergé'nin babası Alexis Remi, çocuk giysileri üreten bir firmada çalışıyor ve modeller çiziyordu. Pek fazla para kazandığı söylenemezdi. Hergé, çocukluk anılarında babasının modeller çizmesini hayranlıkla izlediğini ve huysuzluk yaptığında babasının, oyalanması için eline bir kâğıt ve kalem tutuşturduğunu anlatır. Babasıyla ilişkisi annesine oranla daha renkli olsa da Hergé'nin babasına çok düşkün olduğuna dair sağlam kanıtlar yok elimizde. Hergé'nin çocukluk *anılarının* daha çok izcilikle ilgili olduğu, kişiliğinin gelişiminde izcilikteki *deneyimlerin* daha etkili olduğu görülmektedir. Çünkü izcilik yoksul bir ailenin çocuğu olan Hergé'ye ilk kez dünyayı gezme ve yaşamı tanıma olanağı vermişti. Küçük bir izciyken "Meraklı Tilki" olarak tanınan Hergé, İtalya, İsviçre ve Avusturya'yı gezme olanağı bulmuştu. Bu dönemde farklı kültürlerle ilgi duymaya başlamıştı. Çocukluğunun bu dönemi Tenten'in

yaratımında da çok etkili olmuştur. Nitekim Tenten son macerasına kadar (*Kastafiore'nin Mücevherleri* hariç) sürekli bir yerden bir yere dolaşmıştır.

Hergé yine bu dönemde onu yaralayan bir olay yaşamıştı. Babasının patronunun baskısıyla laik eğitim veren bir okuldan alınarak Katolik bir okula yazdırıldı. Bunun sonucunda üyesi olduğu Belçika İzçileri'nden ayrılarak Katolik İzçiler Federasyonu'na katılmak zorunda bırakıldı. Günlüğünde bu olayın onu çok üzdüğünden, kendisini bir hain ve döneke gibi hissettiğinden bahsetmiştir. Freud'un bilinçdışının *zamansızlık* kavramı, çocuklukta bastırılan korkuların ve arzuların ya da bütün deneyimlerin, bastırma nedeniyle bugünün sürekliliğinden koparıldığı, bireyin gelişimine katılmadığı ve sonraki deneyimlerinden ve gelişiminden etkilenmediği anlamına gelir. Bunlar, şiddetlerini ve özgün niteliklerini aynen korur. Bu teori, klinikteki saplantı kavramının temelidir. Burada bir parantez açıp bir saptama yapabilir miyiz? Çok sevdiği izci grubundan ayrılmak Hergé için bir saplantı (takıntı) haline dönüşmüş müdür? Tisseron'un söz ettiği *Tenten*'deki ayrılıkların ve terk edilmelerin sıklığının nedeni babasıyla ilgili değil de yuvası olarak kabul ettiği Belçika İzçileri'nden koparılması mıdır?

Freud'a geri dönelim: Saplantı yalnızca çocukluk ortamındaki bir insanla değil, libido gelişmesinin evrelerinden biriyle de ilgili olabilir. Saplantı kavramının altındaki klinik gözlemlerin öncü yapısı, tartışmaya açık yorumlara ve sorunlara yol açmıştır. Nedir bunlar? Bilinçdışının zamansızlığı görüşü saplantı kavramına yol açmıştır ancak bu görüş, tekrarlama zorlanımı hipotezinde zaten vardır. *Tekrarlama zorlanımı kavramı* özetle, ruhsal yaşamın yalnızca haz ilkesiyle değil, daha temel bir ilkeyle düzenlendiğini öne sürer: İçgüdülerin, deneyimleri ve tepkileri tekrarlama eğilimi ortaya çıkar. (*Tenten'deki ayrılıklar gibi mi?*) Freud, hastaların acı verici deneyimleri tekrarlama zorlanımı altında olduğunu iddia eder. Ayrıca çocukların tıbbi müdahaleler, operasyon gibi hoş olmayan deneyimler de olsa bu deneyimleri tekrarlama ya yönelik eğilim sergilediklerini söyler. Acaba Freud sağlıklı düşünmekte midir?

Çocukluğun gerçek tablosu bulanık olduğu zaman, siste ilerlemeye yönelik yapay çabalar, bir bilinmeyeni (yani bugünkü özgünlükleri), daha az bilinen bir şeyle (yani çocuklukla) açıklamaya yönelik bir girişime yol açar. Kanımca bu zorlama çabaları bırakıp gerçek (güncel)

etkenler üzerine odaklanmak daha yararlıdır. Güncel hedefleri, güncel güçlükleri, gereksinimleri daha iyi kavrama sürecinde geçmişin örten sis perdesi de dağılmaya başlar.

Geçmiş, onca zamandır aranan bir hazine değil, sadece bireyin anlaşılmasında, sevinçle karşılanan bir yardımcı olarak kabul edilebilmelidir!

YANITLAR: AİLE SIRLARI

Tisseron'un bulgularının büyük yankı yapması üzerine Thierry Smolderen ve Pierre Sterckx adlı iki gazeteci, Hergé'nin ailesiyle ilgili ayrıntılı bir araştırma yapar. Bu araştırmanın sonucunda Hergé'nin hayattayken gizlediği bazı sırlar açığa çıkar: Babası gayrimuşru bir çocuktur. Hergé'nin babaannesi Marie Dewigne, soylu bir ailenin yanında çalışan bir hizmetçidir. Evin reisi Baron Dutzeel'den hamile kalır ve ikiz bebekler dünyaya getirir: Leon ve kardeşi Alexis (Hergé'nin babası). Çocuklar babaları tarafından tanınmazlar. O dönemde evlilik dışı bir çocuğa sahip olmanın zorlukları ortadadır. Barones Dutzeel, işin daha da büyümesini önlemek için işçilerden Remi (üvey büyükbaba) ile Marie Dewigne'yi anlaşmalı bir evliliğe zorlar. Böylece ikizlerin bir soyadı olmuştur.

Tisseron'un varsayımları doğrulanmış görünmektedir. Hergé'nin öyküsünde bir aile sırrı

TISSERON'UN ZEKİCE BULUŞLARI OLDUĞU SU GÖTÜRMEZ. ANCAK BU, HERGÉ'NİN BENLİĞİNİN VE GERÇEKLİĞİNİN YALNIZCA BİR BÖLÜMÜDÜR. GERÇEKLİĞİ DEĞİŞTİRME UMUDU OLMADIĞI ZAMAN BİLE ZİHNİMİZ, OLANI DEĞİŞTİRMEK VE İLERLEMEK İÇİN YENİ YOLLAR ARAR. BİLGELİK, GERÇEKLİĞİ NE ZAMAN KENDİ İSTEKLERİMİZE GÖRE BİÇİMLENDİREBİLECEĞİMİZİ, DEĞİŞTİRİLEMEYECEK OLANI İSE SÜKÜNETLE KABULLENEBİLMEMİZ GEREKTİĞİNİ BİLMektir.

vardır: Oğullarını tanımayan ve onlara soyadlarını vermeyen bir baba. Tıpkı Haddock'un atası XIV. Louis gibi. XIV. Louis, Baron Dutzeel'e bir göndermedir. Diğer varsayım da doğrulanmıştır. Kastafiore (Marie Dewigne) baştan çıkarılmış ve terk edilmiş bir kadındır. Ve Dupond ile Dupont: İkizlerin soyadlarındaki karmaşıklığın nedeni açığa çıkar. Büyükbaba Remi, çocukları resmi olarak tanır ve onlara soyadını verir. Bir biyolojik baba ve bir de soyadlarını aldıkları baba. Tisseron, zekice sorular sormuş ve yanıtlarını almıştır.

SON SÖZ: YAŞAMIN ANLAMI ÜSTÜNE...

Çoğumuz bir insanı hayatının bir dönemiyle tanırız, kavrarız. Bu, son dönemi de olabilir, ilk dönemi de. Ancak insan, doğumundan ölümüne aynı insan değildir. Zaman içinde değişir, dönüşür. Onu tanıdığımızı sandığımız zaman kesitlerinde kişiliğinin yalnızca bir bölümünü tanıma şansına kavuşuruz. Hergé de zaman içinde değişmiş, bunu Tenten'e de yansıtmıştır. Meraklı Tilki olarak başladığı yaşam yolculuğunda, Nazi işbirlikçisi olarak suçlandığı acı bir dönem yaşamış, buna rağmen çalışmalarını sürdürmüş, sonunda De Gauile tarafından onurlandırılmıştır. Daha önemlisi, neredeyse dünyanın her köşesinde yüz milyonlarca okur tarafından tanınan ve sevilen bir kahraman yaratmıştır.

Tisseron'un zekice buluşları olduğu su götürmez. Ancak bu, Hergé'nin benliğinin ve gerçekliğinin yalnızca bir bölümüdür. Gerçekliği değiştirme umudu olmadığı zaman bile zihnimiz, olanı değiştirmek ve ilerlemek için yeni yollar arar. Bilgelik, gerçekliği ne zaman kendi isteklerimize göre biçimlendirebileceğimizi, değiştirilemeyecek olanı ise sükûnetle

kabullenebilmemiz gerektiğini bilmektir. İnsan olarak ortak bir sorunumuz var. Neredeyse hepimiz, mutlu olmak için dünyaya geldiğimize inanıyoruz. Bu da dünyaya yabancılaşmamıza, onu çelişkilerle ve sorunlarla dolu bir yer olarak görmemize yol açıyor. Gerçekte dünya, insanların mutlu bir yaşam sürmeleri için tasarlanmış bir yer değildir. "Yaşamın amacı; arayış ve iz bırakmak olmalıdır."

Hergé, geçmişindeki değiştirilemeyecek anıları, olayları kabullenebilmiş midir? Yoksa onları sofistike bir bulmacaya dönüştürüp sanatsal üretimini zenginleştirecek bir materyal olarak mı kullanmıştır? Bu sorunun yanıtını verebilmek güç görünüyor.

Ancak bütün bu tartışmaların ötesinde hâlâ tam olarak açıklanamayan yalın bir gerçeklik var. *Tenten* nasıl bu kadar evrensel olabildi ve bütün dünyada nasıl bu kadar benimsenebildi? Belki de bu sorunun yanıtı, sanatın gizeminde ve insan zihninin anlaşılmazlığında...

KAYNAKÇA

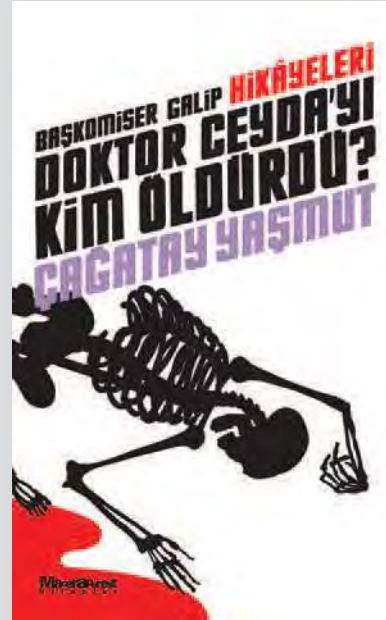
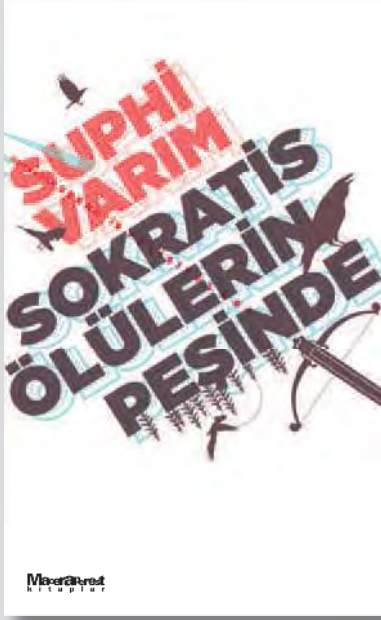
Tisseron, Serge (1985). *Tintin Chez le Psychanalyste*. Paris: Aubier.

Tisseron, Serge (1992). *Tintin et Les Secrets de la Famille*, Paris: Aubier.

Gürdağcık, Sinan (1997). "Çağının Bir Tanığı Olarak Tenten, Nam-ı Diğer Hergé", *Sanat Dünyamız*, Çizgi roman, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Oğlak'ta iyi polisiye, iyi edebiyat...

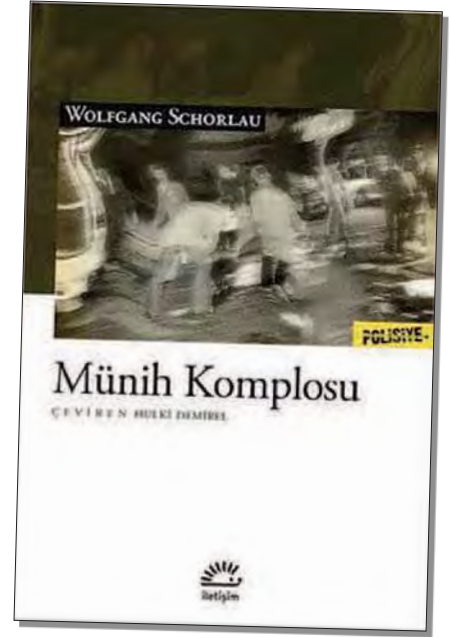
Bütün seçkin kitapçılarda, internet satış noktalarında ve
Zambak sokak, 21 Beyoğlu adresinde.

facebook.com/oglakyayinlari | twitter.com/oglakkıtap | instagram.com/oglakkıtap

www.oglak.com

MÜNİH KOMPLOSU'NUN YAZILIŞ ÖYKÜSÜNE DAİR

Sevgili okurlarım; bu kez size kendi atölyemden bir Dengler¹ romanı olan *Münih Komplosu*'nun yazılış hikâyesine dair bir şeyler anlatmak istiyorum. Romanım Türkçeye de çevrilmiş, çok mutlu oldum. Münih polisi üzerindeki baskıyı daha da artıran bu romanın etkisiyle, Almanya tarihindeki en büyük terör saldırısıyla ilgili soruşturmanın yeniden açılması verilen emeklerin ödülü oldu adeta. Artık kimse, sağcı terörden korkmayacak...

Nefis bir sonbahar gününün akşamüstü saatlerinde bir telefon aldım. Konuşma, hatırlayabildiğim kadarıyla şu şekilde geçti:

“İyi günler, siz polisiye romanlar yazar Sayın Schorlau musunuz?”

“Evet. Polisiye roman yazarıyım. Pardon ama siz kimsiniz?”

“Bunun konumuzla ilgisi yok şu anda.”

“Peki. Ne istiyorsunuz benden?”

“Elimizde, ilginizi çekeceğini düşündüğümüz bir şey var.”

“Nereden arıyorsunuz?”

“Evinizin önündeyiz!”

İZ PEŞİNDE...

Kapımın önünde kim ya da kimlerin olduğuna bakmakla belki pervasızlık ettim. Orta sınıf bir araçta oturan, emekli olmak üzere ya da emekli olmuş polisler benzeyen, küçük ama yine de belirgin bira göbekli iki kişi gördüm. Beni yanlarına götürdüler ve gece boyunca çeşitli soruşturma dosyalarına bakmamı

sağladılar. Bunlar, Münih'teki Oktoberfest'e 26 Eylül 1980'de düzenlenen korkunç saldırının² ardından kurulan Theresienwiese³ Özel Soruşturma Komisyonu'nun dosyalarıydı. Sabahın erken saatlerine kadar okudum. İki adam da beni sadece arada sırada böldü; o da bazı sorgulamalara ya da dosyalara düşülmüş notlara dikkat çekmek için. Bana, komisyonun nihai raporunda kullanılmayan bazı görgü tanıklarının ifadelerini gösterdiler mesela. Sonradan anladım ki benden aslında iz sürmemi istiyorlardı.

Sonunda bana bir kitap önerdiler: Ulrich Chaussy'nin⁴ *Oktoberfest. Bir Suikast*'ını. Sabahın köründe beni Stuttgart'a geri getirdiklerinde, saldırıyla ilgili soruşturmanın manipüle edildiğinden emindim artık. Radikal sağ bağlantı, sistematik olarak soruşturmaları çıkarılmıştı.

Bir süre sonra, Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nin⁵ istihbarat servisi Stasi'nin⁶ arşivlerinde konuyla ilgili araştırma yapan bir gazeteciyle konuştum⁷. Bu gazeteci, Stasi'nin söz konusu saldırıyla ilgili elinde ne tarz bilgiler bulunduğunu araştırıyordu. Şaşkındı çünkü arşivlerde olaya ilişkin on bin sayfadan fazla belgeye ulaşmıştı. Bu belgelerden müthiş bir kitap çıktı. Okuduğunuzda, Stasi'nin Münih polisinin kucağında oturduğu hissine kapılıyorsunuz. Her şeyi biliyorlardı. Her öğle arası kaydedilmişti ve Stasi, polislerin müdavimi oldukları restoranlardan dahili telefon nu-

maralarına kadar her şeyi öğrenmişti. Saldırı sonrasında olay yerinde Anayasayı Koruma Dairesi⁸ ajanlarının da bulunduğunu okuduğumda ürperdim. Georg Dengler'in artık beşinci davası vardı.⁹

EMEKLERİMİN ÖDÜLÜNÜ ALDIM

Bir araştırma kitabı yazmayacaktım. (Ulrich Chaussy, bunu zaten mükemmel bir şekilde yapmıştı.) Heyecanlı ama kurgu bir hikâye aracılığıyla okurlarıma gerçeği göstermek istiyorum. Georg Dengler olmasaydı okurlarım belki bu olayla hiç ilgilenmeyecekti. Bu yüzden, siyaset ya da toplumsal olaylardan esinlenmiş ana hikâyenin yanında, bu hikâyeyi güçlendirmeyi amaçlayan, karakterlerimin aşklarını, acılarını, Stuttgart ya da dünyanın başka yerlerindeki günlük hayatlarını anlattığım yan hikâyeler de ekledim. Münih polisi üzerindeki baskıyı daha da artıran bu romanın etkisiyle, Almanya tarihindeki en büyük terör saldırısıyla ilgili soruşturmanın yeniden açılması verilen emeklerin ödülü oldu adeta. Artık kimse, sağcı terörden korkmayacak...

NOTLAR

- 1 Schorlau'un yarattığı eski polis dedektif karakteri. (Ç.n.)
- 2 26 Eylül 1980'de, Münih'te Ekim Festivali (Oktoberfest) alanında düzenlenen bombalı saldırıda 13 kişi öldü, 211 kişi de yaralandı. Bombayı yerleştirdiği ileri sürülen ve aşırı sağcı görüşlere sahip olduğu ortaya çıkan bir kişi de hayatını kaybetti. Soruşturmada saldırganın tek başına hareket ettiği sonucuna varılsa da bu sonuç kimseyi tatmin etmedi ve siyasilerin aşırı sağ örgütleri koruduğundan şüphe edildi. Soruşturma, 2014 yılında yeniden açıldı. (Ç.n.)
- 3 Theresienwiese (Theresien Çimenleri): Münih'teki Oktoberfest'in düzenlendiği yeşil alanın adı. (Ç.n.)
- 4 Ulrich Chaussy: Söz konusu saldırıyı kitaplaştıran araştırmacı gazeteci. Soruşturmanın yeniden açılmasında büyük pay sahibi. Kitabı *Kör Nokta* adıyla 2013'te sinemaya uyarlandı. (Ç.n.)
- 5 Demokratik Almanya Cumhuriyeti ya da Doğu Almanya: II. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan, SSCB'nin kontrolündeki sosyalist devlet. 1990'da eski adıyla Batı Almanya ile birleşti. (Ç.n.)
- 6 Staatssicherheitsdienst (Devlet Güvenlik Teşkilatı) kelimesinin kısaltması (Ç.n.)
- 7 Yazar, Ulrich Chaussy'yi kastediyor. (Ç.n.)
- 8 Almanya'nın iç istihbarat servisi. (Ç.n.)
- 9 Dengler karakteri, daha önce dört kitapta karşımıza çıkmıştı. (Ç.n.)

YENİ KADIN DEDEKTİFİN YARATICISI: P.D. JAMES

KADIN POLİSİYE YAZARLARI, AGATHA CHRISTIE VE DOROTHY SAYERS’IN ALTIN ÇAĞINDAN BU YANA ÇOK UZUN BİR YOL KATETTİLER. 1962’DE YAZMAYA BAŞLAYAN P.D. JAMES, DAHA ÖNCEKİ TÜRÜN GELENEKLERİYLE 1980 SONRASI POST-DEDEKTİF KURGUSUNUN BÜYÜK FEMİNİST BASKISI ARASINDA KÖPRÜ GÖREVİ GÖRDÜ. KOYU BİR MUHAFAZAKÂR VE ANGLİKAN OLAN JAMES, HEM KURBANIN HEM DE KATİLİN PSİKOLOJİK ANALİZİNE ÖNEM VERDİ.

On altı yaşında okulu bırakıp 42 yaşında ilk romanını yazan, Cordelia adında bir kızcağız ile feminist kadın dedektif kurgusunda fırtınalar yaratan, melankolik şair polis başmüfettişi romanlarıyla sayısız ödül kazanan, üstüne kült bir bilimkurgu romanı bulunan, dedektif kurgusu üzerine incelemesi derslerde okutulan, bununla yetinmeyip bir de Jane Austen’in Pemberley Malikânesi’ne cinayeti getiren, böylelikle biricik Darcy’imizi müşkül duruma sokan, Agatha Christie’nin ölümünden sonra Ruth Rendell ile beraber “Polisiyenin Kraliçeleri” payesini paylaşan, 70’inde Barones unvanı alıp Lordlar Kamarası üyesi olan birine Diva’dan başka ne denilebilir ki?

Kadın polisiye yazarları, Agatha Christie ve Dorothy Sayers’ın Altın Çağından bu yana çok uzun bir yol katettiler. 1962’de yazmaya başlayan P.D. James, daha önceki türün gelenekleriyle 1980 sonrası post-dedektif kurgusunun büyük feminist baskısı arasında köprü görevi gördü. Koyu bir muhafazakâr ve Anglikan olan James, hem kurbanın hem de katilin psikolojik analizine önem verdi. Eserlerinde geleneksel dedektif romanının kapalı oda bulmaca formülü yanında çağdaş feminizm unsurlarına da bolca yer verdi. P.D. James, önceki yazarları anımsatan bir tarzda ana kahraman olarak erkek dedektif kullandı ama aynı zamanda bir kadın özel dedektif de yazıp bununla yeni kadın dedektif tipini yarattı. James’in intihara veya feminizme dair düşünceleri ve adalet ve ceza konusundaki endişeleri, onu Agatha Christie’den çok daha derin ve ciddi bir yazar haline getirip sosyal ve

politik değişimleriyle meseleleri yansıtan yeni türden bir dedektif kurgusunun öncülerinden yaptı.

1997’de P.D. James, o güne kadar yaptıklarından daha farklı bir projeye imza atar. “Tam olarak yaşam hikâyesi değil, sadece bir parçası” diyerek, bir senelik zaman dilimini günlük şeklinde anlattığı bir kitap yayımlar. *Time to Be in Earnest* adını verdiği kitapta da itiraf ettiği gibi yazar, iyi bir mektup yazarı veya günlük tutucusu değildir; üstelik özel yaşamı konusunda son derece ketumdur. Ama tıpkı seneler evvel Agatha Christie ve Ngaio Marsh’ın yaptığına benzer şekilde, bir biyografi yazarından daha önce davranıp kendisini yine kendi kaleminden okurlarına tanıtmaya isteği taşır. Otobiyografisinde de dedektif romanlarındaki örgüyü izler, doğrudan duygularından veya hayatın acı verici olaylarından bahsetmez, ancak ipuçlarıyla okurun bunları anlamasını sağlar. Örneğin, Ted Hughes’in şiirlerini Sylvia Plath ile ilişkisiyle bağdaştırarak kocasının akıl hastalığının yaşattığı acı hakkında dolaylı olarak konuşur.

Phyllis Dorothy James, 3 Ağustos 1920’de Oxford’da, “çok istenilen bir ilk çocuk olarak” doğdu. Annesi Dorothy May James, üç yıl boyunca çocuk sahibi olmak için tedavi görmüştü. I. Dünya Savaşı sırasında tanıştıklarında Sidney makineli tüfek kollarında bir çavuştu, büyük aşk yaşayan çift, beklememeye karar verip 1917 senesinde evlendi. Phyllis’in doğumundan sonra, 18 ay aralıklarla önce kız kardeşi Monica ve daha sonra kardeşi Edward dünyaya geldi. Görünüşte mutlu görünen evlilik çok geçmeden

çatırdamaya başlar, fakat o yıllarda boşanma bir tabu olduğu için beraber yaşamaya devam ederler. Mutsuz Dorothy'nin akıl sağlığı çok yerinde değildir. Öğretmen olmak istediği halde eğitim hayatına parasızlık yüzünden devam edemeyip 16 yaşında okulu bırakmak zorunda kalan Sidney James, zamanının çoğunu dışarıda geçirmeye başlar. Gitgide aksileşir, yemeklerini yalnız başına yiyen, tatmin edilmesi imkânsız, sert, geçinilmesi güç bir insan olup çıkar. Küçük Phyllis o zamanlar değil ama sonraları kendisi de eğitim hayatını yokluk yüzünden yarım bıraktığında ve daha sonra, yine Sidney'de olduğu gibi eşi ciddi zihinsel rahatsızlığa kapılınca babasını çok iyi anlayacaktır. Phyllis dört ya da beş yaşındayken, Oxford'dan Galler sınırındaki Ludlow'a taşınırlar, kasaba eşsiz tarihi ve doğal güzeliğiyle hayal gücü kuvvetli bir çocuk için adeta cennet gibidir. Phyllis ve kardeşleri özgürce kırlar, çayır kenarları ve kayalıklarda yürüyüşler yapıp mağara keşif gezilerine katılırlar. Henüz daha beş yaşında, annesinin aldığı çizgi romanlardan okumayı söken Phyllis, hikâyeler okumayı ve bunları hayal gücüyle daha da süsleyerek kardeşlerine anlatmayı pek sever. Okula giderken ona eşlik eden, yaşça daha büyük bir oğlan, boğulmuş birinin cesedini görmek ümidiyle hep nehir kenarından yürümeyi tercih eder. P.D. James, yıllar sonra verdiği bir

röportajda belki de bu yüzden, ölümüne karşı hep ilgi duyduğunu belirtir ve şöyle devam eder: "... Çok küçükken bile ölüm üzerine kafa yorardım. 'Humpty Dumpty bir duvara oturdu' tekerlemesini ilk duyduğumda, 'Düştü mü yoksa itildi mi?' diye düşünmüştüm."

Phyllis, koyu Hristiyan bir aileden geliyor, iki büyükbabası da kilisede çeşitli görevlerde bulunmuştu ve ebeveynleri de Anglikan Kilisesi'ne bağlılıklarını sürdürmüşlerdi. Phyllis, sürekli okuyup araştırıp yer yer dini tartışmalara girecek ama dini inancını her daim koruyacak, bunu kitaplarına da bolca yansıttı. Örneğin, polisiye türünün dışına çıkarak yazdığı, bir distopik roman olan *The Children of Men*'de Hristiyanlık öğeleri bolca bulunur. Genç kızın okulda aritmetiği çok parlak değildir ama İngilizce, tarih ve edebiyat derslerini çok sever. Parlak bir öğrenci olmasına rağmen maddi sıkıntılar yüzünden Cambridge Kız Lisesi'ndeki eğitimini yarıda bırakıp eve dönmek zorunda kalır.

Babasıyla birlikte sık sık Fulbourne Akıl Hastanesi'nde yatan annesini ziyarete gider. Ailesine yardımcı olabilmek için çalışmak zorunda olan genç kız, kamu hizmetleri sınavına girer ve ilk işine başlar. Phyllis çok gençtir ve iş sıkıcıdır, üstelik ofiste çalışan kadınların uğradığı çeşitli önyargılara maruz kalır. Seneler sonra,

BABASIYLA BİRLİKTE SIK SIK FULBOURNE AKIL
HASTANESİ'NDE YATAN ANNESİNİ ZİYARETE GİDER.
AİLESİNE YARDIMCI OLABİLMEK İÇİN ÇALIŞMAK ZORUNDA
OLAN GENÇ KIZ, KAMU HİZMETLERİ SINAVINA GİRER
VE İLK İŞİNE BAŞLAR. PHYLLIS ÇOK GENÇTİR VE İŞ
SİKICIDIR, ÜSTELİK OFİSTE ÇALIŞAN KADINLARIN UĞRADIĞI
ÇEŞİTLİ ÖNYARGILARA MARUZ KALIR. SENELER SONRA,
HOŞ OLMAYAN DENEYİMLERİNİ KAHRAMANI CORDELIA
ÜZERİNDE, SIKICI OFİS MEMURLUĞU DEĞİL AMA BİR BAŞKA
"KADINLARA GÖRE" OLMAYAN İŞ, ÖZEL DEDEKTİFLİĞİ
YAKIŞTIRARAK AKTARACAKTIR.

hoş olmayan deneyimlerini kahramanı Cordelia üzerinde, sıkıcı ofis memurluğu değil ama bir başka "kadınlar göre" olmayan iş, özel dedektifliği yakıştırarak aktaracaktır. Phyllis, bir buçuk sene sonra istifasını verir ve Cambridge Festival Tiyatrosu'nda asistan sahne yöneticisi olarak daha farklı bir iş bulur. Sosyal yaşamı da hareketlenen Phyllis, 8 Ağustos 1941'de, 21. doğum gününden sadece beş gün sonra Connor Bantry White adlı bir tıp öğrencisiyle evlenir.

Bir doktorun oğlu olan Connor, evlendikleri esnada Cambridge Üniversite'sinde tıp eğitimine devam ediyordu. Okulu bitirir bitirmez orduya alınan genç doktor, Hindistan'a gönderilir. Bu sırada ikinci çocuğuna hamile olan Phyllis, Londra'daki bir hastanede bombardımanlar altında doğum yapar. Genç kadının işi zordur, savaşın getirdiği sıkıntılar içinde iki küçük kızına bakmaya çalışır, yiyecek kısıtlıdır, saatlerce kuyrukta beklediği olur fakat güçlüklerle alışkın olan Phyllis bugünleri de kolaylıkla atlatır. İrlandalı cazibesi ve gelecek vaat eden kariyeriyle dikkat çeken kocası Connor White, savaşın bitimiyle eve döner ama bambaşka birine dönüşmüştür. Hassas bir kişiliğe sahip, okumayı seven, kültürlü genç doktorun akıl sağlığı savaşla ilgili bir travma neticesinde bozulmuştur. Kestirilmez fevri hareketlerde bulunur, hatta bir seferinde pencereden atlayarak intihar etmek ister. Connor White yıllar boyunca akıl hastanelerine girip çıkacak ama muhtemelen şizofreniden mustarip olmasına rağmen kendisine resmi bir tanı konulamayacaktır. Bu yüzden ki ordudan malulen emekli olamaz ve ev geçindirme yükü yine Phyllis'e kalır. 1949 yılında bir gazete ilanına cevap vererek, Ulusal Sağlık Hizmetleri'nde büro pozisyonuna başvurur. Londra'daki bir hastanede dosya memuru olarak işe alınır,

hırsı ve azmi sayesinde zamanla bürokrasinin üst mevkilerine kadar yükselir.

P.D. James, yazmaya her zaman yetenekli olduğunu bildiğini belirtip bu kadar geç başladığı için pişmanlık hissettiğini her fırsatta dile getirmiştir. 30'lu yaşların sonlarına yaklaştığında gemi kaçmadan hemen bir şeyler yapması gerektiğine karar verir ve bir romanla işe koyulur. Gündüzleri ofiste çalışıp akşamları gece kurslarına devam ettiği, bu arada hem hastanede yatan eşinin hem de evdeki iki küçük kızının ihtiyaçlarına koştuğu yoğun tempo uzun yıllar boyunca sürer. Yazmaya ayırabildiği zaman çok azdır, sabah 6'da kalkıp günün telaşı başlamadan çalışmak için ancak bir saati vardır.

P.D. James, yıllar sonra yazacağı ve *Talking About Detective Fiction* adını vereceği polisiye edebiyatı üzerine olan incelemesinde, E.M. Forster'ın *Roman Sanatı*'na atıfta bulunur: "‘Kral öldü, arkasından kraliçe de öldü’ dersek öykü olur. ‘Kral öldü, sonra kederinden kraliçe de öldü’ dersek, olay örgüsüne döner. ‘Kraliçe öldü, nedenini kimse bilmiyordu, sonradan anlaşıldı ki kralın ölümüne duyduğu üzüntüden ölmüş.’ Bu, içine gizem katılmış bir olay örgüsüdür ve üstün gelişme olanakları olan bir kurgu türüdür." P.D. James bundan bir adım ileriye giderek şunu ekler: "‘Herkes kraliçenin kederinden öldüğünü düşünmüştü ta ki boğazındaki koca deliği görene kadar.’ Bu bir cinayet kurgusudur, zamanla geliştirebilme yeteneğine sahiptir."

Phyllis, bahsettiği gelişmeye açık, geniş olanaklar yüzünden baştan beri kitabını bir dedektif kurgusu olarak tasarlayıp en sevdiği yazarlar Dorothy L. Sayers, Margery Allingham, Ngaio Marsh and Josephine Tey'den ilham almaktadır. 1962'de çıkan ilk kitabı *Cover of Her Face*, Agatha Christie'den büyük esintiler taşıyan, hemen her birinin cinayet için bir nedeni bulunan bütün şüphelilerin bir köşkte toplandığı, klasik Altın Çağ polisyelerine çok benzeyen bir romandır. İsminin ilk harfleri ve evlenmeden önceki soyadını kullanarak oluşturduğu P.D. James adı, insanlarda bir erkek olduğu izlenimini yaratır; yazar ısrarla niyetinin bu olmadığını, zaten kadın yazarların türde daha başarılı olduğunu tekrar tekrar söyleyecektir. P.D. James şanslıdır, ilk görüştüğü edebiyat ajansı tam o sıralar, "Ee, artık cinai romanlar basmak lazım," diye düşünen Faber & Faber'a romanı önerir ve hemen değil ama bir sene sonra basmak üzere anlaşma sağlanır. Böylelikle James, çoğu yazarın başından geçen reddedilmeyi hiç yaşamamış olur.

Çıkış romanı, okurlar ve eleştirmenler tarafından beğenilip olumlu eleştiriler almasına rağmen eline çok az para geçer. Hemen bir yıl sonra çıkan *A Mind to Murder*'ın satışları daha tatmin edicidir lakin Phyllis hâlâ gündüz işinde çalışmak zorundadır. Kısa bir süre sonra Connor White, 44 yaşında, Ağustos 1964'te alkol ve uyuşturucu ölümcül kombinasyonu sonucu hayatını kaybeder. Phyllis, kocasının bunu muhtemelen bilinçli yaptığını düşünür. Geriye kalan yaşamı boyunca birçok evlenme teklifi almasına rağmen başka bir erkekle ilgilenmeyecek, ne olursa olsun büyük aşkla sevdiği kocasına bağlı kalacaktır.

1968 Mart'ında, Ulusal Sağlık Hizmetleri'nden ayrılıp İçişleri Bakanlığı bünyesinde çalışmaya başlar, "çalışma hayatımın en ilginç ve mutlu yılları" dediği bu sürede önce Polis Teşkilatı'nda daha sonra Emniyet Müdürlüğü Cinayet Masası'nda görev alır. Adli tıp ve hiç araba kullanmamış olsa bile polis araçları birimi sorumlulukları arasındadır. Sonraları Middlesex ve Londra'da polis mahkemesi hâkimi görevinde de bulunan James, tüm bu kolları daha önceleri yaptığı hastane yöneticiliğini de katarak romanlarında gerçekçi bir şekilde işlemiştir. Emniyet müdürlüğünde çalışırken iş arkadaşı tarihçi Thomas A. Critchley ile birlikte, *The Maul and the Pear Tree* ismiyle, 1811'de işlenen ve çözüme ulaşmayan meşhur Ratcliffe Karayolu cinayetleri üzerine bir gerçek suç kitabı çıkarırlar. Londra'yı sarsan cinayetlerde iki ayrı aileden yedi kişi, çekiç kullanılarak vahşice katledilmiştir. Hakkında yeterli delil olmamasına rağmen John William adında bir sanatçı tutuklanır ve daha mahkeme başlamadan kendini asar. P.D. James'in bu davada en çok ilgisini çeken şey, baştan savma yapılmış bir soruşturma neticesinde suçluluğu kanıtlanmadığı halde şüpheli genç adamın intihara sürüklenmesidir.

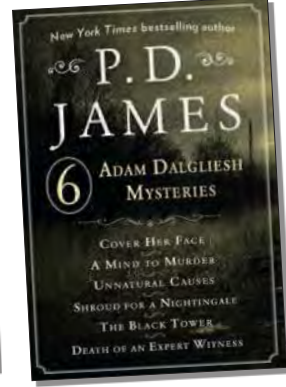
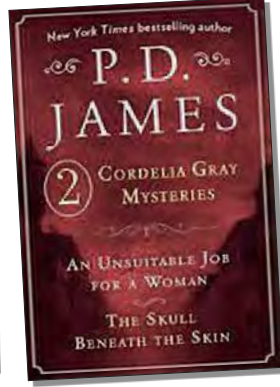
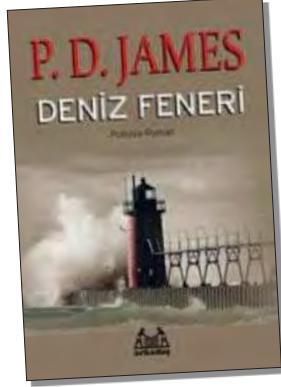
P.D. James, sekizinci romanı, *Innocent Blood* (1980) yayımlanmadan önce emekli olmaya karar verir. Devletten alacağı emeklilik maaşı ve birikimlerinin sade bir yaşam sürmesi için yeterli olduğunu hesaplamıştır. Fakat tuhaf bir kitap olan *Innocent Blood*, Amerika'da en çok satanlar listesinin zirvesine yükseldiğinde, bütün geleceği finansal anlamda garanti altına alınmıştır bile.

Polisiye dışına çıkarak yazdığı, kıyamet sonrası türünden *The Children of Men* (1992) Hristiyan dini unsurlarını bolca barındırır. P.D. James, suç kurgusundan bu tür bir kalkış yapmaya neden teşebbüs ettiği sorulunca, Batılı erkeklerin

doğurganlıklarındaki olağanüstü düşüşe dikkat çeken bir makaleyi okuduğunda aklına bu fikrin geldiğini belirtir. Yazıda, genç erkeklerin babalarının yarısı kadar verimli oldukları iddia edilir ve yeryüzünde yerleşik milyarlarca yaşam formunun öldüğünü belirtilir. James de kurgusunu, "Bir tür evrensel kısırlık olsaydı insanlık ne olurdu?" sorusu ekseninde oluşturur.

P. D. James'in romanları, tespit edilen başarılı romanların olması gerektiği gibi karmaşık bir şekilde çizilmiştir. Ancak son derece iyi tanımlanmış karakterlerin kullanımı ve ayrıntılı ve doğru detaylar sayesinde konunun, romanın diğer yönlerini deforme etmesine asla izin vermez. Detaylara gösterilen bu titiz ilgide P.D. James, Gustave Flaubert, Leo Tolstoy ve 19. yüzyıl realistlerinin geleneğinde yazar. Çağdaş gizemli yazarlar arasında tanınan bir karakter ustasıdır. Ayrıca çok güçlü bir mekân duygusu yaratır. Bazı eleştirmenler, detayların çokluğunun genelde sabırsız olan polisiye okurlarını sıkabileceğini ileri sürerler. James'in romanlarından birkaçı, orijinal eserlerin derinliği ve psikolojik karmaşıklığına mümkün olduğu kadar sadık kalınarak televizyona uyarlanmıştır.

P. D. James'in, Scotland Yard Başmüfettişi Adam Dalgliesh ve özel dedektif Cordelia Gray olmak üzere iki ana karakteri bulunur. Karakterlerin gelişimini daha iyi anlamak için kitapları kronolojik olarak okumak daha iyi olsa bile sıradışı gidilse de aynı zevk alınır.

Bir papazın oğlu olan Dalgliesh, eşini ve tek oğlunu doğumdan hemen sonra kaybetmenin verdiği acıyı üzerinden atamamıştır. Basılı şiir kitapları bulunan bir şairdir, kedileri sever ve Jane Austen romanları yatağının başucunda, elini attığında hemen bulacak biçimde dizilidir. P. D. James, sert görünümünün altında büyük hüznü barındıran ana karakterini tasarlar. Ünlü aktör Gregory Peck'ten esinlendiğini itiraf eder. Başmüfettiş Adam Dalgliesh, 1980'lerden itibaren aynı yaşta donmuştur, aksi halde kendini emekli etmek gerekecekti.

Dalgliesh'i polis yapmak P.D. James'in çalışma alanını genişletip onu daha özgür kılar. Bir röportajında bu durumu şöyle açıklar: "Oldukça gerçekçi romanlar yazmaya çalışıyorum ve hepimizin bildiği gibi, özel dedektifler davaları araştırmak için yeterli otorite veya kaynaklar gibi polislerle aynı fırsatlara sahip değiller. Bu yüzden aklıma gelen konuların çoğu bir polis memuru için daha uygun."

Dalgliesh'in karakterinin, Sherlock Holmes'ü hatırlatan bir özelliği şovenizmidir. Pek çok okur için tavırları tuhaf olarak değerlendirilebilse de modern kadın okurlar için eylemlerinin

hakaret olarak yorumlanması daha olasıdır.

A Taste for Death'in başlangıcında, eski moda bir tıraş bıçağıyla boynuları kesilen kurbanların cesetleri götürüldüğünde, Dalgliesh adli tıp insanlarının çoğunun kadın olduğunu fark etmesine rağmen, onlar suç mahallinin fotoğraflarını çekmeye gelmeden önce korkunç cesetler çıkarıldığı için her zaman sevinir, çünkü daha naif gördüğü kadınların üzülmelerini istemez. Bu tutum, Val McDermid'in ve Minette Walters'ın kahramanlarının yaşadıklarından çok uzak görünür.

Fakat P.D. James, 1972'de yarattığı kadın özel dedektifiyle türü sonsuza dek değiştirir. 1930 ve 1940'larda kadın özel dedektifler olmasına rağmen bunlar pek çok nedenden ötürü büyüleyici bir karakter olan Cordelia Gray'den çok farklıydı. *Kadınlara Göre Değil* (Unsuitable Job for a Woman) yayımlandığında, eleştirmenler Cordelia'yı ilk feminist özel araştırmacı olarak selamladılar ve onu yaratarak James'in çok farklı bir yola girdiğini belirttiler.

Dış görünüşü soyadı gibi renksiz olan Cordelia Gray, erken yaşta ailesini kaybetmiş çok yalnız biridir. Fakat yine de kendisine bir hayat kurmak için cesaret ve zekâyâ sahip bir kadındır. Tek başına oluşu, yalnızlık ve kimsesizliğiyle yüzeyde Amerikalıların sert erkek dedektiflerine benzetilebilir ama aslında çarpıcı farklılıkları bulunmaktadır. Kitap, güçlü bir ahlak ve adalet duygusuna sahip Corde-

P.D. JAMES, YAZMAYA HER ZAMAN YETENEKLİ OLDUĞUNU BİLDİĞİNİ BELİRTİP BU KADAR GEÇ BAŞLADIĞI İÇİN PİŞMANLIK HİSSETTİĞİNİ HER FIRSATTA DİLE GETİRMİŞTİR. 30'LU YAŞLARIN SONLARINA YAKLAŞTIĞINDA GEMİ KAÇMADAN HEMEN BİR ŞEYLER YAPMASI GEREKTİĞİNE KARAR VERİR VE BİR ROMANLA İŞE KOYULUR. GÜNDÜZLERİ OFİSTE ÇALIŞIP AKŞAMLARI GECE KURSLARINA DEVAM ETTİĞİ, BU ARADA HEM HASTANEDE YATAN EŞİNİN HEM DE EVDEKİ İKİ KÜÇÜK KIZININ İHTİYAÇLARINA KOŞTUĞU YOĞUN TEMPO UZUN YILLAR BOYUNCA SÜRER. YAZMAYA AYIRABİLDİĞİ ZAMAN ÇOK AZDIR, SABAH 6'DA KALKIP GÜNÜN TELAŞI BAŞLAMADAN ÇALIŞMAK İÇİN ANCAK BİR SAATİ VARDIR.

lia'nın, kendisinden çok farklı bakış açısına sahip insanlarla karşılaşacağı bir dünyada girişeceği savaşı anlatır. Genç kadın bu mücadelesinde sık sık küçümsenir, yaptığı işin "kadınlara göre olmadığı" defalarca yüzüne vurulur. P.D. James, bir polis memuru olmadığı için kurallara ve yönetmeliklere göre hareket etmek zorunda kalmayan fakat bir polis memurunun ulaşabileceği sonuçlara varabilen bir genç kadın hakkında yazmanın çok hoş olduğunu belirtir.

İlk romanda Cordelia'nın geçmişini öğreniriz. Kendisini koruyucu ailelerle bırakan ve okul tatillerinde bile yanında istemeyen bir Marksist devrimci babası vardır. Fakat genç kızı liseyi bitirir bitirmez yanına çağırır, böylece kalp krizi geçirmesinden ani ölümüne kadar kendisinin aşçısı, hastabakıcısı, habercisi ve emir erliği-ni bedava yapacak biri olur. Eleştirmen Jane Bakerman, kitabı bir oluşum romanı (*bildungsroman*) olarak görür ve James'in sonucu "çarpıcı bir şekilde" değiştirdiğini söyler. Cordelia romanda uzlaşmaz, sistemi yener; onun üstesinden gelir. Adaletle hizmet ettikten sonra sonunda zaferi kazanan odur ve gelecekte tekrar zafer kazanacağını düşünüyoruz. Ne yazık ki muzaffer ve daha olgun Cordelia, on yıl sonra çıkan ikinci roman, *The Skull Beneath the Skin*'de gördüğümüz gibi, kendisini kült mertebesine yerleştiren kadın okurlarını hayal kırıklığına uğratar. Cordelia potansiyel feminist rol modelinden kayıp bir evcil hayvanın bulucusuna dönüşmüştür.

1970'li yılların başlarındaki feminizmin mihenk taşı olan Cordelia, yazarını da aynı derecede üzer. Dizi haklarını satın alan şirket,

başroldeki oyuncu hamile kalınca Cordelia için de benzer bir durum uygun görülür. (Kendisi de aynı sektörde yıllarca çalışmış Sue Grafton'un kati bir şekilde Millhone serisinin beyaz veya gümüş perdeye uyarlanmasına karşı olmasını anlamamak mümkün değil, tıpkı Cordelia gibi Kinsey'i de hamile olarak tahayyül etmek çok güç.) Nitekim kahramanının değişimi James'in içine sinmez, Cordelia'nın sadece evli olmayan bir anneye değil, son derece aptal ve etkisiz bir dedektife dönüştürüldüğünü düşünür ve Cordelia Gray defterini sonsuza dek kapatır. Halbuki tam aksine Adam Dalgliesh dizi uyarlamalarını çok başarılı bulur, aktör Roy Marsden her ne kadar kafasındaki Dalgliesh'e fiziksel açıdan benzemese bile karakterin ruhunu çok iyi yansıttığını düşünür.

The Skull Beneath the Skin'den dört yıl sonra James, Sue Grafton ve Sara Paretsky gibi yazarların feminist dedektiflerine daha benzer bir profesyonel kadın dedektifi yarattı. Okur ilk olarak Müfettiş Kate Miskin ile *A Taste for Death* (1986) romanında tanıştı. Burada Dalgliesh tarafından, "siyasi ya da sosyal açıdan duyarlı olduğu düşünülen ciddi suçları araştırmak" adına kurulan yeni bir cezai soruşturma ekibinin parçası olarak yer alır. Kate bir dereceye kadar erkeklerin sahasında yalnız kalan bir kadındır, ancak Jane Marple'dan çok uzaktır ve Cordelia'dan daha kolay empati kurabilmektedir. Kate Miskin, Kinsey Millhone, V.I. Warshawski ve diğer hard-boiled dedektifler benzeri yalnızdır, fakir bir işçi ailesinden gelmiştir. Kate açıkça 90'lı yılların kadınıdır, ideal olarak ikisine de sahip olmak istese de işine sevgilisinden daha fazla bağlıdır.

EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜNDE ÇALIŞIRKEN İŞ ARKADAŞI TARİHÇİ THOMAS A. CRITCHLEY İLE BİRLİKTE *THE MAUL AND THE PEAR TREE* İSMİYLE, 1811'DE İŞLENEN VE ÇÖZÜME ULAŞMAYAN MEŞHUR RATCLIFFE KARAYOLU CİNAYETLERİ ÜZERİNE BİR GERÇEK SUÇ KİTABI ÇIKARIRLAR. LONDRA'YI SARSAN CİNAYETLERDE İKİ AYRI AİLEDEN YEDİ KİŞİ ÇEKİÇ KULLANILARAK VAHŞİCE KATLEDİLMİŞTİR. HAKKINDA YETERLİ DELİL OLMAMASINA RAĞMEN JOHN WILLIAM ADINDA BİR SANATÇI TUTUKLANIR VE DAHA MAHKEME BAŞLAMADAN KENDİNİ ASAR. P.D. JAMES'İN BU DAVADA EN ÇOK İLGİSİNİ ÇEKEN ŞEY, BAŞTAN SAVMA YAPILMIŞ BİR SORUŞTURMA NETİCESİNDE, SUÇLULUĞU KANITLANMADIĞI HALDE ŞÜPHELİ GENÇ ADAMIN İNTİHARA SÜRÜKLENMESİDİR.

ADAM VE CORDELIA EVLENMELİ Mİ?

P.D. James, çok sayıda okurundan, iki dedektifi Cordelia Gray ile Adam Dalgliesh'in evlenip evlenmeyeceğini soran mektuplar alınca bir açıklama yapma gerekliliğini duyar ve *Murder Ink* (1977) için eğlenceli bir yazı kaleme alır.

“Şurası bir gerçektir ki; polisiye roman yazarları, kitaplarının kahramanı dedektiflerin aşk hayatıyla pek fazla ilgilenmezler, belki bu çok da şaşırtıcı değildir. Doğum, cinsellik ve ölüm, gerçek hayatta olduğu gibi kurmaca dünyasında da üç büyük mutlaktır. İlk ikisine üstünkörü bile olsa değinmeden, sonuncusu üzerine yazmak dedektif romanı sınırları çerçevesinde bile zordur. Bir polisiyede ciddi bir şekilde aşk ve cinselliğe yer verirsiniz eğer, kitap ne kadar analitik çözümler içerirse içersin polisiyelikten çıkıp, sade bir ‘roman’ olur. Dorothy L. Sayers'ın, kitabı Busman's Honeymoon'u, ‘dedektif kurgusuyla kesintiye uğrayan bir hikâye’ olarak tanımlaması dikkat çekicidir. Sherlock Holmes, Father Brown, Poirot, Miss Marple ve Dr. Thorndyke gibi birçok karakterin müzmin bekâr kalmalarının sebebi, muhtemelen dedektif roman yazarlarının aşk ve cinselliği ele almakta yaşadıkları tereddüt yüzündendir. Bu durumun tam tersi ise haşin, müstehzi ve sıkı içici hususi hafiyelerin macera dolu hayatlarında birçok kadının, tabii kendi şartlarına uyum sağlamak koşuluyla yer alıyor olmasıdır. Diğer dedektifler ise mutlu bir evliliğe sahiptirler; kolaylıkla özel yaşamlarında her şeyin güllük gülistanlık olduğunu, kafalarında en ufak bir

korku veya endişe taşımadan olayların peşinde büyük bir iç huzuruyla koştuklarını varsayabiliriz. Simenon'un Maigret'si, Freeling'in Inspector Van der Valk'u, H.R.F. Keating'in Inspector Ghote'u, Edmund Crispin'in Professor Gervase Fen'i ve H.C. Bailey'in Mr. Fortune'u, bu türden dedektiflere en iyi örneklerdir. Geriye kalan diğerleriyse kadınlara ilgi duymalarına rağmen, onları özel yaşamlarının merkezlerinden uzakta tutmayı yeğlemişlerdir. Nero Wolfe'un, heybetli ve intizamlı konağına bir eşin yerleştiğini hayal etmek bile çok güç.

Elbette öyle polisiye romanlar var ki aşk ilişkileri hem kahramanların kafasını karıştırır, hem de soruşturmayı zora sokar. Mesela Ngaio Marsh'ın Roderick Alleyn'i, gelecekte eşi olacak ressam Agatha Troy ile bir davası esnasında tanışır, aynı şekilde Lord Peter, sevgili Harriet'ini ilk kez, cinayet suçuyla yargılandığı sanık sandalyesinde otururken görür. Bir de ünlü karıkoca dedektif ekipleri vardır: Dashiell Hammett'tan Nick ve Nora Charles, Agatha Christie'den Tuppence ve Tommy Beresford ile Frances ve Richard Lockridge'den Pamela ve Jerry North gibi. Fakat bu çiftlerde gözümüze çarpan şey, kadının ateşli bir sevgiliden çok bir silah arkadaşı rolünde olması ve aralarında tutkulu bir sevdadan öte huzurlu ve eğlenceli bir sevginin yer almasıdır. Beraberce mutlu mutlu ipuçlarını araştırırlar.

Evet, okurlarım bana ne sormuşlardı? Adam ile Cordelia evlenecek mi? Kim söyleyebilir

ki? Elbette bu enterasan evliliğin gerçekleşmesi için birçok neden sayabiliriz. Bir evlilik danışmanının Cordelia'ya neler diyeceğini düşünebiliyor musunuz? 'Hmm, bir bakalım. Karşımızda dul ve senden çok daha yaşlı biri var ve bu adam, çok sevdiği eşini doğum yaparken, bebeğiyle birlikte kaybettiğinden bu yana herhangi bir kadınla beraber olmak için isteksiz davranıyor. Son derece içine kapanık, kendini işine adanmış profesyonel bir dedektif ve bir eş ile ailenin, kendisini işinden alıkoymasına asla izin vermeyecek biri. Bir erkek olarak çok çekici olduğunu kabul edelim, fakat senden daha olgun, daha tecrübeli ve hatta daha güzel birçok kadını da aynı şekilde cazip edecektir. Adam'ın geçmişini, işini veya şimdiki hayatını kıskanmayacağına emin misin? Ve hadi, tüm bunları geçelim, aranızda büyük bir sırrın gölgesi yattığı sürece kendini ona ne kadar adanmış sayacaksınız. Hani şu hayatlarınızın birbirine kısaca dokunduğu, senin o ilk

vakadan bahsediyorum. Yahut eksikliğini büyük ölçüde duyduğun bir baba figürü aramadığından emin misin?'

Argümanların ağırlığına rağmen, gayet zeki olan Adam ve Cordelia, bu durumun farkında olacaklardır. Olmasına olacaktırlar da kim sağduyuya dayalı bir evlilik yapıyor ki? Size yalnızca, şu kadarını söylebilirim, şu an Dalglish'i kimseyle evlendirmek gibi bir planım yok. Yine de en ince şekilde kurgulanmış karakterler bile düşünceli yazarının elinden kaçıp kendi aşk hayatlarına yelken açmaya meyillidirler."

1977'de, bu yazı kaleme alındıktan tam otuz yıl sonra, *Özel Hasta*'da (Private Patient) Adam Dalglish, Cambridge Üniversitesi edebiyat öğretmenlerinden Emma Lavenham ile evlenir. Cordelia ise bildiğiniz gibi, yine yalnız ve kadınlara göre olmayan bir iş olan özel dedektiflikle meşgul her daim.

P.D. James ve Roy Marsden

KAOSUN ÇOKLU YÜZÜ FAUDA

Christopher Nolan'ın çektiği Batman serisi... Sizce diğer Batman filmlerinin arasından sıyrılıp nasıl efsaneleşti? Okuyan gözlerde yanıp sönen ilk cevabı şimdiden görüyorum: Tabii ki Joker! Peki, bir sorum daha var. Joker karakterinin dilden dile dolaşan bir sinema mitine dönüşmesinin tek sebebi Heath Ledger'ın insanüstü performansı mı sadece? Hımm... Okuyan gözlerde bir cevap hemen yanıp sönmemiş olabilir bu sefer.

Moderniteyle birlikte ortaya çıkan "düzen" in ve bu düzenin ayrılmaz bir parçası olan, en küçük aksilikte bütün gidişatın paldır küldür ona evrildiği "kaos" kavramının böylesine bir karakterizasyonu daha önce hiç yapılmamıştı. Bu kıyasa Ajan Smith bile dahil. İddialı bir iddia.

Joker şehir hayatının, paranın, dürtülerin, arzuların, duyguların, aksiliklerin kontrol edilemez karmaşasının vücut bulmuş hali adeta. Hiçbir kuralı, parametresi, tahmin edilebilirliği yok. Her an bir para dağını ateşe verip yakabilir, bir hastaneyi patlatabilir, partinizi basıp etrafı makineli tüfekle tarayabilir. Bunları büyük şehirlerdeki gündelik hayatımızda yaşamayacağımızı söyleyebilir miyiz? Bence söyleyemeyiz. Neden mi? Çünkü Ortadoğu'ya komşuyuz.

Yakın dönemde yakılıp yıkılmasına şahit olduğumuz Ortadoğu ülkelerini bir düşünelim: Irak, Suriye, Mısır, Tunus, Libya... Kimisi işgal altında kaldı, kimisi "bahar" rüzgârında savruldu. Bir de yangını neredeyse yüz senedir hiç dinmemiş, yakın bir zamanda da dinmeyeceği belli olan Filistin var. Herhangi bir güne Gazze'nin İsrail uçakları tarafından bombalanması

haberiyle başlayabiliriz. Filistin halkının tam teçhizatlı İsrail askerlerine sadece taşlarla karşılık verebildiği görüntülerden oluşmuş kolajları izleyebiliriz. İşgal, katliam, savaş suçu... Filistin-İsrail arasındaki "meselenin" özeti diyebiliriz.

"Joker'in kaosuyla Ortadoğu kaosunu denkleştirdin mi şimdi yani, peh!" diyebilirsiniz. Birçok kavramın olduğu gibi kaosun da birden

çok yüzü vardır. Özü, hareket mantığı aynı olsa da tezahürü ve sonuçları değişebilir. Bazen kaos denen şey, mitolojik hikâyelerde dünyanın doğuşuna hizmet ederken bazen Joker olup en küçük aksiliği bile kaldırmayan, kırılğan düzenlerin üzerine yürüyebilir. Bazen de -aslında çoğu zaman- Ortadoğu'da yaşayan insanların, gerçek hayatlarından bir türlü söküp atamadıkları bir vahşet ve hiç bitmeyen travma halidir.

En son İsrail ve Filistin'de kalmıştık. Kaos özellikle bu iki ülkenin vazgeçilmezi. Osmanlı Devleti'nin yönetimi altındayken başlayan, Filistin topraklarına Yahudilerin "yerleşmesiyle" ilgili süreç bu toprakların İngiliz mandasında kalmasıyla tam bir keşmekeşe dönüşür. İngilizlerin o dönemki sömürgeci çıkarlarına uyduğu için Yahudiler "yerleşimci" olarak Filistin'e yerleştirilerek, gitgide nüfusları artırılır. Tabii bu duruma karşı çıkan ve yerel halkla karşı karşıya gelmek istemeyen Yahudilerin sayısı da çoktur. Avrupa'da giderek artan Yahudi düşmanlığı, o dönem birçok Yahudi'nin kıtayı terk etmesine neden olur. Yaklaşık 2.5 milyon Yahudi, ABD ve Kanada'ya göç eder. Hâlâ Filistin çok da tercih edilen bir adres değildir onlar için. Ancak sonrasında gelen soykırım, işlerin gidişatını değiştirir. 6.5 milyon Yahudi'nin Nazi Almanya'sı tarafından katli akabinde, Filistin'e gelen ya da diğer devletler tarafından yönlendirilen Yahudiler burayı yurt edinmeye başlar.

Tabii ki bu iş, yurt edinmeyle kalmaz. Arapların toprak ve haklarının gasbına yani işgale doğru gider. İsrail devletleşirken öncelikle milisleri sonrasında da düzenli ordusuyla katliamlar düzenleyerek Filistin halkının Suriye, Lübnan ve Mısır'a kaçmasına neden olur. Kangrenleşen İsrail-Filistin meselesi, Birleşmiş Milletler'in hakemliğine havale edilir. Filistin toprakları için bir bölüşme planı hazırlanır ve oy çoğunluğuyla bu plan kabul edilir. Ancak İsrail bu bölüşme planına hiçbir zaman uymaz. Yıllara yayılan barış görüşmelerinden bazı sonuçlar elde edilir ama nihai sonuç hiçbir zaman çıkmaz. 2018 yılında İsrail işgalci bir devlet olarak hayatına devam etmekte. Filistin ise imkânları kısıtlı, mazlum halkıyla bazen sadece taş atarak bile olsa hayatta kalmaya çalışmakta, direnmekte.

Şu ara İsrail'i sağ bir hükümet yönetmekte. Filistin'de ise adını Mısır'dan hatırlayacağımız İhvan hareketinin desteğini alan Hamas hükümette. Yaser Arafat döneminden bugüne kadar varlığını devam ettiren El-Fetih örgütü ile aralarında çekişme var. Çünkü Hamas'ın bizim anlayacağımız tabirle "siyasal İslamcı" tavrıyla zıt görüşler. Türkiye ise Hamas'a bu özelliğinden dolayı yakın zamana kadar hep arka çıktı.

Bütün bu manzara içinde dizi seyircilerini, duyduğunda hem şaşkırtacak hem de heyecan-

İSRAİL'DE ÜZÜM BAĞI İÇİNDE BİR EV... ÇOCUKLARIYLA
VE EŞİYLE BİRLİKTE DIŞARIDAN MUTLU VE HUZURLU
BİR HAYATI OLDUĞU GÖRÜLEN, ORTA YAŞLARINDAKİ
DORON... KAPISINA GELEN ESKİ İŞ ARKADAŞININ
TEKLİFİ ONA KENDİNİ VE HAYATINI SORGULATMAYA
BAŞLADIĞINDAN BERİ HİÇ DE HUZURLU DEĞİL.
İSRAİL SAVUNMA BAKANLIĞI'NA BAĞLI AMA ÖZERK
ÇALIŞAN BİR TERÖRLE MÜCADELE TİMİNİN ESKİ ÜYESİ
DORON. SADECE ÜYESİ DE DEĞİL, EN TECRÜBELİSİ.
LİDER ÖZELLİĞİ, BECERİKLİLİĞİ VE GÖZÜ KARALIĞIYLA
TANINİYOR. TİMİ BIRAKALI YILLAR OLMUŞ. ŞİMDİLERDE
KARISIYLA BİRLİKTE ŞARAP ÜRETİCİLİĞİ YAPIYOR.
ANCAK BU ONA HİÇ Mİ HİÇ YETMİYOR.

landırarak gelişme ise tabii ki Netflix'ten geldi.
İsrail-Filistin meselesinin ortasında geçen, İsrail
yapımı *Fauda* şu sıralar herkesin dilinde.

***

İsrail'de üzüm bağı içinde bir ev... Çocuk-
larıyla ve eşiyle birlikte dışarıdan mutlu ve
huzurlu bir hayatı olduğu görülen, orta yaşla-
rındaki Doron... Kapısına gelen eski iş arkadaşı-
nın teklifi ona kendini ve hayatını sorgulamaya

başladığından beri hiç de huzurlu değil. İsrail
Savunma Bakanlığı'na bağlı ama özerk çalışan
bir terörle mücadele timinin eski üyesi Doron.
Sadece üyesi de değil, en tecrübelisi. Lider özel-
liği, becerikliliği ve gözü karalığıyla tanınıyor.
Timi bırakalı yıllar olmuş. Şimdilerde karısıyla
birlikte şarap üreticiliği yapıyor. Ancak bu ona
hiç mi hiç yetmiyor.

Kapısına gelen eski iş arkadaşı, bahsi geçen
terörle mücadele ekibinin hâlâ şefi. Bir süre
önce Doron'un öldürmeyi başardığı, Hamas'ın
en önemli militanlarından biri olan "Panter"
lakaplı Ebu Ahmed'in aslında ölmediğini, bir
şekilde hayatta kaldığını haber vermeye gelmiş.
Her zamanki gibi kılık değiştirilip gizlice Ra-
mallah'a sızılıp Panter'in işi bu sefer gerçekten
bitirilecek. Sadece bu operasyona özel olarak da
Doron, yeniden göreve çağırılıyor. Eğer "Pan-
ter" bir an önce yok edilmezse İsrail'i bekleyen
potansiyel tehlike çok büyük.

Ramallah'ta ise düğün hazırlıkları var. Ebu
Ahmed'in erkek kardeşi, sevdiği kadınla evle-
necek. Aile bağları çok kuvvetli olan Araplarda,
İsrail tarafından aranan Hamaslı bir militan
bile olursa evlenmek üzere olan kardeşe düğün
hediyesi vermemek olmaz. Kılık değiştirerek,
erkek kardeşinin karşısına çıkan "Panter" ona
bir tomar para verip akşama yine kılık değiş-

tirerek düğüne geleceğini söyler. Kardeşi buna çok sevinir.

“Panter”in kardeşinin evleneceği haberi tabii ki özel time istihbarat olarak çoktan gelir. Ebu Ahmed’in de düğüne geleceği tahmin edilir. Bu nedenle tim üyeleri, bu düğüne sessiz ama hızlı bir operasyon düzenleyerek Ebu Ahmed’i yok edecektir. Doron, karısının tüm karşı çıkışlarına rağmen yarım bıraktığı işi tamamlamaya kararlıdır. O da operasyona katılacaktır.

Hamas’ın önde gelen isimlerinin de katıldığı bu düğünde, Ebu Ahmed’in dul eşi olarak bilinen Nassrin de var. Kocasının aslında ölmediğini, saklandığını bilen birkaç kişiden biri. Gözü kapıda onun gelmesini bekliyor. Kimse kendilerine doğru yaklaşan, düğüne tatlı getiren pastane elemanlarının aslında kim olduğunun farkında değil. Doron’un da içinde olduğu, terörle mücadele timinden üç kişi bir yandan rol yaparken bir yandan da kalabalığın içini tarayarak Ebu Ahmed’i arıyor.

Ancak Ebu Ahmed düğüne varamadan, düğündeki Hamaslılar tatlıcı rolündeki tim üyelerinden şüpheleniyor. Onları mutfakta sıkıştırıp silah çekiyorlar. Tim üyeleri rol yapmaya devam edip şüphelenecek bir durum olmadığına dair Hamaslıları ikna ettiği noktada, kapıdan kılık değiştirmiş şekilde Ebu Ahmed giriyor. Doron onu hemen tanıyor. Tam onu çekip vuracaklarken ortalık birden karışıyor ve düğün birbirine giriyor. Doron kulağındaki mikrofona bağıyor: “Fauda! Fauda!”

Arapça kaos anlamına gelen “fauda” bu özel timin operasyon esnasında işlerin ters gittiğini karargâha bildirmek için kullandıkları, destek istediklerini anlatan kod. Karışan düğün içinde Doron, Ebu Ahmed yerine damadı yani kardeşini vuruyor. Ve bu, Doron ve Ebu Ahmed arasındaki kan davasında yeni safha açıyor. İkisinden biri yok olmadan asla bitmeyecek bir dava...

***

İsrail’de bir dizi sektörü olduğundan birçok izleyici haberdar değil. Çekim yöntemleriyle olduğu kadar senaryolarıyla da gayet kaliteli işler ortaya koyan İsrail dizi sektörü, ilk olarak adını fenomen dizi *Homeland*’le dünyaya duyurdu aslında. *Homeland*, *Hatufim* adlı iki sezonluk İsrail dizisinden uyarlama. Şimdilerde ise HBO, *Euraphia* adlı İsrail dizisini uyarlıyor. Yakınlarda daha fazla İsrail dizisinin dünyaya bu şekilde açılacağını tahmin etmek hiç de zor değil.

Ancak Netflix bu noktada yine kendi özgün aklını ortaya serip tam da kendine uygun bir

DİZİNİN AYNI ZAMANDA BAŞROL OYUNCUSU OLAN LIOR RAZ VE AVI ISSACHAROFF, *FAUDA*’NIN YARATICILARI. ESKİDEN ASKER OLAN İKİLİ, ASKERDEYKEN YAŞADIKLARINDAN YOLA ÇIKARAK BU PROJEYİ TASARLAMISLAR. 2015’TE İLK SEZONU YAYINLANAN *FAUDA*’NIN 2. SEZONU BU SENE GÖRÜCÜYE ÇIKTI. NETFLIX’İN VERDİĞİ BİLGİLERE GÖRE 190 ÜLKEDE İZLENME SAĞLAYAN *FAUDA*’NIN YARATICILARIYLA ŞİMDİ YENİ BİR DİZİ ÜZERİNDE ÇALIŞIYORLAR. 2020 YILINDA GÖSTERİME GİRMESİ PLANLANAN PROJE ŞİMDİDEN ÇOK BÜYÜK MERAK KONUSU.

tavır sergilemiş. İsrail’den dizi uyarlamak yerine, özellikle 2010’dan bu yana büyük bir ivme içinde olan İsrail dizi sektörünün içinden bir işi hayata geçirmeyi tercih etmiş.

Dizinin aynı zamanda başrol oyuncusu olan Lior Raz ve Avi Issacharoff, *Fauda*’nın yaratıcıları. Eskiden asker olan ikili, askerdeyken yaşadıklarından yola çıkarak bu projeyi tasarlamışlar. 2015’te ilk sezonu yayınlanan *Fauda*’nın 2. sezonu bu sene görücüye çıktı. Netflix’in verdiği bilgilere göre 190 ülkede izlenme sağlayan *Fauda*’nın yaratıcılarıyla şimdi yeni bir dizi üzerinde çalışıyorlar. 2020 yılında gösterime girmesi planlanan proje şimdiden çok büyük merak konusu.

İsrail-Filistin meselesinin tam göbeğinde geçen bir ajan-aksiyon dizisinin tartışma yaratmaması beklenemezdi tabii ki. İsrail karşıtı birçok grubun, Netflix’e diziyi yayınlamaması için çağrıda bulunduğu biliniyor. Eğer yayınlamaya devam edilirse bu gruplar yasal yollara da başvuracaklarını açıklamışlar. Çünkü onlara göre *Fauda*, işgalci İsrail’in faşist propagandasından başka bir şey değil.

Fauda’nın ne olduğu, nerede durarak hikâyeyi anlattığına ise izleyicilerin karar vermesi gerekiyor. Türkiye halkı olarak birçoğumuzun gözündeki İsrail’in çok da iyi bir konuma sahip olmadığını biliyoruz. Bu, çoğu zaman ırkçı yaklaşımlara ve hatta saldırılara yol açsa da normalde gündelik hayatını gözümüzde bile canlandırmadığımız bu iki ülkenin ilişkilerine “içeriden” bakmak, bizi başka boyutlarda düşünmeye sevk edebilir.

KARIN SLAUGHTER

“HER YENİ KİTAPTA OKURLAR İÇİN HEYECAN VERİCİ ŞEYLER YAZMAYA ÇABALIYORUM”

İÇİ BOŞ BESTSELLERLARDAN DEĞİL ONUN YAZDIKLARI. SAĞLAM, KARAKTERLERİNİN AYAKLARI YERE BASAN, İYİ ÖRÜLMÜŞ VE KURGULANMIŞ POLİSİYE VE GERİLİM ROMANLARIYLA NEREDEYSE 20 YILDA 40 MİLYONA YAKIN KOPYA SATAN, ESERLERİ YAKLAŞIK 40 DİLE ÇEVİRİLEN KARIN SLAUGHTER, PSİKOLOJİK GERİLİM TÜRÜNDEKİ YENİ ROMANI *PIECES OF HER*’ÜN TELAŞESİ İÇİNDE BİZİ KIRMAYIP SORULARIMIZI YANITLAMA İNCELİĞİNİ GÖSTERDİ. SLAUGHTER, “ÇOK AZIMIZ HAYALİNİ KURDUĞU İŞİ YAPIYOR. İŞTE BU YÜZDEN HER YENİ KİTAPLA OKURLAR İÇİN HEYECAN VERİCİ ŞEYLER YAZMAK İÇİN ÇABA GÖSTERİYORUM,” DİYOR. SLAUGHTER’IN YAZAR ADAYLARINI DA BİR TAVSİYESİ VAR: “OKUMAK İSTEYECEĞİNİZ ESERLER YAZMAYA ÇALIŞIN...”

Röportaj için soru hazırlamaya başlamanın önce kütüphaneme şöyle bir göz gezdirdim de Grant County Serisi’nin toplam altı kitabından Türkçeye çevrilen beşi, yine Will Trent Serisi’nden Türkçeye çevrilen beş romandan dördü raflarda duruyordu. Kitaplarınız bağımlılık yapıyor. Milyonlar yanılıyor olamaz. Neredeyse 40 dile çevrilmiş eserleriniz, 40 milyon kopyaya yakın da satışınız var. Kendinizi nasıl hissediyorsunuz? Yazmaya başlarken bugünlerin hayalini kurmuş muydunuz?

Her gün dünyadaki en şanslı insanlardan biri olduğumu düşünürüm. Çok az insan hep istediği, hayalini kurduğu işi yapabiliyor. İşte bu yüzden her yeni kitapla okurlar için heyecan verici şeyler yazmak için çaba gösteriyorum. Okurlarım oldukça onlara güzel öyküler sunmaya devam edeceğim.

2001 tarihli *Körbakış*, ilk roman kategorisinde Polisiye Yazarlar Birliği’nin prestijli Elmas Haçer’i ile ödüllendirildi. Sonrası herkesin malumu... Buraya döneceğiz ama ben aslında ilk romanın öncesini merak ediyorum. O güne kadar ne yapıyordunuz? Karin Slaughter kimdir, hangi yollardan geçmiştir? Biraz anlatır mısınız lütfen...

Yazar olmak, daha anaokulundan beri hayatta sürekli yapmak istediğim tek şeydi ama yazar olarak hayatımı idame ettiremeyeceğimi düşünerek yedek planlar da yaptım. Avukatlık, çizgi roman ressamlığı, astronotluk aklımdan geçenlerdi. Havalı şeyler... Sonunda hasere itlafı (uyuşturucu satıcılığına giden yolu açabilirdi), boya-badana işleri, tabelacıda işçilik, sonrasında tabelacı dükkânı işletmeciliği yaptım. Neyse ki nihayetinde ilk kitabım için anlaşma imzalayabildim...

Yazarlık, edebiyat hep içinizde vardı diyebilir miyiz? Yazmaya, yazar olmaya nasıl karar verdiniz?

Yazarlık hakkında hatırladığım ilk şey, *The Boom Diddy Kitty*. Örselenen, pek arkadaşı olmayan bir çocuğa yardım eden bir kedinin hikâyesiydi. Kediler gerçekten de heyecan vericidir bu arada. Bunu yazdığım da küçük bir çocuktum. İçimdeki hikâye anlatma tutkusunu uzun zamandır benimle diyebilirim...

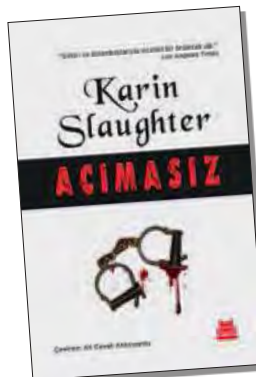
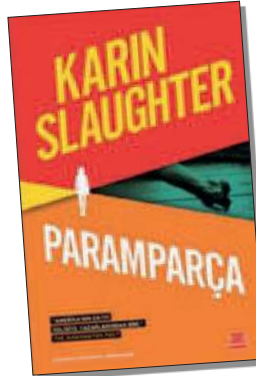
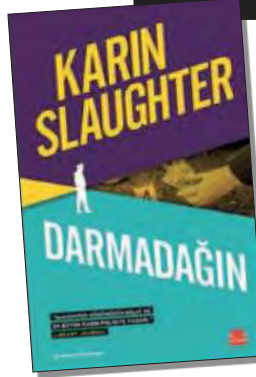
"HERKESTEN UZAKTA VE YALNIZKEN DAHA İYİ YAZABILIYORUM"

Üretken bir yazarınız. Nasıl yazıyorsunuz? Belli bir sisteminiz var mı?

Kendimi yazmak için hazır hissettiğimde Atlanta'nın iki saat dışındaki Blue Ridge Dağları'nda babamın benim için yaptığı kulübeye gidiyorum. Keşke düzenli olduğumu söyleyebilseydim ama değilim. Sabah kalkar, yazmaya başlarım, kelimeler tükenince de dururum. Bu bazen 12-16 saat sürüyor, arada şekerlemeler var tabii... Bazen de yazabildiğim süre dört saatle sınırlı kalabiliyor. Daha çok şekerleme yaparak vakit geçiriyorum bazen. Herkesten uzakta ve yalnızken daha iyi hissediyorum. İnsanlar kafelerde nasıl çalışıyor anlamıyorum, daha kötüsü yazmaya başlamışken en heyecanlı yerinde nasıl bırakabiliyorlar? Sanırım bunu takıntılı kimliğimle açıklayabilirim. Başladığım bir şeyi yarıda bırakmam...

"HİKÂYİYİ İNANDIRICI KILMAK İÇİN İŞİN UZMANIYLA KONUŞURUM"

Biraz da romanlarınızdaki kahramanlardan söz edelim isterim. Karakterlerinizi oluştururken nasıl bir çalışma yapmıştınız başlangıçta? Nasıl ilerlemiştiniz? Özellikle Sara Linton ve Will Trent'i yaratma sürecinizi merak ediyorum... Tabii ki Sara'nın yeniden evlendiği polis şefi eşi Jeffrey Tolliver, Lena Adams ve Will'in partneri Faith Mitchell'ı da...

"FAVORİ YAZARIM, FLANNERY O'CONNOR"

Siz kimleri okur, kimleri takip edersiniz? Hangi yazar ve eserlerden etkilendiniz? Favori yazarlarınız, sevdiğiniz polisiye dizi ve filmler hangileri?

Tek bir isim verecek olsam Flannery O'Connor derdim. Kate Atkinson'ın bütün eserlerini okudum, *Case Histories*'e hayranım. Sarah Waters'ın *Fingersmith*'i de her zaman favorilerimden biri olmuştur. Lee Child'ın Jack Reacher ve Sara Paretsky'nin V.I. Warshawski karakterlerini de çok severim. Alafair Burke, Kate White, Sara Blaedel, Don Winslow ve Lisa Gardner da her zaman okuma listemde yer alan isimler. Televizyona gelirsek son zamanlarda izleyip beğendiğim yapımlar: *Killing Eve*, *The Innocents* ve *Sharp Objects*...

Dürüstçe söylemem gerekirse bir hikâyeye başladığımda karakterlerim hakkında gerçekten iyi fikirlerim olur. Neye benzediklerini, nasıl konuştuklarını, ne düşündüklerini, nasıl hareket ettiklerini bilirim. Sonra onlara işler yüklerim, gerçek hayatta bu işleri yapan pek çok insanla da konuşurum.

Bunu, karakteri ve hikâyeyi inandırıcı kılmak için yaparım. Şanslıydım; Georgia Cinayet Masası'ndaki dedektiflerle, biliminsanlarıyla, doktor ve teknisyenlerle tanışma, konuşma fırsatını buldum. Benim için her zaman doğru yol göstericiler oldular. Sara'yı konuştuğu konu hakkında bilgi sahibi gösteren Teksaslı bir acil servis doktoru da tanıyorum. Çok iyi bir öğretmen oldu benim için.

Criminal ve *Cop Town*'ı yazarken emekli kadın polislerle de konuşmuştum. Şunu söyleyebilirim kısaca; yıllar boyunca konuştuğum insanlar çok cömert davrandı bana, onlara gerçekten minnettarım.

"YAKIN ZAMANDA GRANT COUNTY'YE DÖNMEYİ DÜŞÜNÜYORUM"

Son Grant County romanının çıkış tarihi 2007. Sara Linton'ı özledik. Gerçi, Sara ile Will, aynı vakada çalıştı ama... Yakın gelecekte ikisinin

birlikte çalıştığı veya iki ayrı serinin yeni romanlarını göreceğiz miyiz?

Paramparça romanımdan sonra Sara, Atlanta'ya taşınıp Will Trent serisine dahil oldu. 2019'da piyasada olması beklenen yeni romanım, Sara ve Will'in birlikte çalışacağı yedinci kitap olacak. Şu anda Grant County'ye dönmeyi düşünmüyorum ama kim bilir...

Bu iki seriden bağımsız olarak da romanlar yazdınız. Son romanınız *Pieces of Her* mesela. Çok yeni ve henüz Türkçeye çevrilmiş değil. Biraz bahsedebilir misiniz romandan? Nasıl bir kurgu izliyor, nasıl eleştiriler aldı?

Pieces of Her, yetişkin bir kadının annesinin gizli geçmişini keşif öyküsü temelde. Anne, kızı Andy ile birlikteyken silahlı bir saldırıya uğruyor. Romanın geri kalanında Andy, annesinin ne sakladığını bulmaya çalışıyor. Kitap hakkındaki eleştiriler harika. ABD'nin yanı sıra Britanya, Hollanda, Belçika, Almanya, Kanada, İrlanda, Avustralya ve Yeni Zelanda'da çoksatanlar listesinde yer alıyor.

Karakterleriniz sağlam, kurduğunuz dünya zengin, kurgunuz akıcı, yazım diliniz sürükleyici... İyi bir polisiye yazarı nasıl olmalı sizce? Yazar adaylarına neler önerirsiniz?

Polisiye okumayı severim, her zaman da sevmişimdir. Yazar adaylarına verebileceğim en iyi tavsiye, kendilerinin okumak isteyeceği eserler yazmaya çalışsınlar...

"WILL TRENT, TELEVİZYONA ÇOK YAKIŞIRDI"

Romanlarınız televizyon ve sinemaya uyarlanıyor. İsim verirsek; *Cop Town*, *The Good Daughter* ve son romanınız *Pieces of Her*'ün uyarlamaları şu anda yapım aşamasında. Grant County ve Will Trent serileri dışındaki eserler bunlar. Daha önceki işlerinizi sinemada veya beyazcamda görmek istemez miydiniz? Buradan şuraya geleyim; yazarken muhtemel uyarlamaları da gözetiyor musunuz?

Bütün romanlarımı ekranda izlemeyi çok isterim. Televizyon ve sinema, hikâye anlatımı için harika bir ortam sunuyor. İyi yönetmen ve yetenekli oyuncular eliyle gerçekten heyecan verici ve ilginç işler ortaya çıkabiliyor. Will Trent'in televizyona çok yakışacağını düşünürüm...

Türkiye'de de popüler olduğunuzu söyleyeyim ama son dönemdeki eserleriniz maalesef henüz dilimize çevrilmiş değil.

Çok teşekkür ederim. Umarım Türk yayıncılar, daha fazla kitabımı dilinize kazandırır.

221B, Türkiye'nin ilk ve tek polisiye kültürü dergisi. Böyle yayınları nasıl buluyorsunuz? Okurlarımıza neler söylemek istersiniz?

Polisiye dergileri severim. Ellery Queen'in hayranıyım. Readers Digest'te, eskiden gerçek suç hikâyeleri yayımlanırdı. Diş hekimine veya doktora gittiğimde bekleme salonlarında bulurdunuz. Polisiyeseverler benim arkadaşlarımdır. Herkese selam gönderiyorum...

“SPINSTER”

DEDEKTİFLER VE MELEK TEYZE

“SPINSTER” TÜRÜNÜN EN İYİ BİLİNER ÖRNEĞİ MISS MARPLE OLSA DA İLK ÖRNEK O DEĞİLDİR. POLİSİYE EDEBİYATIN BABASI EDGAR ALLAN POE İSE ANNESİ DE AMERİKALI KATHERİNE ANNE GREEN (1846-1935) OLARAK KABUL EDİLİR. 1 TÜRE BİRÇOK YENİLİK GETİRDİĞİ ROMANLARININ ÜÇÜNDE, NEW YORK POLİSİNE EŞLİK EDEN AMELIA BUTTERWORTH ADINDA BİR “SPINSTER” VARDIR.

/// Spinster” kelimesinin Türkçe karşılıklarını düşündüğümüzde, karşımıza “evde kalmış”, “kız kurusu”, “yaşlı kız”, “kalık”, “evlenmemiş kadın” gibi terimler çıkar. Bunlardan bazıları oldukça cinsiyetçi, “evlenmemiş kadın” terimini kullanmayı seçsek de terimin İngilizcede ortaya çıkan ikincil hatta üçüncül anlamlarını es geçmiş oluruz. 14. yüzyıl itibarıyla “özen kişi” anlamında da kullanılan “spinster” kelimesinin kökeni, dönmek, ağ örmek, yün eğirmek, bükmek gibi anlamlarıyla kullanılan “spin/spinning” kelimelerinden gelir.² Daha çok kadın örgücüler için kullanılan bu kelime, yaklaşık 17. yüzyıl sonrasında, “evlenmemiş (çoğunlukla) kadın” anlamında kullanılmaya başlanmış, hatta unvan niteliği kazanmıştır.³ Evli olmamak ile örgü örmek arasındaki bu ilginç ilişki de böylece ortaya çıkar. Terimin çağrıştırdığı bir diğer anlamsa örgü örmek ve hikâye kurgulamak arasındaki bağlantıya dikkat çeken “spinning a tale” deyimidir ki bu tarz polisiye romanlarda özellikle önem kazanır. Zira bilimsel kanıtlara

ulaşma şansı olmayan bu tip amatör dedektifler, bir hikâye kurgulamak ve bu hikâyedeki neden-sonuç ilişkisinden çıkarım yaparak suçluya ulaşmak zorundadır. 221B’nin kadın dedektifleri incelediği 2. sayısında, Tülay Güneş Kılıç bu dedektif türüne “yapacak bir şeyleri olmadığı için pencereden gelip geçeni izleyen, yaşadıkları küçük yerlerde hemen herkesin kirli çamaşırlarını bilen ve bu bilgileri kendi aralarında paylaşan evde kalmış yaşlı kızlar” olarak tanımlar, daha sonra Miss Marple’den “hiç evlenmemiş yaşlı bir kız” olarak bahseder.⁴ Benzer bir şekilde ve aynı sayıda yer alan başka bir makalede Fulya Turhan ise Amelia Butterworth karakterini “her şeye burnunu sokan amatör kadın dedektiflerin öncüsüdür, Miss Marple’in bir prototipidir” diye tanıtır.⁵ Erol Üyepazarcı ise cinsiyetçi bir yaklaşımla 8. sayıda Miss Marple’ı “evde kalmış kız kurusu ama uyanık ve saygıdeğer hanımefendi” olarak tanımlar ve sonrasında da hanımefendiliğine vurgu yaparak, “kız kurusu olduğuna fazla takmamak gerekir” der.⁶

İngiliz ve Amerikan polisiye edebiyatında karşılaştığımız bu amatör dedektif çeşidinin başlıca özelliklerinin, sırf verilen isim dolayısıyla yaşlı ve evlenmemiş olması olduğunu böylece anlıyoruz. Joan Warthling Robert’s a göre “spinster” dedektifinin cinsel açıdan çekici olmaması son derece mühimdir: “‘Spinster’ dediğimiz, cinsel açıdan ilgi çekici olmayan (olsaydı, evli olurdu), bu konuda deneyimsiz, kurumuş ve usanmış bir kadındır”.⁷ Toplum içinde geçerli bir rolü olmayan bu evlenmemiş kadınsa işi gücü olmadığından olsa gerek,

elâlemin işlerine burnunu sokar; onu başarılı bir gözlemci yapan da budur zaten. Roberts'ın dediğine göre, "tenkitçi ve ahlakçı olması ve komşularının hayatlarını hasetle takip etmesi beklenir."⁸ Hayatında heyecan namına bir olay olmadığı için tam bir komşu gözlemcisidir ve en belirgin özelliklerinden biri de gerekli bilgileri sohbet/dedikodu aracılığıyla edinmesidir. Görünüşe göre oldukça basmakalıp bir tiplene olan "spinster" dedektifinin kuşkusuz en bilinen örneği de polisiyenin altın çağında yazılan Agatha Christie'nin (1890-1976) Miss Marple serisidir.

Türkçeye de nedense bekâretini vurgulama amacıyla kullanılan "Miss" unvanıyla geçen Jane Marple, 12 roman ve 20 kısa hikâyede karşımıza çıkar. Kitapları okumamış olanların dahi film ve dizi uyarlamalarıyla yakından tanıdığı Jane Marple, St. Mary Mead kasabasında yaşar (hayatı boyunca da orada yaşamıştır) ve romandan romana değişiklikler gösterse de iyi kalpli ve zekidir. Hayatında hiç çalışmamıştır. Dünyanın neresine giderse gitsin, nasıl bir suçla karşılaşır karşılaşıp, mutlaka St. Mary Mead kasabasında benzer bir olay yaşanmıştır ve Marple'in işi, deneyimlerine güvenerek ve etrafındaki insanları konuşturarak suçluyu yakalamaktır. Kendisi yakalamaz elbette ama problemi çözer ve yetkililere bildirir. Etrafındaki kişiler de genel anlamda Marple'la konuşmaktan kaçınmazlar, sonuçta sürekli örgü ören yaşlı bir teyzeye sohbet etmenin nasıl bir zararı olabilir ki?

"Spinster" türünün en iyi bilinen örneği Miss Marple olsa da ilk örnek o değildir. Polisiye edebiyatın babası Edgar Allan Poe ise annesi de Amerikalı Katherine Anne Green (1846-1935) olarak kabul edilir.⁹ Türe birçok yenilik getirdiği romanlarının üçünde, New York polisine eşlik eden Amelia Butterworth adında bir "spinster" vardır. Ancak Fulya Turhan'ın da belirttiği gibi, türün prototipi olarak düşünebileceğimiz karakter, Patricia Wentworth'ün ürünü olan Miss (Maud) Silver'dır. Emekli bir mürebbiye olan Miss Silver, "spinster" unvanının hakkını gerçekten verir ve sayısız yeğenleri için roman başı en az bir çift çorabı aradan çıkarır. Miss Marple ile birçok benzer özelliği vardır Miss Silver'ın; beyaz saçlıdır, elinden örgüsü eksik olmaz ve tabii ki çok zekidir. Biraz farklı olarak kitapların ortalarına doğru ortaya çıkar ve genelde şüpheli durumun içinde olan birinin veya eski öğrencisi polislerin kendisine başvurması üzerine olaya dahil olur. Çalışma odasını nadiren terk eden Miss Silver, öğretmenlik gün-

lerinden kalma defterlerine sayısız notlar alır ve şüphelilerle tanışma ihtiyacı bile duymadan suçu çözümler. Bu açıdan "armchair detective" diye anılan "koltuk dedektifi" olarak da ele alınabilir. Birkaç kişiden olayları dinledikten sonra, kendisine başvuran kişiye sebep ve sonuçlarıyla suçun nasıl gerçekleştiğini kurgular, polisleri anlatır ve hikâye böylece biter.

Türk polisiye romanlarında birçok bekâr profesyonel ve amatör kadın dedektif olsa da (Ayçiçeği Dedektiflik Bürosu'ndan Azade veya MedCezir Dedektiflik Bürosu'ndan Zeynep, Kati Hırşel veya Misli Perin gibi) yaş haddinden ve polislerle birlikte çalışıp onlar tarafından itibar görmesi açısından "spinster" dedektif olarak (evde kalmıştan ziyade iki çocuklu bir dul olsa da) Çağan Dikenelli'nin Melek Teyze dedektifi gelir akla. Vaktiyle evlenmiştir evlenmesine ama albeniden tamamıyla uzak olmakla birlikte iyi bir anne de değildir. Günümüz romanlardaki kadın dedektifler soruşturma sırasında polislerle hatta şüphelilerle bile kâh duygusal kâh fiziksel yakınlaşma yaşasalar da yazarın Melek Teyze tiplemesi bu olasılığı en baştan eler. *Kör Fahişe Bıçağı*'nda yataktan kalkışı aynen şöyle anlatılır: "Yatağında doğrulmak için davrandı ama bu

MELEK TEYZE ROMANLARINDA (*YÜREK SÖKEN CİNAYETLERİ* VE *KÖR FAHİŞE BİÇAĞI*) KOMEDİ UNSURU ÖN PLANDADIR. KENDİSİ DE BİR AGATHA CHRISTIE OKURU OLAN MELEK TEYZE SON DERECE CEVVAL, HIRÇIN VE KÜFÜRBAZDIR (KESİNLİKLE BİR “LEYDİ” İLE KARIŞTIRILAMAZ); BUNLAR, ONUN ESKİ SPINSTERLARDAN AYIRICI ÖZELLİKLERİDİR ANCAK KOMEDİ UNSURUNUN GENELDE POLİSLERLE ETKİLEŞİMİ SONUCUNDA ORTAYA ÇIKTIĞINI DÜŞÜNÜRSEK BU DA “SPINSTER” ROMANLARINDA YOĞUNLUKLA GÖRDÜĞÜMÜZ BİR NİTELİKTİR.

çabası, ekşiyen ve kırış kırış olan sert yüzünden anlaşılacağı üzere, epeyce canını acıtmıştı. Ters dönmüş bir kaplumbağa gibi debelenirken ‘Allah bu romatizmanın cezasını versin!’ diye söylendi.” *Yürek Söken Cinayetleri*’nde ise yine alımlı olmaktan uzaktır: “Melek Teyze kaldırımları altları aşınmış topuklarıyla doping iğnesi yapılmış yaşlı bir at gibi döverek ilerlerken öfkesi görülmeye değerci doğrusu.”¹⁰ Bu arada, sıklıkla cinsiyetçi bir yaklaşımla tabir edilen Melek Teyze’nin “koca kıçı”na da neredeyse bir karakter olabilecek kadar yer verilir romanlarda ve karakterin betimlemesinde önemli bir yeri olduğu açıktır. Anneliğine gelince, sıklıkla “geri zekâli” olarak nitelediği büyük oğlu Tuğrul’un emniyetin arşiv bölümünde çalışmasından faydalanır ama kendisiyle hiçbir duygusal bağı yoktur. Küçük oğlu Oğul ise gerçekten geri zekâli, bunun yanı sıra da çok iridir; onu da kişisel koruması olarak kullanır.

Melek Teyze romanlarında (*Yürek Söken Cinayetleri* ve *Kör Fahişe Bıçağı*) komedi unsuru ön plandadır. Kendisi de bir Agatha Christie okuru olan Melek Teyze son derece cevval, hırçın ve küfürbazdır (kesinlikle bir “leydi” ile karıştırılmaz); bunlar, onun eski spinsterlerden ayırıcı özellikleridir ancak komedi unsurunun genelde polislerle etkileşimi sonucunda ortaya çıktığını düşünürsek bu da “spinster” romanlarında yoğunlukla gördüğümüz bir niteliktir. Diğer spinster örneklerinde gördüğümüz yaşlı kadının önemini anlamayan polisleri onu savunma görevi birlikte çalıştığı polisleri düşerken, Melek Teyze kendi işini kendi görür ve Başkomiser Refik’e, “Bu vakayı da çözdükten sonra dedektiflik kursu veren bir yer açacağım. Sen de gelirsın o zaman Refik oğlum. Yarı para alırım senden, merak etme,”¹¹ diyebilmektedir. Hatta romanın sonunda Refik, “Ben sıfır numara salakmışım,” diyerek Melek Teyze’nin kendisinden çok daha iyi bir dedektif olduğunu kabul eder. Bu, Miss Silver, Miss Marple ve Miss Butterworth’de de sıklıkla kullanılan bir döngüdür: Şüpheli polis “spinster”ın kabili-

yetlerine inanmaz ama tanıklık süreci sonunda kendinden daha başarılı olduğunu kabul eder.

Örgü şişlerini ve oklavasını silah olarak kullanabilen ve önceki örneklerle göre genel olarak daha aktif bir soruşturma yürüten Melek Teyze’yi de bir “spinster” dedektif olarak kabul edebiliriz. Miss Butterworth, Miss Marple ve Miss Silver gibi öncülere olan edebi borcu açıkça ortadadır ve evli olmaması, yaşının geçkin olması, platonik veya cinsel ilişkilerinin eksikliği, dedikoduculuğu ve resmi dedektiflere “yardımcı” statüsünü kabul edip hikâyeyi kurgulayan kişi olması (sebepten sonuç ilişkisini düşüncede oluşturan) açısından bu türün 21. yüzyılın hızına, sınıf ve cinsiyet ayrımlarına daha uygun olarak evrildiğini gözlemliyoruz.

NOTLAR

- 1 Martha Hailey DuBose, *Women of Mystery: The Lives and Works of Notable Women Crime Writers*. St. Martin’s Minotaur, 2000.
- 2 Compact Edition of the Oxford English Dictionary
- 3 Compact Edition of the Oxford English Dictionary
- 4 Tülay Güneş Kılıç, “İngiliz Polisiyelerinde ‘Leydi’ Dedektifler.” 221B. Sayı2.
- 5 Fulya Turhan, “Amerikan Polisiye Edebiyatında Kadın Dedektifler.” 221B. Sayı 2.
- 6 Erol Üyepazarcı, “Agatha Christie’nin Dedektifleri.” 221B. Sayı 8.
- 7 “The spinster is of course a woman who is not sexually interesting (if she were she would have married), is sexually inexperienced, and is dried up and frustrated” (7). Joan Warthling Roberts, “Amelia Butterworth: The Spinster Detective.” *Feminism in Women’s Detective Fiction*. Ed. By Glenwood Irons. University of Toronto Press, 1995.
- 8 “she is expected to be censorious and moralistic, dryly envious of the lives of her neighbours” (7). Joan Warthling Roberts, “Amelia Butterworth: The Spinster Detective.” *Feminism in Women’s Detective Fiction*. Ed. By Glenwood Irons. University of Toronto Press, 1995.
- 9 Martha Hailey DuBose, *Women of Mystery: The Lives and Works of Notable Women Crime Writers*. St. Martin’s Minotaur, 2000.
- 10 *Yürek Söken Cinayetleri*. İstanbul, 2014.
- 11 *Kör Fahişe Bıçağı*. İstanbul, 2014.

POLİSİYE SİNEMANIN “ÖTEKİ” YÜZÜ:

R O M A N P O L A N S K I

APARTMAN ÜÇLEMESİ; *BULANTI* (1965), *ROSEMARY’NİN BEBEĞİ* (1968) VE *KIRACI* (1976) FİLMLERİNİ KAPSAR. FİMLER, PSİKOLOJİK ARKA PLANI VE BÜYÜK ÖLÇÜDE MEKÂN SEÇİMİYLE OLUŞAN KLOSTROFOBİK ATMOSFERİYLE POLANSKI’NİN KORKU VE GERİLİM SİNEMASININ ÖNEMLİ ÖRNEKLERİNİ OLUŞTURUR.

Roman Polanski’nin ilk uzun metrajlı filmi *Knife in the Water* çıktığında, sinema sektöründe Alfred Hitchcock rüzgârı esmekteydi. Freudyen temaları filmlerinde zekice kullanan Hitchcock’un etkisi, Polanski filmlerinde de görülür. Birçok ayrıntının yanı sıra toplum baskısı, ötekileştirme ve bunların sonucunda bireylerin yaşadığı psikolojik travmalar ve mizansenler Hitchcock’un Polanski sinemasına bıraktığı bir çeşit miras olarak da düşünülebilir. Polanski, ilk uzun metrajlı filminden sonra çıkan Apartman Üçlemesi ile sinema sektöründeki yerini sağlamlaştırırken bu psikolojik mizansenleri ve Freudyen temaları en az Hitchcock kadar iyi ve özgün biçimde kullanabileceğini de göstermiş olur.

Apartman Üçlemesi; *Bulantı* (1965), *Rosemary’nin Bebeği* (1968) ve *Kıracı* (1976) filmlerini kapsar. Filmler, psikolojik arka planı ve büyük ölçüde mekân seçimiyle oluşan klostrofobik atmosferiyle Polanski’nin korku ve gerilim sinemasının önemli örneklerini oluşturur.

Üçlemenin her filminde başkarakterler, toplum tarafından çeşitli nedenlerle kabul görmeyen ve çevresiyle yaşadığı kötü deneyimlerin etkisiyle kendi benliğini -Freudyen bir deyişle süper egosunu- geliştirememiş kişilerdir. *Kıracı*’da Trelkovski başka bir milliyetten olduğu için daima dışlanırken *Bulantı*’da Carol, babası tarafından taciz edildiği için cinselliği çağrıştıran her şeyden tiksindir. Rosemary ise birkaç ay sonra dünyaya getireceği bebeğini toplumun şeytani etkisinden korumaya çalışır. Bizler de izleyici olarak, film boyunca karakterlerin

gerçekle bağını koparışını ve sonunda kontrolü kaybederek içgüdülerine teslim oluşunu izleriz. Trelkovski kendini, Carol başkalarını öldürmeyi tercih ederken, Rosemary de paranoyalarıyla baş etmek zorunda kalır.

Apartman Üçlemesi, Polanski’nin özgün gerilim sinemasının birçok karakteristik özelliğini yansıtır. Bunlardan biri, karakterler ve mekân arasındaki ilişkidir. Diğeriyse filmlerin sahip olduğu alt metinlerin zenginliği, daha doğrusu birçok farklı okumaya elverişli olması ve tek bir gerçeğin olamayacağını göstermesidir. Polanski, bunları yaparken filmlerin izleyiciyle kuracağı ilişkiyi de ayrıntılı biçimde kurgular. İzleyiciyi yarattığı klostrofobik atmosferin içine sokarken bazı Freudyen yöntemlerden de yararlanır. Ben de yazının geri kalanında, bahsettiğim bu özellikleri açmaya, Apartman Üçlemesi’ni bu açıdan olabildiğince aydınlatmaya çalışacağım.

APARTMANLAR VE KİMLİK MESELESİ

Üçlemede bahsetmemiz gereken belki de ilk şey; mekânların yani apartmanların işlevi ve filmin bütününe etkisidir. Çünkü üç filmde de apartmanlar toplumu sembolize ederken, karakterlerin yaşadığı daireler de onların kişiliklerini temsil eder. Daireler, aynı zamanda karakterlerin birçok nedenden dolayı kaçıp saklandıkları kale işlevini görür. Bu nedenle apartman daireleriyle başkarakterlerin yapısı arasında paralellik vardır.

Üçlemenin ilk filmi *Bulantı*’da mekânın, başkarakter Carol’ın iç dünyasını yansıttığı

söylenbilir. Duvarlarda sürekli ortaya çıkan çatlaklar, onun ruhundaki ve vajinasındaki çatlakları temsil eder. Carol, küçük yaşta babasının tacizine maruz kalmıştır. Bu nedenle babasının onun odasına geldiği 23.00 saatinde nevrozlar yaşar ve sevişme sesleri duyar. Bu gerilimli anlarda artan saat sesi de ona babasının geliş vaktini hatırlatır.

Ablasıyla yaşayan Carol, ablası tatile gittikten sonra gerçeğe ve zamanla bağını kaybeder. Önce pencereleri örter, dairedaki her şeyi tıpkı zihnindekiler gibi pis ve dağınık bırakır. Zamanın geçtiği ise ancak çürüyen tavşandan ve çimlenen patateslerden anlaşılabilir. Bu durum da karakterin ruhsal yapısının tıpkı tavşan ve patatesler gibi çürüdüğünü gösterir.

Polanski, karakterlerin gerçeğe bağını yitirdiği ve kendi benliklerini temsil eden apartman dairelerine yabancılaştığı noktada dairedaki nesnelerin boyutlarıyla oynar. Carol'ın dairesi, gittikçe genişlerken *Kıracı* filminin başkarakteri Trelkovski neredeyse evdeki bardaklarla aynı boya gelir. Bu sahnelerde karakterlerin genellikle bir çeşit kriz geçirdiğini görürüz. Bunların yanı sıra Trelkovski'nin çöpleri atarken yere çöplerin düştüğünü sanması kendisini çöp gibi hissettiğini gösterirken, Carol'ın çaydanlıkta kendisini canavar gibi gördüğü sahne de bu yabancılaşmanın bir göstergesidir.

Rosemary'nin Bebeği filmindeyse dairenin eksiklikleri göze çarpar. Bu eksiklikler, Rosemary'nin kişiliğindeki ve hayatındaki eksikleri temsil eder. Rosemary, henüz benliğini oluşt-

ramamıştır. Bununla birlikte bir seksapitesi ya da kendi cinselliğini keşfetmesini sağlayacak romantik bir ilişkisi de yoktur. Eşi daima işleriyle ve yan dairedaki yaşlı komşularıyla ilgilenmekte, Rosemary'yi yalnız ve duygusal açıdan eksik bırakmaktadır.

Bunun yanı sıra dairede yanlış ve tekinsiz şeyler de vardır. Gizli bölmeler, yanlış yerde duran dolaplar, feci şekilde can veren eski ev sahipleri ve komşular, eksik parke mobilyalar... Ancak bunlara rağmen daire oldukça ferah ve aydınlık bir görünüme sahiptir. Bu zıtlık da Rosemary'nin karakterini iyi yansıtır. Çünkü Rosemary de aslında tüm eksiklerine rağmen oldukça güzel ve akıllı biridir. Eşiyle yaşadığı sorunlara rağmen dışarıdan oldukça mutlu ve hayatlarının henüz başındaki bir aile görünümünü çizmeleri de benzer bir zıtlık yaratır.

Trelkovski, Carol ve Rosemary'nin ortak özelliği, benliğini oluşturmamış ve dışarıdan gelecek etkilere oldukça açık karakterler olmasıdır. Şeffaf ve değişken bir benliği olan karakterler, toplum tarafından kabul görmek için devamlı çevresindekilere uyum sağlamaya çalışır. Apartman sakinleri, onların kişiliğine ve özel hayatına daima müdahale eder. Karakterler hayatları boyunca kendi iradeleriyle değil, çevresindekilerin yönlendirmeleriyle yaşayan kişilerdir. Bu durum, *Kıracı* filminde Trelkovski'nin evine hırsız girmesi ve etrafı dağıtmasıyla sembolize edilir. Rosemary'nin kendi iradesiyle yaptığı tek şey de saçlarını kestirmektir. Ancak yeni saç modelini

kimse beğenmez ve karakterin, eşi tarafından bir çocuk gibi azarlandığını görürüz. Carol'ın ısrarcı flörtü ile ev sahibi de benzer şekilde onun dairesine izinsiz girer ve bunun için öldürülür.

“ÖTEKİ” OKUMA

Apartman Üçlemesi'nde görebileceğimiz diğer önemli özellikler filmelerin “öteki” okumaya sahip olmasıdır. Özellikle *Kıracı* ve *Rosemary'nin Bebeği* filmlerinde, hikâyenin görünen yüzünün yanı sıra başka başka okumaların da işlediği görülebilir.

Kıracı filmi ile başlayarsak, ilk okumada, toplumun Trelkovski'yi Simon Choule'a dönüştürdüğünü söyleyebiliriz. Simon Choule'un intiharından sonra onun yaşadığı daireye yerleşen Trelkovski'den devamlı Simon gibi davranması beklenir. Simon'un içtiği kahveden ve onun içtiği sigaradan içmeye zorlanır. Simon'un camdan atladığında neden olduğu tentedeki kırık onarılrken Trelkovski, “Benim için hazırlıyorlar, ölmemi istiyorlar,” diye düşünür. Gerçekten de kabul görmek için çabaladığı toplum tarafından devamlı ötekileştirilir ve Simon Choule gibi onun da kendini “imha etmesi” beklenir. Kısacası karakter, çevresindekiler tarafından Simon gibi intihara sürüklenir.

Diğer bir okumayla Trelkovski'nin aslında en başından beri Simon Choule olduğunu görürüz. Yani karakter Simon olmaya zorlanmanın da ötesinde zaten Simon'u içinde taşır. Ona devamlı Simon'un hatırlatılması aslında

Trelkovski'nin de “öteki” olduğunun işaretleridir. Simon lezbiyen olduğu için bu çevrede kabul görmemiş ve intihar etmiştir. Trelkovski'nin homoseksüel olduğuna dair de ipuçları vardır. Ahbabları bir “erkek” gibi komşularıyla kavga edip onlardan korkmazken, Trelkovski kimseyle tartışmaya girmeyen, naif bir karakterdir ve arkadaşlarına daima özenir. Ayrıca filmin başından beri flört ettiği Stella ile bir türlü cinsel ilişkiye girememesi de bir ipucu olarak okunabilir.

Bunların yanı sıra filmin henüz jeneriğinde Trelkovski'yi ve bölünmüş kişiliğini görürüz. Pencerenin çerçeveleri Trelkovski'nin yüzünü ortadan ikiye bölmüştür. Filmin devamında Trelkovski, kendi dairesinin hemen karşısında kalan apartmanın ortak tuvaletinin camında devamlı birtakım insanlar görür. İntiharı yaklaştıkça bir pencerede kendisini, diğerindeyse Simon Schule'u görmeye başlar.

Rosemary'nin Bebeği filminde de ikili okuma yapmak mümkündür. Bunlardan ilki, toplum tarafından devamlı özel hayatına müdahale edilen ve ne kadar korumaya çalışsa da bebeğini ona kaptıran bir kadının hikâyesidir. Komşuları, çiftin ne zaman seviyeceğinden ne yiyeceklerine kadar her şeye karışan “şeytani” insanlardır. Her ne kadar mücadele etmiş olsa da filmin sonunda Rosemary, bir şeytan olarak doğan bebeğini bırakmak istemez. Durumu kabullenerek bu günahkâr insanların arasına girer ve ona biçtikleri annelik rolünü üstlenerek bu şeytani düzenin bekasını sağlar.

İkinci bir okumayla Rosemary'nin hamileliğin etkisiyle psikolojik sorunlar ve paranoya yaşadığı söylenebilir. Rosemary, benliğini oturtamadığı için bir bebeğin varlığını kaldıramamış ve bebeğini kötülüklerden koruma isteği onun nevrozlar yaşamasına neden olmuştur. Hamileliğin yükünü tek başına kaldırması ve kocası tarafından yalnız bırakıldığı için yaşadığı duygusal eksiklikler de bu paranoyaların yaşanmasında etkilidir. Ayrıca karakter, bir travma da yaşamaktadır. Çünkü hamileliği, kendisi baygınken kocasının tecavüz etmesiyle olmuştur.

Rosemary'nin benliğinin gelişmemesinde kilisede yetmiş olması ve dindarlığı da etkilidir. Çünkü komşuları ve eşi kadar kilise çevresinden tanıdığı bir ahababı da onu yönlendirmektedir. Bir türlü kendi yaşamının kontrolünü eline alamaz. Sonunda kocasının dahi şeytan olduğunu ve gizli bir tarikatla hizmet ettiğini düşünmeye başlar. Ancak bu tip düşüncelerden uzaklaştığı ve bu ahababını görmediği süre boyunca durumu iyiye gider. Kısacası *Rosemary'nin Bebeği* filminde dindarlık teması bir okumada övülürken diğer okumada şizofreni nedeni olarak gösterilir. Bu açıdan filmin "çok sesli" olduğu da söylenebilir.

"UNCANNY"

"Uncanny" Freud'un teorisi olan, psikanalizle ilgili bir kavram. "Canny" alışıldık ve benzer olan anlamına gelir. "Uncanny" ise alışkanlığı kıran, güvensiz ve tekinsiz hissettiren şeylerdir. Bir şeyin ait olmadığı bir yerde bulunması, zamansal bağlamından koparılması, gerçek olamayacak kadar iyi olması ya da aynı anda iki şey olması ve aitlik hissini kaybettiğimiz durumlar "uncanny" olarak tanımlanabilir.

Bu kavram, Polanski sinemasında da çeşitli şekillerde karşımıza çıkar. Hatta seyirciyi filmin içine çekmek ve Polanski filmlerine özgü rahatsız edici atmosferi sağlamak için kullanılan önemli bir araçtır. Özellikle Apartman Üçlemesi'nde gerilimin ana iskeletini "uncanny" durumlar oluşturur.

Trelkovski bir başkarakter olarak *Kıracı* filmindeki en önemli "uncanny"dir. Çünkü ait olmadığı ve istenmediği bir yerdedir. Aynı zamanda filmin bir okumasıyla da aslında Simon'dur ve iki karakteri bir arada barındırır.

Bulantı filminde ise başkarakter Carol, hem çok güzel, hem çok çocuksu hem de çok seksi. Karakterin bu şekilde, gerçek olamayacak kadar güzel olması onu da bir çeşit "uncanny"

APARTMAN ÜÇLEMESİ, POLANSKI'NIN ÖZGÜN GERİLİM SINEMASININ BİRÇOK KARAKTERİSTİK ÖZELLİĞİNİ YANSITIR. BUNLARDAN BİRİ, KARAKTERLER VE MEKÂN ARASINDAKİ İLİŞKİDİR. DİĞERİYE FİLMLERİN SAHİP OLDUĞU ALT METİNLERİN ZENGİNLİĞİ, DAHA DOĞRUSU BİRÇOK FARKLI OKUMAYA ELVERİŞLİ OLMASI VE TEK BİR GERÇEĞİN OLAMAYACAĞINI GÖSTERMESİDİR. POLANSKI, BUNLARI YAPARKEN FİLMLERİN İZLEYİCİYLE KURACAĞI İLİŞKİYİ DE AYRINTILI BİÇİMDE KURGULAR. İZLEYİCİYİ YARATTIĞI KLOSTROFOBİK ATMOSFERİN İÇİNE SOKARKEN BAZI FREUDYEN YÖNTEMLERDEN DE YARARLANIR.

haline getirir. Çünkü seyirci Carol'ın hayatını takip ederken daima tereddüt içindedir. Ayrıca filmde bir türlü yenmeyen ve çürüyen tavşan da "uncanny"dir. Ancak tavşan sembolü burada Carol'ın kaybettiği cinselliğini ve doğurganlığını da temsil eder.

Rosemary'nin Bebeği'nde "uncanny"i henüz filmin jeneriğinde görürüz. Film bir gerilim filmi olmasına rağmen ekrandaki yazıların pembe olması "uncanny"dir çünkü filmin temasına zıttır ve tekinsiz bir hava yaratır. *Rosemary'nin Bebeği*'ni bir gerilim ve gizem filmi olarak izlemeye başlayan izleyiciler bu tekinsiz havanın etkisine kolayca gireceklerdir.

Ayrıca doğacak bebeğin bir bebek mi yoksa şeytan mı olduğu sorusu da "uncanny"i gündeme getirir. Çünkü masumiyet timsali olan bir bebeğin bu iki zıt karakteri birlikte barındıran yapısı izleyici için oldukça tedirgin edici ve sarsıcı bir durumdur.

Polanski'nin korku sinemasının birçok karakteristik özelliğini barındıran Apartman Üçlemesi, psikolojik mizansenler ve Freud-yen temaları oldukça başarılı şekilde bir araya getirir. Karakterlerin yaşadığı psikolojik veya fiziksel sorunlar filmdeki mekân seçimiyle de oldukça uyumludur. Öyle ki Apartman Üçlemesi'ndeki mekânlar, karakterlerin bir parçası haline gelmiştir.

Bunların yanında izleyici, filmin atmosferine kapılırken yaratılan tekinsiz hava sayesinde de oldukça dikkatli davranır. Filmlerin birçok farklı okumayı bir arada barındırabilmesi de bu açıdan oldukça anlamlıdır. Çünkü filmleri izlerken gerilesek de birçok sembolü ve mesajı yakalamamıza bu şekilde imkân verilir.

FENOMEN

“Merhaba arkadaşlar, kanalıma hoş geldiniz!”

Bu cümleyi, hemen hemen aynı ses tonuyla peş peşe yirminci kez dinliyordu Taner Tanal. Çanakkale Cinayet Büro’nun genç başkomiserinin YouTube’a sarmasına sebep olan ise, tamamen mesleki bir gerekçeydi.

Sabah sekiz sularında, üniversitenin kampüsünden gelen cinayet ihbarıyla gün hızlı başlamıştı. Çanakkale-İzmir yolundan biraz uzağa konuşlanmış olan Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi’nde sabah etrafı temizleyen görevlilerin yaptığı ihbara göre mühendislik fakültesinin önündeki yeşil alanda bir kız öğrencinin cansız bedeni bulunmuştu.

Haber üniversitede kısa sürede yayılmış; Başkomiser Taner Tanal üniversiteye geçene dek cesedin bulunduğu yere üç yüz metre uzaklıktaki kız yurdundan bir sürü öğrenci olay yeri şeridinin etrafına sıralanmıştı. Cinayet Büro Memuru Mustafa ile hemen hemen aynı anda olay yerine intikal eden başkomiser, eski bir tiyatrocı olan Mustafa’nın güzel sanatlar fakültesine iç çekerek bakmasıyla biraz burkuldu. Aralarından geçtikleri kız öğrencilerin birkaçının ellerindeki akıllı telefonlarla olay yerinin videolarını çekmeye çalıştıklarını görünce burkulma hissi yerini öfkeye bıraktı. Teknolojinin, gündelik hayattaki hâkimiyetinden son derece

bunalmış durumdaydı.

Mustafa’ya dönüp kızların duyabileceği bir sesle kimsenin video çekmesine izin vermemesini emretti. Genç memur, bir süredir beraber çalıştığı başkomiserin bu çıkışlarına alışmıştı. Eğer ortamda doğrudan muhatap olmak istemediği birileri varsa yardımcısının üzerinden iletirdi komutlarını.

Ağaçlık alanda, birkaç kez bıçaklanmış bir kızın cansız bedeni uzanmış yatıyordu.

O cansız beden, son bir saattir karşısındaki videolarda neredeyse bilgisayar ekranından fırlayıp odaya teşrif edecekmiş kadar heyecanlı, adeta kanlı canlı şekilde bir akış içindeydi. En çok da hayat dolu bir canın solup gidişine üzülmüştü Başkomiser Taner Tanal. Meslekte neler görmemişti ki? Yedi yaşındaki çocuklardan işini çok sevdiği belli olan 50’lik emekçilere dek; ölümün yaşının olmadığını gösteren hayat dolu cesetlerle yüz yüze kalmıştı defalarca.

Bütün bu düşüncelerden sıyrılarak, yoğun bir sıvının içinden yüzeye çıkmaya çalışırcasına karşısındaki videolara odaklanmaya çalıştı. Öldürülen genç kız YouTube kanalında genellikle günlük video olarak adlandırılan “vlog” paylaşıyordu. Arada bir satın aldığı bazı ürünlere dair videolar çekmişti... Pek tabii, videolar kurgu aşamasında pek çok kısmı kesilerek kanala yükleniyordu ancak

Başkomiser Taner Tanal, düşünmeden edemedi: İnsanlar, hayatlarını bu denli ortaya serebilmeye nasıl cesaret ediyordu? Dahası, günlük rutinini böylesine paylaştıktan sonra olası bir saldırıya hedef olmamak mümkün müydü?

Videoları hızlı hızlı izlemeye devam ederken bir videonun başlığı dikkatini çekti.

“İsimsiz Takipçiden Yeni Bir Hediye!” başlığını taşıyan videoda, öldürülen İmren Yaman’ın kaldığı kız yurduna gelen bir kargo poşetini açması ve gelen hediyeyi takipçileriyle paylaşması kameraya alınmıştı. Poşetten çıkanlar, üzerinde YouTube logosu olan bir yastık ve kızın fotoğrafının basıldığı bir bardaktı. Taner Tanal, bu videoyla karşılaştıktan sonra önündeki deftere isimsiz takipçi detayını not ederek birkaç kez üzerinden geçtiği bir soru işareti çizdi.

Bu esnada ilginç bir şey fark etti. Emin olmak için sayfayı birkaç kez yenilemek zorunda kaldı. Fark ettiği şeyin doğru olduğunu anlayınca şaşırarak Google’ı açıp öldürülen kızın ismini yazıp arattı. Tahminlerinde yanılmamıştı. Öldürülen kızın takipçi sayısı birkaç dakikada yüze varan bir artış göstermişti çünkü haber siteleri “YouTube Fenomeni Öldürüldü!” başlığıyla ve kızın adını açık açık yazarak cinayeti haberleştirmişlerdi.

İnsanlar öldürülmüş, dolayısıyla yeni bir video yükleyemeyecek olan birisinin kanalı-nı neden takibe alırdı?

Taner Tanal, oldum olası sosyal medyadan uzak duruyordu. Kişisel hiçbir hesabı yoktu, merak edip arayacağı herhangi birileri yoktu, halini hatrını sormak istediği kimsesi de yoktu. O yurtdışında eğitim görürken bir trafik kazasında ölen anne ve babasından geriye hiçbir akrabası kalmamıştı. Genç yaşında yurtdışına gittiği ve oradan apar topar dönüp kendisine burada bir hayat kurduğu için pek arkadaşı da yoktu. Yine de empati denen şeyi iyi bilirdi. Kendisini sıradan bir sosyal medya kullanıcısı olarak düşündü.

Bir haber okuduktan sonra, insani bir dürtüyle pek tabii ki o haberin müsebbibi-ni internette aratabilirdi. Bir sosyal medya hesabını bulduğunda, yaptığı son paylaşım

bakabilirdi. Ancak bu kişi artık dünyada olmayan birisiyse neden hesaplarını takibe alırdı ki? Sahi, ölü birisinin hesabını takibe almakla türbe ziyareti yapmak arasında teo-ride de pratikte de pek bir fark var mıydı?

O an, internetin kendisini kuşatan bunca profilin sahiplerinin ölümleri sonrasında sanal bir mezarlığa dönüşeceğini duyumsayan Taner Tanal ürperdi.

İsimsiz takipçinin gönderdiği kargoları soruşturmak için yurda gitmesi gerekiyordu. Bu amaçla ayağa kalktığında Mustafa’nın elinde, sıcaklığı yaydığı kokudan belli olan birkaç porsiyon böreğin yer aldığı poşetle Cinayet Büro’ya girmesiyle duraksadı. Taner Tanal, nadiren izlediği o aksiyon filmlerinde, Amerika’dan ibaret olan dünyayı kurtaran süper kahramanların yemek yememesi ve uyumaması gibi durumların hep mantığa aykırı olduğunu düşünegelmişti. Bu yüzden kahvaltıdan sonra yurda geçmeye karar vererek telefon açtığı çay ocağından iki çay söyledi.

***

Yurt müdürü, kırklı yaşlarının ortalarında bir adamdı. Zayıf, çelimsiz gibi görünen ve kemikli elleriyle de bu görüntüsünü desteklemesine rağmen tezat bir isme sahip olan Çetin Mihmandar; polisleri huşu içinde karşıladı. Yurdunda kalan birisinin öldürülmesini fazlasıyla içselleştirmiş, kişisel bir saldırı olarak kabul etmiş görünüyordu.

Durup dururken, “Böyle bir şey nasıl mümkün olabilir, anlamıyorum!” diye bağırarak elini masaya vurduğunda çay bardakları zangırdadı.

İki polis de karşılarındaki titrek müdürden böyle bir çıkış beklemedikleri için irkilmişti. Çaylarını yudumladıktan sonra müdürün, öldürülen kızın ailesine haber verdiğini dinlediler. Bandırma’da yaşayan aile yola çıkmış, birkaç saate yurtta olacaktı. Kargolardan söz açan Taner Tanal’a şaşkınca bakan müdür, kafasını sağa sola olumsuz anlamda salladıktan sonra, “Ona hiçbir şey gelmezdi... Diğer kızlar genelde alışveriş sitelerinden kargo alırdı, o tek tük kitap falan sipariş ederdi...” diye cevapladı.

“Biz, aile gelmeden İmren Yaman’ın odasına göz atmak isteriz o halde...” diyerek sohbeti kısa kesti Taner Tanal. Aksi takdirde müdürün sözleri bitecek gibi görünmüyordu. Zira Çetin Mihmandar, ayağa kalkarken konuşmayı sürdürüyordu:

“Bu kızımız başta üç kişilik odada kalıyordu, hatta şu internet şeyine oda arkadaşlarından biriyle girmişti. Sonra tek kişilik odaya çıktı, ben de izliyordum videolarını, hayat dolu bir kızımızdı... Toprağı bol olsun...”

Müdürün konuşmaları esnasında iki polis birbirlerine kaçamak bakışlar atmış, birlikte çalışmanın verdiği avantajla gerçekleştirilen bu sözsüz iletişim sonrası akıllı telefonu olan Mustafa bir yandan yürürken bir yandan telefonundan YouTube’a girip İmren’in kanalında ilk videolara inmişti. Müdür haklıydı.

Bu esnada odaya varmışlar, müdürün cebinden anahtarları çıkarıp doğru anahtarı bulmasını beklerken videolara birlikte göz atmaya başlamışlardı. Tabii ki müdürün sohbetini uzatmaması adına videoların sesini kapatmayı unutmadan...

En nihayetinde odanın kapısı açılmış, iki polis içeriye adım atmıştı. Müdürün dışarıda beklemesini rica ederken, “Buradan çıktıktan sonra ilk kaldığı odayı görmek istiyoruz Müdür Bey...” diye emrivaki yapan Taner Tanal kapıyı kapatıp odayı dış dünyadan izole etti.

Oda, tam bir genç odasıydı. Sadece içeriyi gören, buranın bir yurt odası olduğuna dünyada inanmazdı. Dolap kapakları renkli yapıştırmalarla süslenmiş, duvara monte edilen rafların üstüne bir sürü kitap ve biblio yerleştirilmişti. Bir kenarda, videolarında görülen posterlerin ve fotoğrafların asıldığı bir köşe vardı. Bu köşenin hemen önünde ise bilgisayar masası yer alıyordu. Bilgisayar, soruşturma gereği bilişim şubede idi...

Posterlerin yanına kolaj yapmış fotoğrafların üzerine baktığında, bazılarının kesilmiş olduğunu fark etti Taner Tanal. Mustafa’dan eldiven isteyip, tespit ettiği üç fotoğrafı genç polisin verdiği lateks eldivenle dikkatlice söktü.

İsimsiz hayrandan gelen yastığı gösteren Mustafa, müdürün gelmeyen kargolara dair

sözlerini hatırlatınca Taner Tanal’ın kaşları çatıldı. Kargolar pekâlâ İmren tarafından şubeden alınıyor olabilirdi... Cinayet Büro’da izlediğinde dikkatini çeken o videoyu Mustafa’ya açıtırıp kargo poşetinin göründüğü sahnede durdurttu. İsim ve adres kısmı İmren’e dönük tutulmuştu ama arada birkaç saniyelik bir kayma yaşanınca o alanda hiçbir şeyin yazmadığı belli oluyordu. Kaşlarını daha da çatan Taner Tanal bir şey söylemedi. Gözleriyle odayı taramayı sürdürse de aynı videoda görünen bardağı bulamadı.

Çalışma masasında duran bardak altlığında da YouTube logosu vardı. Masada bilgisayar dikey tutacak bir aparat, onun yanında bir not defteri ve kalem ile birkaç kitap duruyordu. Not defterini alıp incelemeye başlayan Taner Tanal, hususi bir şeye rastlamadı. Anlaşılan o ki, İmren sadece çekmek istediği videoların fikirlerini not ediyordu.

“Tüm dünyası şu videolar olmuş...” diye homurdandı Mustafa. Onun homurtusuna mukabil, “Şu arkadaşının başka kanalı var mı, ona bir baksana...” diye bir komutla genç polise dönüş yaptı Taner Tanal. Birkaç dakikalık arama sonrasında, diğer kızın YouTube kanalı bulunmuştu.

İzlenme sayısı da, abone sayısı da İmren’le boy ölçüşemezdi ancak son paylaştığı video ile en azından Cinayet Büro polisleri nezdinde reytingi bir hayli yükselmışti...

***

“Ne alaka ya?”

Hacer Çalık’ın polisleri karşısında bulmasıyla başlayan şaşkınlığı, soruyu duyunca zirve yapmıştı. Son paylaştığı videoda, son dönemin fenomenlerinden hangisinin kendisine kargo yollayıp bir takipçisinden geliyormuş gibi yaptığını açıklayacağını söylesine dair, bu kişinin İmren olup olmadığı sorusu, Hacer Çalık’ın gereğinden fazla tepkisiyle karşılaştı.

“İmren’e çok kızgındın, çünkü seninle çıktığı yolda seni safdışı bırakıp kendisi ilerledi... Hatta şu an, bir milyona yakın takipçisi var. Bence ona çok kızgındın...” diyen Mustafa’ya öfkeyle bakan Hacer, “O takipçilerin

birçoğu, İmren öldükten sonra onu takibe aldı!” demekle yetindi.

Bu sözünün, onu daha da şüpheli konumuna soktuğunu anlaması gecikmedi. Sakinleşmeye çalışarak “Bakın...” deyip yutkundu.

“Evet, İmren’le bu konuda çok kez tartıştık. Kavga dahi ettik! Ama bu yüzden birisini öldürmek mi? Siz beni ne sanıyorsunuz ki? Erkek arkadaşıyla konuştunuz mu?”

İki polis de birbirine bakakaldı. Videolarında bir sevgilisi olduğu belirtilmiyordu. Bunu söyleyip çocuğun adını istediklerinde gülümsemekten kendisini alamayan Hacer, “Kendisini iyi tanırım, ne de olsa benim eski sevgilim...” diyerek takdim ettiği çocuğun adını verdi.

*

Ayılmaya çalışırken önündeki plastik bardaktaki kahveyi boğazından aşağı boca eden adam, karşısındaki polislere dalgın dalgın bakarak, “Nereden geliyorum, dediniz?” diye sordu. Hacer’in eski, İmren’in yeni sevgilisi; Çanakkale’de bir bar işleten orta yaşlarındaki Sacit Rey’di. Gür sakalları, omzuna kadar inen saçlarıyla bir işletmeciden çok barda gitar çalıp şarkı söyleyecek birisine benziyordu. Nitekim bunu da yaptığı, barın kapısının içine asılı afişinden anladılar.

İmren’in öldürüldüğünü duyan Sacit Rey, birkaç saniye boyunca İmren’in kim olduğunu düşündü. Anımsadığında gözleri dondu ve dudaklarından, “Aaa, bizim İmren!” sözü döküldü. Bu tepkisini abes bulan Taner Tanal, sevgilisinden böyle mi bahsettiğini sorarak çıkışınca ellerini iki yana açan Sacit Rey, “Hayır, bir saniye... Sevgilim falan değil. Bu bara gelen her kızla sevgili olsaydım...” diye konuşuyordu ki Mustafa uzanarak, adamın kahvesini “kazara” üstüne döktü. Yandığı için bağırarak Sacit Rey’in boğazını sıkan Taner Tanal, “Şimdi bana her şeyi anlatıyorsun, anladın mı lan?” diye sertçe çıkıştıktan sonra boğazından tuttuğu adamı duvara itti. Acıyla inleyen Sacit, “Tamam, birkaç gece birlikte olmuş olabiliriz! Ama bu bizi sevgili yapmaz ki!” diye tıslarcasına konuştu.

“Ne zaman?”

Taner Tanal’ın sorusunu garipseyen Sacit Rey, kaşlarını çatarak, “Geçen hafta, hafta içi bir gündü... Bir de cuma ve cumartesi... Neden?” diye cevapladı. Bunu duymazdan gelerek tüm geceyi beraber geçirip geçirmediklerini sordu Taner Tanal.

***

Titreyen elleriyle yoklama listesinde İmren’in adını arayan Çetin Mihmandar polisleri tekrar karşısında bulmayı pek beklemedi. Birkaç dakikalık uğraş sonunda İmren’in adını bulup yanındaki çizelgeyi polislere işaret ederek defteri onlardan yana döndürdü.

Taner Tanal ve Mustafa deftere bakarken, tecrübeli yurt müdürü gözlerini dışarıdaki güneşli havaya dikmişti. Taner Tanal’ın tahmin ettiği gibi, yoklamada hiç eksiği yoktu. Cuma ve cumartesinin üzerine parmağıyla birkaç kez vurup müdürün dikkatini üstüne çeken Taner Tanal, “İmren bu iki günün akşamında yurttan mıydı?” diye sordu. Müdür, gözlüğünü takıp deftere baktıktan sonra “E, artı koymuşuz ya komiserim... Yurttan olmasa neden...” diye konuşuyordu ki, defteri sertçe kapatıp sivri kısmıyla adamın omzuna vurdu Taner Tanal.

“Bana bak, masal okuma lan bana! Bu kız durup dururken sen geçirtmedin mi tek kişilik odaya? Aklından ne geçiyordu?”

Müdür Çetin Mihmandar, dişlerini sıkıp acıyan omzunu ovuşturmakla yetindi. Öyle ki bileklerine kelepçe geçirilirken bile sustu. Avukat falan istemedi. Kimsesi yoktu. Çevresi tarafından, ömrünü yurda adanmış olarak lanse ediliyordu... Fakat tutuklandığına dair haberler çıkınca eski dönem öğrencilerden de şikâyetler yağmur gibi yağmaya başladı...

Suç, göreceli olmayan bir kavramdır. Ölüm gibi. Suçluluk psikolojisi ise görecelidir. Bir katil, tam olarak neden pişman olur? Veya olur mu? Bu sorular, dünya döndükçe cevapsız kalacağına benziyor. Taner Tanal, bu düşünceler eşliğinde kahvesini yudumlayarak tek başına yaşadığı evinin camından, karşısındaki Çanakkale Boğazı’nı izlemeyi sürdürdü. Arka fonda bir caz şarkısı çalıyordu. Tam o anda, yağmur başladı...

POLİSİYE EDEBİYATTA YARDIMCI DEDEKTİFLER

Dedektifler keskin zekâları, çıkarım yetenekleri, olağandışı yöntemleri ve mantıksal düşünce yapısına verdikleri önemle okurlar için neredeyse insanüstü bir portre çizerler. Çoğu dedektif için duygularla hareket etmek ya da duygusal kararlar almak neredeyse hiç görülmemiş şeydir. Bırakın duygusal kararlar almayı, dedektiflerin duygularını dile getirdikleri sahneler bile çok az şahit oluruz. Sherlock Holmes örneğin, Dr. John Watson için, “Boswell’im olmadan kaybolmuş gibi hissediyorum,” der. Yardımcısı Watson’ın hayatında olmama ihtimali bile mantık abidesi Holmes için korkunç bir senaryo gibi görünüyor. Bu duygu sadece Holmes’e özel değil elbette. “Dostum Hastings, bana her zaman, her zaman yardımcı oluyorsun, bana şans getiriyorsun. Bana ilham veriyorsun,” cümlesinden anlayacağımız üzere, Agatha Christie’nin Hercule Poirot’su da arkadaşı Arthur Hastings için benzer düşüncelere sahip. Aynısı Colin Dexter’in Müfettiş Morse’u için de geçerli. “Düşünsene Lewis,” der dostu Robert Lewis’e, “sen ve ben? Morse ve Lewis? Bizden daha iyisi olmaz diye düşünüyorum.” Yakın arkadaş ve yardımcı konseptinin dedektif romanlarına özel olduğu düşünülmesin tabii. *Yüzüklerin Efendisi*’nde Frodo da Sam’e karşı benzer duygular besler; “Burada, her şeyin sona erdiği yerde yanımda olduğun için mutluyum, Sam.” Görünen o ki edebiyatta ana kahramanın arkadaşı ya da dostu, kahraman için bir karakterden çok daha fazlasını temsil eder.

Özellikle polisiye edebiyatta dedektiflerin yardımcılarını için kullanılan *sidekick* kavra-

mı yüzyılı biraz aşkın süredir hayatımızda olmasına rağmen bu yakın arkadaş, yardımcı karakter edebiyatta uzun zamandır yer alan bir konsept. Edebi kültürümüzde bu tarz ikililere rastlamak o kadar mümkün ki, bir süre sonra bir karakteri diğerinden ayrı düşünmek imkânsız hale gelir çünkü yardımcı karakter, ana karaktere göre daha arka planda kalmasına rağmen hikâyenin gelişimi için elzem bir öğedir. Yardımcı, ana karaktere eşlik edebilmek için oradadır ve aynı zamanda okurun vekili olarak da karşımıza çıkar. Bunu, tarihin en eski yazılı destanlarından birinde bile görmek mümkün, Gılgamış ve Enkidu örneğin. Enkidu sadece Gılgamış’a eşlik eden bir karakter değildir. Onun varlığı, Gılgamış’a tezat oluşturarak kahramanımızın bazı karakter özelliklerini daha iyi kavramamızı sağlar. Aynısı Don Kişot ve Sancho Panza için de geçerlidir. Sancho Panza’nın Don Kişot’a hem duygusal hem de yeri geldiğinde fiziksel destek olması, yardımcı karakterin asli görevlerinden sayılır. Sancho Panza, değirmenleri düelloya davet eden Don Kişot gibi bir karaktere her daim sadık kalarak hikâyeyi ilerletmeye ve aynı zamanda da eylemleri ve söylemleri aracılığıyla efendisi hakkında yorumlarda bulunarak ana karakteri daha iyi anlamamıza ve tanımamıza yardımcı olur. Hamlet’in Horatio’su, Batman’in Robin’i, Crusoe’nun Cuma’sı, Harry Potter’ın Ron ve Hermione’si yardımcı karakterlerin hem kahraman hem de hikâyenin gelişimi için ne kadar önemli bir rol üstlendiklerini gösterir. Bu yardımcı karakterler polisiye edebiyat çerçevesinde yeniden şekil-

lendi ve zaman geçtikçe de yardımcı dedektif görevi gören bu karakterlerin sorumluluklarına yenileri eklendi. O nedenle polisiye edebiyatta yardımcı dedektiflerin önemini ve işlevini kavrayabilmek adına, bu karakterlerin polisiye edebiyat çerçevesinde tam olarak neye hizmet ettiklerini incelemek gerekir.

Yardımcı dedektifin asli görevi, basitçe, serüven boyunca dedektife eşlik etmektir. Bu eşlik etme duyumunun boyutları değişebilir elbette. Örneğin yardımcı karakter, efendisine boyun eğen, kahramanın lüzumlu ya da lüzumsuz isteklerini yerine getiren itaatkâr bir karakter haline de gelebilir. Dedektif Robert Lewis, Başmüfettiş Endeavor Morse'un birasını ve sigaraları almakla yükümlüdür örneğin. Ancak boyutu ne olursa olsun dedektif ve yardımcı dedektif arasındaki ilişki için eşlik etme durumu esastır. Bu eşlik etme sırasında yardımcı dedektife, hikâyenin içinde bir katılımcı olarak, ana karakterin neredeyse eşitmiş gibi muamele edilir ancak yine de yardımcı dedektif, olayın çözümüne dedektife kıyasla çok az katkıda bulunur. Watson, Holmes'e maceralarında eşlik eder ancak ortadaki gizemi çözüme ulaştırmaz

DOYLE, HOLMES'Ü BİZE WATSON ARACILIĞIYLA ANLATIR. HOLMES, WATSON'A KARŞI SONSUZ BİR GÜVEN DUYDUĞU İÇİN YARDIMCISINI YANINA YANAŞTIRMAKTAN YA DA ONA DÜŞÜNCELERİNİ AKTARMAKTAN ÇEKİNMEYECEKTİR. BU GÜVENİN ÖRNEKLERİNİ ÇOĞU ESERDE GÖRMEK MÜMKÜN. DOYLE'UN *BOHEMYA'DA SKANDAL* ADLI HİKÂYESİNDE ÖRNEĞİN, BOHEMYA KRALI, HOLMES'LE YALNIZ GÖRÜŞMEK İSTEDİĞİNİ SÖYLEDİĞİNDE WATSON AYAĞA KALIP ODAYI TERK ETMEYE YELTENİR. WATSON'I BİLEĞİNDEN YAKALAYIP KOLTUĞA GERİ İTEN HOLMES'ÜN CEVABIYSA BASİTTİR; "YA İKİMİZ YA DA HİÇBİRİMİZ. BANA SÖYLEYECEĞİNİZ HER ŞEYİ BU BEYEFENDİNİN ÖNÜNDE DE SÖYLEYEBİLİRSİNİZ." HOLMES, WATSON'A NE KADAR GÜVENİRSE WATSON'I SORUŞTURMA SÜRECİNE VE BEYNİNİN İÇİNE O KADAR DAHİL EDECEKTİR.

ya da ikilinin karşı karşıya oldukları soruşturmayla ilgili önemli ipuçları sunamaz. Ancak Sherlock Holmes'ün cesur ve sadık arkadaşı Dr. Watson, gerektiğinde silahını yanına alarak Holmes'e eşlik eder, bazı durumlarla polisi çağırır ya da Holmes'ü yalnız bırakarak ona alan tanır. Çünkü temel içgüdüğü Holmes'e yardımcı olabilmektir ve bunu başarabilmek için elinden ne geliyorsa yapacaktır. Yardımcı dedektifin bu basit rolü, kahraman ve yardımcı arasındaki temel ilişkiyi şekillendirir.

Eşlik etmenin boyutu ilerledikçe yardımcı ve dedektifin paylaşımları artar ve bu daha derin bir bağa doğru evrilir. Bir süre sonra bu yardımcı karakterler, dedektifler için sırdaş ve yoldaş görevi görecektir. Dedektif için yardımcısını sırdaş olarak görebilmesinin tek yoluysa arkadaşlarına güven duyabilmeleridir. Aralarında gelişen güven duygusu sağlamlaştıkça dedektifler yardımcılara düşüncelerinden, niyetlerinden ve hatta korkularından bahsedebileceklerdir. Doyle, Holmes'ü bize Watson aracılığıyla anlatır. Holmes, Watson'a sonsuz bir güven duyduğu için yardımcısını yanına yanastırmaktan ya da ona düşüncelerini aktarmaktan çekinmeyecektir. Bu güvenin örneklerini çoğu eserde görmek mümkün. Doyle'un *Bohemya'da Skandal* adlı hikâyesinde örneğin, Bohemya Kralı, Holmes'le yalnız görüşmek istediğini söylediğinde Watson ayağa kalkıp odayı terk

etmeye yeltenir. Watson'ı bileğinden yakalayıp koltuğa geri iten Holmes'ün cevabıysa basittir; "Ya ikimiz ya da hiçbirimiz. Bana söyleyeceğiniz her şeyi bu beyefendinin önünde de söyleyebilirsiniz." Holmes, Watson'a ne kadar güvenirse Watson'ı soruşturma sürecine ve beyninin içine o kadar dahil edecektir. Dedektif her ne kadar insanüstü özelliklere sahip olsa da mutlaka yardıma ihtiyaç duyacaktır ve bu yardımı da ancak en güvendiği insandan gelirse kabul edecektir. Dedektife nasıl bir yardımda bulunulacağıysa yardımcı dedektifin karakteri, yetileri ve yöntemleri çerçevesinde belirlenir.

Rex Stout'un dedektifi Wolfe'ü ele alalım. Wolfe, oldukça iri bir adamdır ve aynı zamanda olağandışı bir gurmedir. Yardımcısı Goodwin, Wolfe'un kilosunu bir tonun yedide biri şeklinde aktarır okura, ki aslında bu da Wolfe'ü basmakalıp kahraman özelliklerinin dışına iter. Wolfe aynı zamanda asla dairesinden dışarı çıkmayan, olay mahallini incelemeye gitmeyen bir dedektiftir. Yani dedektiflik işinin eylem gerektiren kısımlarını kendisi de lisanslı bir dedektif olan Archie Goodwin'e bırakır. Aynı- sı Poirot için de geçerlidir. Kendisinden daha genç olan Arthur Hastings'le savaş sırasında tanışır ve dostlukları Poirot ölene kadar devam eder. Hastings'in, cesur bir eski asker olarak suçluların peşinden epey koşmuşluğu vardır. Dolayısıyla Hastings'e yardımcı karakter olarak

eklenen rollerden biri de eylem adamı olmasıdır. Aynı şekilde Janet Evanovich's Stephanie Plum serisinde de Plum'a çoğu zaman Ranger olarak bildiğimiz Ricardo Carlos Manoso eşlik eder. Ranger üstün fiziksel özelliklere sahiptir ve mevzu birilerini kovalamak ve yakalamaksa Ranger her zaman Plum'ın yanındadır. Çoğu zaman Plum'ın hayatını kurtarmıştır.

Yardımcı dedektiflerin kahramana sundukları yardımlar sadece fiziksel yetiler çerçevesinde değildir elbette. Lord Peter Wimsey'nin uşağı ve arkadaşı Mervyn Bunter da Dorothy Sayers romanlarında göz ardı edilemez bir yere sahiptir. Bu ikilinin arasında efendi-uşak ilişkisi olsa da çoğu açıdan birbirlerine eşit karakterlerdir. Bunter fotoğraf konusunda profesyoneldir. Soruşturma sürecinde Wimsey'e bu yönünü kullanarak çok yardımcı olur. Aynı zamanda şüphelileri takip etmek ve sorgulamak konularında da yeteneklidir.

Günümüz romanlarında da yardımcı dedektif karakterine rastlamak mümkün. Alexander McCall Smith'in Mma Precious Ramotswe'sinin yardımcısı Mma Grace Matsuki gibi. Mma Matsuki, Botswana Sekreterlik ve Ofis Becerileri Yüksekokulu'ndan dereceyle mezun olmuş, yetkin ve verimli bir sekreterdir. Aslında bir sekreterden çok daha fazlasıdır. Oldukça zekidir ve kendine özgü çıkarımsal yetenekleri vardır. Mma Ramotswe, sekreterinin becerilerini görünce onu Yardımcı Dedektif rütbesine yükseltir. Kadın dedektiflerden bahsetmişken Sue Grafton'ın Kinsey Milhone'unu da göz ardı etmemek gerekir. Milhone aslında oldukça bağımsız bir karakterdir ancak bu, sırtını ev sahibi Henry Pitts'e dayamasına engel olmaz. Hem bir baba figürü olarak karşımıza çıkan hem de yakın bir dost görevi gören 80 küsur yaşındaki Henry Pitts, her daim Milhone'a göz kulak olur, yemek yemesi için ısrar eder, soruşturmasıyla ilgili fikirler verir. Pitts'in rahatlatıcı varlığı, bilgeliği ve güçlü sezgileri iyi bir yardımcı dedektif karakterinde olması gereken çoğu şeyi barındırır. Okurun ilgisini çalmadan, Kinsey'e olabildiğince destek olur.

Bu bağlamda baktığımızda kahramanımız bir arkadaş, bir sırdaş, bazı durumlarda da bir akıl hocası kazanmış olur. Yardımcı dedektif, kahramanımızın dostu olarak karşımıza çıkar ve her daim kahramana yolculuğunda eşlik eder. Dedektifin tuhaf huylarına, uzun ve karmaşık açıklamalarına ve hatta bazen aşağılamalarına maruz kalır. Ancak önemli olan şudur ki yardımcı dedektif, kahramana ne kadar maruz ka-

YARDIMCI DEDEKTİFLERİN KAHRAMANA SUNDUKLARI YARDIMLAR SADECE FİZİKSEL YETİLER ÇERÇEVESİNDE DEĞİLDİR ELBETTE. LORD PETER WIMSEY'NİN UŞAĞI VE ARKADAŞI MERVYN BUNTER DA DOROTHY SAYERS ROMANLARINDA GÖZ ARDI EDİLEMEZ BİR YERE SAHİPTİR. BU İKİLİNİN ARASINDA EFENDİ-UŞAK İLİŞKİSİ OLSA DA ÇOĞU AÇIDAN BİRBİRLERİNE EŞİT KARAKTERLERDİR. BUNTER FOTOĞRAF KONUSUNDA BİR PROFESYONELDİR. SORUŞTURMA SÜRECİNDE WIMSEY'E BU YÖNÜNÜ KULLANARAK ÇOK YARDIMCI OLUR. AYNI ZAMANDA ŞÜPHELİLERİ TAKİP ETMEK VE SORGULAMAK KONULARINDA DA YETENEKLİDİR.

lırsa bizler de okur olarak kahraman hakkında o kadar bilgi sahibi olabiliriz. Watson, Holmes'un sadık dostudur ama aynı zamanda da hikâyelerin anlatıcısıdır ve Holmes'un bir anlamda biyografisini kaleme alır. Holmes'un Watson'dan bahsederken Boswell olarak hitap etmesi bu yüzdendir. James Boswell, İngiliz yazar Samuel Johnson'ın biyografisini kaleme almış ve tüm Britanya, Johnson'ı Boswell'in kaleminden tanıtmıştır. Dolayısıyla yardımcı dedektifin hikâyelerin aynı zamanda anlatıcısı olması polisiye türü için önemli bir anlatı aracıdır aslında. O nedenle yardımcı karakterlerin anlatıcı olarak rollerini özellikle de Holmes-Watson ilişkisi çerçevesinde incelemek faydalı olacaktır.

Dr. John Watson, Sherlock Holmes hikâyelerinin anlatıcısı olarak, Holmes'un davaları arasından ilgi çekici olanları seçer ve bunları kaleme almaya başlar. Aslına bakarsanız hikâyelerdeki tüm karakterlerin hikâyelerinden Watson sorumludur. Holmes'un suçları aydınlatma konusunda önemli bir güce sahip olduğu aşikâr ancak anlatı söz konusu olduğunda Watson'ın gücü de yadsınamaz. Watson, okurun Holmes hakkında ne düşündüğünü yönetir, okurun Holmes'ü ve Holmes'un yeteneklerini ne ölçüde ve nasıl anlayabileceklerine karar verir. Hangi hikâyelerin ve karakterlerin anlatılacağı, Holmes'un hangi söylemlerinin ve eylemlerinin okura aktarılacağı Watson'ın elindedir. Ancak Watson, hikâyeyi ancak soruşturma süreci bittiğinde kaleme alabilir çünkü öncelikle Holmes'un vakalara yaklaşımını ve uyguladığı yöntemleri anlayabilmesi gerekir.

Zaten hikâyeler de çoğunlukla anlatıcının yani Watson'ın, Holmes'ün metotlarını anlamakta çektiği sıkıntılar çerçevesinde şekillenir. Holmes'ün keskin mantıksal çıkarımları ve acıyıcılığı Watson'ı her zaman soru işaretleriyle baş başa bırakır çünkü Holmes çoğu zaman konuşan ve açıklamalar yapan bir karakter olmadığı için Watson, Holmes'ü tamamen dışarıdan tasvir etmek zorunda kalır. Watson, Holmes'ün çevresindeki fiziksel şartları, nesneleri ve kendi duygularını anlatmaya çalışır. Watson'ın gerilimi Holmes'ün düşüncelerine uzaklığından kaynaklanır ve bu gerilim de Watson'ın anlatısına mecbur olan okura aktarılır.

Watson'ın Holmes'ün suç tespit sürecine ve düşüncelerine uzaklığı, Holmes'ün inisiyatifinde olan bir meseledir. *Benekli Kordon* hikâyesinde Watson, zehirli bir yılanın ona hamle yapabileceği gerçeğini bilmeden Holmes'ün yanında oturur çünkü Holmes planlarının detaylarını vermemeyi tercih eder. Holmes, Watson'a sadece "gece henüz sonlanmadan önce yeterince korku dolu anlar" yaşayacağını ve kesinlikle uykuya dalmamasını çünkü "hayatının buna bağlı olabileceğini" söyler. Aynı zamanda Watson sessiz de kalmak zorundadır çünkü "en ufak bir

ses, plan için ölümcül olabilir." Holmes'ün uyarıları ya da daha çok emirleri ironiktir çünkü Watson kendisini neyin beklediğini bilmeden büyük bir tehlike altında beklemektedir. Watson bu belirsizliğinden dolayı olaylar ya da bir sonraki adımlar hakkında düşünemez. Dolayısıyla kendisini "herhangi bir ses" duymadığı bir ortamda "mutlak karanlık" içinde bulur ve duyulara ait bu eksiklik, Watson'ın Holmes'ün düşünceleri hakkında hiçbir fikre sahip olmamasıyla paraleldir. Watson endişe içinde beklerken, Holmes'ün kendisine bağırıldığını duyar: "Görüyor musun Watson? Görüyor musun?" Ancak kendisi hiçbir şey göremez. Burada, Holmes'ün kontrolü tamamen ele aldığını görürüz. Watson'ı karanlıkta sorularıyla baş başa bırakır.

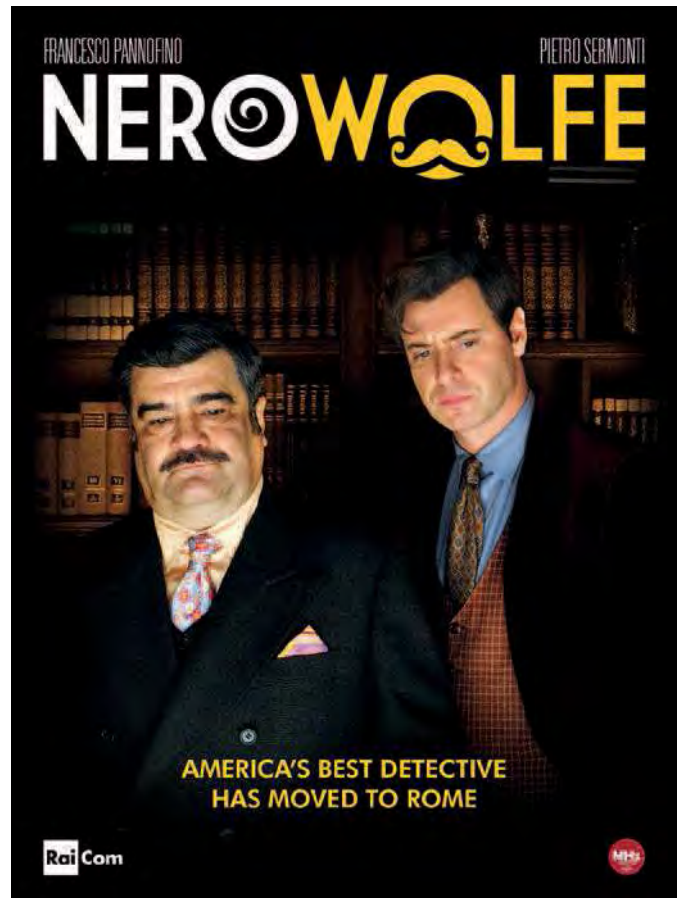
Bunun başka bir örneğini *Kızıl Saçlılar Kulübü* hikâyesinde Holmes'ün, Watson'a rahatsız edilmeden düşünmek istediğini söylediğinde de görürüz: "Bu, en az üç pipoluk bir problem ve bu yüzden elli dakika boyunca benimle konuşmamı rica ediyorum." İnce dizlerini çenesine kadar çekerek sandalyeye kıvrıldı ve gözlerini kapatarak orada öylece oturdu. Ağzındaki siyah piposu garip bir kuşun gagası gibi duruyordu. Bir süre sonra, uyuyakaldığını düşünmeye başlamıştım ve hatta benim de kafam düşüyordu ki kararını vermiş bir adamın edasıyla birden sandalyesinden fırladı ve piposunu şöminenin üstüne koyarak konuşmaya başladı."

Burada Watson, Holmes'ün düşüncelerini anlamaya ya da aklından geçenleri tahmin etmeye çalışmaktansa onun koltukta garip oturuşunu gözlemler ve bu anı tasvir eder. Watson, Holmes'ün aklından geçenleri anlatabilecekken sadece orada oturup Holmes'ün tuhaflıklarını okura anlatır. Bu hüsrana okura da yansır çünkü okur, vakanın özünü kaçırmış ve yeterli bilgi ihtiyacı Watson tarafından karşılanmaz. Okur olarak karanlıkta öylece oturup beklemeliyiz, ta ki Holmes, Watson'a ve dolayısıyla okur olarak bize aklından geçenleri anlatana kadar. Açıkça görülür ki ilginin canlı tutulabilmesi adına, okurun da Watson gibi soru işaretleriyle bırakılması gerekmektedir. Bizler okur olarak Holmes'e Watson'ın algıları ve anlatısı aracılığıyla ulaştığımız için, biz de Holmes'ün yöntemlerine ve becerilerine Watson'inkine paralel tepkiler veririz. İlk önce neler döndüğünü tam olarak anlayamayız, ardından dedektifin yöntemlerini anlatmasıyla dedektifin yetenekleri karşısında şaşkına düşeriz ve gözümüzün önündeki alelade ipuçlarını bu şekilde gözlem-

leyemediğimiz ve yorumlayamadığımız için kendimize kızarız, tıpkı Watson gibi. Watson, Conan Doyle'un okuru Sherlock Holmes ile ilgili etkilemesine olanak tanır çünkü Watson, Holmes'un güçlerine vâkıf değildir. Watson hiçbir şekilde aptal bir karakter olmasa da ona Holmes'le aynı güçler bahşedilmemiştir. Dolayısıyla Holmes, Watson'a herhangi bir sonuca nasıl ulaştığını anlattığında biz okura da anlatmış olur. Ancak Watson, Holmes'un konuşmasını beklemeden dedektifin düşüncelerini anlayabilmek için biraz daha çaba gösteremez mi? Ona birkaç soru soramaz mı? Watson'ın bu konudaki iktidarsızlığı okuru rahatsız eder ve okur olarak Watson'a kızgınlık hissederez ve bu nedenle kendimize müttefik olarak canlı ve parlak zekâlı Holmes'ü seçeriz. Ancak Watson'ın bu yetersizliğinin farkında olmak okuru biraz olsun rahatlatır çünkü okur bilir ki Holmes kadar zeki olmasa da en azından Watson'dan daha zekidir.

Müttefik olarak Holmes'ü seçsek de Watson'a tamamen kayıtsız kalamayız çünkü Watson, Holmes'un hayatında önemli bir role sahiptir. Beraber yaşarlar, soruşturma sürecini çoğu zaman beraber yürütürler ve Holmes okurla Watson aracılığıyla iletişim kurar. Buna karşılık olarak da Watson her bir hikâyeyi Holmes'ü adeta ilahlaştırarak anlatır. Ancak okurun kusursuz bir karakteri inanılır bulması dolayısıyla kahramanla bir bağ kurması çok da olası değildir. O nedenle anlatıcıya bu bağlamda da birtakım görevler verilir. Watson, okura Holmes'un insanlığını dengede tutacak detaylar verir örneğin. Bize Holmes'un olağanüstü zekâsını ve çıkarım gücünü aktarır ama aynı zamanda kahramanın o kadar da iyi keman çalamadığını, üzerinde çalışacağı bir vaka olmadığı zamanlarda büründüğü karanlık ruh halini ve madde kullanımına yatkınlığını da aktarır. Bu açıdan Watson, soğuk ve mantıklı Holmes'ü okurun gözünde insan kılar. Biz de Watson'ın anlatısını olduğu gibi kabul ederiz çünkü Watson bizden biridir.

Yardımcı karakterler minyatür bir okur görevi görür, kahramanın eylemlerini pekiştirir, yeni karakterler hakkında okura bilgi sağlar ve olaylar arasındaki zaman geçişlerini ayarlar. Aynı zamanda ana karaktere psikolojik ve fiziksel destekte bulunur. Her zaman ikinci planda kalsalar da okurun dedektifi tanıması ve kabullenmesi açısından önemli bir rol üstlenirler. Yardımcı dedektifin özellikle de anlatıcı olarak üstlendiği bu sorumluluk, polisiye yazarı için de önemli bir anlatı aletidir. Ancak belirli bir

yardımcısı olmadan soruşturmalarını yürüten dedektifler ya da hafiyeler de vardır. Agatha Christie'nin Miss Marple'ı örneğin. Kendisinin aslında yukarıda incelediğimiz anlamıyla bir yardımcısı yoktur ancak ara sıra polis teşkilatının desteğine başvurur. G.K. Chesterton'ın Peder Brown'ı için de aynısı geçerlidir. Onun da yerel polis teşkilatıyla iyi kötü bir ilişkisi vardır ve bazen de sadık kilise cemiyetinin üyelerinden yardım alarak hafiyelik yapar. Bazı dedektifler ise işlerini tamamen solo icra etmeyi tercih eder. Raymond Chandler'ın Philip Marlowe'u, Dashiell Hammet'in Sam Spade'i ve Sara Paretsky'nin V.I. Warshawski'si gibi *hard-boiled* dedektifler suçluları kovalarken yalnız olmayı tercih eden kahramanlardır. Çoğu zaman tehlike ve zorluklarla tek başlarına mücadele ederler. Suçluları yakalayıp adalete teslim etmekle görevli bu dedektiflerin soruşturma sürecinde her daim kötü adamların ve bazen de kanun güçlerinin bir adım ilerisinde olmaları gerekir ve yalnızken her zaman daha verimli olduklarını düşünürler. Yukarıda incelediğimiz bağlamda herhangi bir yardımcı dedektif karakteri olmadığı için de okurla doğrudan iletişime geçerler. Dolayısıyla yazar, birinci şahıs anlatısını kullanarak okuru yardımcı dedektif statüsüne koyar ki bu da okur için paha biçilmez bir tecrübedir.

EKRANDAKİ WATSON'LAR

1984 yapımı *The Adventures of Sherlock Holmes* dizisinde Holmes'ü başarıyla canlandıran aktör Jeremy Brett, Holmes'ün 100. yaş günü için yazılan oyun *The Secret of Sherlock Holmes* hakkında konuşurken şunu söyler: “Hiç var olmamış bir adam için bir doğum günü kutlaması düzenlemek olağanüstü bir şey.” Holmes karakteri hiçbir zaman bildiğimiz anlamda var olmadı ancak dostu Watson'ın anlatısı, dedektifi zengin ve inanılır bir karakter kıldı. Watson'ın nasıl bir karakter olduğuyşa yıllar içinde gerçekleştirilen farklı yorumlarla anlam kazandı.

Watson'ın öncelikle fiziksel olarak nasıl bir karakter olduğunu anlayabilmek için hikâyelerdeki tasvirini incelemek gerekir. Dr. John H. Watson, Doyle'un ilk hikâyesi *Kızıl Soruşturma*'da “çita kadar ince ve fındık gibi kahverengi” bir karakter olarak resmedilir. O zamanlar henüz gençtir ve savaştan yeni dönmüştür. Sonraki hikâyelerde, farklı zaman ve durumlarda, orta yaşlı, kalın ve güçlü bir boyna, kare bir çeneye ve ufak bir bıyığa sahip yapılı bir beyefendi olarak tasvir edilir. Bu tasvirinin üzerinden yüzyılı aşkın bir zaman geçtikten sonra Watson, Lucy Liu ile vücut bulan bir kadın olarak karşımıza çıkar.

Aradan geçen bu zamanda, Doyle hikâyelerindeki Watson imajı onlarca farklı yorumla birlikte evrilir ve gelişir. Bu yorumların ilki illüstrasyonlardır elbette. O zamanlar romanların, hikâyelerin ve karakterlerin günümüzde çoğu eserde olduğu gibi ortak bir görsel tasviri yoktur. Dolayısıyla Doyle hikâyeleri, Ameri-

ka'da bir dergide yayımlandığında çizimler o derginin illüstratörleri tarafından yapılır. O nedenle hikâyelerle yayımlanan her görsel tıpkı Holmes'ün olduğu gibi Watson'ın da imajının oluşmasına katkıda bulunur. Sidney Paget, Holmes ve Watson'ın nasıl göründüklerine dair en büyük role sahip illüstratörlerin başında gelir. *Strand* dergisinde yayımlanan ilk 24 hikâyenin çizimleri kendisine aittir ve Doyle daha sonraları *Baskervillelerin Köpeği* hikâyesinin illüstrasyonlarını da özellikle Sidney Paget'in yapmasını istemiş. Bu bize, Paget'in çizimlerinin Doyle'un kafasındaki Holmes ve Watson imajıyla ne denli uyumlu olduğunu gösterir. Paget'in ardından William H. Hyde, Frederic Steele, Frank Wiles gibi birçok çizer, Holmes ve Watson ikilisinin fiziksel tasvirine farklı yorumlar katarak katkıda bulunurlar.

İllüstrasyonlar, ikilinin sadece fiziksel portrelerini çiziyordu elbette. Doyle hikâyelerinin ekrana uyarlanmaya başlanmasıyla da Holmes ve Watson'ın karakterleriyle ilgili envai yorumla karşılaştı izleyiciler ve Holmes-Watson ikilisi, bugüne kadar 220'den fazla filme konu oldu. İlk sinema uyarlaması 1903 yılına aittir. Modern sinemanın ortaya çıkış tarihinden çok uzak değildir bu tarih ki bu da bize, tıpkı günümüzde olduğu gibi o zamanlar da Doyle hikâyelerinin ne kadar popüler olduğunu gösterir.

Sherlock Holmes ve Doktor Watson'ı konu alan ve geniş çapta popülerlik kazanan ilk eser Amerikan yapımı bir film serisidir. *The Adventures of Sherlock Holmes*, 1939 ve 1946 yılları arasında yayınlanan 14 filmde oluşur.

Basil Rathbone - Nigel Bruce

Basil Rathbone ve Nigel Bruce'un rol aldığı serinin yönetmeni Alfred L. Werker, Sherlock Holmes'ü çok daha zeki ve yetkin bir adam olarak tasvir etmek istediği için Watson'ı hikâyelerde olduğundan daha aptal bir adam gibi resmeder. Nigel Bruce'un canlandığı Watson, Holmes'ün çıkarım sürecini asla takip edemez ve Holmes nereye gidiyorsa Watson da körü körüne onu takip eder. Oysa hikâyelerde Watson, Holmes kadar üstün yetilere sahip olmasa da zeki, cesur ve güvenilir bir asker ve doktor olarak Holmes'ün her daim yanındadır. Ancak Bruce'un canlandığı Watson'da bu vasıfları görmek pek mümkün değildir. 1939 yapımı filmde Holmes, Watson'a, "Korkarım sen iflah olmaz, beceriksiz bir adamsın," der ve teselli edermişçesine Watson'ın omzuna dokunur. Watson da bu kareden sonra Holmes'e bakar ve safça gülümser. Bruce'un Watson'ı, hikâyelerdeki Holmes-Watson ortaklığından zevk alan okur için izlemesi zor bir karakterdir. Davalarında ve özel hayatında Holmes'e destek olan Doyle'un Watson'ının aksine bu karakterin bir tıp adamı olduğuna inanmak bile güçtür. Dedektife destek olmak şöyle dursun, Holmes'ün ayak bağı gibi tasvir edilen Watson karakteri gerçeği yansıtmadığı için büyük eleştirilere maruz kalır. Üstüne üstlük hikâyelerin aksine Watson'ın Holmes'ten daha yaşlı bir karakter olarak karşımıza çıkması da bildiğimiz anlamda Holmes-Watson ilişkisini büyük ölçüde değiştirir. Bruce'un eleştirmenler tarafından çok da sevilmeyen bu tasvirine rağmen Rathbone-Bruce serisi Holmes ve Watson'ın beyazperdede temsil edildiği ilk önemli yapımdır ve Bruce'un Watson'ı gelecek dönemlerdeki çoğu uyarılama için şablon olarak kullanılır.

Rathbone-Bruce serisinin başlamasından 40 yıl sonra, 1979'da Conan Doyle hikâyelerinin ilk Rus uyarlaması, Sovyetler Birliği'nde vizyo-

Jeremy Brett - Edward Hardwicke

na girer. Igor Maslennikov'un yönetmenliğini üstlendiği filmde Vasily Livanov, Holmes'ü, Vitaly Solomin de Watson'ı canlandırır. Sovyet yapımı bu seri popülerlik kazandığı Rusya dışında çok da bilinmez aslında ancak Doyle hikâyelerinin o zaman kadar üretilmiş en başarılı adaptasyonlarından biri olduğuna dair övgüler almıştır. Maslennikov, hikâyelere sadık kalmayı seçip ikiliyi 19. yüzyıl sahnesine koyar ve aynı zamanda Watson'a Holmes'ün eşiği olarak muamele eder. Bruce'un canlandığı Watson'ın aksine Maslennikov'un Watson'ı, Holmes'le aynı gösterim süresine sahiptir örneğin. Bundan önceki serilerde çoğunlukla Holmes tek başına vakayı incelemeye gider ve Watson'ı geride bırakır. Bu seri, Holmes ve Watson'a atfedilen rolleri tersine çevirir ve Watson'ı da kendi soruşturmalarını yürütmek üzere harekete geçirir. Maslennikov'un Watson'ı çoğu zaman yanlış sonuçlara varsa da kendince bir çıkarım yapma taktiği de geliştirmiştir. Dolayısıyla Watson artık sadece ufak bir ara sunan faydasız bir karakterden çok daha fazlasıdır. Cesur, kibar, atılgan, zeki ve cana yakın bir karakter olarak tasvir edilir. Zaten bu filmde *Sherlock Holmes'ün Maceraları* yerine *Sherlock Holmes ve Doktor Watson'ın Maceraları* başlığını kullanan tek adaptasyondur.

Robert Downey Jr. - Jude Law

Sherlock Holmes ve Doktor Watson hayranları kanımca en iyi Holmes ve en iyi Watson'la 1984'te, Granada TV'nin yapımcılığını üstlendiği *The Adventures of Sherlock Holmes* ile tanışır. Holmes, Jeremy Brett'le vücut bulur ve Watson'ı da David Burke ve ardından Edward Hardwicke canlandırır. Bana kalırsa Burke, Hardwicke'e kıyasla Watson için çok daha uygun bir aktördür. İkisi de başarılı oyuncular olmasına karşın, orijinal illüstrasyonlara önemli ölçüde benzerlik gösteren ve rolünü büyük bir istekle canlandıran Burke, Hardwicke'den kıl payı farkla öndedir. Ancak Jeremy Brett, Holmes rolünde o kadar başarılıdır ki iki aktör de Brett'in gölgesinde kalmaktan kurtulamaz. 41 bölümden oluşan dizi, orijinal hikâyelere ve karakter tasvirlerine sadık kalır. Aslında bunda Holmes'ü canlandıran Jeremy Brett'in hassasiyeti de etkili olmuştur. Brett, Doyle'un Holmes'ünün aksine solaktır, o nedenle yazı yazdığı sahnelerde bir el dublörü kullanır. Burke/Hardwicke'in canlandığı Watson da Holmes kadar olmasa da zeki bir adam olarak tasvir edilir. Her zaman akıllı, cesur ve atik bir dost olarak dedektifin vazgeçemeyeceği bir karakter olarak resmedilir. Holmes, Watson'ın kendini geliştirmesi için teşviklerde bulunur ve ona mantıksal çıkarım süreciyle ilgili ipuçları verir. Watson da bunun sonucunda kendi çapında gözlemlerde bulunur elbette ancak sonuca ulaşmak her zaman olduğu gibi Holmes'ün işidir. Holmes, genelde olduğu gibi, tuhaf bir karakter olarak tasvir edilir ancak toplumun geri kalanıyla iletişim kurabilmek ve

sosyalleşebilmek için dostu Watson her zaman yanındadır. Bu seriyle Watson sadece anlatıcı olmaktan çıkar ve Holmes'ün tercümanı olma görevini de üstlenir.

Holmes'ün tuhaflıklarını kabul edilebilir sosyal normlara uygun olarak dönüştürme rolü, Robert Downey Jr. ve Jude Law'un başrollerini paylaştığı, 2009 ve 2011'de yayınlanan *Sherlock Holmes* ve *Sherlock Holmes: Gölge Oyunları*'nda da karşımıza çıkar. Downey ve Law arasında, daha önceki adaptasyonlarda gördüğümüzden çok daha eğlenceli ve esprili bir ilişki vardır ancak Law, Holmes'ü fazlasıyla çekip çeviren bir tavır takınır. Koşa koşa Baker Sokağı'ndaki evlerine gider, daireyi temizler, pencereleri açar, dedektife gelen postaları gözden geçirir hatta Holmes'e ilgisini çekebilecek davalar gösterir. Holmes'ün Watson'ın işe yaramaz hallerine tahammül ettiği Rathbone-Bruce serisinin aksine Downey-Law ikilisi söz konusu olduğunda Holmes'ün tuhaf hallerine ve hatta kişisel hijyen konusundaki yetersizliğine tahammül eden Watson'dır. İki filmde de Watson'ın işlevinin Holmes'ü daha zeki göstermekten ibaret olduğu inancının dönüşümü görürüz. Burke'ın Watson'ı gibi Law'un Watson'ı da oldukça gözlemcidir ve asla aptal bir adam değildir. Hatta bazı durumlarda Holmes'ten daha zeki olarak bile resmedilir ki bu Holmes hayranları için biraz rahatsız edici bir tasvir olabilir.

2010'da yayınlanmaya başlanan BBC'nin *Sherlock*'u da Downey-Law ilişkisine benzer bir portre çizer ünlü ikili için. Benedict Cum-

berbatch'ın Holmes ve Martin Freeman'ın da Holmes'ün "blogger"ı Watson olarak karşımıza çıktığı seri, Doyle hikâyelerinin 21. yüzyıl uyarlamasıdır. Önceki uyarlamalardan farklı olarak ikili burada birbirlerine soyadlarıyla değil, Sherlock ve John olarak hitap ederler. Tıpkı Law gibi Freeman da sosyal anlamda fazla kayıtsız olan Holmes ve toplumun geri kalanı arasında köprü görevini üstlenir. Ancak Watson'ın sıradan insanlara has özelliklerini ve kendisine has şaşırtıcı yetilerini belki de en iyi şekilde resmeden oyuncuların başında gelir Freeman.

BBC'nin Doyle hikâyelerini 21. yüzyıla taşıması, Holmes-Watson ikilisine ilişkin farklı yorumların karşımıza çıkmasına önyak olur belki de. 2012 yılında, Amerikan yapımı *Elementary* dizisi, bambaşka bir Watson'la karşımıza çıkar. Jonny Lee Miller Sherlock Holmes'ü, Lucy Liu da Watson'ı canlandırır ve böylece John Watson yerini Joan Watson'a bırakır. Bazı eleştirmenler, dizinin yapımcısı Rob Doherty'nin Holmes ve Watson arasında romantik bir ilişkiyi konu edebilmek adına Watson için kadın bir oyuncu seçtiğini iddia eder ancak Doherty bunu her fırsatta inkâr eder. *Elementary* de tıpkı *Sherlock* gibi 21. yüzyılda geçer ancak hikâyelerin geçtiği yer Londra değil, New York'tur. Burada da Watson'ın Holmes'le eşit ve hatta bazı durumlarda ondan çok daha zeki ve yetenekli bir karakter olarak tasvir edildiğini görmek mümkün. Yine tıpkı Law ve Freeman'ın Watson karakteri gibi Joan Watson da sosyal durumlarda Holmes'ün yetersizliklerini ya da düşüncesizliklerini yumu-

şatmaya çalışır ve hatta bir bölümde Holmes'ü azarlayarak ona arabada oturup beklemesini söyler.

Dr. John Watson, Sherlock Holmes için hayati bir öneme sahiptir çünkü Arthur Conan Doyle, Watson'ı dedektife destek olmak ve okura bilgi aktarmakla görevlendirmiştir. Okur, Holmes'ü üçüncü kişinin gözünden değil, Watson'ın gözünden görür. Hikâyelerin aksine filmler üçüncü şahıs anlatıcı kullanmak durumunda olduğundan hikâyeler metinden ekrana evrildiğinde karşımıza farklı bir Watson çıkar. 1940'larda, kendi kendine düşünmekten bile yoksun bir Watson ile tanışırız ve 20. yüzyılın sonlarına doğru bu karakter, yerini daha ehil bir yardımcıya bırakır. Watson hâlâ Holmes'ün yetenekleri karşısında şaşkıncıdır ancak kendi başının çaresine de bakabilen bir karakterdir. Modern uyarlamalar, Holmes'ü Watson'ın eşiti olarak tasvir eder ve hatta bazı durumlarda Holmes'ü çekip çeviren, yetersizliklerini kapatan ve ona davayla ilgili birçok konuda mühim ipuçları sunan bir karakter haline gelir. Cesur, zeki ve yakışıklı Jude Law, kendisi de yetenekli bir kadın dedektife doğru evrilen Lucy Liu ve Watson'ı canlandıran belki de en iyi aktör Martin Freeman... Bu modern uyarlamalar ve tasvirlerle birlikte Watson, Holmes'ün gölgesinden sıyrılmaya ve kendi ışığını yaymaya başlar. Watson'ın aptal bir karakter olarak tasvir edilmesinin Holmes'ün zekâsını daha da öne çıkaracağını düşünen yönetmenler ve senaristlerin aksine Watson parladıkça Holmes daha çok parlar.

Jeremy Brett - David Burke

FRANSIZ POLİSİYESİNDE YARDIMCI DEDEKTİFLER

YVES REUTER TARAFINDAN KULLANILAN “SORUŞTURMACI” TERİMİ VE BU TERİMİN İFADE ETTİĞİ KARAKTER, MESLEĞİ NE OLURSA OLSUN, POLİSİYE ROMANIN OMURGASIDIR. POLİSİYE ROMAN KİŞİLERİNİ VE BU KİŞİLER ARASINDAKİ İLİŞKİ VE HİYERARŞİYİ İNCELEMELERİ AMACIYLA BİR MODEL ORTAYA KOYAN JACQUES DUBOIS VE YVES REUTER’E GÖRE ANA KARAKTERİN YANINDA YER ALAN YARDIMCI/ İKİNCİL KARAKTERLERİN BAŞLICA İŞLEVİ, SORUŞTURMACININ SUÇLA İLGİLİ GÖZLEMLERİNİ (SUÇ YERİ, ŞÜPHELİLER VB.) VE ÇIKARIMLARINI DİYALOGLAR (SORU-CEVAP) ŞEKLİNDE VEYA TANIKLIK EDEREK OKURA AKTARILMASINDA YAZARA YARDIM ETMESİDİR.

Yazar ve eleştirmen Jacques Dubois, polisiye romanlardaki suçluları betimlemek için, “Bazı önemli figürler polisiye anlatının koridorlarında ve odalarında dolaşıyor,”¹ der ancak bu ifade aynı zamanda polisiye edebiyatın en belirgin karakteri olan dedektif için de geçerlidir.

Modern polisiye romanın başlangıcında ana karakterler özel dedektif, gazeteci ya da amatör dedektiftir. II. Dünya Savaşı’ndan sonraki dönemde, kahramanları gangster ya da çete üyesi gibi kanun dışı kişiler olan romanlar ortaya çıktı. Sosyal statüsü, kişilik özellikleri, mesleği ne olursa olsun bu karakterler, polisiye romanların anlatımında önemli bir rol oynamaktadır. Polisiye yazarları, bu karakterler aracılığıyla suçu tanımlar ve yine bu karakterler aracılığıyla suçun gizemini çözer.

Bir suç romanında soruşturmacı-saldırgan-kurban arasındaki ilişki, okurlarda merak uyandıracak gizemi yaratmak ve daha sonra bu gizemi çözmek açısından çok önemlidir. Edebiyat araştırmacısı Yves Reuter’e göre bu üç kimlik bir polisiye roman için vazgeçilmezdir² ve bunlardan herhangi birinin eksikliği anlatıyı polisiye türden uzaklaştırır.

Yves Reuter tarafından kullanılan “soruşturmacı” terimi ve bu terimin ifade ettiği karakter, mesleği ne olursa olsun, polisiye romanın omurgasıdır. Polisiye roman kişilerini ve bu kişiler arasındaki ilişki ve hiyerarşiyi incelemek amacıyla bir model ortaya koyan Jacques Dubois ve Yves Reuter’e göre ana karakterin yanında yer alan yardımcı/ ikincil karakter-

lerin başlıca işlevi, soruşturmacının suçla ilgili gözlemlerini (suç yeri, şüpheliler vb.) ve çıkarımlarını diyaloglar (soru-cevap) şeklinde veya tanıklık ederek okura aktarılmasında yazara yardım etmesidir. Diğer yandan ikincil karakterler, soruşturmacıya ihtiyacı olan belge, bilgiyi de sağlayarak suçlunun bulunmasında daha etkin rol alabilirler.

Gaston Leroux’nun ana karakteri olan gazeteci-amatör dedektif Joseph Rouletabille’e soruşturmalarında Parisli avukat Sainclair yardım eder. Rouletabille’den yaşça büyük olan Sainclair bazı dava tutanaklarını, günlükleri Rouletabille için bularak suç bilmecesinin çözümüne yardımcı olmuştur. Leroux’nun yazdığı sekiz Rouletabille romanından sadece üçünde³ ana karakter, gazeteci arkadaşı Sainclair ile çalışmıştır.

Amerikan tarzı özel dedektif kavramını Fransız kara romanına başarıyla kabul ettiren Léo Mallet’nin ana kahramanı Nestor Burma, gazeteci arkadaşı Marc Covet’nin yardımlarıyla başını dertten kurtarır ve olayları çözer. Aynı zamanda tüm romanlarında, Nestor Burma’nın kendisine yardımcı olan bir sekreteri (Hélène Chatelain) ve asistanı Reboul da ikinci yardımcı karakter olarak yer alır.

İlk San Antonio romanını 1949’da yayımlayan Frédéric Dard; komiser, gizli ajan, polis müdürü, roman yazarı gibi farklı kimlikleri bir karakterde birleştirmiş ve polisiye macera ya da hareketli casus romanı kalıpları içinde ana karakterin yanında birçok farklı karakter de yaratmıştır. 300’den fazla romanı yayımlanan

Frédéric Dard öldükten sonra San Antonio ve arkadaşı Béru, önce Dard'ın oğlu Patrice sonra da birçok farklı yazar tarafından yazılarak maceralarına devam etmiştir. Asıl adı Alexandre-Benoît Bérurier olan ve hikâyelerde kısaca Béru olarak adlandırılan bu yardımcı karakter; fiziksel olarak çok güçlü, içkici, kaba saba ama işinde çok becerikli bir polistir. Polislik mesleğine en alt basamaktan başlamış ve San Antonio serilerinin sonuna doğru İçişleri Bakanlığına kadar yükselmiştir. 1953'te yayımlanan *Desclientespour la Morgue*'da San Antonio ve dolayısıyla okurlarla tanışmış, daha sonra *Descendez-le à la prochaine* (1953) ve *Deuil Express* (1954) adlı kitaplarda daha belirgin bir yardımcı karakter haline gelir.

Polisiye edebiyatın bir başka klasiği olan Komiser Maigret'ye kariyeri boyunca yardımcı olan çok fazla sayıda ikinci karakter vardır. Bunların içinde en fazla yer alan ve Simenon tarafından daha titizlikle betimlemesi yapılan özellikle iki grup yardımcı karakter öne çıkar. Bu gruplardan biri Maigret'nin yanında çalışan müfettişlerden oluşur. İkinci grupsa Maigret'nin kişisel olarak değer verdiği dört yardımcı karakterdir.

İlk grup yardımcı karakter Baron, Bonfils, Jamin, Lourtie, Neveu ve Vacher'dir. Bu kişilere Maigret "çocuklarım" diye hitap eder. Bu kişiler, Maigret'ye hayranlık duymakta, ona benzemeye çalışmaktadırlar. Çalışma yöntemini iyi bildikleri için uzun açıklamalara gerek kalmadan Maigret'nin yönergelerini yerine getirirler.

İkinci grupta yer alan Lucas, Maigret'nin "en iyi çalışma arkadaşı, sağ kolu"dur. En

tecrübeli olduğu için emekli olduğunda Maigret'nin yerine geçen polis müfettişidir. Maigret sinirlendiğinde Lucas'ya bağırsa bile sonradan Lucas'nın gönlünü almayı ihmal etmez. Komiser Maigret, kişisel olarak değer verdiği diğer yardımcısı Janvier'ye karşı daha çok baba şefkati göstermektedir. Maigret'nin en değer verdiği dört yardımcısından M. De Tréville diğer adıyla Torrence, polis müfettişi olarak başlangıç yapmış, sonra özel dedektifliğe geçmiştir. Komiser Maigret, grubun en genç ve deneyimsiz elemanı Lapointe ile de baba-oğul ilişkisi kurmuştur.

San Antonio ve Maigret'nin ortak noktası, yazarlarının fazla sayıda eser vermiş olmaları dolayısıyla bir metinde başlayan birinci ve ikinci karakter arasındaki ilişkinin, kişilik özelliklerinin betimlemesinin bir metinden diğerine gelişmesidir.

Fransız polisiye romanlarında karşımıza çıkan yardımcı karakterler, Reuter'in ifadesine göre ana karakterlerle aynı evrende yer alır ve romanda aynı hikâyeyi paylaşır. Bu yardımcı karakterlerin sayısı, özellikleri bir metinden diğerine değişir, bu karakterler hiyerarşide hep ikinci sırada yer alır ve gerek fiziksel gerek kişilik özellikleri daha az belirgindir.

NOTLAR

- 1 DUBOIS, Jacques, *Le roman policier ou la modernité*, Paris, F. Nathan, 1992
- 2 REUTER Yves, *Le roman policier et ses personnages*, PressesUniversitaires de Vincennes, Coll. L'Imaginaire d'utexte, Saint Denis 1989
- 3 Sarı Odanın Esrarı (1907), Siyahlı Kadının Kokusu (1908), Rouletabil-le'in Suçu (1921)

DR. JOHN WATSON

WATSON ÖĞLE YEMEĞİNDE CRITERION'DA NE YEDİ TAM OLARAK BİLMİYORUZ. WATSON'IN YEMEK SEÇİMLERİNDEN VE CRITERION'IN O DÖNEMDEKİ ÖĞLE YEMEĞİ MÖNÜSÜNDEN ÇIKARIM YAPACAK OLURSAK, OMLET VE EARL GREY ÇAY OLABİLİR. BU SAHNE, WATSON'IN HOLMES OLMADAN BİR ŞEYLER YİYİP İÇTİĞİ NADİR SAHNELERDEN BİRİDİR. BU KAREDEN SONRA HAYATINA HOLMES GİRECEĞİ İÇİN, WATSON DA İSTER İSTEMEZ HOLMES'ÜN ALIŞKANLIKLARINA UYUM SAĞLAYACAK YA DA SAĞLAMAK ZORUNDA KALACAKTIR. O NEDENLE WATSON'IN YEME İÇME ALIŞKANLIKLARINI HOLMES'ÜN ALIŞKANLIKLARIYLA BİRLİKTE İNCELEMELERİ DAHA DOĞRU OLACAKTIR.

Londra'da, Piccadily Meydanı'nda bulunan Criterion, dünyanın en eski restoranlarından biridir. Muhteşem dekoru, zengin yemek ve şarap münüsüyle 150 senedir ziyaretçilerini mutlu etmeyi başarmıştır. Criterion'u bu kadar özel kılan şeylerden biri de edebiyat tarihinin en ünlü buluşmalarından birine ev sahipliği yapmış olmasıdır. Burası, Dr. John H. Watson'ın, Sherlock Holmes'ün adını ilk duyduğu yerdir.

Dr. Watson, Britanya İmparatorluğu ve Afganistan Emirliği arasında gerçekleşen II. İngiliz-Afgan Savaşı'nda askeri doktor olarak görev yapmış, Maiwand Muharebesi'nde aldığı bir kurşun yarasının ardından Londra'ya geri gönderilmiştir. Ordudan döndükten sonra, doğal olarak hem psikolojik hem de finansal açıdan zor durumdadır ve önünde iki seçenek vardır; ya Londra'yı terk edip kırsal kesime yerleşecek ve orada kendini paslanmaya bırakacak ya da hayat tarzını tamamen değiştirecek adımlar atacaktır. Bu iki seçeneğin sonucunda karar kılıp kaldığı otelden ayrılmaya ve daha uygun bir ev ve ev arkadaşı bulmaya koyulur. Bu kararı verdiği gün, öğle yemeği için Criterion Bar'a gider ve orada okuldan arkadaşı Stamford'la karşılaşır. Eski dostuna bir ev arkadaşı aradığını söyler ve şunu ekler: "Kim beni bir ev arkadaşı olarak ister ki?" Buna karşılık Stamford'ın ünlü cevabı da şudur: "Bana bugün bunu söyleyen ikinci kişisin." Stamford'ın bahsettiği kişi Sherlock Holmes'tür. Holmes ve Watson o gün tanışır ve olaylar gelişir. Watson'ın Holmes'le tanışmasına vesile olan bu ünlü buluşmanın tarihi 1 Ocak 1881'dir ve bu kurgusal sahnenin üzerinden bir asırdan uzun süre geçmiş olmasına rağmen Criterion, sırf bu anının hatırına

Sherlock Holmes camiası için önemini korur. BBC yapımı *Sherlock* dizisinde örneğin, bu buluşma Russell Meydanı'nda bir parkta gerçekleşir. Ancak o sahnede, Watson'ı canlandıran Martin Freeman'ın elindeki kahve fincanında *Criterion* yazar çünkü serinin yaratıcıları bu ünlü buluşmaya atıfta bulunmak istemişlerdir.

Watson öğle yemeğinde Criterion'da ne yedi, tam olarak bilmiyoruz. Watson'ın yemek seçimlerinden ve Criterion'ın o dönemdeki öğle yemeği münüsünden çıkarım yapacak olursak, omlet ve Earl Grey çay olabilir. Bu sahne, Watson'ın Holmes olmadan bir şeyler yiyip içtiği nadir sahnelerden biridir. Bu kareden sonra hayatına Holmes gireceği için, Watson da ister istemez Holmes'ün alışkanlıklarına uyum sağlayacak ya da sağlamak zorunda kalacaktır. O nedenle Watson'ın yeme içme alışkanlıklarını Holmes'ün alışkanlıklarıyla birlikte incelemek daha doğru olacaktır. Derginin ilk sayısında Sherlock Holmes'ün yeme içme alışkanlıklarından bahsetmiş ve Holmes'ü daha iyi anlayabilmek için iki ayırım üzerinden ilerlemek gerektiğini söylemiştim. Bunların ilki, ilgisini çekecek bir vaka bekleyen Holmes. Sherlock Holmes, bu gibi durumda her anlamda karamsar bir havaya bürünür. Çünkü ona çözmesi gereken, mümkünse en karmaşık problem lazımdır. Holmes'ün zihni "durağanlığa isyan" eder, "var olmanın sıkıcı rutini"nden iğrenir. İkincisi, aklında bir vaka olan Holmes, ki bu durumda kendisi canlı, enerjik ve tamamen olaya konsantredir. Holmes'ün görülmeyeni görme ve bilinmeyeni anlama sihri de işte böyle zamanlarda işler ve bir vakayla meşgul olduğunda ortaya çıkan

insanüstü özelliklerine bir de günlerce hiçbir şey yemeden hayatına devam edebilmesi eklenir. Watson çoğu zaman Holmes'le birlikte olduğu için o da ister istemez Holmes'e uyum sağlamak zorunda kalır. İkilinin acilen bir yere yetişmeleri gerekiyorsa Holmes, Watson'ı baştan uyarır: "Kuvvetli bir kahvaltı et Watson, ardından ipucunun peşine düşeceğiz ve amacımıza ulaşana kadar ne dinleneceğiz ne de yemek yiyeceğiz." Günlerce hiçbir şey yememek Holmes için mümkün olsa da Watson için o kadar da mümkün değildir aslında. Dolayısıyla Watson, Holmes'ün bu insanüstü tutumunu sürekli sorgular. Holmes'ün cevabıysa şu olur: "Senin bir doktor olarak iyi bilmen gerekir ki sindirim sistemi beyin için gerekli olan kanın çoğunu meşgul eder. Ben beynim Watson, o nedenle düşünmem gereken tek şey de beynim." Sherlock Holmes'ün her açıklamasından sonra olduğu gibi Watson burada da daha mantıklı bir antitez sunamaz konuyla ilgili.

Sherlock Holmes'ün üzerinde çalıştığı davada iyi gelişmeler varsa keyfi yerine gelir ve bu, Watson için çok iyi bir haberdur: "İşimizi başarıyla bitirdiğimize göre doktor, artık biraz eğlenebiliriz" der Holmes. "Bir sandviç ve kahve, ardından da belki bir keman dinletisi." Bazen balığa çıkarlar ve yakaladıkları alabalıklarla güzel bir ziyafet çekerler. Ya da Bayan Hudson'ın kahvaltı için hazırladığı domuz pastırması ve yumurtayı ıstahla yemeye koyulurlar. Holmes ve Watson'ın kahvaltı ritüelleri meşhurdur aslında. Mevcut bir dava varsa kahvaltı masasında onunla ilgili tartışır. Ellerinde herhangi bir dava yoksa gazetedeki haberleri okurlar. Watson, Holmes'e kıyasla daha geç uyanan biridir. Çoğu zaman uyanıp salona indiğinde Holmes'ü kahvaltı masasında bulur. Watson'ın geç kalkmasına alışkın olan Bayan Hudson ise henüz Watson'ın kahvaltısını ve kahvesini masaya koymamıştır. Sabahları çoğunlukla huysuz olan Watson zili çalar ve Bayan Hudson'a hazır olduğunu söyler. Holmes ekmeğini kemirirken Watson da eline bir gazete alarak kahvaltısının gelmesini bekler; Jambon, domuz pastırması, yumurta, kızarmış ekmeğe, kahve ya da çay.

İkili, Holmes'ün karmaşık dehasını tatmin eden bir çözüme ulaşmışsa Watson için çoğu şey normale döner. Holmes'le birlikte istiridye ve orman tavuğu eşliğinde saatlerce ortaçağ piyeslerinden, şiirlerden, Stradivarius kemanlardan, Budizmden ve geleceğin savaş gemilerinden bahsederler. Genellikle av kuş-

larını tüketmeyi severler, keklik yerler ve hatta bir keresinde gizemli bir şekilde Holmes'ün eline ulaşan kazı ziyan etmektense yemeyi tercih ederler. Özellikle Holmes, nitelikli bir sofranın nelerden oluşması gerektiğini çok iyi bilir. Özel bir misafiri için, örümcek ağlarıyla kaplı birkaç şişe şarap eşliğinde çulluk, sülün ve kaz ciğeri ezmeli turta hazırlar. Tabii bu masada mutlaka Watson da vardır.

Watson da tıpkı Holmes gibi zevkli bir alkol tüketicisidir. Porto şarabı eşliğinde Holmes'le başarılarını kutlarlar, bir şişe Burgonya şarabına asla hayır demezler. Hikâyelerde sadece üç şarap ismi geçer: Montrachet, Beaune ve Tokay. Bunlardan ilk ikisi Burgonya şarabıdır, ikisi de Beaune Sahili'nden gelir. Montrachet beyaz şaraptır, Beaune da bölgeye ait kırmızı ya da beyaz şaraplara verilen addır. Holmes'ün, Watson'dan bir kadeh daha isterken olağanüstü bir şarap olarak adlandırdığı Imperial Tokay, Macaristan'ın Tokaji bölgesinden gelir. Bunların dışında şarapların isimlerinden ya da kalitelerinden çok bahsedilmemesi dönemin kaotik Avrupa şarap marketini göz önüne alırsak akıllıca bir seçimdir. Çünkü 19. yüzyıl sonlarında Avrupa'daki şarap üreticileri haşarelerden kaynaklanan hastalıklarla ilgili sorunlar yaşıyorlardı. O yıllarda üretilen rekolteelerde kalite problemlerine yol açan bu sorun, 1880'lerin sonunda biliminsanları bir çözüm üretene kadar devam etti.

Tabii Holmes ve Watson ikilisinin içtikleri şarapla sınırlı değildir, özellikle viski severek tükettikleri bir içkidir. Amerikalılar viskiyi sek yudumlarken İngilizler soda ya da suyla beraber içer. Holmes ve Watson'ın tercihi de sodadan yanadır ve hatta dairelerinde "gasogene" olarak bilinen bir soda makinesi bile vardır. Basitçe üst üste yerleştirilmiş iki cam küreden oluşan mekanizmanın alt küresinde su, üst küresinde de etkileşime girerek karbondioksit üreten tartarik asit ve sodyum bikarbonat bulunur. Oluşan gaz, alt küredeki suyu bir tüp aracılığıyla yukarı taşır. Holmes ve Watson'a da koltuklarına kurulup pipoları eşliğinde viskile-rini yudumlamak kalır.

SINIRSIZ ŞÜPHENİN DÜNYASINDA DOSTLAR, YOLDAŞLAR, YARDIMCILAR

JERRY PALMER'IN POLİSİYE GERİLİMLERİ ÜZERİNE YAPTIĞI İNCELEMEDE DİKKAT ÇEKTIĞİ NOKTALARDAN BİRİ, KÖTÜ KARAKTERLERİN KURDUKLARI KOMPLOLARLA KURULU DÜZENİ YIKMAYA ÇALIŞIRKEN KAHRAMANLARINDA DA STATÜKOYU KORUMAK İÇİN TOPLUMSAL VE HUKUKİ SINIRLARIN DIŞINA ÇIKMALARIDIR. HİZMET ETTİĞİ DEVLETİN HİMAYESİNİN ÖTESİNE VE YASALARIN DIŞINA ÇIKAN CASUSLAR -GÖREVİMİZ TEHLİKE'NİN HER FİLMİNDE TEKRARLANDIĞI ÜZERE- YAKALANMALARI HALİNDE YALNIZDIRLAR.

Dedektifler çoğunlukla yalnız figürlerdir. Yalnızlıklarının kaynağı dünyayı karanlık, suç dolu ve güvenilmez bir yer olarak görmeleridir. İşlerinin gereği olarak şiddet ve suçla haşır neşirlerdir. Sıradan insanların dikkat etmedikleri ayrıntılara büyük önem verirken amaçları bireylerin en gizli ve karanlık noktalarını tespit etmektir. Herkesi şüpheli olarak gören ve amacı son kertede hakikati ortaya çıkarmak olan dedektiflerin yabancılaşması ve yalnızlaşması doğaldır.

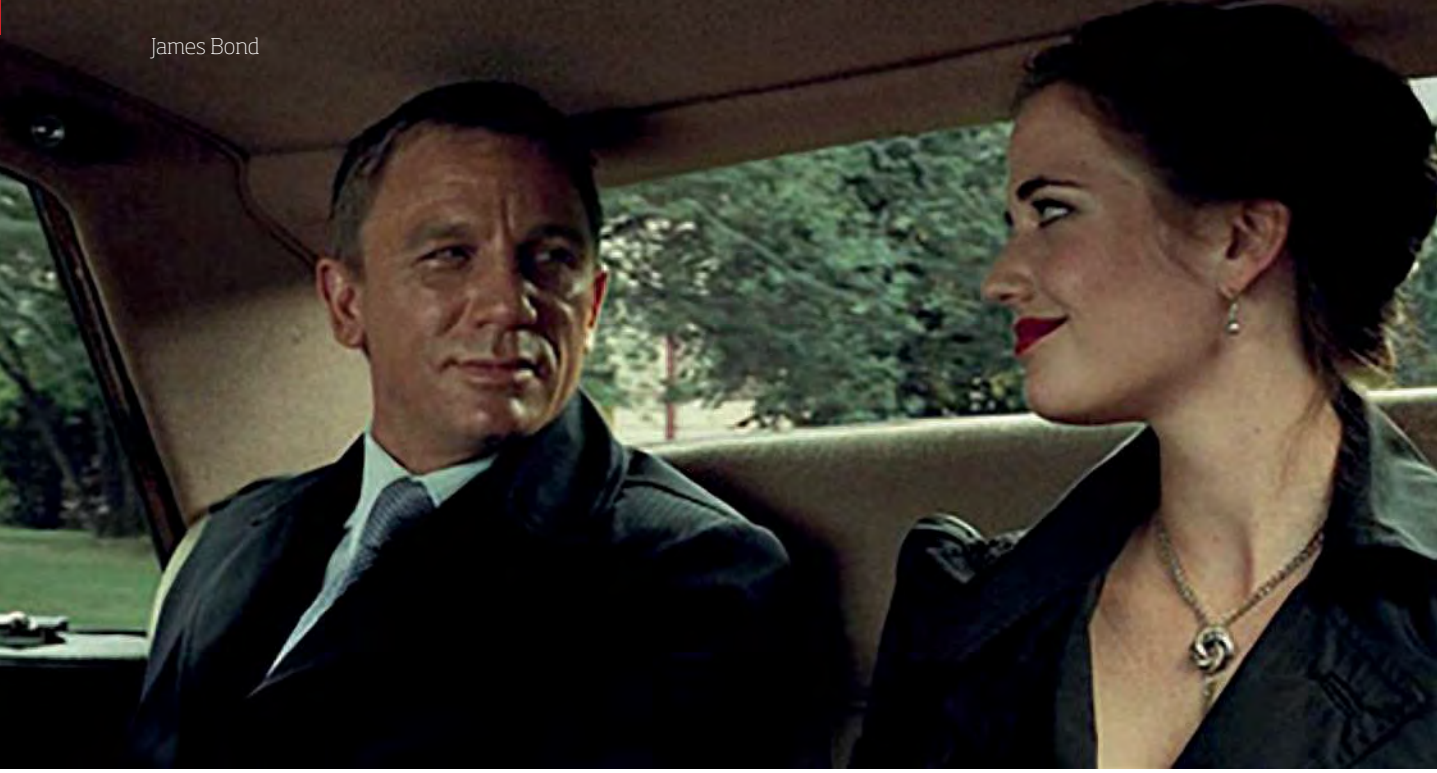
Sherlock Holmes serisinin ilk macerası *Kızıl Dosya*'da Watson, Holmes'ün bilgi birikimini özetlerken çizdiği resim, dedektif yalnızlığına dair bize iyi bir fikir verir. En temel felsefi ve astronomik bilgilere vâkıf olmayan Holmes, kimya ve anatomi disiplinlerinde ise son derece uzmanlaşmıştır. Genel edebiyat bilgisi sıfıra yakınken, (şiddet ve cinayet içeren) 19. yüzyılın sansasyonel edebiyatını hatmetmiştir. Kısacası bilgi birikimini mükemmel bir dedektif olmaya endekslemiş Holmes'ün sıradan insanlardan farklı işleyen zihinsel süreci okur için çoğu zaman ulaşılmazdır. Yardımcısı Doktor Watson'ın en önemli işlevlerinden biriye bu süreci biz sıradan insanlara tercüme etmektir.

Dedektif, suç ve hatta suçlu ile yakın bir ilişki halindedir. Cinayet işleyerek toplumsal norm ve sözleşmeyi ihlal eden ve kendini kalabalıkların içine saklayan katilin yalnızlığını paylaşan, en yakını ve aynı zamanda düşmanı/rakibi olan dedektiftir. Hannibal Lecter'in peşinden koşan Will Graham'ın kendisini katilin yerine koyarak onun sadece eylemlerini değil, aynı zamanda

hislerini ve düşüncelerini de canlandırması bu yakınlığın en çarpıcı örneklerinden biridir. Hayattaki en hakiki ilişkilerini, izini sürdüğü suçlularla kuran Holmes'ü ise en iyi anlayan kişilerin başında azılı düşmanı Profesör Moriarty gelir.

Conan Doyle'un Sherlock Holmes'ü ve Agatha Christie'nin Hercule Poirot'su suçla ve suçluyla kurdukları yakın ilişkiye rağmen aydınlanmanın iyimserliğini taşıyan ve toplumun suçtan arındırılabilceğini düşünen son dedektiflerdir ki bu durum, son Poirot hikâyelerinde de değişmeye başlar. Özellikle I. Dünya Savaşı sonrasında Batı toplumlarında hâkim olmaya başlayan karamsarlığa paralel olarak o dönemin polisiye romanlarında da suç ile yasa, suçlu ile dedektif arasındaki sınırlar iyice muğlaklaşır. Bu bağlamda ortaya çıkan Raymond Chandler ve Dashiell Hammett'ın "kaşarlanmış" (hard-boiled) dedektiflerinde güvensizlik ve yalnızlığın dozajı iyice artar. İnsanların ve kurumların güvenilmez olduğu bir dünyada dedektifin kimseye güvenmemesi, hep gizli bir ajandasının olması ve kimi durumlarda yasanın çizdiği sınırlar dışına çıkarak iş görmesi anlaşılır bir durumdur.

Dedektifleri yalnız ve izole bireyler haline getiren bu dinamiklerin hepsi ve hatta daha fazlası casusluk hikâyelerinde mevcuttur. Jerry Palmer'ın polisiye gerilimleri üzerine yaptığı incelemede dikkat çektiği noktalardan biri, kötü karakterlerin kurdukları komplolarla kurulu düzeni yıkmaya çalışırken, kahramanlarında da statükoyu korumak için toplumsal ve

hukuki sınırların dışına çıkmalarıdır. Hizmet ettiği devletin himayesinin ötesine ve yasaların dışına çıkan casuslar -*Görevimiz Tehlike*'nin her filminde tekrarlandığı üzere- yakalanmaları halinde yalnızdırlar.

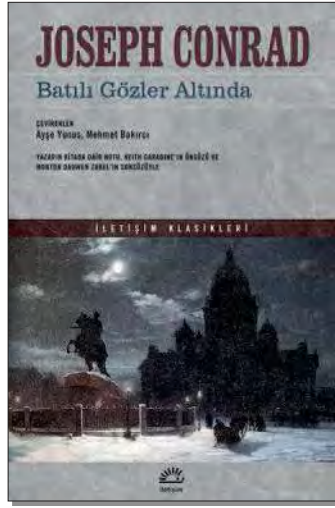
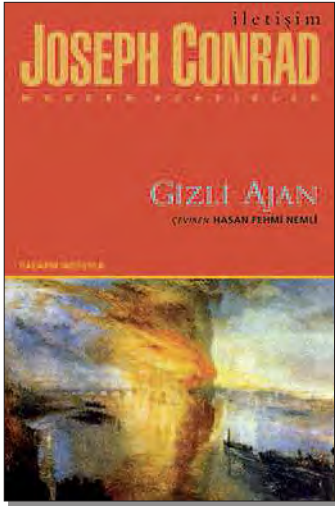
Bu casuslar, "harcanabilirlikleri"nin yanında harcayabilme yani "öldürme lisansına" (Bond'daki "licensetokill" gibi) da sahiptirler. Sadece toplumsal ve hukuki değil, aynı zamanda medeni sınırların da dışına çıkarak herkesin herkesi öldürebileceği kuralı bir cangılta hayatta kalmak için casusların sonsuz bir şüphe ve teyakkuzla iş görmeleri elzemdir. "Kimseye güvenme" (trustnoone), casusluk film ve kitaplarında sıklıkla kullanılan bir alt başlık değil midir? Kimseye güvenmemenin şiar olduğu bir dünyada yardımcıları, dostları, yoldaşları ne kadar güvenilirlerdir?

Casusluğun dedektiflikten ayrıştığı diğer bir nokta da işlerinin gerektirdiği bilgi ekonomisinin farklılığıdır. Kanunu arkasına alan dedektifin suçluyla asimetric bir ilişkisi vardır; bu yüzden de suçlu tespit etmesi çoğu zaman yeterli olur. Fakat casus için öncelik, hakikatin ortaya çıkarılması ya da adaletin tesis edilmesinden ziyade pratik sonuçların alınmasıdır. Casus figürü düşmanı ifşa etmekle kalmaz, aynı zamanda siyasi geçerliliği olan sonuçlar almaya odaklanır. Kimi durumlarda düşmanı tuzağa düşürüp anlamaya zorlamak veya etkisiz hale getirmek gibi çözümler yeterli olurken çoğu zaman amaçlanan, düşmanı tamamen ortadan kaldırmaktır. Casusun düşmanını tespit etmesi yeterli değildir; casusun bu durumu düşmanın-

dan saklaması da elzemdir. Bu mantığa göre yardımcı, dost ve yoldaşların varlığı kritik bilgilerin sızma tehlikesini artıran bir unsurdur.

Bond serisinin ilk eseri *Casino Royale*'de, dünyayı tek başına kurtarıırken görmeye alıştığımız James Bond'un yalnızlaşma sürecini izleriz. Romanda Vesper Lynd, Bond'un önce iş ortağı ve sonra sevgilisi olur. Fakat çiftimizin mutluluğu, Lynd'in karşı taraf için çalıştığını itiraf ettiği bir not bırakarak intihar etmesiyle bozulur. Kitap da Bond'un eski sevgilisi ve görev arkadaşı Lynd'in ölümünü acımasız ve sert (ve tabii ki kadın düşmanı) terimler kullanılarak MI6'ya rapor etmesiyle biter: "Fahişe artık ölü (The bitch is dead now)." Hem özel hem de mesleki hayatında güvendiği kişinin ihanetine uğramasıyla Bond öncekinden çok daha acımasız bir dünyaya girdiğini idrak eder.

KANUNU ARKASINA ALAN DEDEKTİFİN SUÇLUYLA ASİMETRİK BİR İLİŞKİSİ VARDIR, BU YÜZDEN DE SUÇLUYU TESPİT ETMESİ ÇOĞU ZAMAN YETERLİ OLUR. FAKAT CASUS İÇİN ÖNCELİK, HAKİKATİN ORTAYA ÇIKARILMASI YA DA ADALETİN TESİS EDİLMESİNDEN ZİYADE PRATİK SONUÇLARIN ALINMASIDIR. CASUS FİGÜRÜ DÜŞMANI İFŞA ETMEKLE KALMAZ, AYNI ZAMANDA SİYASİ GEÇERLİLİĞİ OLAN SONUÇLAR ALMAYA ODAKLANIR. KİMİ DURUMLARDA DÜŞMANI TUZAĞA DÜŞÜRÜP ANLAŞMAYA ZORLAMAK VEYA ETKİSİZ HALE GETİRMEK GİBİ ÇÖZÜMLER YETERLİ OLURKEN ÇOĞU ZAMAN AMAÇLANAN, DÜŞMANI TAMAMEN ORTADAN KALDIRMAKTIR.

ASLINDA CASUSLUĞUN KENDİSİ, EDEBİYATA YALNIZLIK, İZOLASYON, YABANCILAŞMA VE GÜVENSİZLİK TEMALARINI VURGULAMAK AMACIYLA GİRER. BUNA EN İYİ ÖRNEK JOSEPH CONRAD'IN *GİZLİ AJAN* VE *BATILI GÖZLER ALTINDA* İSİMLİ ROMANLARIDIR. CASUSLUK AKTİVİTESİ CONRAD'A, YALNIZLAŞAN VE İZOLE BİREYLERİ VE YALANIN HÂKİM OLDUĞU ÇÜRÜK TOPLUMSAL YAPILARI İŞLEMESİ İÇİN İMKÂN SUNAR.

Casino Royale'in kötü adamı Le Chiffre daha öncesinde Bond'u, kötülerin hep kaybettikleri, iyilerinse sevdikleri kadınla evlendikleri bir romantik macerada olmadığı konusunda uyarılmıştır. James Bond'un bundan sonraki yol arkadaşlarının hepsi geçici olacaktır.

1900'lerin başlarında yazılmış erken dönem casusluk romanları ise Le Chiffre'nin bahsettiği romantik maceralara daha çok benzer. Erskine Childers'in I. Dünya Savaşı öncesinde Baltık Denizi'nden İngiltere'ye yaklaşan Alman tehdidini konu ettiği *Kumların Gizemi* bunlardan biridir. Dışişleri Bakanlığı'nda orta seviyede bir bürokrat olarak çalışan Carruthers ile küçük bir yatın kaptanı olan arkadaşı Davies, Alman

komplotunu ortaya çıkarırken iyi bir takım çalışması yürütürler ve sonunda başarıya ulaşırlar. John Buchan'ın *Greenmantle*'ı da esas kahraman Richard Hannay'in yakın dostu Sandy ile giriştikleri maceradan zaferle çıkmasını anlatır. Bu ortaklık Buchan'ın başka kitaplarında da devam eder. Fakat bu dönemde yazılan kitaplardaki kahramanların çoğunlukla amatör casuslar olduğunu hatırlamak gerekir. II. Dünya Savaşı'na kadar profesyonelleşmenin yaşanmadığı casusluk yazını bir ölçüde naifliğini ve romantikliği koruyabilmiştir.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra İngilizlerin başını çektiği casusluk yazınında ciddi bir kırılma yaşanır. İngiltere artık ne "üzerinde

Sessiz
Amerikalı
filminden bir
sahne.

güneşin batmadığı” bir imparatorluktur ne de dünya siyasetinin ve istihbarat mücadelesinin merkezindedir. Yetiştirilmeleri sırasında imparatorluk yönetmeye ve dünya siyasetine yön vermeye şartlanmış yeni casus nesli için kabul etmesi son derece zor bir gerçekliktir bu. Tam da bu dönemde MI6 içinde üst düzey bir casus olan Kim Philby başta olmak üzere art arda ikili ajanların ortaya çıkması tesadüf değildir. Yaşayan en büyük casusluk romancılarından John le Carré’ye göre bu durum, güce şartlanmış İngiliz ajanlarının büyük istihbarat oyununun merkezine dönme hamlesidir. Le Carré *Köstebek* isimli kitabında Philby’ninkine benzer bir hikâye kurgular. İngiliz istihbaratının en tepesindeki dört kişiden biri yıllardır Sovyetlere çalışan bir köstebeektir. Fakat alışılanın aksine, Le Carré meseleyi siyasi bir ihanetten ziyade kişisel bir sorun olarak önümüze koyar. Birbirini yıllardır tanıyan, sadece mesai ortağı değil aynı zamanda yakın arkadaş da olan bu kişilerin arasında bir hain vardır. Köstebeğin varlığı, istihbarat çalışanları arasında olduğu varsayılan dostluğu, yoldaşlığı ve samimiyeti onarılamayacak derecede zedeler.

Aslında casusluğun kendisi, edebiyata yalnızlık, izolasyon, yabancılaşma ve güvensizlik temalarını vurgulamak amacıyla girer. Buna en iyi örnek Joseph Conrad’ın *Gizli Ajan* ve *Batılı Gözler Altında* isimli romanlarıdır. Casusluk aktivitesi Conrad’a, yalnızlaşan ve izole bireyleri ve yalanın hâkim olduğu çürük toplumsal yapıları işlemesi için imkân sunar. Graham Greene, istihbarat dünyasındaki ihanet ve sadakat meselelerini romanlarının merkezine yerleştiren başka bir isimdir. *Sessiz Amerika*’da İngiliz gazeteci Fowler’ın, Vietnam’a yeni bir sömürgeci düzen getirmek için uğraşan Amerikalı arkadaşı Pyle’ı komünistlere satmasını anlatır. *İnsan Faktörü* ise Philby vakasına bariz bir gönderme içerir. Karısı ve çocuğunu Apartheid rejiminin elinden kurtaran Sovyet ajanı arkadaşına borcunu ödemek için bu rejime destek veren ülkesine ihanet eden bir MI6 ajanını konu alır. Greene, *Sessiz Amerikalı*’da şöyle yazar: “İnsan, eğer insan kalacaksa taraf tutmak zorundadır.” Greene için ihanet etik bir meseledir ve insanlık onurunu korumak için karakterleri, ülkelerine ve hatta en dostlarına ihanet ederler.

Şöyle toparlayalım: Casusların dünyasında dost-düşman ayrımı çoğu zaman muğlaktır ve bu yüzden de son derece kritiktir. Dostları bilmek önemlidir ama daha da önemlisi düş-

CARRÉ *KÖSTEBEK* İSİMLİ KİTABINDA PHILBY’NİNKİNE BENZER BİR HİKÂYE KURGULAR. İNGİLİZ İSTİHBARATININ EN TEPEİNDEKİ DÖRT KİŞİDEN BİRİ YILLARDIR SOVYETLERE ÇALIŞAN BİR KÖSTEBEKTİR. FAKAT ALIŞILANIN AKSİNE, LE CARRÉ MESELEYİ SİYASİ BİR İHANETTEN ZİYADE KİŞİSEL BİR SORUN OLARAK ÖNÜMÜZE KOYAR. BİRBİRİNİ YILLARDIR TANIYAN, SADECE MESAI ORTAĞI DEĞİL AYNI ZAMANDA YAKIN ARKADAŞ DA OLAN BU KİŞİLERİN ARASINDA BİR HAIN VARDIR.

manları bilmektir. Zira ihanet düşmandan değil, dosttan gelir. Düşmansa düşmanlığında devam ettiği sürece sadıktır; düşmanın ihaneti onun sadık bir düşman olmasından kaynaklanır. Dostların düşmana dönüşmesi yani ihanet, pek çok casusluk romanı ve filminde tanık olduğumuz bir durumdur. Çünkü casusların karanlık dünyasında yardımcıları, dostları, yoldaşları esasında henüz düşman olmamış kişilerdir. Bu ihtimal, casusluk romanlarında yardımcılık ve iş arkadaşlığı kurumlarını tamamen yok etmesine bile bu kurumların sürekliliğini ve güvenilirliğini imkânsız kılar.

SIRADIŞI BİR İKİLİ: ALGAN SEZGİNTÜREDİ’NİN VEDAT İLE TEFO’SU

DOKTORA ÇALIŞMASININ BİR KISMINDA “SIDEKICK” YA DA YARDIMCI/YAN KARAKTERLERİ İNCELEYEN STEPHEN M. ZYMMERLY’NİN DEDİĞİ GİBİ, YARDIMCI KARAKTERİN BAŞLICA İŞLEVLERİNDEN BİRİ BAŞKAHRAMANIN OKURA DAHA İYİ TAKDİM EDİLMESİNİ SAĞLAMAKTIR. YARDIMCI KARAKTER, BAŞKAHRAMANIN YAPIP ETMELERİ VE MİZACINI OKURA ANLATMAK YOLUYLA BAŞKAHRAMAN VE OKUR ARASINDA BİR KÖPRÜ GÖREVİ GÖRÜR.

Yazar ve çevirmen Algan Sezgintüredi, *Katilin Şeyi* (2006) ile başladığı, *Katilin Meselesi* (2007), *Katilin Uşağı* (2010), *Katilin Şahidi* (2013) ve *Maktulün Şansı* (2014) ile devam ettirdiği serisiyle yerli polisiye edebiyatına en ilginç dedektif çiftlerinden birini armağan etmiştir: Özel dedektif Vedat Kurdel ile ortağı Tevfik Dağdelen, namı diğer Tefo. Çocukluk arkadaşı olan Vedat ile Tefo, Sherlock Holmes ve John Watson gibi birlikte çalışsalar da Holmes-Watson modeliyle pek örtüşmezler. Sezgintüredi, başkahraman Vedat ve ortağı Tefo’nun romandaki işlevlerini farklı bir yorumla sunar okuruna. Şöyle ki Vedat, yardımcı karakter Watson’ı andıran bir başkahraman, Tefo ise başkahraman Holmes’e benzeyen bir yardımcı karakter olarak temsil edilmiştir romanlarda. Bu farklı yorumu görebilmek için önce kısaca kurmaca metinlerde yardımcı karakterlerin temel rolüne ve sonra da Vedat ile Tefo’ya yakından bakmak yararlı olacak.

Doktora çalışmasının bir kısmında “sidekick” ya da yardımcı/yan karakterleri inceleyen Stephen M. Zymmerly’nin dediği gibi, yardımcı karakterin başlica işlevlerinden biri başkahramanın okura daha iyi takdim edilmesini sağlamaktır. Yardımcı karakter, başkahramanın yapıp etmeleri ve mizacını okura anlatmak yoluyla başkahraman ve okur arasında bir köprü görevi görür. Bu noktada yardımcı karakter bir anlatıcı olarak çıkar karşımıza. Polisiye edebiyatında yardımcı karaktere en iyi örnek Arthur Conan Doyle’un Dr. Watson’ıdır. Watson, hikâyelerin kahramanı Holmes’ün aldığı vakaları nasıl çözdüğünü anlatırken Holmes’e hayranlığını da dile getirerek, soğuk ve keskin zekâlı Holmes’ü okur için sempatik ve anlaşılabilir kılar (ss. 20-27).

Peki, Vedat ile Tefo bu modelden nasıl ayrılır? Sezgintüredi’nin serisinin başkahramanı, kırkını geçmiş, bekâr, hâlâ anne babasıyla yaşayan, iri yarı ama bir yanı her daim çocuk kalmış özel dedektif Vedat’tır. Romanların başkahramanı olması dolayısıyla ve Vedat ile Tefo dendiğinde isimlerin sırasına göre Vedat’ın Holmes, Tefo’nun ise Watson ile eşleştirilebileceği düşünülse de durum pek öyle değildir. Öncelikle Vedat, okuduğumuz romanların yazarı ve anlatıcısıdır. Zaten kendisi de Holmes’le değil de Watson’la benzerliğine dikkat çekerek *Katilin Şeyi*’nde: “Benzetileceksem, ben anca Watson olurum; hem zaten Holmes’un hikâyelerini de yazan o değil miydi?” (s. 28) diyerek kendi hikâye anlatıcılığına vurgu yapar ve bunu da okuyucuya, Watson ile arasındaki bağlantı olarak gösterir.

Vedat’ın kendini Holmes’ten çok Watson’a benzetmesi, Vedat’ı ikincil ya da yardımcı karakter yapmaz. Aslında Vedat, romanları birinci tekil şahıs diliyle anlatan ve kendisini de “kahramanınız” diye tanıtan başkahramanımızdır. Ancak bu başkahraman, Holmes’ten farklı olarak karşılaştığı muammaları çözmeye yeteneğine sahip değildir çünkü kendisinin de kabul ettiği gibi, Vedat “anlama” konusunda biraz yavaştır ki bu da polisiyelerde kahramanın ya da başkarakterin yardımcısından daha zeki olması kıstasıyla bağdaşmaz. İşin aslı, Sezgintüredi’nin serisinde Holmes gibi vakaları çözen anahtar kişi Vedat’ın ortağı Tefo’dur. *Katilin Meselesi*’nde Vedat, Tefo’nun, dedektiflik şirketinin “beyin ünitesi” olduğunu şöyle anlatır: “Topladığım bilgileri bir araya getirebilsem her şeyin ortaya apaçık çıkacağını biliyordum. Ama eh, işte o bilgileri nasıl toparlayabileceğimi bil-

miyordum. Hem bilsem Tefo'ya ne gerek vardı, değil mi?" (s. 300)

Peki, Tefo nasıl biridir ve yardımcı karakter gibi görünmesine rağmen tipik polisiye başkahramanlarıyla nasıl ilişkilendirilebilir? Vedat'ın *Katilin Şeyi*'nde anlattığı gibi Tefo, kara kuru, kısa, sıska ve de "pek bir şekilsizdir" ancak Vedat-Tefo ikilisinin "akıllı yarısıdır" (s. 27). Tefo'nun zekâsı Vedat'ın dedektiflik yapabilmesi için gereklidir. Tefo'nun babası Nezih Bey özel bir dedektiflik şirketi kurduğunda Vedat'a dedektif olarak şirketin başına geçmesini teklif eder. Vedat ise işi kabul etmek için Tefo'nun da onunla çalışmasını şart koşar. Kuyumcu yanında çalışan Tefo da böylece Vedat'ın ortağı olur. Vedat, Nezih Bey'e, Tefo'suz bu işi yapmayacağını sinyali verirken okura da Tefo'nun bu işin vazgeçilmezi olduğu mesajını iletir. Cinayetlerin çözümünde Vedat, ortağı Tefo'nun "dehşetengiz" zekâsına tartışma götürmez biçimde muhtaçtır çünkü Vedat, genelde kas gücü gerektiğinde müdahale edebilir ama akıl yürütüp vakaları çözme işini Tefo yapar. Dahası Tefo, Hercule Poirot edasıyla vakaları nasıl çözdüğünü anlatan ve son sözü söyleyendir. Tefo, bir polisiye romanda ana karaktere atfedilebilecek zekâyı ve akıl yürütme becerilerine sahiptir. Bu durumda yardımcı karakter Tefo, polisiye hikâyelerinin tipik başkahramanlarından rol çalmaktadır demek yanlış olmaz.

Başkahraman Vedat'ın, yardımcı karakter Watson'a benzeyen bir diğer özelliği ise ortağına hissettikleridir. Watson'ın Holmes'e hayran olması gibi, o da ortağı Tefo'ya hayrandır. Holmes ve Watson'ın maceralarında, Watson her ne kadar çözdükleri vakaları anlatmayı kendine vazife edinmiş olsa da Watson'ın yazdıkları ve anlattıklarının diğer odak noktası Holmes'tür aslında. Yani yardımcı karakter, okura, bu hikâyelerin kahramanının nasıl biri olduğunu anlatır ve ona olan sempatisini vurgular. Sezgintüredi'nin serisindeyse Vedat'ın hem yazarı hem de anlatıcısı olduğunu söylediği romanlarının ana konularından biri Tefo'dur. Vedat, bu romanlarda usanmadan Tefo'nun nasıl bir insan olduğunu ve aralarındaki ilişkinin niteliğini anlatır. Vedat, kendine özgü tarzıyla Tefo'ya sevgisini ve hayranlığını şu sözcüklerle dışa vurur: "Tefo'm, kara böceğim, elmamın yarısı, can dostum, kara bıdığım, piknik tüpüm." Watson örneğinde olduğu gibi, aslında tipik olan yardımcı karakterin başkahramana hayranlık duymasındır. Bu durum-

da, Vedat'ın başkahraman olarak yardımcı karaktere hayranlığını dile getirmesi, Vedat ile Tefo'nun Holmes-Watson örneğindeki klasik dedektif ve yardımcısı modelinden farklılık gösteren bir diğer özelliğidir diyebiliriz.

Sezgintüredi, yardımcı karakter özellikleri taşıyan bir başkahraman ve bir başkahramanının niteliklerine sahip bir yardımcı karakter yaratarak var olan klasik dedektif ve yardımcısı modelini tersine çevirir. Sezgintüredi'nin romanlarının en dikkat çekici özelliği şudur: Vedat'ın Watson'ı çağrıştıran halleri Vedat'ı geri plana itmezken, yardımcı karakter Tefo'nun yetenekleri, Tefo'yu Holmes gibi bir başkahramanın pozisyonuna yaklaştırmaktadır. Böylelikle bu romanlar, okurun dikkatini göz ardı edilemeyecek derecede yardımcı karaktere çekerek yardımcı karakterin önemini vurgulamaktadır. Zehir hafiye olmaktan epey uzak bir dedektifle onun akıllı ve kıvrak zekâlı ortağının maceralarını anlatan Vedat Kurdel serisi, klasik dedektif ve yardımcısı modelinin adeta bir parodisi gibidir. Macera peşinde koşan bu iki sıradan karakterin, Holmes ve Watson gibi geleneksel dedektif ve yardımcısı modelini sıradışı bir boyuta taşıdığı söylenebilir. Peki, klasik modelin bu şekilde değiştirilmesi işe yaramış mıdır? Bence evet, çünkü bu son derece eğlenceli iki karakter, okura polisiye keyfi yaşatırken aynı zamanda da onu güldürmeyi başarmaktadır.

KAYNAKÇA

Sezgintüredi, Algan. *Katilin Şeyi*. İstanbul: April, 2014.

—. *Katilin Uşağı*. İstanbul: April, 2014.

—. *Katilin Şahidi*. İstanbul: April, 2018.

—. *Katilin Meselesi*. İstanbul: Versus, 2007.

Zimmerly, Stephen M. "The Sidekick Comes of Age: Tracing the Growth of Secondary Characters in Young Adult Literature" (2016). *Theses and Dissertations (All)*. 1430.ss. 19-52. <http://knowledge.library.iup.edu/etd/1430>

AGATHA CHRISTIE’NİN DEDEKTİFLERİ VE ONLARIN DOKTOR WATSON’LARI

POIROT’NUN DOKTOR WATSON’I ROLÜNÜ GENELDE POLİS ÖRGÜTÜ GÖREVLİSİ YÜZBAŞI HASTINGS ÜSTLENİR; SEKRETERLERİ ARIADNE OLIVER VE FELICITY LEMON DA BU ROLÜ ÜSTLENİRLER. BU ROLÜ ROGER ACKROYD CİNAYETİ’NDE OLDUĞU GİBİ KENDİNİ ÇOK AKILI SANAN KATİL TARAFINDAN ÜSTLENDİĞİ DE GÖRÜLÜR. BU YAPITAKİ WATSON, ASLINDA HAIN BİR WATSON’DIR, POIROT’YU YANILTMAYA ÇALIŞIR AMA BELÇİKALI UFAK TEFEK ADAM BU TUZAĞI BOŞA ÇIKARIR.

Agatha Christie bütün zamanların en çok okunan ve tanınan polisiye roman yazarıdır. Yine bütün zamanların en iyi polisiye roman incelemesi *Hoş Cinayet*’in yazarı Marksist Ernest Mandel bile, ideolojik olarak önemsemediği Agatha Christie’nin “gerilim yaratma ve gerilimi canlı tutmada en büyük usta” olduğunu kabul eder.

Geleneksel “katil kim?” romanlarının genel kabul görmüş bir ilkesi, “Okuru şaşırtmak ama aldatmamaktır.” İşte bu bağlamda Agatha Christie bu türde yazan bütün polisiye roman yazarları içinde en başarılısıdır. Dünyada satışları 500 milyonu bulan kitaplarına gösterilen rağbet de bunun kanıtıdır. Christie polisiye roman kurgusunda erişilmez bir zirvedir.

Kendisi de F.M. İkinci adıyla sahte Mike Hammer romanları yazan ve bu öykülerin 65 yıllık bir polisiye roman çokseveri olan bu satırların yazarının özgün Mike Hammer romanlarından açık ara daha iyi olduğunu belirtmeyi sevdiği Kemal Tahir; edebi değeri yüksek romanlarını yazmaya başlamadan önce kafasında ki kurguyu netleştirmek için muhakkak Agatha Christie okuduğunu söylemekte haklıdır.

Christie romanlarının takipçilerinin çok iyi bildiği gibi onun iki meşhur dedektifi vardır: Hercule Poirot ve Miss Marple.

221B okurlarına dosyamız kapsamında bu iki başat figürün yanında Christie’nin romanlarında onlar kadar bilinmeyen ikincil değerdedektifler ve bu iki başat dedektifin Doktor Watson’larından söz edeceğiz.

Konuya girmeden Christie’nin çok özgün bir eserinden, içinde hiç dedektif bulunmayan *On Küçük Zenci*’den söz etmeden geçemeyeceğim. Polisiye konularda bir fantezi şaheseri olan *On Küçük Zenci*, yazarımızın en başarılı yapıtlarından biridir. Bu romanda dedektife yer verilmemiş ve soruşturmanın ilerlemesi sadece düşümün oluşturulmasıyla sağlanmıştır. Çıkışı olmayan bir yerde, bir adada bir araya gelmiş on kişinin peş peşe öldürülmesi kurguyu oluşturmakta ama sonunda bu ölümlerden birinin, bütün kurguyu gerçekleştiren kişinin ölümünün gerçek olmadığı, olayın bir oç alma girişimi olduğu anlaşılmaktadır. Bu kurgu, Christie’nin polisiye roman yazınında ustalıkla gerçekleştirdiği yepyeni bir biçimdir ve yazarımızın bu yeni biçimleri bulup çıkarmada tartışmasız bir virtüöz olduğunun kanıtıdır.

Agatha Christie’nin yarattığı en önemli dedektif hiç kuşkusuz Hercule Poirot’dur. Poirot’nun okur katında yakaladığı başarıyı, ortak noktaları pek olmasa da pekâlâ polisiye roman tarihinin iki efsanevi ismi Sherlock Holmes ve Arsène Lupin ile karşılaştırılabiliriz.

Belçika polis örgütündeki başarılı geçmişi takiben İngiltere’ye yerleşen, kısa boylu, yumurta gibi kel kafasında birkaç tel boyalı saç bulunan, uçları düşük bıyıkları ve cılalı ayakkabılarıyla biraz züppe bir kişilik sergileyen Poirot; duygusallık ve tutkudan uzak bir biçimde salt gözlem ve mantık yürütmeye, analitik çözümlemeye “beynindeki gri maddeleri” çalıştırarak olayları çözer. Poirot’nun Doktor

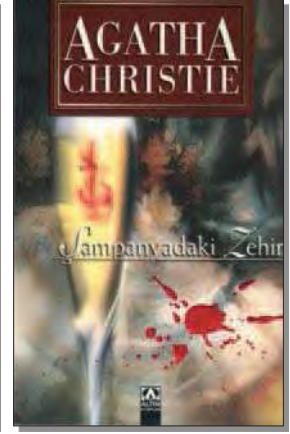
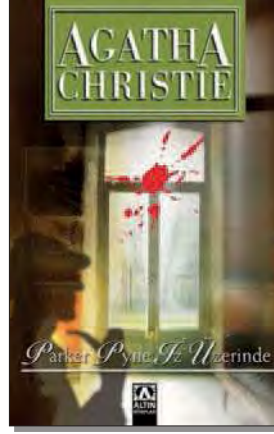
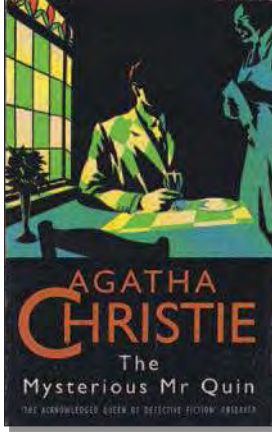
Watson'ı rolünü genelde polis örgütü görevlisi Yüzbaşı Hastings üstlenir; sekreterleri Ariadne Oliver ve Felicity Lemon da bu rolü üstlenirler. Bu rolün *Roger Ackroyd Cinayeti*'nde olduğu gibi kendini çok akıllı sanan katil tarafından üstlendiği de görülür. Bu yapıttaki Watson, aslında hain bir Watson'dır, Poirot'yu yanıltmaya çalışır ama Belçikalı ufak tefek adam bu tuzağı boşa çıkarır.

Agatha Christie'nin yarattığı ikinci dedektifi, "evde kalmış kız kurusu" ama uyanık ve saygıdeğer hanımefendi Miss Marple'dır. Bu cin gibi zeki, meraklı ve Poirot'nun aksine duygusu ve sezgilerini de işin içine karıştıran yaşlı hanım, cinayetleri çözerken harekâtını St.Mary Mead'deki evinden yürütür. Çözeceği cinayetler üzerinde tercihen bir koltuğa yerleşmiş olarak düşünür, fikir yürütür. Kendisine bilgi getiren Watson'lar çevrenin dedikoducularıdır. Polisiye roman jargonuna göre "armchair detective" yani koltukta düşünerek zihninde olayları sonuçlandırabilen bir üstün kişidir ama gerektiğinde olayı çözmek için koltuğundan kalkmasını da bilir.

Ya tamamen rastlantısal olarak ya da pek o kadar da raslantı denemeyecek biçimde sık sık tüyler ürpertici olaylara karışan, polisin hiç

"üstüne almadığı, önemsemediği" olaylarda bir suçun kokusunu alan Miss Marple, olayları izleme ve yorumlama paranoyasıyla önceleri polislerin alay ettiği ve komik bulduğu bir yaşlı kadından sonra korkup çekindikleri saygın bir kişi olur.

Örneğin, dedektifimiz Miss Jane Marple bir tren seyahati sırasında, yandaki raylardan yavaşça seyretmekte olan trende işlenen bir cinayete tanık olur. Ne kondüktör ne de polis Miss Marple'in öyküsüne inanır, çünkü ortada ceset yoktur. Miss Marple hem onurunu kurtarmak için hem de okuduğu Agatha Christie romanlarında böyle durumlarda ne yapması gerektiğini öğrendiğinden -polislere eğitimlerini tamamlamak için Christie romanları okumalarını önerir- olayı bizzat çözmeye karar verir. Bu kararla sevgili koltuğunu terk eder ve acayip gelişmeleri gözlemlediği Ackenthorpe ailesinin yanına kâhya olarak girmeyi bile başarır ve sonunda kendini hiç önemsemeyen Müfettiş Craddock'a gerek cinayetin gelişiminin nasıl olduğunu gerekse katilin kim olduğunu bütün kanıtlarıyla anlatır; kayıp ceseti de teslim eder. Miss Marple artık abuk sabuk hayaller gören bir baş belası kocakarı değil, fikirlerine saygı duyulacak muhterem bir hanımefendidir. Miss

Marple gerçekten de bir hanımefendidir, “kız kurusu” olduğuna fazla takmamak gerekir; *Murder at the Gallop* öyküsünde evlenme teklifi alır ama herhalde özgürlüğünü yitirmemek için reddeder.

Miss Marple öykülerinde, dedektifimizin sezgi, gözlem ve çözümleme yeteneği karşısında şaşkın kalan Müfettiş Craddock dışında, biraz pısrık ve ürkek ama güvenilir Doktor Watson rolünü üstlenen kitapçı Mr. Stringer de önemli bir işleve sahiptir.

Agatha Christie’nin bu iki karakterinin dışında özellikle polisiye öykülerinde rol verdiği başka ikincil değerlerde dedektifleri de vardır.

Bunların başında *Suç Ortakları* isimli öykü kitabında 15 öykünün kahramanı olan ve sonra *M veya N* isimli romanda yine ortaya çıkan Tommy ve Tuppence gelir. Tommy’nin patron olduğu bir özel dedektiflik şirketinde Tuppence, Tommy’nin sekreteri ve Doktor Watson’dır. İkisi, I. Dünya Savaşı sırasında tanışmışlar, savaştan sonra dedektiflik şirketlerini kurmuşlardır; şirketlerinde öykülerde komik bir öge olan Alfred isimli bir müstahdemleri de vardır. Tommy ve Tuppence öyküleri hiciv unsurunun ağır bastığı neşeli hikâyelerdir ve bazı öyküler de daha önce yazılmış ünlü polisiye öykülerin birer parodisidir. Örneğin *Pembe İnci Olayı* öyküsü, bilimsel polisiye romanın öncüsü Austin Freeman’ın bir öyküsünün incelikli bir parodisidir. Aynı şekilde *Hanımefendinin Kaybolması Olayı* hikâyesi de Conan Doyle’un *Lady Frances Carfax’ın Kaybolması* isimli ünlü öyküsünün çok neşeli bir benzeridir.

Dilimize *Esrarengiz Arlöken* olarak çevrilen *The Mysterious Mr. Quin* isimli öykü kitabının kahramanı Mr. Quin ise Christie’nin en fantastik kahramanıdır. Aslında bu öykülerde

dedektif olan Mr. Satterthwaite’dır. Mr. Harley Quin ona yardım eden esrarengiz bir kişidir. Mr. Quin öykülerine, esrar içeren romantik öyküler bile denilebilir. Pek çok Mr. Quin hikâyesinde örneğin *Krupiyenin Heyecanı* öyküsünde romantizmin öyküdeki ağırlığı muammadan daha baskındır. Ancak bazı Mr. Quin hikâyelerinde Gilbert K. Chesterton’un etkisi bariz olarak ortaya çıkar. Özellikle *Camdaki Hayalet* ve *Arlöken’in Ölümü* öykülerinde Chesterton’un sezgilere öncelik veren maneviyatçı yorumu kendini belli eder.

Agatha Christie’nin 1934’te yayımlanan öykü kitabı *Parker Pyne İz Üzerinde*’nin kahramanı Parker Pyne aslında bir aşk macerasında uğradığı düş kırıklığı yüzünden dedektif olmuştur; gazetelerde verdiği ilanlarda şöyle yazdırır: “Mutlu musunuz? Eğer değilseniz Mr. Parker Pyne’e başvurun.” Pyne tam anlamıyla centilmen, düşünceli ve sır saklamasını bilen biridir. Pyne öykülerinin bir önemli kahramanı da onun sekreteri olan saygıdeğer ama korkunç Miss Felicity Lemon’dur; daha sonra Poirot’nun da sekreteri olacaktır. Aynı şekilde Pyne öykülerinde gördüğümüz Ariadne Oliver de önce Mr. Pyne’e, daha sonra Poirot’ya Doktor Watsonluk edecek; en sonunda bir amatör dedektif olarak kendini gösterecektir.

Bütün bu Agatha Christie kahramanlarına *Şampanyadaki Zehir*’de dedektif olan ve olayı çözen, daha önce Poirot romanlarından aşına olduğumuz Albay Johnny Race’ı ve yine aynı şekilde Poirot romanlarında rastladığımız ama *Sıfıra Doğru* romanında dedektifliği üstlenen Başmüfettiş Battle’ı da katmak gerekir.

* Ernest Mandel, *Hoş Cinayet*, İstanbul, 1996, s.43

007 JAMES BOND'UN TABANCASI

IAN FLEMING KARAKTERLERİNİN HAVALI OYUNCAKLARI - KISIM I

“WALTHER PPK”

Evet, sıra geldi 007 James Bond'a... Bond romanlarındaki silahları incelemeyen bu yazı dizisinin hakkını vermemiz imkânsız. Fakat İngiliz yazar Ian Fleming'in roman karakterlerine kullandığı havalı oyuncaklar tek yazıya sığacak gibi değil, o yüzden bunları iki kısımda inceleyeceğiz. İlk kısımda 007 James Bond'un tabancasını ele alıyoruz; buyurun.

IAN FLEMING KİMDİR?

İşe Ian Fleming'i tanıyarak başlayalım.

Ian Lancaster Fleming 1908'de varlıklı bir İngiliz ailenin çocuğu olarak doğdu. James Bond'a altyapı oluşturacak karakter özellikleri biraz kendinde de vardı: Eton Koleji'nde öğrenim görürken işin akademik tarafıyla pek ilgilenmeyen Ian, okul dergisinde editörlük yapıyor, atletik becerileriyle göz dolduruyor, “Victor Ludorum (Oyunlar Galibi)” unvanını kimselere kaptırmıyordu. Briyantınli saçları, arabası ve kızlarla kurduğu samimi ilişkiler yüzünden yurt müdürünü kızdırmış; şikâyet üzerine annesi tarafından Eton'dan alınarak askeri okula gönderilmişti. 1927'de eski bir İngiliz casusu tarafından Avusturya'da işletilen bir özel okula verildi ve burada yabancı dil becerilerini geliştirdi. Münih Üniversitesi ve Cenevre Üniversitesi'nde okudu. Reuters Haber Ajansı'nda çalışmaya başlayarak ajansın Moskova muhabirliğini yürüttü. Stalin'le röportaj yapmayı talep ettiği, Stalin'in de bizzat imzaladığı bir mektupla katılamayacağı için Fleming'den özür dilediği rivayet olunuyor.

İngiltere'ye dönen Fleming, bir baronun karısı olan Ann Charteris ile ilişki yaşamaya başladı. Kadın, kocası ölünce Fleming yerine bir vikontla evlendi ancak Fleming ile görüşmeyi sürdürdü. Neticede hamile kalınca ikinci eşinden de ayrılıp Fleming ile hayatını birleştirdi. Çiftin Caspar adında bir oğulları oldu.

II. Dünya Savaşı sırasında Britanya Donanması'nın istihbarat birimine giren Fleming, bildiği diller sayesinde Altıngöz/Goldeneye operasyonunun² planlanması gibi önemli görevlerde kadroydu. Bulunduğu birlik, 30. Saldırı Birimi ve T-Gücü olmak üzere iki elit istihbarat biriminin sevk ve idaresinden sorumluydu. Ian Fleming'in hayatının bu kesiti maceralar ve gerçek casusluk anılarıyla dolu. Ancak bunları anlatmaya sayfalar yetmeyeceğinden başka bir yazıya bırakıyoruz.

Fleming, ilk James Bond romanı olan *Royale Kumarhanesi/ Casino Royale*'i 1953'te birikimlerinden yararlanarak yazdı. Tahmin etmediği bir başarı yakalayınca seriyi yazmayı sürdürdü. Bond romanları dünya çapında 100 milyondan fazla satarak tüm zamanların en çok satan seri kurguları arasına (ilk sırada *Harry Potter* var) girdi. Fleming romanlarından 25 film³ çekildi; James Bond altı farklı aktör tarafından canlandırıldı. *The Times*, 2008'de yayımladığı “1945'ten sonraki en büyük İngiliz yazarları” listesinde Fleming'i 14. sırada gösterdi.

Hayatının büyük kısmında alkol ve sigara kullanan Fleming kalp hastasıydı. Kalbinin onu yolda bıraktığı 1964 senesinde, genç öldü. Vefatından on yıl sonra, 23 yaşında intihar eden

İngiliz yazar Ian Fleming.

oğlu Caspar da babasının yanına gömüldü. 6 yıl geçmeden dul eşi Ann de aralarına katıldı.

JAMES BOND'U TANIYALIM

James Bond'u tanımayan yoktur, yine de köşemizin âdetindendir, biz kısaca hatırlatalım. James Bond, MI6 olarak da bilinen Britanya Gizli Servisi'nde görevli, 007 kod numaralı bir istihbarat subayıdır. Türkçesi, bir İngiliz casusudur. Hikâyeye göre "çift sıfırlı kod" öldürme yetkisi verir, James Bond da bu yetkiye sahip iki elin parmaklarını geçmeyecek sayıdaki casustan biridir.

Kendisi de meraklı bir kuş gözlemcisi olan Fleming, karakterine isim koyarken Amerikalı kuş bilimci James Bond'dan esinlenir. Fleming'e göre bu isim Anglosakson, basit, romantiklikten uzak fakat erkeksidir. Yazmayı tasarladığı sıkıcı karakter için son derece uygun, sıkıcı bir isimdir. Gel gör ki Fleming karakterini yazmaya başladıktan sonra işler ilginçleşmeye başlar.

Karakterine, tanıdığı casusların ve komandoların özelliklerinden katar. Bond'un yaşadığı maceralardaki pek çok detay, kendi deneyim ve gözlemlerinin yansımasıdır. Kitaplarında kullandığı isimler okul arkadaşlarının, tanıdıklarının hatta eski sevgililerinin isimleridir. Bond kaçınılmaz olarak Fleming'in hoşlandığı

şeylerden hoşlanan bir karaktere dönüşür: Çırpılmış yumurta, kumar, markalı tuvalet kâğıtları... Neticede ortaya sıkıcı olmak bir tarafa, nevi şahsına münhasır, enteresanlığı gerçekdışılık boyutuna ulaşan bir karakter çıkar. James Bond'u bugün dünya çapında tanınır bir casus kılan da -bir casus için dünya çapında tanınır olmak iyi olmasa gerekir ya, neyse- Bond'u Bond yapan bu özellikleridir.

Uzun boylu, ince yapılı bir adam olan James Bond atletiktir, askeri beceriler bakımından iyi eğitilmiş ve yetkindir. Koşar, yüzer, su altına dalar, atış yapar... Profesyonel bir nişancı olmasının yanı sıra bıçak atabilir ve silahsız yakın dövüşte deneyimlidir. Üst sınıf İngiliz sporlarına hâkimdir; ata biner, tüfekle avlanır, kayak yapar, yat kullanır hatta uçak uçurduğu da vakidir... Sadece golfte pek iyi olmadığı söylenir. Rahmetli Ian Fleming de değilmiş.

James Bond tam bir İngiliz salon beyefendisidir. Kokteyller, akşam yemekleri, kumar partileri, at yarışları, operalar... Her zaman iyi giyimlidir. Üç parçalı takımlar, smokinler, manşetli ipek gömlekler, kol düğmeleri, papyon... Dağ evinde spor giyindiğinde dahi boğazlı kazağı ve blazer ceketle elit ve şıktır. Yakışıklıdır, hanım zevkine hitap etmesini bilir; zarif ve güzel kızların biri gelir biri gider... Bond kızları, maceralarının olmazsa olmazıdır.

İçki ve sigarayla arası sıkıdır. Martinisini her zaman "karıştırılmamış, çalkalanmış" içer; bu konuda hassastır. Marka tercihleri tuvalet kâğıdıyla sınırlı değildir; sigaraları, saatleri, güneş gözlükleri markalıdır. Arabası bir İngiliz güzeli olan Aston Martin'dir; duruma göre arada Rolls Roycelar ve Jaguarlar da olabilir...

Silahıysa bir Beretta 418'dir.

"İsim: JAMES. Boy: 183 santimetre, ağırlık: 76 kilogram; ince yapılı. Göz rengi: mavi; saç rengi: siyah; sağ yanağından aşağıya doğru bir tane ve sol omuzda bir tane olmak üzere iki yara izi; sağ elinin arkasında estetik ameliyat izleri (bkz. Ek 'A'); tam bir atlet; tabanca atıcılığında uzman, boksör, bıçak atıcısı, kılık değiştirme yöntemi kullanmaz. Yabancı Diller: Fransızca ve Almanca. Sigara tiryakisi (üç altın markalı özel sigaralar kullanır); kötü alışkanlıklar: içki, ama bağımlılık seviyesinde değil, kadınlar. Rüşvet kabul edeceği düşünülüyor."

General G. bir sayfa atladı ve devam etti: "Bu adam her zaman sol kolunun altındaki kılıfında tuttuğu 6.35 mm'lik yarı otomatik bir Beretta taşır. Şarjör sekiz fişek alıyor. Sol kolunun alt kısmına bağladığı bir bıçağı olduğu da biliniyor."

Burnu çelikle güçlendirilmiş ayakkabılar giyiyor; temel judo hareketlerine hâkim. Genel olarak azimli bir dövüşçü ve acıya dayanaklığı yüksek. (bkz Ek 'B')."

Rusya'dan Sevgilerle / From Russia With Love - Bölüm 6 "Ölüm Emri"

E, hani biz Bond'u Walther PPK kullanıyor diye bilirdik? Nereden çıktı bu Beretta?

BERETTA 418

"Fabbrica d'Armi Pietro Beretta" İtalyanca "Pietro Beretta Silah Fabrikası" anlamına geliyor. Bu İtalyan firması, dünya üzerinde halen aktif üretim yapan en eski silah üreticisi. 16. yüzyılda kurulan firma, işe çakmaklı tüfek namlusu yaparak başlamış. Ürettiği silahların ilk olarak 1571'deki Lepanto Savaşı'nda Venedik Donanması tarafından kullanıldığı biliniyor. O günden bugüne Avrupa'nın dahil ve müdahil olduğu tüm savaşlarda Beretta silahlar kullanıldı. Bugün firmanın dünyanın her yerindeki ordulara, kolluk kuvvetlerine ve sivillere hitap eden; otomatik tüfeklerden atış aksesuarlarına kadar onlarca çeşitli ürünü bulunuyor.

Hangi yıl tasarlandığı net olarak bilinmeyen, ilk prototiplerinin 1919-1922 yılları arasında piyasaya çıktığı düşünülen Beretta 418 ise "İtalyan Cep Tabancası" olarak tanınıyor.

Lakabıyla müsemma, 6,35 milimetrelilik⁴ bu silah, hem kalibre hem de gövde olarak oldukça küçük olduğundan, en önemli avantajı kolay gizlenebilirlik.

Onluk banknotlardan oluşan ince demeti cebine yerleştirdikten sonra bir çekmece açtı ve çıkardığı güderi askılı tabanca kılıfını, koltuk altından on santim aşağıda olacak şekilde sol omzuna astı. Sonra başka bir çekmecede duran gömleklerinin altından son derece yassı olan, yan panelleri çıkarılmış çıplak kabızalı 6.35 mm'lik otomatik bir Beretta aldı. Şarjörü ve namlunun içindeki fişegi çıkardı, mekanizmayı birkaç kere ileri geri hareket ettirdi, en sonunda da boş haznenin üzerine tetiği çekti. Silahı

tekrar kurdu, doldurdu, emniyeti kapattı ve kılıfının derin kesesinin içine yerleştirdi. Dikkatle odada etrafına bakarak unuttuğu bir şey olup olmadığını kontrol etti. Tek sıra düğmeli akşam yemeği ceketini ipek gece gömleğinin üzerine giydiğinde kendisini serin ve rahat hissetti. Aynanın karşısında sol kolunun altında silah olduğuna dair hiçbir belirti olmadığını kontrol ettikten sonra dar kesimli kravatını son kez düzeltti ve odadan çıkıp kapıyı kilitledi.

Royale Kumarhanesi/ Casino Royale - Bölüm 8 "Pembe Işıklar ve Şampanya"

Ancak bu silahın en temel problemi, ateş gücünün ve durdurma kabiliyetinin çok düşük olması. Öldürme yetkisiyle donanmış profesyonel bir casus için pek de uygun değil gibi sanki... Peki, Fleming neden James Bond'a bu silahı kullandırıyor?

GEOFFREY BOOTHROYD KİMDİR?

Ian Fleming gibi askeri istihbarat arka planına sahip bir yazarın silahlar konusunda da uzman olmasını bekliyor insan. Ama heyhat! Durum hiç de böyle değil. Meğer Fleming, konuyu son derece sıkıcı buluyormuş, silahlar hiç mi hiç ilgi alanına girmiyormuş. 1953'te ilk romanı *Royale Kumarhanesi*'ni yazdığında, işin nerelere varacağına dair öngörüsü yokmuş. II. Dünya Savaşı sırasında Donanma İstihbarat Birimi'ndeyken kendisi de bir Beretta 418 kullandığından, fazla kafa yormadan kahramanının eline aynından tutuşturmuş. Fleming'in konuya kayıtsızlığı tam dört Bond romanı boyunca (*Royale Kumarhanesi* [1953], *Yaşamak İçin Öldür* [1954], *Ay Harekâtı* [1955], *Ölümsüz Elmaslar* [1956]) sürüp gidiyor; ta ki 1956'nın yağmurlu bir İngiliz sabahı Fleming, bir beyefendiden gelen mektubu açana kadar...

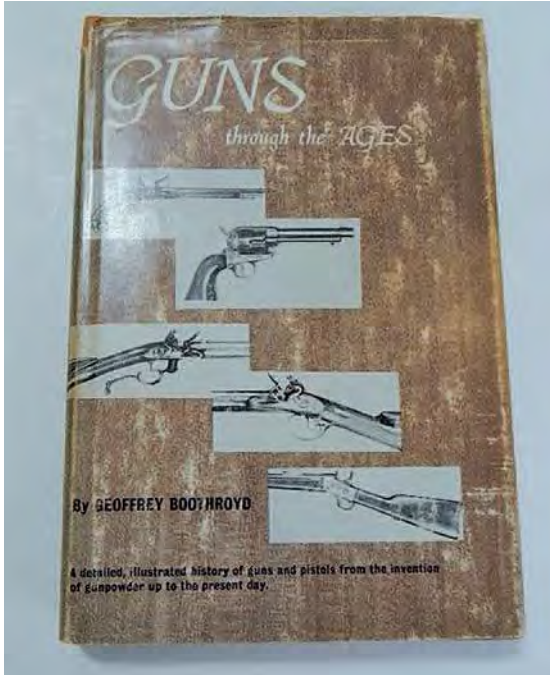
Bond omuzlarını silkti. Saatine baktı. 6:25. Odada etrafına baktı. Her şey hazır. Ani bir hareketle sağ elini ceketinin içine attı ve sol koltuk altının hemen altında duran güderi kılıf içindeki çıplak kabızalı 6.35 mm'lik yarı otomatik Beretta'sını çekti. Bu silah, son görevinden sonra M'in 'hatıra' olarak ona verdiği yeni silahtı. Silahın yanındaki notta M'nin yeşil mürekkebiyle 'ihtiyacın olabilir' yazılmıştı.

Ölümsüz Elmaslar/Diamonds Are Forever - Bölüm 6 "Geçiş Strasında"

Geoffrey Boothroyd isimli bu beyefendi, Ian Fleming'e hitaben yazdığı mektubunda James Bond karakterine büyük hayranlık duyduğu

6,35 mm'lik Beretta 418, İtalyan Cep Tabancası olarak biliniyor.

İngiltere'nin itibarlı silah uzmanı Geoffrey Boothroyd'un ilk kitaplarından: *Guns Through the Ages/ Çağlar Boyunca Silahlar* (1961)

nu ancak Bond'un silah tercihi için aynı şeyi söyleyemeyeceğini yazıyor. Ona göre Beretta 418, "tamamen işe yaramaz" olmasının yanında, bir "kadın silahı"dır; hem de "pek de iffetli olmayan kadınlara göre" bir silahtır. (Dişlerini sıkan şu emoji var ya; işte tam yeri aslında ama elit araştırma yazımın ciddiyetiyle bağdaşmayacağı için koymuyorum.) Yayımlanmış dört James Bond romanından sonra Fleming'in dalgalarca hayran mektubuna boğulduğu ve bu mektupların en az yarısında ileri geri bir sürü saçmalık okumak zorunda kaldığını tahmin edebiliriz. Bu kadar zırva arasından Fleming'in özellikle bu mektubu ciddiye alması, elbette Boothroyd'un İngiltere'de bir marka olmasından kaynaklanıyor.

Mektubu yazdığı sırada 31 yaşında olan ve İmparatorluk Kimya Endüstrileri'nde askeri mühimmat üretiminde görev yapan Geoffrey Boothroyd, genç yaşına rağmen zamanın İngiltere'sinin en itibarlı silah uzmanlarından biri. İzleyen yıllarda Boothroyd, bu kariyerini silahlar üzerine yazdığı kitaplarla da taçlandırarak: 1961'de yayımladığı *A Guide to Gun Collecting/ Silah Koleksiyonerliği Kılavuzu* ve *Guns Through the Ages/ Çağlar Boyunca Silahlar* ile birikimini yazıya dökmeye başlıyor ve 2001'deki vefatına kadar tabancalardan İngiliz yapımı silahlara, av tüfeklerinden silah üreticilerine kadar çeşitli

konularda onlarca kitap yayımlıyor.

Dönelim mektuba. Boothroyd'un bu eleştirisi üzerine Fleming'i alıyor bir endişe! Acaba kıymetli kahramanını yanlış mı silahlandırdı? Böylece Fleming nihayet konuya hak ettiği özeni göstermeye karar veriyor, Boothroyd ile yazışmalara başlıyor. Boothroyd'un cevabi yazılarına yazılan cevaplarla devam eden bu silsileden bugün hatırı sayılır bir arşiv oluşmuş durumda. Yıllar sonra, her ikisinin de vefatını müteakip arşivdeki mektupların orijinaleri, parça başı 15.000 ile 20.000 Sterlin arasında açılış fiyatıyla açıkartırmalara girmekteler.

Yazışmaların en dikkate değer tarafıysa Fleming'in, Bond gerçek bir kişiymiş de kendisi de onun biyografisini yazmakla görevliymiş gibi bir ifade tarzı benimsemesi... Boothroyd'a cevaben yazdığı ilk mektupta Fleming, "James Bond'un hatıralarının" bundan sonraki ilk cildinde değilse bile, bir sonraki cildinde silah değişikliğine gitmeye ikna olduğunu ifade ediyor. Ve silah tercihinin doğru olmayabileceğini üstü kapalı itiraf ediyor: "*Bond her zaman bana 6.35 mm'lik Beretta'nın durdurucu bir silah olmadığını; silahın performansından ziyade kendi nişancılığına güvendiğini söylemiştir.*"

RUSYA'DAN SEVGİLERLE, SMITH & WESSON

Beretta'nın ateş gücüne dair bu güven kaybı, sıradaki ilk roman olan *Rusya'dan Sevgilerle*'de (1957) alenileşir. Artık macera, Fleming'in mektupta yazdığı gibi silahşorun nişancılık becerisine emanettir:

Nash özür dilercesine baktı. "Maalesef. Evde bir Luger'im var, ama bu tür bir iş için çok ağır ve hantal kaçır." "Eh, peki," dedi Bond isteksizce. "Benimkini alsan iyi

Ian Fleming'in 31 Mayıs 1956 yılında Geoffrey Boothroyd'a yazdığı ilk cevap. Fleming bu mektupta "James Bond'un hatıralarının" bundan sonraki ilk cildinde değilse bile bir sonraki cildinde silah değişikliğine gitmeye ikna olduğunu söylüyor.

olur o zaman. İçeri gel.” İçeri girip kapıyı kapattılar. Bond Beretta’sını çıkarıp uzattı. “Sekiz fişek,” dedi. “Yarı otomatik. Emniyeti kapalı.” Nash silahı aldı ve profesyonelce elinde tarttı. Emniyeti açtı ve tekrar kapattı. Bond silahına başkasının dokunmasından nefret ediyordu. Silahı olmaksızın kendisini çıplak hissediyordu. Huysuz bir ifadeyle, “Biraz hafiftir, ama kurşunları doğru yere yerleştirirsen öldüreceği kesindir,” dedi.

Rusya’dan Sevgilerle/ From Russia With Love - Bölüm 25 “Windsor Düğümü Atılmış Bir Kravat”

Boothroyd, James Bond’un şu kız Beretta’sını bırakıp daha güçlü bir silaha geçmesi gerektiğini söylemektedir. Fakat Ian Fleming bunu hemen değil, kademeli olarak yapacaktır:

“Bildığınız üzere, insan sürekli kullandığı silaha alışkanlık geliştirir ve bir Smith & Wesson’a geçebilmesi için biraz vakte ihtiyacı olabilir.”

Fleming’in kurguladığı kademeli geçişe göre James Bond, *Rusya’dan Sevgilerle* macerasında silah değiştirmeyecek fakat olaylar silah değişikliğinin altyapısını hazırlayacaktır. Bakınız romanın son sahnesi: *Bond silahının üzerindeki eliyle kabzayı sıktı. Aşağıya, örgü çantasına, kadının üzerinde çalışmakta olduğu kalın bej yüne doğru baktı. Çelik örgü şişlerine doğru. Bu şişlerde bir tuhaflık vardı, ama ne? Sanki ateşte bekletilmişler gibi uçlarının rengi değişmişti. Örgü şişleri ne zamandan beri böyle görünüyordu?*

...

Kadın onu bacaklarından şişlemek üzere atıldı. Bond bacaklarıyla hamle yaparak onu yandan engelledi. Kadın bacaklarını şişlemeye çalışmıştı! Tek dizi üzerinde

doğrulurken Bond örgü şişlerinin ucundaki farklı rengin ne anlama geldiğini biliyordu. Zehirdi bu. Muhtemelen şu Alman sinir zehirlerinden biri. Kadının tek yapması gereken onu azıcık çizmekti, kıyafetlerinin üzerinden çizse dahi yeterliydi.

Bond ayağa fırladı. Kadın yine ona doğru geliyordu. Hızla silahına atıldı. Fakat susturucusu kıyafetine takılmıştı. Bir ışık çakması oldu. Bond yana çekildi. Şişlerden bir tanesi arkasındaki duvarda tıngırdadı ve Bond kafasındaki beyaz peruğu yamulmuş, iğrenç dudakları dişlerinin üzerinde gerilmiş olan bu kadının korkunç cüssesini üzerinde buldu.

Rusya’dan Sevgilerle / From Russia With Love - Bölüm 28 “La Tricoteuse (Örgü)”

Boothroyd, Bond kalibresinde bir casusa hafif kaçan Beretta 418’i ikame edecek iki seçenek sunar. İlki 9 mm’lik⁵ bir Smith & Wesson toplu tabancadır.⁶ Fleming, bu tabancayı görmek ister, “Londra’da nerede görebilirim? Kimde vardır?” diye sorar. Tesadüfe bakın ki Geoffrey Boothroyd’un kendisine ait modifiye edilmiş 9 mm’lik bir Smith & Wesson tabancası vardır. Velhasıl, karşılıklı yazışmalarla başlayan Ian Fleming-Geoffrey Boothroyd ilişkisi, ikilinin bir araya gelmesiyle karşılıklı takdir ve dostluğa evrilir.

Fleming, Boothroyd ile buluşmasından ve meşhur Smith & Wesson tabancadan etkilenir. Yayına hazırlanan romanın içeriğindeki silah değişime dahi kapak değişecektir. Böylece Geoffrey Boothroyd’un kendisine ait, tetik koluğu çıkartılmış, modifiye Smith & Wesson toplu tabancası, kırmızı bir güller birlikte “trompe l’oeil”⁷ bir resme modellik eder. *Rusya’dan Sevgilerle* (1957) romanının ilk baskısının kapağında bu resim yer alır.

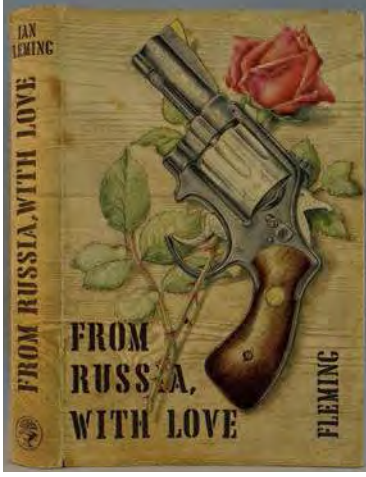
Rusya’dan Sevgilerle yayımlandıktan sonra Fleming, Boothroyd’a imzalı bir kopya gönderir ve içine “Geoffrey Boothroyd’a. Bu vesile ile James Bond’un Silahlar Sorumlusu olarak atanmış bulunuyorsunuz” notunu ilştirir.

DR. NO, BİNBAŞI BOOTHROYD VE Q

Sırada altıncı James Bond macerası *Dr. No* vardır. Artık James Bond’un Beretta’sını atması- nın zamanıdır! Boothroyd’u resmen silah danışmanı olarak görevlendiren Ian Fleming, bununla kalmayarak onu romanındaki karakterlerden birine dönüştürür. Hem de “Binbaşı” rütbesine terfi ettirerek! Fleming’in James Bond’dan gerçek bir kişiymiş gibi söz ettiğini hatırlayınız.

Ian Fleming, dostu Geoffrey Boothroyd’un bilgi ve deneyimlerinden yararlanırken.

Rusya'dan Sevgilerle/ From Russia With Love (1957) ilk baskı kapağında kırmızı gül esliğinde Boothroyd'un modifiye edilmiş Smith & Wesson tabancası yer alıyor.

Ian Fleming için gerçek-kurgu sınırının epeyce geçirgen olduğuna hükmedebiliriz:

M ellerini ensesinin arkasından çekti ve yavaşça eğilerek önündeki masaya koydu. Bakışları sertti. "Böyleyken böyle." Sesi kadife gibiydi, ama tehlike kokuyordu. "Silahın takıldı, yanlış hatırlamıyorsam. Senin şu susturuculu Beretta'n. Bu hiç iyi değil, 007. Eğer çift sıfırlı bir numara taşıyorsan bu gibi hatalar yapamazsın. Numaranı bırakıp rutin işlerde görevlendirilmeyi mi tercih edersin?"

Bond gerildi. Gözlerindeki gücenmiş ifadeyle M'e baktı. Gizli Servis için öldürme yetkisi, yani çift sıfırlı numara, büyük bir şerefti. Zorlukla kazanılmıştı. Bu numara Bond'a keyif aldığı görevlerin verilmesini sağlıyordu; tehlikeli olanların! "Hayır, tercih etmem, efendim."

"O zaman ekipmanını değiştirmemiz gerekecek. Tahkikat Kurulu'nun bulgularından bir tanesi de buydu. Ben de onlara katılıyorum. Anlıyor musun?"

...

"Silahlar Sorumlusu burada mı? İçeri gönderin." Arkasına yaslandı. "Bilmiyor olabilirsin, 007, fakat Binbaşı Boothroyd dünya üzerindeki en iyi küçük silahlar uzmanıdır. Zaten öyle olmasaydı, burada olmazdı. Neler anlatacak, dinleyelim bakalım."

...

"Günaydın Silahlar Sorumlusu. Şimdi sana sormak istediğim bazı sorular var." M'in sesi sıradandı. "Öncelikle, 6,35 milimetrelik Beretta hakkında ne düşünüyorsun?"

"Bir kadın silahı, efendim."

M ironik bir ifadeyle kaşlarını Bond'a doğru

kaldırdı. Bond inceden gülümsedi.

"Öyle mi? Peki, neden böyle düşünüyorsun?"

"Durdurma gücü yoktur, efendim. Ama kullanımı kolaydır. Biraz şık da görünür; ne demek istediğimi anlıyor musunuz? Hanımların zevkine hitap eder."

"Susturucuyla nasıldır?"

"Durdurma gücü iyice azalır, efendim. Ayrıca ben susturucuları sevmem. Ağırırlar ve aceleniz varken kıyafetlerinize takılırlar. Hiç kimseye böyle bir birleşim önermem, efendim. Eğer iş yapmak istiyorlarsa elbette."

M kibarca Bond'a, "Herhangi bir yorumun var mı, 007?" diye sordu.

Bond omuzlarını silkti. "Katılmıyorum. 6,35 mm'lik Beretta'yı tam 15 yıldır kullanıyorum. Bugüne kadar hiç sıkıntı yaşamadım ve hiç ıskalamadım. Bir silah için hiç de fena bir rekor sayılmaz. Durum şu ki; ben bu silaha alışığım ve doğru tutmayı da bilirim. Mecbur kaldığımda daha büyük silahlar da kullandım. Uzun namlulu Colt 45 gibi. Ama yakın mesafe görevler ve silahı gizleyebilmek için Beretta'yı tercih ederim." Bond durakladı. İddiasının bir noktasında geri çekilmesi gerektiğini hissetti. "Ama susturucular konusunda size katılıyorum, efendim. Çok can sıkıcılar. Yine de yeri gelince kullanmak zorunda kalıyorsunuz." "Sen kullandığında neler olduğunu gördük," dedi M kuru bir sesle. "Silahını değiştirmeye gelince, bu sadece bir pratik yapma meselesi. Kısa sürede yeni silahın hissine alışırsın." M sesine bir miktar sempati girmesine izin verdi. "Üzgünüm, 007. Fakat biz kararımızı verdik..."

...

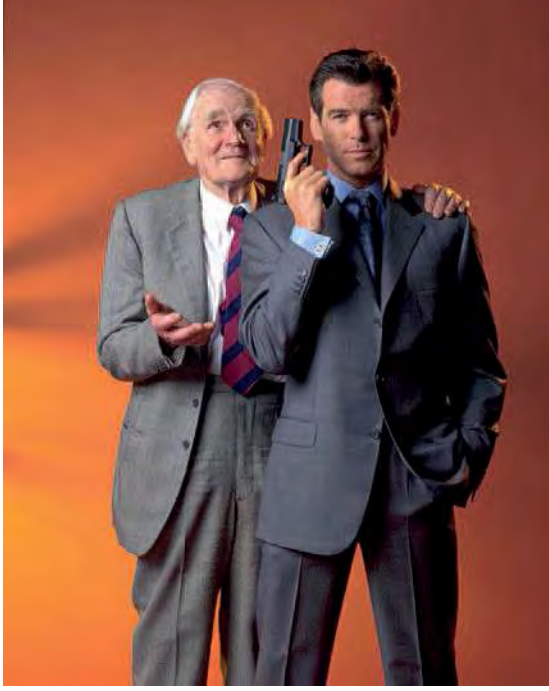
"Evet, Silahlar Sorumlusu, ne öneriyorsun?" Albay Boothroyd uzman sesiyle konuşmaya başladı. "Aslını isterseniz efendim," dedi alçak gönüllülükle, "neredeyse tüm küçük otomatiklerle testler yapıyorum. 25 metreden her birisi için beş bin atış. Tümü içinden tercihim 7.65 mm'lik Walther PPK'dır..."

...

"İyi bir silah, efendim," diye hak verdi Bond. "Beretta'dan biraz daha iri. Silahlar Sorumlusu bunu nasıl taşımamı öneriyor?" "Üçlü kullanımlı Berns Martin askılı tabanca kılıfı ile," dedi Binbaşı Boothroyd.

...

"Tamamdır o zaman." M'in kararı kesindi. "Peki ya daha büyük bir şey?"

Önce "Binbaşı Boothroyd" sonra da "Q" karakterine hayat veren Desmond Llewelyn, çektiği son Bond filmi olan *Dünya Yetmez/ The World is not Enough* (1999) filminin tanıtım çekimlerinde; beyazperdedeki besinci James Bond, Pierce Brosnan ile birlikte. Walther da karede...

"Bunun için uygun tek bir silah var, efendim," dedi Binbaşı Boothroyd duygusuz bir sesle. "Smith & Wesson Centennial Airweight. Toplu tabanca. 9 mm'lik..."

Dr. No - Bölüm 2 "Silah Tercihi"

"Binbaşı Boothroyd" ismiyle James Bond kurgu dünyasına adım atan bu karakter, Bond'un film uyarlamalarına da girdikten sonra evrimleşecek ve eksantrik silahlar uzmanı "Q"ya dönüşecektir.

James Bond film silsilesi içinde en fazla sayıda aynı rolü üstlenmiş oyuncu Desmond Llewelyn'dir. Llewelyn ilk yer aldığı *Rusya'dan Sevğillerle* (1963) filminde "Binbaşı Boothroyd" karakterini canlandırdıktan sonra, izleyen 16 Bond filminde "Q" olarak görünmüştür. Severek izlediğimiz Llewelyn, babacan "Q"yu son canlandırdığı film olan *Dünya Yetmez/ The World is not Enough* (1999) sonrasında aynı yıl hayata gözlerini yumdu maalesef.

WALTHER PP SERİSİ

Evet, Bond artık Beretta'dan daha büyük bir silah kullanacaktı. Fakat ince zevklerin insanı James Bond, ölümcül profesyonelliğini bir centilmene yakışır kalitede ortaya koymalıydı. Kullanacağı silah gizlendiği zaman ipek

gömleği ve salon ceketinde potluk yapmamalı; çekildiği zaman da alçakgönüllü bir zarafete sahip olmalı, kaba Amerikan gösterişinden uzak kalmalıydı. Bir de kullanışlılık var bittabi. Silahın profesyonel bir casusun ihtiyacını görecektir şekilde, yarı otomatik olması da gerekiyordu. Bu temel kriterler değerlendirildiğinde, Boothroyd'un önerdiği iki silah arasında Bond romanlarında kalıcı olanın Walther PPK olması şaşırtıcı değil.

Bond bavuluna geri döndü ve içinden kalın bir kitap çıkardı -Edebiyat Eseri Olarak Okunmak İçin İncil- kitabı açtı ve askılı Berns Martin kılıfı içindeki Walther PPK'sını çıkardı. Kılıfı sola gelecek şekilde yerleştirdi. Birkaç kere silahı hızlıca çekmeyi denedi. Denemeler başarılıydı. Hawaii'dekinin tamamen aynısı olacağını varsayarak süütün yerleşimini dikkatle inceledi. Süütün aşağıdaki kapısından girdiği anda karşılaşacağı neredeyse kesin olan manzarayı gözünde canlandırdı. Maymuncuğunu farklı kilitlerde deneyerek kapıları sessizce açma denemeleri yaptı. Sonra açık balkon kapısının önüne rahat bir sandalye çekti, oturdu, denizi seyrederek sigarasını içti ve zamanı geldiğinde Altın Parmak ile nasıl yüzleşeceğini düşündü.

Altın Parmak/Goldfinger - Bölüm 4

1886'da Carl Wilhelm Freund Walther ismindeki Alman tüfek ustası tarafından kurulan Carl Walther GmbH şirketi, ustasının 1915'teki ölümünden bugüne ismini ve itibarını korumaya, büyümeye ve üretmeye devam ediyor. Bugünkü Walther silahlarının ilk versiyonu olan Walther PP, 1929'da polislerin kullanımına sunulmak için üretildi. Nitekim "PP" kısaltmasının açılımı da Almanca "Polis Tabancası" anlamına gelen "Polizeipistole" ibaresidir. Walther PPK ise PP modelinin biraz kısaltılmışı olup, ilk olarak 1931'de piyasaya sürüldü. O tarihten itibaren de Avrupa genelinde polis silahı olarak tercih edildi, edilmeye de devam ediyor.

Walther tabancalar tüm Alman endüstrisinin Nasyonal Sosyalist devlete hizmet için üretim yaptığı II. Dünya Savaşı yıllarında Alman ordusu tarafından yaygın olarak kullanıldı. Nasyonal Sosyalist devlete hizmette daha ileri örnekler için, Adolf Hitler'in talimatı üzerine Porsche otomobillerinin üreticisi Ferdinand Porsche tarafından tasarlanan halkın arabasını (Almanca "Volkswagen") hatırlayabiliriz. Fakat biz, başlı başına dört başı mamur bir yazıya malzeme olacak bu konuyu şimdilik geçip

kendi yolunuza bakalım. Velhasıl beyazperdede Walther görmek için Bond filmlerine takılıp kalmayın. Bu yazıdan sonra Nazi filmlerinin çoğunda Luftwaffe ve SS subaylarının elindeki tabancaların da Walther PP serisi olduğunu fark edeceksiniz. Şu kaderin cilvesine bakın ki Adolf Hitler de 1945'te Berlin'de kendisini 7.65 mm'lik bir Walther PPK ile vurdu.

"Beyim," dedi. "Ölümün kokusu bir başka olur. Bir denemek istemez miydiniz?" Pırıl pırıl parlayan tabancayı James Bond'a adeta bir gül ikram edermiş gibi uzattı.

...

Bond adamın ta gözlerinin içine aktı. "Teşekkür ederim." dedi. "Ölümün kokusunu çok kokladım. Ve Berlin mamûlatı kokuyu tavsiye ederim. Ama 1945 yılının mahsulü olsun." Dostça, fakat istihzası pek hafif bir tebessümle güldü. "Ama sen o tarihte ölümün kokusunu tadamayacak kadar gençtin herhalde."

Altın Tabancalı Adam/ The Man With The Golden Gun - Bölüm 5 "Aşıklar Yolu 3 ½ Numara"

Yarı otomatik bir tabanca olarak tasarlanan PP satışa çıktığında bir kısmı inovatif, pek çok güvenlik özelliği barındırıyordu. İlerleyen yıllarda PPK/S, PPK/E, PPK-L, PP Super gibi farklı modeller de piyasaya sürüldü. PP ve

Beyazperdedeki ilk James Bond, Sean Connery *Altın Parmak/ Goldfinger* (1964) filminde Berns Martin askılı tabanca kılıfı içine yerleştirdiği Walther PPK ile...

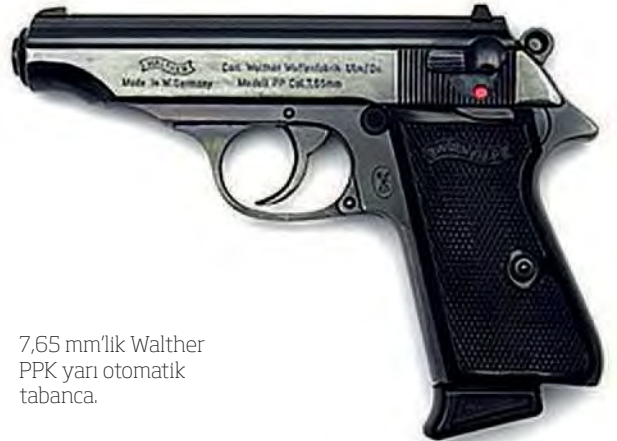
PPK serisi tabancalar yıllar boyunca dünyanın en başarılı çift hareketli yarı otomatikleri olarak kullanıldılar, onlarca farklı silaha ilham kaynağı oldular ve halen bir klasik olarak Carl Walther GmbH lisansıya ABD'deki fabrikalar da üretilmektedir.

SAHNE IŞIKLARI ALTINDA WALTHER PPK

Gelelim Bond uyarlamalarına: Romanlara paralel olarak 1962 tarihli *Dr. No* filminde Binbaşı Boothroyd'un önerisiyle Bond 6,35 mm'lik Beretta'sını bırakır ve daha yüksek kalibreli, 7,65 mm'lik Walther PPK tabancaya geçiş yapar. Bunu izleyen 50 yıl ve 24 film boyunca James Bond, Walther kullanmayı sürdürür. Walther firması da yaptığı açıklamalarda durumdan memnuniyet duyduğunu ifade eder.

Birkaç istisna dışında tüm filmlerdeki silahlar PPK modelidir. 1983'te Roger Moore altıncı kere Bond olurken, aynı yıl Sean Connery de Bond kariyerine görkemli bir dönüş yapar. Birbiriyle kafa kafaya rekabet halindeki iki filmin ikisinde de -ne hikmetse- standart PPK yerine 9 mm'lik Walther P5 tercih edilir. Fakat arkalarından gelen Timothy Dalton, çektiği iki filmde düşmanlarına tekrar PPK çeker. Benzer şekilde 1997, 1999 ve 2002 filmlerinde Pierce Brosnan, M16 ajanlarının yüksek ateş gücüne ihtiyacı olduğunu düşünen yapım ekibi tarafından Walther P99'ya terfi ettirilir. Ancak devamında çekilen yeni filmlerle klasiğe dönülür ve Daniel Craig beyazperdede boy gösterdiğinde elinde tekrar PPK ya da PPK/S vardır.

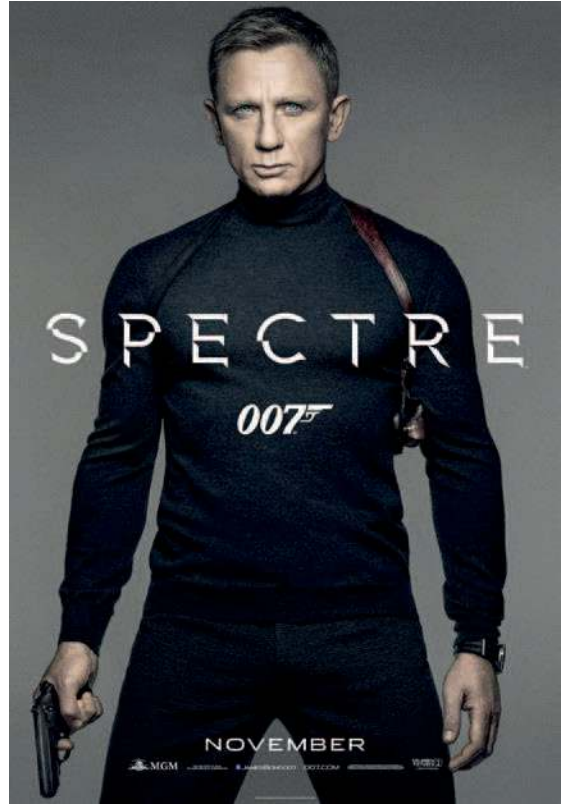
Daniel Craig'in tekrar Bond olacağı en son filmle ilgili dedikoduların arkası kesilmiyor. Yönetmen koltuğunda oturacağı müjdelenen Danny Boyle'un yapımcılarla düştüğü fikir ayrılığı yüzünden filmden ayrıldığını duyduk en son. Şu anda film sallantıda. Akıbeti ne olur bilinmez ama Bond'un daha uzun süre Walther

7,65 mm'lik Walther PPK yarı otomatik tabanca.

Beyazperdenin üçüncü James Bond'u Roger Moore, *Beni Seven Casus/ The Spy Who Loved Me* (1977) filminde Walther PPK'sı ile...

Son James Bond Daniel Craig, *Spectre* (2015) filminde Walther PPK ve sol koltuk altına sabitlenmiş askılı tabanca kılıfı ile.

PPK kullanmaya devam edeceğini öngörüyoruz.

Bu arada, Elvis Prestley de üzerinde “TCB-Taking Care of Business-İcabına Bakıyorum” yazısı kakılmış, gümüş kaplamalı bir Walther PPK kullanırdı. Geçen yazımda söylemiştim, tekrar müjdeliyorum: Elvis yaşıyor! James Bond da öyle! Her ikisi de Walther PPK kullanıyor.

Albay Johns listesinden başını kaldırıp baktı, “Silah taşıyor musun?”

“Evet. Berns Martin askılı tabanca kılıfı içinde bir Walther PPK.”

Sadece Senin Gözlerin İçin/ For Your Eyes Only

NOTLAR

- 1 David Niven'in başrolde olduğu, 1967 tarihli komedi filmi bu istatistiklere dahil değildir.
- 2 Franco'nun mihver devletler (Almanya, Japonya ve İtalya) ittifakıyla birlik olmasını önlemek üzere müttefik devletler tarafından İspanya'da yürütülen bir sabotaj operasyonudur.
- 3 David Niven'in başrolde olduğu, 1967 tarihli komedi filmi bu istatistiklere dahil değildir.
- 4 Kalibre Dersleri I: Ateşli silahlarda kalibre, namlu çapının iç genişliğinin yaklaşık ölçüsüdür. Yani silahta kullanılacak merminin kalınlığını-inceliğini ifade eder. Namlunun dahili çapı metrik sistemde ölçülebileceği

gibi inç ile de ifade edilebilir. İnç ile gösterilen kalibreler milimetreye dönüştürülmek istendiğinde her inç 25,4 ile çarpılmalıdır. Biz bu yazıda genel olarak metrik sistem tercih edeceğiz. Anglosakson dillerinde “.25” olarak yazıldığını göreceğiniz Beretta 418'in kalibresi de bu formül kullandığında 6,35 mm oluyor.

- 5 Kalibre Dersleri II: Amerikancadan tercüme Hollywood filmlerinde karakterlerin ağızından “38'lik” olarak duyacağınız bu kalibre türü, Anglosakson dillerinde “.38” olarak ifade edilir. Amma velakin gerçekte 0,38 inç değil, 0,357 inçtir. Formülümüzü uygularsak, 0,357 inç x 25,4 = 9,07 mm buluruz. Dolayısıyla işbu yazıda ilgili silahı ‘9 mm’lik’ terimiyle ifade edeceğiz.
- 6 İngilizcede “revolver” olarak adlandırılan “toplu tabanca”, fişek yatağı yana doğru açılan, içine altı adet fişek yerleştirilen, otomatik olmayan tabancalara verilen isimdir. Kovboy filmlerinde gördüğümüz, Rus ruletlerine malzeme olan bu tabancalara “altıpatlar” da deniyor.
- 7 “Trompe l'oeil”: “Tromplöy” olarak okunan ve Fransızca “göz aldanması” anlamına gelen bu sanat tekniğinde nesnelerin gerçekçi resimleri yapılarak, optik yanılsama yoluyla karşımızda üç boyutlu olarak duruyormuşlar gibi görmeleri sağlanır.
- 8 “Q” ismi, “M” isminin aksine gizli bir şifre olmayıp Levazım Subayı anlamına gelen İngilizce “Quartermaster” ibaresinin kısaltılmışıdır.

PULLAR INTERPOL'ÜN PEŞİNDE

INTERNATIONAL CRIMINAL POLICE ORGANIZATION, KISACA ICPO-INTERPOL, DAHA DA KISA INTERPOL OLARAK ANILAN KURUMSAL YAPININ “DÜŞÜNSEL DOĞUM YILI” 1914 OLMUŞTUR. O YIL, 15-16 VE 18 NİSAN’DA MONAKO’DA TOPLANAN BİRİNCİ “INTERNATIONAL CRIMINAL POLICE CONGRESS”TE BELİRLenen “GELECEĞE YÖNELİK 12 İSTEK” ÇEŞİTLİ ÜLKELERİN POLİS ÖRGÜTLERİ ARASINDA İŞBİRLİĞİ VE DEĞİŞİK DÜZEYLERDE İLETİŞİM KURULMASI DÜŞÜNCESİNİ DİLE GETİRMİŞTİR. BÖYLECE 1914, INTERPOL’ÜN TARİHİNDE BELLİ BİR “DÖNÜM NOKTASI” OLUŞTURMUŞTUR.

2 21B’nin sayfalarında “pullar, polisiye yazarlar ve kahramanları”nın “pullar dünyası”nda izlerini sürmeye 2017’nin başında Sir Arthur Conan Doyle ve Sherlock Holmes ile başladım (Ocak-Şubat 2017, sayı 7). Onları Agatha Christie ile Bayan Marple ve Hercule Poirot izledi. Bir sonraki sayıda Edgar Allan Poe ile C. Auguste Dupin’in peşindeydim. Ardından Georges Simenon ve Maigret geldi. Ancak bu “dört baba ve ana”dan sonraki yazar ve kahramanları konu alan pulların nicel ve nitel olarak azalmaya başladığı dikkatli okurların gözünden kaçmamış olsa gerek: G. K. Chesterton ve Peder Brown, Léo Malet ve Nestor Burma ve Ellery Queen ve Ellery Queen bu azalmanın kurbanları oldular.

Geride kalan yedi sayıya konu olan yazarlar ile kahramanlarının, -Léo Malet ve Nestor Burma dışında- pullar açısından “ortak” bir yanları olduğunu hatırlatmak isterim. Her birinde muhakkak bir Nikaragua pulu bulunuyordu. “Polisiye” konulu pulların öncülüğünü, Nikaragua’nın 1972’de, Interpol’ün 50. yılı için çıkardığı “En Ünlü 12 Dedektif” serisiyle yaptığına kuşku yoktur. Sözkonusu “12 dedektif”ten altısı geride kalmıştır; önümüzde altı yazar ve dedektif daha vardır: Dashiell Hammett, Sam Spade; Erle Stanley Gardner, Perry Mason; Dorothy L. Sayers, Lord Peter Wimsey; Raymond Chandler, Philip Marlowe; Earl Derr Biggers, Charlie Chan; Rex Stout, Nero Wolfe. Bir başka anlatımla, Nikaragua pullarında yolu yarılamsız.

“İkinci yarı”ya başlamadan önce, büyüteci elimize alalım ve Nikaragua’nın “En Ünlü 12 Dedektif” serisini çıkarmasına neden olan Interpol’ün peşine düşelim; böylece gerçek ve kurgusal kişilerden kurumsal bir yapıya yönelelim.

International Criminal Police Organization, kısaca ICPO-Interpol, daha da kısa Interpol olarak anılan kurumsal yapının “düşünsel doğum yılı” 1914 olmuştur. O yıl, 15-16 ve 18 Nisan’da Monako’da toplanan birinci “International Criminal Police Congress”te belirlenen “geleceğe yönelik 12 istek”, çeşitli ülkelerin polis örgütleri arasında işbirliği ve değişik düzeylerde iletişim kurulması düşüncesini dile getirmiştir. Böylece 1914, Interpol’ün tarihinde belli bir “dönüm noktası” oluşturmıştır. Öyle ki Monako’nun 8 Mayıs 1974’te çıkardığı pulun sol yanında “1914 Monaco” yazısıyla Monako Prensiği Sarayı yer almaktadır. Pulun sağ yanındaysa “1923 Wien” yazısı yer almakta ve Interpol’ün “resmen” kuruluş tarihini göstermektedir.

Monako’da filizlenen “düşünce”nin gerçekleşmesini I. Dünya Savaşı geciktirmiş ve ancak Eylül 1923’te, Viyana Polisi’nin başında bulunan -1921-1922’de Avusturya Başbakanı olan, 1929-1930’da da ikinci kez başbakanlık yapan- Dr. Johannes Schober (1874-1932)’in girişimiyle Viyana’da yeniden bir araya gelinebilmiş ve merkezi Viyana’da olan International Criminal Police Commission kurulmuştur. “Yuvarlak yıllar”da birçok ülkenin çıkardığı Interpol’ü konu alan pullarda genellikle 1923 yer almaktadır.

Gene pulların çoğunda yer alan bir desen Interpol’ün 1950’den bu yana kullandığı logo olmuştur. Aşağıda, çıkardıkları pullarda sözkonusu logoya ya da kendi polis örgütlerinin logosuna (örneğin Malezya) ya da Interpol Merkezi’ne (örneğin Güney Vietnam, Laos) yer veren birkaç ülkenin örneklenmesiyle yetinilecek, ağırlık logoyla yetinmeyen “yaratıcı” desenler içeren pullara verilecektir.

Logonun odak noktasında, Interpol’ün faaliyet alanını gösteren “yerküre” yer almaktadır. Yerkürenin iki yanını, barışı simgeleyen iki “zeytin dalı” çevrelemiştir. Zeytin dallarının arasına, altta “Interpol”, üstte de “OIPC-ICPO” kısaltmaları yerleştirilmiştir. Yerküreye -yorumlar değişik olabilse de bana göre- “saplanmış kılıç” polisi, yerküreden sarkar gibi görünen terazinin iki “kefe”si de adaleti simgelemektedir.

Interpol’ün 1950’den bu yana kullandığı logo

Gabon, 26 Haziran 1973

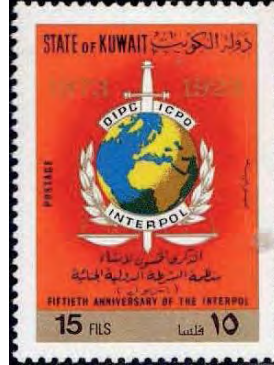
Filipinler, 18 Aralık 1973

Sili, 23 Eylül 1973

Mısır, 28 Aralık 1973

Kuveyt, 3 Haziran 1973

Tayvan, 11 Eylül 1973

Malezya, 15 Eylül 1973

Güney Vietnam, 8 Nisan 1973

Laos, 22 Aralık 1973

Tasarım açısından “yaratıcı” pullara gelince, en sevmediğimden başlayarak en beğendiğime doğru bir yolculuğa çıkalım. Endonezya’nın 3 Eylül 1973’te çıkardığı pulu, “yerküreyi kuşatan eli coplu polisler” ve/veya “eli sopalı” yaklaşımını belki de bulunduğum coğrafyadan ötürü, “en sevmediğim” kategorisine rahatlıkla yerleştirebiliyorum.

Endonezya, 3 Eylül 1973

Sevmediklerimden beğendiklerime geçiş Şili ile Zaire’nin pulları sağlıyor. Şili’nin pulundaki “yerkürenin üzerindeki parmak izi”, Interpol’ün “uluslarötesi” boyutunu sergilerken, Zaire’ninki de benzer bir yaklaşımı içeriyor.

Şili, 23 Eylül 1973

Zaire, 29 Eylül 1973

Onun yanına, Federal Almanya’nın, “iletişim ağı”nı ve Yukarı Volta’nın “sokaktaki kurban”ını koyuyorum. Her ikisi de “büyük ağabey bizi gözetliyor” algısı yaratıyor bende. Ancak Yukarı Volta pulunun “güvenliktesiniz” boyutunu da göz ardı etmek istemiyorum.

Federal Almanya, 19 Subat 1973

Yukarı Volta, 15 Eylül 1973

Beğendiklerimden ikisi, Interpol’ün 50. yılı için çıkarılanlardan değil; üstelik İtalya’nın çıkardığı iki pulun kendisi “ellilik” olmuş durumda. Üzerinde yer alan tabloya çok daha eski: 1636. İmza, Barok dönem resminin temsilcilerinden, İtalyan Guido Reni (1575-1642)’nin. “İyi” ile “kötü”, “aydınlık” ile “karanlık” arasındaki amansız savaşı Başmelek Mikail kazanmış, Şeytan’ı alt etmiş, çiğnemektedir. İtalya da 1954’te Roma’da yapılan Interpol’ün 23. Genel Kurulu anısına çıkardığı iki pulun üzerinde bu tabloya yer vermiştir.

İtalya, 9 Ekim 1954. Interpol’ün 23. Genel Kurulu

Hem anlam, hem yaratıcılık hem de görsel açıdan beğenmekte haksız mıyım?

Beğendiğim pullar arasında yer alan ikinci pul da Akdeniz kökenli: Hırvatistan'ın, 13 Mayıs 1998'de, Interpol'ün 27. Avrupa Bölgesi Toplantısı için çıkardığı pul. Üzerinde, iki "gölge" var; dedektif de olabilir, suçlu da -yoruma bağlı- bende ilk çağrıştırdığı "kibar hırsız" Arsen Lüpen oldu. Geride masmavi Akdeniz ve kale duvarlarının çevrelediği Dubrovnik; önde de büyütecini altına alınmış bir parmak izi...

13 Mayıs 1998, 27. Avrupa Bölgesel Konferansı

"İronik" bir "güzellik" de Laos'tan... Kuzey Laos'ta, "Altın Üçgen" diye tanınan bölgedeki bir "haşhaş tarlası"ndaki Laoslu kadın ile -uyuşturucuyla genel mücadelenin parçası olarak- Laos ve komşusu ülkelerdeki uyuşturucu üretimiyle mücadele eden Interpol aynı pulun üzerinde...

Laos, 22 Aralık 1973

... Ve en son da tasarımı "aman, aman" olmasa da "polisiye yazarları" ve "kahramanları"na pulların üzerinde yer alma yolunu açan Nikaragua'nın "12'li seri" si...

Nikaragua, 13 Kasım 1972

221B'de yayımlanan ilk altı, herhangi bir sıra izlemen: Auguste Dupin, Sherlock Holmes, Peder Brown, Hercule Poirot, Komiser Maigret, Ellery Queen.

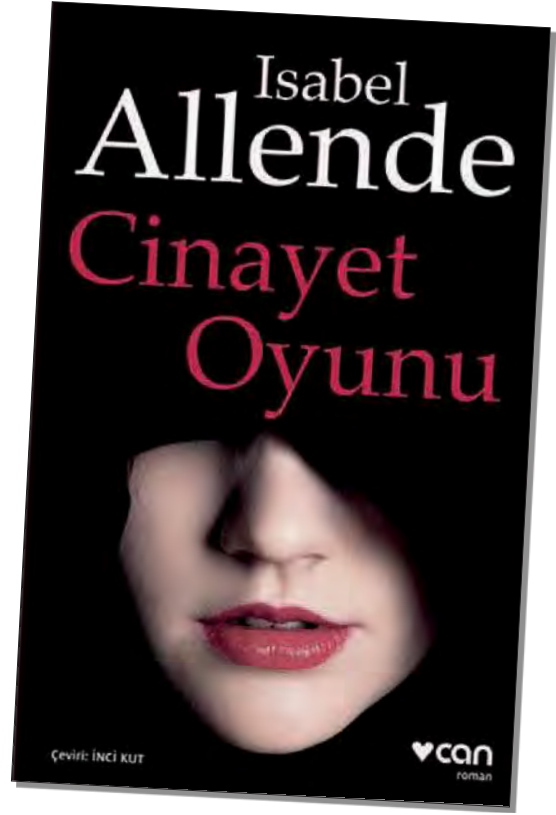
Nikaragua, 13 Kasım 1972

221B'de yayımlanacak son altı, herhangi bir sıra izlemen: Charlie Chan, Lord Peter Wimsey, Nero Wolfe, Perry Mason, Philip Marlowe, Sam Spade.

CİNAYET OYUNU

Hepimizin büyülü gerçekçilik¹ akımına ait romanlarla tanıştığımız Şilili yazar Isabel Allende², bağlı bulunduğu Carmen Ballells ajansından gelen talep üzerine ilk kez polisiye türünde eser vermiştir. Ajansın asıl istediği o dönem evli olduğu Amerikalı polisiye yazarı eşi William C. Gordon ile ortak bir polisiye roman kaleme almalarıdır. Ancak bu isteği yerine getirmeye çalışırken 1 hafta içinde boşanmanın eşğine gelen yazar çift, beraber hareket edemeyeceklerini anlar ve Isabel Allende romanı tek başına yazmaya karar verir. Yazar, ilk iş olarak Stieg Larsson ve Jo Nesbø'nun gündemdeki polisiye romanlarını dikkatle okur ve polisiye roman yazma konulu edebi atölyelere de katılmayı ihmal etmez. Isabel Allende'ye göre polisiye roman ve aşk romanı birbirine benzer. Her ikisi de bir fanteziden ibarettir ve yine her ikisinde de iyilerin kazanacağı açıktır. Ancak yazarımız, polisiye roman yazmak için kendine göre bir tarz belirler ve bunu türle dalga geçerek yapmaya karar verir. Polisiye yazmaktan keyif aldığını ancak yakın gelecekte aynı türde bir roman yazmayacağını ifade etmektedir. Özgün adı *El juego de Ripper* (Ripper Oyunu) olan roman 2015'te Can Yayınları tarafından *Cinayet Oyunu* adıyla ve İnci Kut çevirisiyle yayımlanır.

1888 yılı Ağustos ayında seri cinayetlerine başlayan Karindeşen Jack'ten etkilenen video oyun yazarları 1987'de "Jack the Ripper"³ sonrasında da 1996'da Ripper³ oyununu piyasaya sürmüştür. Ripper, bir Role Playing Game yani rol oyunudur. Rol oyunlarında oyuncular, oyundaki senaryoya göre hareket etmek zorun-

dadır. Kötü ve iyi karakterler birbiriyle savaşır.⁴ Isabel Allende, bir gün mutfakta rol oyunu oynayan torunuyla karşılaşır. Oyunu kendisine anlatmasını ister ve bu oyundan yola çıkarak yazımıza konu olan romanı yazmaya karar verir. Pek tabii, kitap sadece bu oyun üzerine kurulu değil. Kitaptaki Ripper oyuncularının en büyük özelliği sınırsız bir imgeleme sahip olmaları. Abatha, Esmeralda, Sherlock Holmes, Sir Edmond Paddington, Kabel ve oyunun kurucusu 17 yaşındaki Amanda bilgisayarlarının karşısında roman boyunca işlenen cinayetleri çözmeye çalışır. Asosyal torunu Amanda ile iletişim kurmaya çalışan eczacı Blake Jackson, oyun sırasında Amanda'nın kölesi olma rolünü üstlenir. Amanda yaşı ve konumu gereği dedesinin elde edeceği bilgilere sahip olamayacağı için onu köle gibi kullanır.

Yazar, kitapta aşk, aile ve varoluşsal problemleri ağır ateşte pişirilen bir yemek misali tıkr tıkr kaynatıyor. Bunları yaparken bir tutam karakter analizi, bir tutam da cinayet katıyor yemeğine. Aklımız karışıyor, roman boyunca katilin kadın mı yoksa erkek mi olduğunu düşünüyoruz. Kitabın sonlarına doğru seri katilimiz, monologlarıyla bize hayat hikâyesini anlatırken

işlediği suçları haklı göstermeye çalışıyor. Seri katil, neden seri katil olduğunu, pek çok romanda olduğu gibi, çocukluğunda yaşadığı travmayla ilişkilendiriyor. Romanda kanlı cinayet tasvirleri yer almıyor. Çünkü Isabel Allende için aslanan, karakterlerin doğru bir şekilde tasvir edilebilmesi ve aile kavramını yansıtabilmek. Kitapta ilgi çeken noktalardan biri de aromatik koku tasvirleri. Amanda, annesi Indiana'yı, annesinin sevgilileri Allan Keller ve Ryan Miller'ı ve babası Bob Martín'i farklı kokular üzerinden betimliyor. Romanda Indiana ve astrolog Celeste Roko karakteri üzerinde yoğun bir tinsellik havası esiyor. Yazar, bu tinselliğin San Francisco sokaklarında bolca görülebileceğini savunuyor. Romanın Şili'nin herhangi bir şehrinde değil de San Francisco'da geçmesini şöyle açıklıyor: "Roman Şili'de geçse eleştirmenler, tüm olayları büyülü gerçekçilikle açıklamaya çalışırdı, ama hikâye San Francisco'da geçtiği için çoğu şey doğal karşılanıyor."

Yazımıza konu olan eserde kadın karakterler ön plana çıkıyor. "Isabel Allende'nin romanlarındaki kadın baş kahramanlar, doğumdan itibaren kendilerine biçilen rollere karşı çıkar, muhafazakâr algıyı zekâlarıyla alt ederler. Erkeklerin yardımına ihtiyaç duymaksızın hareket edebilirler. Yazarın seçtiği kadın karakterler, varlıklı ya da başarı timsali değildir. Tüm kadın karakterler doğayla, içgüdüleriyle ve

toplumla tinsel bir bağ içindedir. Cinsiyet eşitliği üzerinde dururlar. Anne-kız ilişkisi romanlarındaki en önemli konulardan biridir. Ölüm bile aralarındaki bağı koparamaz."⁵ Amanda, Indiana, Celeste Roko, Abatha, Denise, Carol Underwater, Encarnación Martín, Petra Hort tüm bu kadın karakterler roman boyunca gelişim gösterir. Her birinin hayatına yeni bir pencere açıldıkça romanın konusu ister istemez dağılıyor belki ama böylelikle yazar da eserine kendi imzasını atmış oluyor. Türe kendi yorumunu katarken biz polisiye okurlarının sabrını denediği söylenebilir.

Amanda'nın edebiyat tutkunu olan dedesi Blake Jackson bir roman yazmış ancak eleştirmenler tarafından büyülü gerçekçilik akımını fazlaca kullandığı yönünde tenkit edilmiştir. Dedesine polisiye roman yazmasını öneren Amanda, kendince bulduğu formülü ona sunar. Ortaçağda yazılan autosacramental türündeki tiyatro eserlerinde iyi ile kötü savaşır ve kazanan her zaman iyi olur. Polisiye romanda da her zaman suçlu açığa çıkar. Bu iki türü birbirine benzettir. Aynı mantıkla bir roman yazılabileceğini savunur. Böylelikle polisiye roman yazmayı kolaylaştırır ve her fırsatta bu fikrini dedesine hatırlatır. Satır aralarında polisiye roman yazarı eski eşi Willam C. Gordon'un polisiye serisinin ünlü kahramanı Samuel Hamilton'a da atıfta bulunur.

Amanda'nın babası, dedektif Bob Martín ve yardımcısı Petra Hort kadar Amanda ve Ripper oyuncusu arkadaşları da işlenen cinayetler üzerine araştırma yapar. Ripper oyuncularının Bob Martín ve Petra Hort'tan daha avantajlı bir yönleri vardır. Cinayetleri çözmek için süre kısıtlaması olmadığı gibi onları baskı altında tutacak bürokratik güç de yoktur. Tüm araştırmaları şahsi merakları için yapmaktadırlar. Bir nevi özel dedektif rolü oynamaktadırlar.

Buram buram aromatik yağ kokan mistik Indiana, sert polis Bob Martín, asosyal kız çocuğu Amanda ve yazar olmaya niyetli dede Blake Jackson'da kendimizden bir şeyler bulabiliriz belki ama kitapta gerilim unsurunun sonlara kadar hemen hemen hiç hissedilmemesi okurun beklentisinin ne kadarını karşılıyor, tartışılır. Ama yazarın niyeti de bize alışık olduğumuz, içinden kan fışkıran bir polisiye roman sunmak değil. Bize sunduğu şey kanımca, ısmarlama polisiye roman yazılamayacağını göstermek adına zekice kurgulanmış absürd bir polisiye. Her şeye rağmen Isabel Allende'nin üslubuna alışık okurlar için bu romanı okumak güzel bir deneyim olabilir.

NOTLAR

- 1 Sihirli ve gerçek ötesi öğeleri barındıran edebiyat akımıdır.
- 2 Isabel Allende, 1942 yılında Peru'nun başkenti Lima'da doğdu. Ancak birkaç yıl sonra ailesi Şili'ye göç etti. Isabel Allende, amcası, Şili Devlet Başkanı Salvador Allende'nin 1973'te öldürülmesinden iki yıl sonra kocası ve çocuklarıyla birlikte Venezuela'ya sığınmak zorunda kaldı. 17 yaşında gazeteciliğe başlayan Allende, bir süre sonra San Francisco'ya yerleşti, ABD'nin önde gelen üniversitelerinde edebiyat dersleri verdi. 1982'de yayımlanan ilk romanı *Ruhlar Ev'i*ni, 1984'te *Aşktan ve Gölgeden*, 1985'te *Eva Luna* adlı romanları, 1989'da *Eva Luna Anlatıyor* adlı öykü kitabı izledi. *Sonsuz Düzen* adlı romanı 1991'de, *Paula* 1994'te, *Kaderin Kızı* 1999'da, *Sararmış Bir Fotoğraf* 2000'de, *Yüreğimdeki Ülkem* 2003'te yayımlandı. Allende 2002-2004 yılları arasında *Canavarlar Kenti*, *Altın Ejder Kenti* ve *Pigmeler Ormanı* adlı romanlardan oluşan gençlik üçlemesini kaleme aldı. Türkiye'de tüm yapıtları Can Yayınları tarafından yayımlanan Allende, hemen tüm öykü ve romanlarında gerçekçi bir anlatım ve siyasal bir yaklaşım ile büyü gerçekliğinin gerçeküstücü geleneğini ustaca kaynaştırdı.
- 3 <https://www.gamecrate.com/video-game-legacy-jack-ripper/14338>
- 4 <http://otakufansub.forumn.org/t21-rpg-role-playing-game-nedir>
- 5 <http://revistaelsur.com.ar/nota/297/El-realismo-magico-en-la-narrativa-de-Isabel-Allende>
- 6 Auto Sacramental, ortaçağda genellikle dini bayramlarda oynanan kısa tiyatro eserlerine verilen isim.

KÖTÜLÜĞÜN YÜREĞİ

SERİ CİNAYETİ SIRADAN CİNAYETLERDEN AYIRAN DEĞİŞKENLERDEN EN ÖNEMLİSİ, CİNAYETİN MAKUL VE -BİZİM BİLDİĞİMİZ ANLAMDA- SOMUT BİR GEREKÇESİ OLMAMASIDIR. SERİ KATİLLER NEDENSİZ ÖLDÜRÜRLER. BİR AMAÇ UĞRUNA, BİR KAZANÇ İÇİN EŞİNİ-BABASINI-ORTAĞINI ÖLDÜRENE YA DA KONUŞMASIN DİYE ŞANTAJCISINI SUSTURAN BİRİNE -ÇOK SAYIDA KİŞİYİ KATLETSELER DE- SERİ KATİL DENMEZ. SERİ KATİLLER KURBANLARINI NEDEN ÖLDÜRDÜKLERİNİ KOLAYCA İFADE EDEMEZLER, ÇÜNKÜ BUNU BİLMİYORLARDIR. İŞLEDİKLERİ CİNAYET ONLAR İÇİN NEDENSEL DEĞİL İÇGÜDÜSEL, DÜRTÜSELDİR.

Psikolojik gerilim ve korku sinemasının başyapıtlarından *Çocuk Oyunu/Child's Play* filminin kötü ruhlu Chucky'si tüyler ürpertici bir oyuncak figür olarak ikonlaşmıştır. Cansız bir oyuncakın canlanıp kötülük peşinde koşması bizi evdeki oyuncak bebeklerden soğutacak kadar irkiltmiş ve Chucky'nin insanları neden öldürmek istediği konusu zihinlerdeki gizemini yıllar boyunca korumuştur.

Hepimizin bildiği gibi edebiyat ve sinema dünyası gerçek yaşam öykülerini modellemeyi tercih eder ve bunlardan ilham alır. *Çocuk Oyunu* film öyküsünün inandırıcılığındaki zayıflığın ötesinde, filmin fantastik korku öğeleri ciddiye almasak da sevimsiz Chucky'nin ürkütücü hikâyesi gerçek hayattan esinlenilmiştir.

Rivayete göre, Floridalı yazar Robert Eugene Otto henüz altı yaşındayken -1906 yılında- dadı-

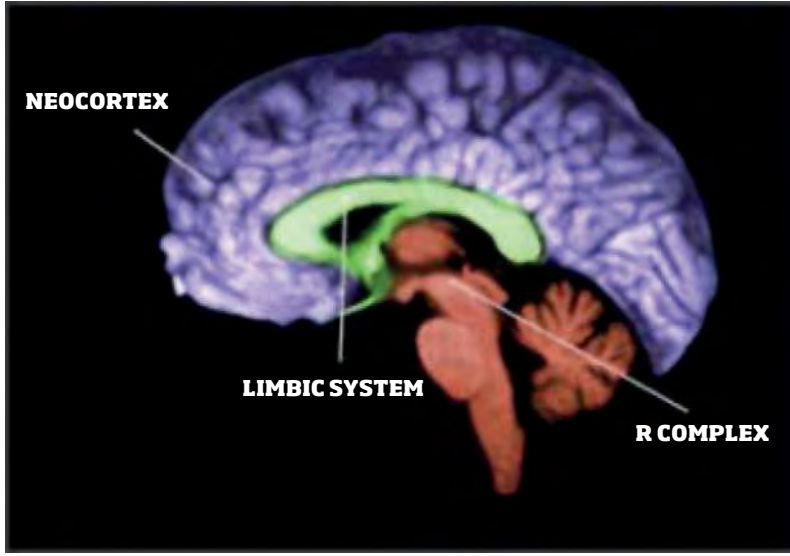
sı tarafından kendisine hediye edilen bezbebeği çok sevmiştir. Ebeveynleri, evdeki siyahi işçilerden biri olan dadının yeni doğmuş çocuğunun ölümüne neden olup bir de onu kapının önüne koyunca, Bahamalı hizmetkâr bütün aileyi lanetlemişti. Chucky gibi kötü ruhlu bir oyuncak haline gelen vudu bebeği, rüyalara giren canlı bir yaratığa dönüşerek tüm ailenin kaderini etkilemiş ve küçük Eugene'in hayatını bir kâbusa çevirmiştir.

Kötülüğün yüreğinde intikam ateşi yanıyor ve lanetin sonu gelmek bilmiyordu. Zaman içinde Otto ailesi bütün maddi varlığını yitirmiş ve yazar Robert Eugene Otto 1974'te delirerek ölmüştür.

İntikam peşindeki Chucky'nin vudu büyü güdümündeki eylemleri suçbilim çevrelerince dikkate alınabilecek anlam ve değerde olmasa da "insanlıktan öç alma" güdüsünün gerçek dünyadaki karşılığı ve "nedensiz cinayet" meselesi uzmanların üzerinde kafa patlattığı bir meseledir. Birçok seri katil çevresindeki her şeyden nefret eder; sağlıklı ve mutlu insanlara karşı çok öfkeli çünkü kendisini adaletsiz, acımasız bir dünya içinde önemsiz, değersiz ve güçsüz bir kişi olarak bulmuştur. Öldürmek onun için yerleşik düzene karşı bir isyan, refah toplumundaki insanlara bir tepkidir.

Seri cinayeti sıradan cinayetlerden ayıran değişkenlerden en önemlisi, cinayetin makul ve -bizim bildiğimiz anlamda- somut bir gerekçesi olmamasıdır. Seri katiller nedensiz öldürürler. Bir amaç uğruna, bir kazanç için eşini-babasını-ortasını öldürene ya da konuşmasın diye şantajcısını

R-KOMPLEKS KAVRAMININ TEORİSYENLERİNDEN MAX HORKHEIMER'A GÖRE, BEYİNDEKİ LİMBİK SİSTEMİN ALT BÖLGESİNDE BULUNAN İLKEK ÇEKİRDEK, BİREYİN ENTELEKTÜEL SEVİYESİNİN YÜKSELMESİNİN SONUCU OLARAK DIŞARIDAN HİSSEDİLEMİYECİK BİÇİMDE BASKILANIR, ANCAK AİLE VE YAKIN ÇEVRE İÇİNDEKİ ÇATIŞMALARLA HER AN TETİKLENEBİLİR VE MAYMUNDAN GELME ATALARIMIZIN VAHŞİ GÜDÜLERİ ZİHNİNİN -DOLAYISIYLA DAVRANIŞLARININ- KONTROLÜNÜ ELE GEÇİREBİLİR.

susturan birine -çok sayıda kişiyi katletseler de- seri katil denmez. Seri katiller, kurbanlarını neden öldürdüklerini kolayca ifade edemezler çünkü bunu bilmiyorlardır. İşledikleri cinayet onlar için nedensel değil içgüdüsel, dürtüseldir.

Kötülüğün kaynağını açıklamaya çalışan hipotezler arasında en çok ilgi çekenlerden biri de uygar beynimizin "Sürünge Komplexi/ Reptilian Complex" -R-Kompleks- olarak bilinen ilkel bir çekirdeğin üzerine inşa edilmiş olduğu kuramıdır. Bir grup sosyolog, çağdışı vahşi davranış olgusunu R-Kompleks teorisine dayandırır. İnsanoğlunun içinde, derinlerde bir yerde, soyundan geldiğimiz maymunlara özgü vahşi içgüdüler vardır. Bu kaba ve yabanıl içgüdü, evrimleşip uygarlaşmış yönlerimiz tarafından kontrol altında tutulurlar ancak derindeki kötü- lük aslında yok edilememiştir.

R-Kompleks kavramının teorisyenlerinden Max Horkheimer'a göre, beyindeki limbik sistemin alt bölgesinde bulunan ilkel çekirdek, bireyin entelektüel seviyesinin yükselmesi- nin sonucu olarak dışarıdan hissedilemeyecek biçimde baskılanır, ancak aile ve yakın çevre içindeki çatışmalarla her an tetiklenebilir ve maymundan gelme atalarımızın vahşi güdülerini, zihninin -dolayısıyla davranışlarının- kontrolünü ele geçirebilir.

Freudcu kuramcılar R-Kompleks yerine "id"den bahseder ve özkavramı şişirerek başka insanlara üstünlük hissi yaratan egonun altında onunla birlikte var olan aşağılık duygusunu karmaşık bir ruhsal çatışmayla açıklamaya çalışırlar. Seri katiller, psikoseksüel gelişmeleri bebek yaş- lardayken durmuş hastalıklı kişiliklere sahiptir

ve çevrelerine zarar vermeyi severler. Onlar için bir insanın canı -tıpkı küçük bir çocuğun eline teslim edilen cam ya da porselen eşyaya yaptığı gibi- eğlenmek için yere atılıp kırılacak bir nes- neden farksızdır.

Bu tür psikopatlar diğer insanlara karşı dehşet ve korku kültürü yaşatacağı bir tür savaş açabilir; egosunun şişmesiyle birlikte, iktidar ve içindeki hükmetme güdüsü giderek büyür. Hasta zihin sanırlar görebilir ve bu tür psikopatlar, Tanrının kendisine kutsal görevler verdiğini düşünerek insanları öldürmeye başlayabilirler.

Aslında psikanalizcilerin savıyla sosyolog- ların R-Kompleks teorisi -yaklaşım farklılıkları olsa da- birbirine oldukça benzer. Psikanalitik kuramın kurucusu Sigmund Freud'u oldukça etkilemiş olan Alman nöropsikiyatr Dr. Richard von Krafft-Ebing, sapkın davranışları incelediği *Psychopathia Sexualis/Cinselliğin Psikopatolojisi* adlı klasik eserinde, bir seri cinayeti tüyler ür- pertici ve benzeri olmayan bir suç haline getiren temel değişkenin güçlü bir cinsel sadizm arzusu olduğunu ifade etmiştir. Cinnet geçiren silahlı bir adam tarafından vurulmakla bir seri katilin kur- banı olmak bütünüyle farklı durumlardır ve bu farkı yaratan temel etmen eylemin biçimi değil, kişinin eyleme yaklaşımıdır.

Bir insanı öldürmek vicdanen kolay bir iş değildir ve -eğer kazaen işlenmemişse- her adi cinayetin arkasında mutlaka geçerli bir neden olmalıdır. Öldürmek için gerekçesi olmayan seri katillerin büyük bölümüyse kurbanlarını tanı- maz. Bu yüzden, katilin elde edebileceği bir kaza- nımın bulunmadığı cinayet vakalarında zanlıyla suç arasında makul bir bağ kurulması güçleşir.

Adli tahkikat zahmetlidir; polisin katili bulup yargı önüne çıkarması yıpratıcı olabilir.

Seri cinayetler nedensiz suçlar gibi görünse de aslında bir seri katili harekete geçiren canavarca içgüdü zenginliğe imrenmek veya sadakatsiz bir sevgiliyi öldürmek kadar gerçekçi ve -kendine göre- mantıklıdır. Bir insanı seri katil yapan itki nedir? Bugüne kadar, bu sorunun cevabını arayan bilimsel teorilerden hiçbiri tam anlamıyla ikna edici olamamıştır.

Öldürme nedeni ortaya çıkarılamamış seri katillere verilebilecek çarpıcı örneklerden biri -soluksuz kalarak boğulma baygınlığı yaşamaksızın cinsel iktidar bulamayan- Japon seri katil Hiroshi Maeue'dir. Maeue kurbanlarını internet üzerinde çalışan bir intihar kulübünden bulup avlıyordu. 2005 yılında, peş peşe işlediği üç cinayet sonrasında Osaka polisi tarafından tutuklandığında, boğulmakta olan insanların can çekişerek ölmesini izlemekten büyük haz duymakla birlikte, kendisinin de acılar içinde kıvrınma tutkusunu vazgeçilmez bulduğunu söylemiştir.

Davası iki yıl süren Hiroshi Maeue 2007'de ölüm cezasına mahkûm oldu. Osaka Yüksek Mahkemesi'nin af girişimine "cezasını çekmek istediği" gerekçesiyle karşı çıktı ve 2009'da, 41 yaşındayken asılarak idam edildi.

Japon psikiyatri otoriteleri tarafından Maeue'nin psikopatisiyle ve cezai ehliyetinin olup olmadığıyla ilgili pek çok tartışma açıldı, ancak bu ilginç sadomazoşist caninin öldürme saiki hiçbir zaman tam olarak anlaşılamadı.

Kötülüğün kaynağını arayanlar yalnızca ruhbilimciler ve hukukçular değildir. William Shakespeare'in ünlü tragedyası *Othello*'daki iblis figür Iago, Mağrip komutanın hayatını mahvetmekle kendine bir kazanç sağlamadığı ve hatta kıskançlık duyması için hiçbir neden olmadığı halde *Othello*'yu öldürmeye kalkışır. Bazı insanların içindeki habis güdülerin o kişinin içinde doğduğunu anlayıp idrak eden Shakespeare'in 1603 yılında yazdığı bu harika yapıtında bize verdiği en önemli ders, kötülüğün nedenini ve kaynağını sorgulamanın boşuna olduğudur.

Konuyla ilgili bir başka hipotez 1980'li yıllarda psikopatların davranış motiflerini mercek altına alan FBI'ın Davranış Bilimi Ünitesi'nden gelmiştir. Özel ajan ve kriminal profilci Roy Hazelwood'a göre; seri cinayetle şehvet cinayeti aynı anlamdadır ve bu türden suçların temel itkisi öldürmekten duyulan cinsel hazdır. Diğer bütün öldürme motifleri ikinci derecede önemli kabul edilmelidir.

En çok seri katil üreten ülkeler arasında ön sı-

ralarda bulunan Almanların kötü insan davranışları için tasvir yüklü sözcükler türetmek gibi bir yetenekleri vardır. "Lustmord" şehvet cinayetlerine verilen, eğlence ve seks keyfi için öldürmek anlamına gelen ilginç bir isimdir. Şehvet katilleri -öldürmenin yanı sıra- kurbanlarını kesip parçalamaktan da erotik bir zevk alırlar.

Almanlar *lustmord* sözcüğünü icat etmekle kalmamış, bu uygulamanın öncüleri de olmuşlardır. Tarihte belgelenen ilk şehvet katili 16. yüzyılda yaşamış Bavyeralı bir Alman, Nicklaus Stüller'dir.

Üç hamile kadını karnındaki bebekleriyle öldürüp 1577'de toplam dört cinayetten hüküm giyip asılarak idam edilen Stüller, kurbanlarına tecavüz etmek amacıyla saldırmış ve zevk sarhoşluğunu biraz daha sürdürmek için zavallıların karınlarını yararak öldürmüştür. Kendi itirafında anlattığı gibi onu heyecanlandıran esas motif, seksin kendisi değil, öldürmenin hazzıydı.

Randy Kraft

Hazelwood'a göre, sadizmin kaynağı başkalarına acı verme isteği değildir. Buradaki esas güdü, başka bir insan karşısında üstün olmak, onu çaresiz bir zavallı haline getirmek, onun efendisi yani Tanrısı olmaktır. Sapkın tutkuların ve canavarca şehvetin arkasında yatan temel içgüdü, yönetme ve hükmetme arzusudur.

Seri katiller adli yetkililere verdikleri ifadelerinde neden öldürdüklerini tam anlamıyla açıklayamazlar. Cinayet nedenini beylik cümlelerle geçirir, ipe sapa gelmez gerekçeler üretirler. İşin aslı, seri katil öldürür çünkü öldürmekten zevk alır. Öldürür çünkü yaşama sevinci ve kudretini başkalarının canını aldığı hissederek, var oluşunun bilincine ancak o zaman varır.

Tüm zamanların en hasta ruhlu seri katillerinden ABD'li Randy Kraft kurbanlarını genellikle otostopçulardan seçiyor, onları ilaçla uyuşturduktan sonra ormana götürüp kemerle, zincirle dövüyor, tecavüz ediyor, ayaklarından ağaca asarak derilerini yüzüyor ve tüm yaptıklarını güncesine en ince ayrıntısına kadar not alıyordu.

Randy Kraft, Kaliforniya'nın Longbeach bölgesinde, 1970'ten 1983'e kadar on üç yıl boyunca altmış yedi korkunç cinayet işledi. En sonunda bir trafik polisi tarafından aracının ön koltuğunda -yanında oturan- bir cesetle yakalanmış ve hukuki süreç ancak öyle başlayabilmiştir.

Aleyhinde pek çok somut kanıt, elyazısıyla yazılmış güncesi ve siyah beyaz Ford Mustang'ini olay yerlerinin yakınında gören tanıklar olduğu halde Randy Kraft'in işlediği ci-

nayetlerden ancak on altısı kanıtlanabildi. İdam cezasına çarptırılan Kraft, çıktığı mahkemede çok soğukkanlıydı; kendisine masum insanları neden öldürdüğünü soran savcıya, "Öldürmeyi çok seviyorum," demiştir. "Hayattaki başka hiçbir şey tanımadığım birini öldürmek kadar keyif vermiyor."

Seri katillerin ortak noktası, çok kötü bir aile geçmişlerinin olmasıdır. Yetişkinliğe ulaşınca kötülük yapmak, şiddete başvurmak ve cinayet işlemek hasret kaldıkları şefkat ve sevgiyi aramanın bir yolu haline gelir. Evet, kötü aile deneyimi, çocukları olumsuz davranışa yöneltten bir etmen olmakla birlikte seri katilin itkisini açıklayan bir teori olarak kabul görmez, zira pek çok insan çocukluğunda şiddete maruz kaldığı, yetimhanelerde yetiştiği ve aile sevgisini hiç tatmadığı halde büyüdüğünde toplum dostu haline gelebilmiştir. İstisnalar kaideyi bozmaz diyorsanız, tersi durumların yaygınlığını da sorgulamak gerekir.

Cinayet nedeninin zor anlaşıldığı seri cinayetlerden biri de İstanbul, Kartal'da vuku bulan

HAZELWOOD'A GÖRE, SADİZMİN KAYNAĞI BAŞKALARINA ACI VERME İSTEĞİ DEĞİLDİR. BURADAKİ ESAS GÜDÜ, BAŞKA BİR İNSAN KARŞISINDA ÜSTÜN OLMAK, ONU ÇARESİZ BİR ZAVALLI HALİNE GETİRMEK, ONUN EFENDİSİ YANI TANRISI OLMAKTIR. SAPKIN TUTKULARIN VE CANAVARCA ŞEHVETİN ARKASINDA YATAN TEMEL İÇGÜDÜ, YÖNETME VE HÜKMETME ARZUSUDUR.

bir dizi dehşet verici olaydır. Ağustos 2008'de çevredekilerin şikâyeti üzerine boş bir arazideki kuyuyu inceleyen polis, kuyunun dibinde çürümekte olan üç erkek cesedi çıkarmış ve olay hakkında geniş çapta soruşturma başlatmıştı.

Adli Tıp'a alınarak otopsi yapılan her üç kurbanın da üzerlerinden cüzdan, cep telefonu, saat ve yüzük gibi değerli eşyaları alınmış, boğazları tek hamlede boydan boya kesilerek katledilmişlerdi. Maktullerin birbirleriyle herhangi bir kan bağı ya da arkadaşlık bağlantısı yoktu.

2008'in yaz sonunda, bu defa Kartal sahilinde dördüncü ceset bulundu. 24 yaşında bir genç, boğazı aynı biçimde kesilerek öldürülmüştü. Katil zanlısının kuyudakileri öldürenle aynı kişi olduğunu değerlendiren uzmanların oluşturduğu profile göre katil 25-30 yaşlarında, sosyal, sabıkalı, sorunlu çocukluk geçirmiş, muhtemelen madde bağımlısı bir erkekti.

Dedektifler, katilin öldürme biçiminden yola çıkarak zanlının yaptığı hırsızlıkların ötesinde, çok daha karanlık güdülerle öldürdüğünü kuyudaki ceset koleksiyonunu görmek için suç mahaline geri döneceğini düşünmüşlerdi.

Katil zanlısının yakalanması, *"Olur böyle vakalar, Türk polisi yakalar"* tekerlemesini onaylar nitelikte gerçekleştirmiştir. Kuyunun bulunduğu bölgedeki metruk binaları tespit eden polis dedektifleri özel bir ekip oluşturup arazi ve çevresini abluka altına aldılar. Mahalledeki evsizlerle ve tinercilerle ahbaplık kurdular, nöbet tuttıkları bölgeyi uzun süre kontrol altında tutmayı planladılar.

ÖZEL AJAN VE KRİMİNAL PROFİLCİ ROY HAZELWOOD'A GÖRE; SERİ CİNAYETLE ŞEHVET CİNAYETİ AYNI ANLAMDAIR VE BU TÜRDE SUÇLARIN TEMEL İTKİSİ ÖLDÜRMEKTEN DUYULAN CİNSEL HAZDIR. DİĞER BÜTÜN ÖLDÜRME MOTİFLERİ İKİNCİ DERECEDE ÖNEMLİ KABUL EDİLMELİDİR.

Aradan haftalar geçti; gelen giden olmadı. İki ay sonra bir akşam vakti, tebdili kıyafetteki polis ekibi ısınmak için yaktığı ateşin başında beklerken, kuyuya doğru yürüyen bir adam gördüler. Polislerden biri, temkinli hareketlerle ateşe bir tahta parçası daha attığında meçhul adam polislere doğru baktı, ancak sivil polislerin berduş görüntüsü yüzünden onlardan hiç kuşku duymadı, kuyunun yanına kadar gelip içeriye göz gezdirdi.

Yakalanan katil, bir ekmek fabrikasında hamur işçisi olarak çalışan Özkan Zengin, 26 yaşında, birçok kavgaya karışmış, madde bağımlısı bir sabıkalıydı. Kartal'da kuyunun bulunduğu araziye yakın bir evde oturuyordu. Cinayetlerine gasp amacıyla başladığını ama sonra -öldürmenin zevkine varınca- bir türlü bırakmadığını söylemiş, *"İçimden öyle geliyor, canım öldürmek istiyor,"* demiştir.

Özkan Zengin kendini çirkin buluyor, erkeklerden nefret ediyor ve kurbanlarını da kendine benzeyen çelimsiz hemcinsleri arasından seçiyordu, çünkü aslında hayatta en çok kendinden nefret ediyordu.

Gördüğünüz gibi, kötülük yapma dürtüsünün türü ve cinsi hangisi olursa olsun, suçun arka planında illaki makul bir neden aramayın. Olmayabilir. Kötülüğün yüreği alacakaranlıkta çarpar. Hiç beklenmedik zamanlarda, hiç ummadığınız insanların arasında -nedenini anlayamadığınız- sert ve saldırgan davranışlarla karşılaşabilir, durup dururken şiddete maruz kalabilirsiniz.

Kendi kendinize, *"Bana neden zarar vermek istedin?"* diye düşünüp telkinde bulunmanız sizleri hastalıklı zihinlerin hedefi olmaktan kurtarmaz. Kötülerin her an her yerde karşınıza çıkabileceğini aklınızın bir köşesinde bulundurun lütfen. Psikopat seri katillerin klasik ifadesi çok zaman şöyle olmuştur:

"Neden mi öldürdüm? Bilmiyorum."

ÇAYLAK KİTAP DEDEKTİFLERİ CELİL OKER'İN ATEŞ ETME İSTANBUL'U İLE İSTANBUL SOKAKLARINDA...

Mine: “Remzi Ünal... Şu Hava Kuvvetleri’nden müstafi, THY’den kovulma, kendine saygısı olan hiçbir ‘frequentflyer’ın adını bile duymadığı sekizinci sınıf charter şirketlerinde bile tutunamayan, sayenizde MS Flight Simulator’ın Chessna’sına aylardır elini sürmekten uzak, ex-damat adayı, ex-kaptan, nevezuhur özel dedektif Remzi Ünal...”

Saliha: Bence kendini çok güzel tanımlıyor.

Mine: Celil Oker, benim Türk polisiyesiyle tanışmamdır. 2015’te, Bilgi Üniversitesi’nde Yaratıcı Yazarlık dersi aldım ondan. Yazmaktan

çok polisiye okumaya meraklıydım ve derslere Remzi Ünal’ın yaratıcısını tanımak için başlamıştım. Derste kitapları hakkında çok soru soruyordum. O da her seferinde sorularımı savuşturuyordu. Bir gün, “Biz, sizinle bir kahve içelim dersten sonra,” dedi. Açıkçası o anda içimden, “İşte şimdi ayvayı yedim!” dedim. Ama kahve içerken kibarca, derse katılan ve bu yüzden belli bir meblağ ödeyen insanlara kendi romanlarından bahsetmenin uygun olmaya-
cağını anlattı ve “Karşınızdayım,” dedi, “şimdi bana istediğiniz soruyu sorun.” O anda Celil

İllüstrasyon: Günes Toprak

2016 yılı Kasım ayında 221B Dergi ve Bilgi Üniversitesi işbirliği ile düzenlenen “Dünyanın Polisiye Haritası” adlı atölyede tanıştık. Farklı mesleklerden dokuz kadındık. Bir ortak noktamız vardı: Polisiye roman! Yıllarca polisiyenin izinden gidenimiz, polisiyeyle henüz tanışanımız, roman teorisine dalınca polisiyeyi keşfedenimiz, çocukluğundaki polisyelerin nostaljisini yaşayanımız, yeni çıkan tek bir polisiyeyi bile kaçırmama hevesinde olanımız... Ayrılmadık birbirimizden. Her altı haftada bir toplanıp önceden belirlediğimiz bir polisiye romanı masaya yatırıyoruz ve kıran kırana tartışıyoruz. Aynı düşünüyoruz ama aynı heyecanı paylaşıyoruz. İşte sizlerle paylaşmak istediğimiz de bu heyecan!

* Arzu Sabancı, Cansu Akdeniz, Çınla Akdere, Gözde Kömeçoğlu, Mine Şen, Pınar Demirbilek, Saliha Aslan, Şenay Dündar, Verda Toprak.

Oker'i daha da sevdim. Daha sonra da benim için bir akıl hocası oldu. Pek çok etkinlikte onu takip ettim. Her karşılaştığımızda, "Yazıyor musun?" diye sordu. Ben de hep utanarak hayır dedim. Bilgi'de derslerin bittiği gün, getirdiğim kitapları imzaladıktan sonra, adımı bir kâğıda yazmamı istedi ve bir hikâye üzerinde çalıştığını, ona bir kadın ismi gerektiğini söyledi. "Adını kullanmama izin veriyor musun?" diye sordu. Düşünsenize, böyle bir teklif sıradan bir insanın hayatında önüne kaç kez gelir? Adımı kullandığı bir hikâyesi 221B'nin bir sayısında yayımlandı.

Cansu: Neden bize ilk romanı yerine bunu önermeyi tercih ettin?

Mine: Çünkü bu kitabın içindeki detayları, kitabın uzunluğunu seviyorum. *Ateş Etme İstanbul*, Celil Oker'in *Yurt* gazetesinde tefrika edilen bir romanı. Bölümler yazıldıkları günün ertesi gazeteye teslim edilmiş. Daha sonra değiştirilmeden roman halinde basılmışlar. Celil Oker ve Remzi Ünal bana kara roman dönemini hatırlatır. Remzi Ünal bir özel dedektiftir. Bir sorunu olan ve bu sorunu yasal yollardan halledemeyen müşteriler ona gelir. Sorunlarını anlatırlar ve yardım isterler. Remzi Ünal da onlara belki yardım eder belki de etmez, edemez. Genelde birileri yalan söyler, birileri kızar, birileri de minnet duyar. Ama sonuçta hiçbir davası ilk başta görüldüğü gibi çıkmaz. Pratik ve zekidir. Adres ve telefon numaralarını okur okumaz ezberler, not almaz hiçbir yere. Yazılı rapor vermez, makbuz kesmez, dinleme cihazı, fotoğraf makinesi kullanmaz. Sık sık savsaklasa da arada sırada aikido yapar. Mesleği yüzünden sık sık başı belaya girer. Bazen aikido sayesinde kurtulur bu beladan, bazen de pratik zekâsı sayesinde. Sigara içer.

Çınla: Kahve içer. Kahve içer. Kahve içer.

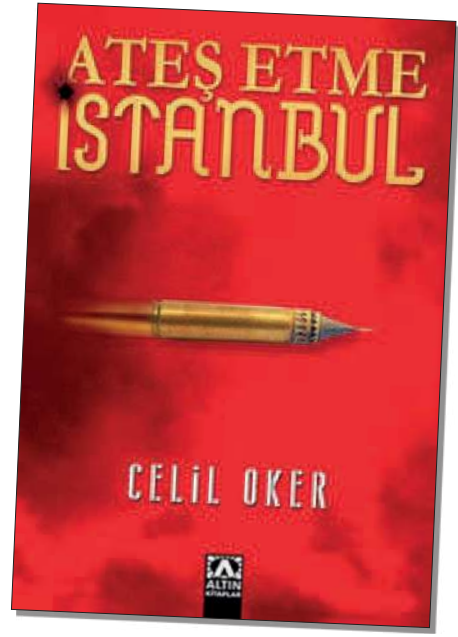
Mine: İçki içmez, en azından serinin ilk kitaplarında. Sonradan dibe vurduğu için *Ateş Etme İstanbul*'da içkiye geri dönmüştür. Türkiye'de kanunen yasak olan bir mesleğe mensuptur. 80'lerde Turgut Özal döneminde özel dedektifliğin yasallaşması için bir yasa tasarısı sunulmuş meclise, yasa meclisten geçmiş ama dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel yasayı veto etmiş.

(Şaşıрма sesleri)

Cansu: Ne gerekçeyle acaba?

Mine: Süleyman Demirel bu yasayı prensipte yanlış görmüş.

Şenay: İnsan hakları ve gizliliği sebebiyle reddedilmiş olabilir.

Çınla: Karakterleri hep adı ve soyadı ile söylüyor.

Mine: Bu, yazarın tarzı ve karakterinin de bir parçası.

Şenay: Bu kitap Remzi Ünal'ın kaçınıcı macerası?

Mine: Serinin dokuzuncu romanı.

Şenay: Keşke bu tip seri karakter kitaplarının üzerinde "Remzi Ünal: Dokuzuncu Macera" gibi sıra belirtilse ama yapılmıyor.

Saliha: Yayınevlerine mesajımız olsun.

Arzu: Evet, karışabiliyor. Ben kitaptaki olayların dışında kahramanların da hikâyelerini merak ediyorum. O yüzden seri okuyacaksam ilk kitaptan başlamayı tercih ederim.

Mine: Celil Oker'in şimdiye kadar basılan on Remzi Ünal romanı, bir öykü kitabı, 221B'de ve internette yayımlanan Remzi Ünal hikâyeleri var.

Arzu: İlk kitabını ne zaman yazmış?

Mine: 1999'da, 47 yaşındayken.

Arzu: Remzi Ünal'ın yaşı da sabit. 1999'dan beri aynı yaşta.

Saliha: Alkolizm geçmişi var mı? THY'den atılması için bir neden olması lazım.

Mine: Belki de. İlk kitabında buna dair ipuçları veriyor okura Celil Oker. Mesela Remzi Ünal kendini kokpitte, terli ve sarhoş bir şekilde uçağı indirmeye çalışırken görüyor.

Çınla: Bu bir rüya da olabilir.

Mine: Evet, olabilir. Celil Oker'in "anlatma-göster" tarzı vardır. O yüzden karakterleri

hakkında bilgiler kesin değildir. Sadece verilen ipuçlarından tahmin edebiliyorsun. Remzi Ünal'ın polisle falan işi olmaz hatta kaçır polisten. Suçluları adalete teslim etmek gibi bir isteği de yoktur. Olayı çözer, herkesi bir araya toplar ve katille yüzleşir. Fakat bu yüzleşmenin bedeli ağırlaşınca Remzi Ünal da değişir.

Çınla: Bana biraz Simenon'un Maigret'sini hatırlattı. O da mesela suçluyu buluyor, tutuklamıyor. Ama Celil Oker, Simenon gibi karakterlerin psikolojilerine girmiyor.

Şenay: Kitabın ortalarında dedektiflerin, insanları toplayıp olayı açıklamasıyla ilgili Remzi Ünal'ın bir yorumu oluyor. "Onlar yazarın ego tatmininden başka bir şey değil." Ama kitabın sonunda aynı şekilde Remzi Ünal da bir toplantı yapıyor.

Saliha: Bir de topladığı karakterlerin hepsi, polisiye roman okuruymuş gibi polisiyenin akışına hâkim.

Cansu: "Polisiye kitapların sonundaki gibi mi toplantı yapacağız," diyorlar mesela.

Saliha: Evet, bu esprili geldi bana.

Mine: Rol Çalan Ceset romanında Remzi Ünal genç bir kadının yardım teklifini, hayatına müdahil olmamak adına geri çeviriyor ama kaç yaparken göz çıkarmak misali bu reddetme Remzi Ünal'ı başka bir yola sokuyor. Aslında kimsenin hayatını değiştirmek istemiyor.

Saliha: Kendisi yapmıyor ama dolaylı yoldan dokunuyor, değiştiriyor adalet için. Taksi şofö-

rüne ihbar telefonu ettiriyor mesela.

Cansu: Adalet duygusu var ama bu sisteme güveni yok.

Çınla: Celil Oker'in romanlarını çok merak ediyordum. Türkiye'ye döndüğümde Beyaz Eldiven Sarı Zarf yeni çıkmıştı. Ama ilk okuduğum kitabı Genç Yazarlar İçin Hikâye Anlatıcılığı Kılavuzu oldu. Ateş Etme İstanbul ilk okuduğum romanı. Çok hızlı ilerletmiyor öyküyü ama her cümle düşünülmüş, tartılmış. Ne bir kelime eksik ne bir kelime fazla. Çok özenli yazdığını hissettim. Genç yazarlara olan kitabında da bir sürü yeri çizdim. Çok samimi ve okura çok yakın duran, öyle üstten bakıp "işte yazarlık şudur budur" demeyen, söyleşi havasında yazılmış çok güzel bir kitap.

Mine: O kitapta dersinde verdiği her şey var. Kitap çıktığında çok mutlu oldum çünkü Celil Oker'in dersinden çıktıktan sonra öğrendiklerimi unutacağım diye çok korkmuştum.

Çınla: O semineri takip edememiş olanlar için çok iyi oldu kitap. Romanı okurken acaba kendisi tavsiyelere uyuyor mu, saptamaya çalıştım.

Mine: Dili sade ve okunması gayet kolay.

Şenay: Evet, dili çok güzel ve eğlenceli.

Cümleye bakar mısınız? "Enerjiye doymuş cep telefonunu kuyruğundan kurtarıp cebime attım." Ayrıca kitabı yarım saat okuyup kapağını kapadığınızda da üzerinize sigara kokusu siniyor.

Mine: Kahveyi de çok seviyor. Ateş Etme İstanbul'da öyle bir anlatıyor ki kahveyle ilişkisini, insanın gidip kendine kahve yapası geliyor.

Verda: Uçak simülasyonu meselesi de çok ilginç değil mi? Benim çok ilgimi çekiyor. Pilotlar onlarca, yüzlerce kontrolle inip kalkarlar, hep algoritmaları vardır. Aslında olayları çözerken de algoritma izler gibidir Remzi Ünal. Özel hayatında duygusal, kendine acımasız, kendini yerden yere vurur. Ama olaylara, tanıklara, izlere objektif yaklaşır. Defalarca kontrol eder. Adanmışlık duygusuyla olayları çözer.

Saliha: Çok fazla kadın karakter yok muydu sizce?

Şenay: Evet, o kadınları birbirine karıştırdım. Firdevs hangisiydi, Sultan o muydu, Ayla vardı, peki Sinem, Ümrân, Begüm... Kadın karakterlerde pek ayırım yokmuş gibi geldi.

Mine: Belki de o kadınlardan bazılarını çıkartıp bazılarını ilginç özellikler verebilirdi. Kim bilir...

Saliha: Evet, işlenememiş bazı karakterler var. Kitabın en güzel yanı sonu. Henüz okumayanlar için onu mahvetmek istemem ama ki-

taptaki kadın karakterlerden bir iki tanesi çıksa hiçbir şey etkilenmezdi, sonu da değişmezdi.

Arzu: Ben yazara sorular sormak istedim. Bu kitapta düzeltme yapmak ister miydi? Ben burada şu düzeltmeyi yapardım der miydi? Üzerinde oynardım der miydi? Merak ediyorum. Tefrika olduğunu bilerek okumak ayrı şeymiş. Şimdi başka gözle değerlendiriyorum.

Mine: Hani Neriman'ın ortaya çıktığı sahne var ya... İşte o sahneyi tefrika olarak okuduğunuzu düşünün. Neriman Teyze'nin tam Remzi Ünal'ın kolunu bisturiyle çizdikleri anda, elinde faturalarla, *İsmail faturaları ödemedin* deyip odaya daldığını, tefrika romanın orada sona erdiğini ve devamını okuyamadığınızı bir düşünsenize.

Şenay: Evet çok heyecanlı, arkası yarın misali.

Saliha: Neriman Teyze daha fazla ilgiyi hak ediyordu genç kadınlar yerine. Onu daha fazla tanımak isterdim. Kitapta cinayet motivasyonu da bence gayet mantıklı. Bir bankacı olarak daha gerçekçi cinayetleri tercih ediyorum.

Cansu: Motivasyon tamam ama katille kurbanın ilişkisi gereği yine de beklenmedik bir şeydi.

Arzu: Remzi Ünal'ın geçmişini bilmiyorum, kendisiyle bu kitapla tanıştım. Ama Remzi Ünal'ı biraz vasat buldum. Pek belirgin bir özelliği yok, zeki ama sünepe gibi geldi. Kitaptaki olayları başka bir polis ya da başka bir kahraman çözseydi -mesela Behzat Ç.- belki daha heyecanlı olurdu. Kitabı çok heyecanlı bulmadım ama merak uyandırıcıydı. En sevdiğim bölümlerse yer ve mekân tasvirleri. O bölgeleri bildiğim için okurken çok hoşuma gitti. Hatta oralardan geçerken Remzi Ünal bu kahvede oturdu. İlkokul öğretmenini kılıklı taksii şoförü adamları bu sokakta kıstırdı diye bakıyorum.

Şenay: Kitap bildiğimiz yerlerde geçiyor dedik ya, onunla ilgili bir şey söylemek istiyorum. Kitapta ilgimi çeken bir metro detayı var. Taksim'den metroya binen Remzi Ünal, metro ilk durakta durduğunda, *"Metro treni durdu kalktı. İnsanlar indi bindi. Ben nefes alıp vermeye devam ettim,"* diyor. Kendi kendine konuşması ilerliyor, sonra, *"Metro treni durdu kalktı. Kapılar açıldı kapandı. İnsanlar indi bindi. Ben Mecidiyeköy durağını iple çekiyordum,"* diyor. Bu ikinci durakta iple çekecek bir şey kalmadı, çünkü Taksim'den sonraki ikinci durak Mecidiyeköy olduğundan Remzi Ünal'ın inmesi

gerekliyor. Dolayısıyla kahramanımız maalesef Gayrettepe'ye gidiyor.

(Gülüşmeler)

Arzu: Tam dedektifsin Şenay.

Şenay: Bir de Remzi Ünal, Firdevs Işın'ın evine gider. Apartmanın içinde ilerler, daire kapısına gelir. *"Geldiğimi haber verecek bir zil butonu göremedim,"* der. *"Tokmağı tutup, iki kere kapıya vurur."* İçeri girip Firdevs'le konuşurken, *"Kapının zili yoğun bakım ünitesinde yatan birisinin kalp durmasını haber verir gibi"* çalar. Eh, hani dairede zil yoktu!

Mine: İşte bütün bunlar sanırım tefrika roman olmasından dolayı.

Saliha: Öyle olunca her şey affedilir hale geliyor.

Şenay: Ben bu kitapla aynı zamanlarda, Armağan Tunaboğlu'nun *Yıldız Cinayetleri*'ni okudum. Bir ara *Yıldız Cinayetleri*'nin kahramanı Metin Çakır ile Remzi Ünal aynı otelde mi kalıyor dedim. Remzi Ünal'ın adını vermekten imtina ettiği, Beyoğlu'nun arka sokağındaki oteli ile Metin Çakır'ın Kasımpaşa'nın arka sokağında kaldığı otel aynıymış gibi geldi. Sonra acaba iki kahraman karşılaşırsa bir olayı birlikte çözseler nasıl olurdu diye hayal kurdum. Bir de kitabın adı neden *Ateş Etme İstanbul* diye merak etmiştim.

Mine: Kitapta bir paragrafta yazıyordu.

Şenay: Evet, not almıştım. *"İstanbul'un sokaklarıyla barıştım. Bir sokağın paçalarına bulaştırdığı çamurları, başka bir sokağın yağmuru temizlerdi. Bir sokakta acıkırsam, öteki sokak doyururdu beni. Bir sokakta sigara paketimi buruşturursam, öteki sokakta bir çöp tenekesi karşılardı beni. Bir sokakta üstüme ateş ederse İstanbul, öbür sokakta yardımına koşardı."*

Çınla: Bu paragraf enfes!

Mine: Kitapta öyle paragraflar var ki insanı derinden etkiliyor.

Saliha: Şimdi daha çok sevebileceğimi hissederken neden bir şeylerin eksik kaldığı oturdu. Sadece tefrika olduğundan.

Verda: Celil Oker benim de çok sevdiğim bir yazar. Bir kere hızlı. Polisiyenin janrına yakışır şekilde hızlı. Tanışınca da anladım zaten hızlı düşünüyor, bu yazdıklarına yansıyor. Yavaşlık polisiyeye yakışmıyor. Sanki hız ve zekâ da paralel diye düşünüyorum. O nedenle Celil Oker'i çok sevmiştim. Zaten gizli karakteri İstanbul olan kitapları çok severim. Remzi Ünal'ın Beyoğlu'nun arka sokağında kaldığı oteli oralardan arabayla bile geçsem "herhalde şudur" diye düşünürüm ve kokusunu hissederim.

Cansu: Ben de Remzi Ünal'ı sevdim. Remzi Ünal'ı bana sevdiren Yıldız Turanlı oldu. Daha doğrusu ona olan sevgisi ve aralarındaki ilişki çok samimi ve gerçek geldi. Dedektif rolünde fark etmediğimiz insani yanını hissettirdi. Yıldız Turanlı'yı çok güzel seviyor Remzi Ünal.

Verda: Remzi Ünal'ın Yıldız Turanlı'ya kavuşamama sebebinin bile okura olan sevgisinden olduğunu düşünüyorum. Remzi Ünal'ın yalnız olmasının okurun daha hoşuna gideceğini düşünüyorum.

Saliha: Görmüş geçirmiş biri. Remzi'nin hâlâ bir evi var. Sırf onunla beraber yaşayacağım umudu varken herhalde Yıldız'la ayrıldığı için kendini otele atmış.

Şenay: Remzi ve Yıldız değil, lütfen... Remzi Ünal ve Yıldız Turanlı.

(Gülüşmeler)

Saliha: Pardon. Yıldız Turanlı'yla ayrıldığı için kendini otele atmış.

Mine: Adını söylemekten utandığı otele yerleşiyor.

Cansu: Ben o evde yaşanan hayat tarzını seçmedim, ben bu boktan işe ve hayata devam edeceğim, layık olduğum mekân da budur diye düşünerek otele yerleşiyor bence. Yıldız Turanlı'ya rağmen kendisine layık gördüğü yer orası. Tabii bunlar sıradan değil ama anlaşılabilir psikolojiler. Bu tip adamlar kolay sosyalleşemiyorlar, insanlara bağlanmaları çok zor, daha başka şeylere; kahveye, sigaraya, aikodoya, insan dışı, canlı olmayan şeylere büyük tutkuyla bağlanabiliyorlar. Çünkü daha kolay. İletişim kurması, güvenmesi gerekmiyor. Onu hayal kırıklığına uğratmayacak yani beklentisi olmayan şeylere bağlanıyor bu karakterler. Çünkü insanlarla ilişkileri çok zor ve genellikle hep kötü sonlanıyor. Anladığım kadarıyla bu tür karakterlerin hayatlarında bir ya da iki yakınları oluyor, anne, sevgili veya akıl aldıkları bir çeşit mentor. O da illaki problemlili oluyor ama bence tutarlı. Bence sosyal hayatı sürdürmek aslında çok zor, düşünürseniz aklınıza gelen her şeyi söylediğiniz zaman mümkün olan bir şey değil sosyal hayat, herkesin bu eşiği farklı. Maskeleye, filtreleme eşiğimiz farklı. Bu adam eften püften bir şeye dertlenip de hayatını karartıp depresyona girmiyor. Hikâyesini bilmemize çok gerek yok, acayip şeyler olmuyor insanları o noktaya getiren. Çok net söylüyor: Herkes yalan söyler. Adamın kimseye güveni yok. Yıldız Turanlı hariç...

Saliha: Adam depresyonda değil zaten. Pislikten kokmadı, duşunu aldı. Eh, biraz Adana ve

soğan yemekten yastığı kokuyor olabilir ama.

Saliha: Evet oralar esprili. Adam tamamen dibe vurmuş değil.

Cansu: Çoğumuz birçok farklı sebepten şikâyet ediyoruz, isyan ediyoruz. Psikiyatristten psikiyatriste koşuyoruz. Böyle değil bu adamlar, derdim var diye nankörlük yapmıyor hayata. Küçük şeyleri dert edip sürekli bundan bahsedip şikâyet eden insanlar gibi değil. Bu hayat tarzı ona uygun. Başka türlüünü beceremiyor.

Saliha: Veya şöyle de diyebiliriz: Yazar için ilgi çekici bir konu, işte bu otel... Yani şurada on dakikadır konuşuyoruz.

Şenay: Otelin adını ısrarla vermediği için biz de merak ettik.

Arzu: O sokakları da biliyorum, yeri de tahmin ediyorum yani, ay diyorum otel burada mı, yanında da karşısında da bu var...

Mine: Sizin de o oteli aramak isteğiniz oldu mu?

Herkes: Kesinlikle.

Mine: Evinin yerini de çok güzel anlatıyor. İlk romanlarda Akmerkez'in tam karşısında oturuyor. Ben ne zaman Akmerkez'e gitsem Remzi Ünal acaba o tarafta mı oturuyordu diye bakıyorum.

Cansu: Ben adım adım anlatımını da seviyorum; metroya bindim, metrodan indim... Karakterle birlikte yaşıyor hissi uyandırıyor, okuyana sıradan hayatı anlatmak. Ben dilini çok beğendim ve edebi bir tat aldım. Dilinden keyif aldığım kitapları daha çok beğeniyorum. Kurgu bir yana bende yarattığı hissiyatı sevdim. Celil Oker'in röportajlarını okudum internette. Kendisini de çok sevdim: bilge ama çok mütevazı. Birikimine rağmen çok mütevazı. Bir okuru demiş ki; "Kitaplarınızı çok seviyorum ama neden sevdiğimi anlamıyorum." Celil Oker de, "Beni en mutlu eden dönüş buydu," demiş. İşte böyle olması lazım bence diyor. "Sanat sanatı gizleyendir" diye bir söz varmış, çok hoşuma gitmişti.

Saliha: Makyaj yokmuş gibi gösteren bir makyaj yapmak gibi.

Cansu: Bu kitabın senaryosu hazır gibi. Senaryolaştırılmadan filme çekilebilir.

Saliha: Remzi Ünal'ı diziye çekmeyi düşünmüyorlar mı?

Şenay: Aaa evet, dizisi yapılsın. *Remzi Ünal: İstanbul'un Yaman Dedektifi...*

ANJI'YI KİM ÖLDÜRDÜ?

Baharın bin bir kılığı vardır ama bunların hiçbirini vaktini bir ölü evinde ziyan etmek istemez. Evin orta yerinde cansız bir beden yatıyorsa mevsim herkese kıstır. Salya sümük olunacaktır. Üstelik nezleden de değil.

Anjelika Mort tuhaf bir kadındı gerçi ama daha önce ansızın ölüp kaldığı olmamıştı. Bu yüzden beklenmedik vefatı evdeki herkesi hayrete düşürdü. Daha düne kadar turp gibi ortalıkta gezindiği düşünülürken bu hayret haksız da sayılmazdı hani. Birkaç kibrit ucu kemirebilmek için her günkü gibi sabah erkenden mutfığa seğırtmiş, vasati kırk çöpün icabına bakmıştı. Öğle yemeği üzerine misafir odasının dökülen sıvalarından bir plaka kemirmiş, akşamüzeri de iki üç topak bahçe toprağını mideye indirmişti. Yatağında ölü bulunmasaydı bugün de aynısını yapacaktı zahir.

“Anji, Anji, bebeğim!” diye ağlıyordu Nomi dayı. Cesedin yanı başına sinmiş, kadının tombul parmaklarını gözyaşlarıyla yıkıyordu:

“Sana bu tuhaf şeyleri yeme, geberip gideceksin demiştim. Bana kim Nomişkom diyecek şimdi ha? Oh, Anji!”

Ev sahibesi Eva Vin salonun orta yerinde dolanıp duruyor, arada bir hiddetleniyor, “Kadın tam tam yığılıp kalacak yeri buldu,” diyordu; “gebermezler, gebermezler, ölmeye benim evimi bulurlar.”

Kibar işi sigarasından bir fırt çekip dumanını kibirli bir edayla havaya üfleyerek, “Boşuna yırtınma Nomi,” dedi. “Yıllarca bugünü beklediğini hepimiz biliyoruz. Allaha şükredeceğine ağlanıp sızlanıyorsun.”

Nomi sinirden pancar gibi kızardıysa da ağzını açıp tek kelam etmedi. Eşini severdi ama onun gibi hasta bir kadına nasıl katlanabildiğine şaşanlara hak vermiyor değildi. İçtenlikle gözyaşı döküyordu ve böyle olduktan sonra insanların ne düşündükleri umurunda bile değildi. Dürüst insanlar, kendilerini kötü niyetli iftiralara karşı savunmakta çoğu kez zaaf gösterirler. Nomi de genç ve güzel kadınlara düşkünlüğü dışında ahlaklı bir adam sayılırdı. Temiz yürekli ve nüktedandı. Nasırı ayağını acıtmadığı ve sevgili Anji’sinin yellenme krizleri tutmadığı sürece keyfine diyecek yoktu. Anlayacağınız bizim Nomi, anlattığı birbirinden tuhaf öykülerin “zort, port” sesiyle kesilmesinden hoşlanmayan keyifli uydurukçular makulesindendi.

Doktor ölüyü inceledi, savcı rapor hazırladı. Güzelim salonunun münasebetsiz bazı devlet memurlarınca işgal edilmesinden hoşlanmayan ev sahibesi, prosedürün aksamadan ilerleyebilmesi için hizmetçilerine emirler yağdırıyor, bu lüzumsuz müsamerenin bir an evvel son bulması için evin tüm imkânlarını seferber ediyordu.

Sebeup ve sonuç ortadaydı. Anji gibi günde üç öğün bok yiyen birinin nihayet bok yoluna gitmesinde şaşılacak bir şey yoktu. Nitekim savcı, doktor raporunu göz ucuyla süzerek tok bir ses tonuyla, “Zehirlenmiş,” deyince malumu resmi ağızdan onaylamış oldu. Savcının emriyle salona toplanarak olanı biteni izlemeye koyulan kâhya Tüyler Dürten, şoför Fortçu Fato ve Maltız, neticeyi onaylar tarzda başlarını salladılar.

“Duvarıdan nah böyle sıvalar kaldırıp yiyorıdu beyim,” dedi Tüyler. “Hanımım, etmen eylemen, sonra acısı fena çıkar dedim, dinlemedi.”

“Sırf onla kalsa iyi,” diye lafa girdi Fato, “Allah seni inandırsın, begonyanın dibindeki topraktan böyle avuç avuç götürüyordu. Bok yiyenini duymuştum da böylesini ilk kez gördüm vallahi.”

Savcı çenesini kaşıdı. Gök mavisi gözlerini Maltız’a dikerek, “Sen bir şey söylemeyecek misin?” diye sordu. Çocuk başını önüne eğdi. Omuzlarını hafiften titirerek, “Yok,” deyiverdi.

“Söylemeye çekiniyorsan özel olarak da görüşebiliriz.”

Eva Vin sigarasını hiddetle küllüğe bastırarak, “Bu kadar yeter,” diye kükredi. “Her şey ayan beyan ortada. Yedi haltı, zıbardı. Sadece gelin artık. Hepimizin işi gücü var.”

“Bayan Vin,” dedi savcı, “mesele sandığınız gibi değil. Elimdeki rapor, Bayan Mort’un vücudunda yüklü miktarda amonyak bulunduğuna işaret ediyor. Bu durum toprakla sıvayla açıklanabilecek bir şey değil.”

Salondan derin bir uğultu yükseldi. Herkes şaşkın gözlerle bir cesede, bir savcıya bakıyor, meselenin esasını anlamaya çalışıyordu. Anjelika Mort’u kim öldürmek isteyebilirdi ki? Ne güzelliğı, ne serveti, ne zekâsı ne de herhangi bir konuda iddiası vardı. Kendi halinde, zavallı bir kadıncağızı. Öldürölmek ya da intihar etmek bir avuç ayrıcalıklı insana has hadiselerdi. Anji’nin bu ayrıcalıklı insanlar taifesinden olmadığı gayet açıktı.

“Mümkün değil!” diyordu Nomi dayı.

“İmkânsız!” diyordu Fato.

“Olabilecek en son iş!” diyordu Eva Vin.

Sadece gülüyordu Tüyler.

Evdeki hiç kimse, onun bir cinayete kurban gitmiş, zehirlenmiş ya da intihar etmiş olabileceğine ihtimal vermiyordu.

Vaka açık biçimde ortadaydı. Anjelika Mort zehirlenmişti. Ama ev ahalisinin verdiği tepki savcının da aklını karıştırdı. İstenmeyen bir misafir gibi çöreklandı evin bağırina. Herkesi sırayla sorguya çekecek, elinde kâğıt kalem, yazacak babam yazacaktı. Velhasıl, alelade Anji’nin olağanüstü ölümü, evin rutinini bir anda altüst etmiş, daha düne kadar kendi hallerinde pineklemekte olan ev ahalisini, bir Agatha Christie romanının kahramanları haline getirmişti.

***

“Evet, Maltız, nedir bu tereddütlü halinin nedeni? Yoksa kuşkulandığın birileri mi var?”

Maltız küçümen, sevimli bir çocukcağızı. On altısına yeni basmıştı ama okuma yazma bile bilmiyordu. Sarıya çalan kahverengi, kıvrıcık saçları omuzlarına dökölüyor, asilzadelere has bir yüze ve edaya sahip olmasına rağmen oturup kalkarken yahut konuşurken bir hizmetçi olduğunu bir an için bile unutmu-yordu.

Parmaklarını büküp dudaklarını kemirerek, “O değil de,” dedi, “ben Tüyler’den şikâyetçiyim Savcı Bey. Hırsız o adam, tam bir çakal. Her kötölük beklenir öylesinden.”

“Hırsız mı? Ne çaldı peki?”

Maltız afallayıverdi, yüzü kıpkırmızı kesilmişti. Ağzından dökölüveren laflardan pişman olmuş gibi başını önüne eğdi. İyice kısık bir sesle, “Bir şey çaldığı yok da...” dedi, “Ama hırsız olduğunu biliyorum ben.”

“Hiçbir şey çalmadan nasıl hırsız olabilir ki bu herif? Bana bak! Benden bir şeyler gizlersen başın fena halde belaya girer, ona göre.”

Çocuk konuştuğuna konuşacağına pişman olmuştu. Endişeyle odadan çıkıp gitti. O zaman savcı, savurduğu tehditten pişman oldu. On altı yaşındaki bir çocuğun, kerliferli bir savcı karşısında hesap verirken afallaması, kekelemesi, yaşlılarına özgü evhama yorulabilirdi hani. Ama aralarında geçen kısa konuşma, savcının Maltız’dan öğreneceğı önemli şeyler olduğunu sezmesine yetmişti.

***

Bu kez Fortçu Fato daldı, savcının sorgulama yaptığı odaya. Kahverengi deri ceketini omzuna atmış, başına kir pas içinde bir şapka geçirmişti. Rahat ve kendinden emin bir tavırla köşedeki sandalyeye kuruldu. Bacak bacak

üstüne atarak, "Vay bee!" dedi, "Anji Mort, oldu mort ha!"

"Ölmüş bir kadının ardından daha edepli konuşmanı beklerdim Fato. Hem söyle bakalım, sana neden Fortçu Fato diyorlar?"

"Kasımpaşa-Aksaray arası altı sene minibus muavinliği yaptım. Allah seni inandırсын Fort'tan başka arabaya binmişliğim yoktur. Fortçu oradan. Sonra erkek gibi kariyız, anadın mı? Şekli şemaii gören, erkek Fatma'yı yapıştırıyor. En nihayet adımız Fortçu Fato'ya çıktı işte."

"Dürüst bir insan olduğunu söylüyorlar."

"Bak, kim demişse iyi demiş onu. Yalan, kitabımda yoktur. Hoş, benim kitaba da kitap denmez ya, anca fasikül. Sen bu işlerin ansiklopedisini yazmışsındır sonuçta."

"Şimdi sana soracağım soruları dikkatle ve doğru biçimde yanıtlamalısın. Evde bu cinayetden yana şüphelendiğin birileri var mı?"

Fato ceketini doğrulttu, sol dirseğini dizine dayadı.

"Haa, mevzuun mihverine gelelim. Bak abi, Müslüman kızım elhamdülillah. Kimsenin kötülüğünü, fenalığını istemem. Şu güne dek de kimseyi ispiyon etmiş değilimdir, Allah var. Ama bu dava başka dava, anadın mı? Karı nalları dikmiş arşı âlâya. İş dalaverede kalırsa ruhu hortlar hafazanallah. Bi cigaraya müsaa-de var mı?"

"Rahat ol."

"Dün sabah Tüylar kovuğuma geldi. Kapıyı kırarak gibi vuruyor. Kalk lan orospu diyor, büyümüşün götü büyüteceğin kadar."

"Ayrıntıları geçelim."

"Dümbük lakırdıları işte. Senden iyi olmasın, bizim Tüylar kıyak adamdır. Namussuzum, kimseye kötülüğü dokunmamıştır itin. Ama dün beni bir hayli işkillendirdi. Arabayı erkenden garajdan çıkarttırdı. Bas gidiyoruz, o kaltağa gününü göstereceğim, dedi. Vallaha billaha, aynen bunu söyledi. Baktım burnundan soluyor, üzerine varmadım."

"Nereye gittiniz peki?"

"Onu diyeceğim. Mezarlığa gittik, iyi mi? Arabayı kapının önüne eğledim, içeri girdi. Nereden baksan üç saat bekletti. Döndüğünde keyfi gıcırlandı. Yanağımdan makas alıp, şıllık dedi, yine parlamayı bilmişsin."

"Sonra?"

"Sonrası, bindik geldik işte."

"Evdekiler mezarlığa gittiğinizi biliyorlar mıydı?"

"Ağzını açıp tek laf edersen pörtletirim seni, dedi. Erkek adam nihayetinde, ne diyebilirsin. Bizim Tüylar öküz gibidir."

"Söylediklerinin doğru olduğuna yemin eder misin?"

"Bizde kelek yoktur, beyim. Allah, Kuran çarpsın yalanım varsa."

***

Fato odayı terk ettikten sonra bu kez ihtiyar Nomi sellemehüsselam daldı içeriye. Gördüğü ilk koltuğa yığıldı kaldı. Perişan vaziyetteydi. Gözlerinin altı ağlamaktan morarmış, üstü başı dağılmış, götü göbeği açılmıştı. Sol elini yumruk edip koltuğun dirseğine geçiriyor, sağ elinde tuttuğu buruşuk bir mendili boyuna yüzüne gözüne sürüyordu. Gözlerini tavana dikti, ayaklarını dosdoğru uzatıp öylece kaldı.

"Şimdi beni iyi dinleyin Bay Mort. Eğer eşinizin durumunu açıklığa kavuşturamazsak bu cinayetin zanlısı olarak kalırsınız. Ama yüzüme bakın lütfen."

Nomi doğruldu, dirseklerini dizlerine dayayarak hafifçe öne eğildi. Mendilini yanağına yaslamış, manasız gözlerle savcının yüzüne bakıyordu.

"Şimdi söyleyiniz bana, evde özellikle kuşkulandığınız birileri var mı?"

Adam bir süre hiçbir şey söylemeden öylece bakakaldı. Nihayet gözlerini usulca yere yatırdı. Başını olumsuz manada iki yana salladı.

"Karınız, evdeki herhangi birine ilişkin bir rahatsızlık, bir şikâyet iletmış miydi size?"

Adam yine başıyla olumsuzlayarak, "Sadece tıkırtılar," diye mırıldandı. Sonra ansızın gözyaşına boğuldu. Öyle içten ağlıyor, ağlar-ken kendisini öyle paralıyordu ki savcının da gözleri doldu.

"Uykuyu çok seviyordu. Sadece alçı, toprak yemek ve uyumak istiyordu. Onun bu dünyadan başka bir beklentisi yoktu. Birkaç gecedir tıkırtılardan uyuyamıyordu. Hepsi bu. Onun gibi birinin başka ne sıkıntısı olabilirdi ki. Oh Anji, Anji'm benim!"

***

"Evet. Allah biliyor ya, evde tıkırtılar var. Siz yok musunuz, fare gibi her deliğe gireyim istiyorsunuz."

Eva Vin her zamanki kibirli edâyla savcıcı tersliyordu.

“Tüyler’i defalarca ikaz ettim. Evi fareler bastı, odaları ilaçla, dedim ama akli bir karış havada herifin. Hem tıkırtıdan size ne Allah aşkına, kırıyı tıkırtılar öldürmedi ya.”

“Her ayrıntıya dikkat etmek zorundayım Bayan Vin. Şeytan ayrıntıda gizlidir derler.”

Tüyler, Nomi ve Eva, savcının talimatıyla Bayan Mort’un son gecesini geçirdiği odada toplanmışlardı.

“Karınız hangi yatakta yatıyordu Bay Mort?”

“Pencere kenarındaki şu yatakta... Baş pencereye gelecek şekilde.”

“Yatak hep böyle ortalık yerde mi duruyordu?”

“Tıkırtılar yüzünden yönünü değiştirmiştik. Şu duvardan sesler geliyordu.”

Savcı, adamın işaret ettiği duvarı boylu boyunca ve dikkatle inceledi. Gözlerini iyice kısıp dudaklarını büzerek öylece düşündürsun, göz ucuyla Eva’yı kollamayı ihmal etmiyordu. Kadının bir süredir kendisini süzdüğü dikkatinden kaçmamıştı. Doğrudu. İncecik vücudunu tazı gibi gerip göğsünü kabartarak, “Bu odanın tam altına denk gelen oda hangisi?” diye sordu.

“Benim odam beyim,” dedi Tüyler.

“Görelim.”

Tüyler’in odası, Bay ve Bayan Mort’un istirahatine ayrılan odanın ikizi sayılırdı. Odanın karşılıklı iki duvarına iki demir yatak kurulmuş, pencerenin önüne ahşap bir masa ile iki ahşap sandalye yerleştirilmişti. Pencere bina aralığına baktığı için odanın içi hayli karanlıktı. Öyle ki gündüz vakti yüz mumluk ampulle ancak aydınlanıyordu. Duvarlarda bir iki artist poster, köşedeki küçük sandığın üzerinde iki alfabe kitabı vardı. Bu kitapların Maltız’a ait olduğu anlaşılıyordu. Zira Maltız, Tüyler’in oda arkadaşındı ve döşeginin altına sokuşturduğu türlü çeşit kitaplardan anlaşıldığı üzere okumayı bir an önce öğrenmek niyetindeydi.

“Arada iki harf gösteriyorum işte,” dedi Tüyler, “okumayı söksün. Garibandır ama iyi çocuktur.”

“Sizden pek hoşlanmıyor galiba.”

Tüyler afallayıverdi.

“Nereden çıkardınız beyim! Onun gözü kulağıym ben. Anasından emanet o bana.”

Derken Maltız elinde büyükçe bir leğenle odaya süzülüyordu. Kesif bir bok kokusu sardı her yeri. Çocuk da kokunun içeridekileri rahatsız ettiğini anlamış olacak ki kapıyı ardına kadar dayayıp pencereyi açarak odayı havalandırdı. Leğeni köşedeki musluğun altında güzelce çalkalayıp kapının arkasına yasladı. Ellerini önlüğüne sildi, el pençe divan kapının önüne dikildi. Hünerli bir çocuk olduğu her halinden anlaşılıyordu ama yüzündeki mahzun ifade hiç değişmiyordu. Bir süredir üzerine yönelmiş bulunan dikkatleri dağıtabilmek arzusuyla dikildiği yerde büzüldükçe büzüldü.

“Yatağının Bayan Mort’unun hemen altına denk düştüğünü biliyor muydun Tüyler?”

“Bak sen!”

Tüyler, savcının sözlerini şaka yollu karşılamıştı ama az sonra gözleri fal taşı gibi açılıverdi. Bir cinayet davasının parçası olduğunu henüz fark etmiş gibiydi. “Bana ne Bayan Mort’un yatağından!” diye parlayıverdi. “Karının yatağını mı takip ediyorum?”

Taşkınlığı odadaki herkesin dikkatini çekmişti. Bayan Vin savcının koluna girerek, “Şimdi bir şeyler anlaşılmaya başladı,” dedi. “Odama gidelim Savcı Bey, anlatacaklarım var.”

Tüyler iyice çileden çıkmıştı. Gömleğinin kollarını dirseklerine sıvayarak, “Bana bak bi!” diye çıkıştı. “Neymiş söyleyeceğin? Burada söyle de biz de bilelim.”

Savcı çevik bir hamleyle adamı kolundan yakaladı.

“Sakin ol, Tüyler. Suçsuzsan er geç aklanır-sın. Ama serinkanlı hareket etmezsen sonunda baltanın altına yatan sen olursun.”

Eva sağ elinin işaretparmağıyla dosdoğru Tüyler’i işaret ederek, “Sana defalarca, sahanlığın köşesindeki odaya taşın, bahçe kapısını oradan daha iyi gözetlersin dediğim halde neden ısrarla bu odada kalmak istediğin anlaşıldı,” dedi.

“Ben bu evin bekçisi miyim? İştin güçten yorgun argın odama dönüp bir de tüm gece bahçe kapısını mı kollayacağım? Kesenin ağzını aç da kapıya bekçi dik. Hem çiçeklere alerjim olduğunu defalarca söyledim. Bahçeye bakan oda istemiyorum, dedim.”

Tüylar, taşkınlığın fayda getirmeyeceğini anlamış olacak ki durulurverdi. Sakin bir ses tonuyla, "Beyim," dedi, "yatağının Bayan Mort'unkinin hemen altına denk düşmesi neyi gösteriyormuş? Söyleyin de bilelim. Bay ve Bayan Mort bu eve misafir olalı bir hafta bile olmadı. Oysa ben bir yıldır aynı yerde yatıp kalkıyorum."

"Peki, bir yıldır hiç tıktırtı duyulmuş muydu bu evde?"

"Bana ne tıktırtıdan? Saat onu vurdu mu yorgun argın kafayı vurup küp gibi uyuyorum."

"Tıktırtıları sen de duyuyor muydun Maltız?"

Maltız'ın yüzü kıpkırmızı kesildi. Elleriyle önlüğüne asılmış, tehlike kollayan bir tavşan yavrusu gibi öylece bekliyordu.

"Cevap versene!"

Cevap vermedi.

***

O gece Tüylar, Maltız'ı dizinin dibine oturmuş, önüne açtığı alfabe kitabından harf beğeniyordu. Cılız ampul ışığı odanın her ayrıntısına masallara has bir duruluk katıyor, Tüylar'ın korkunç çehresi, bu cılız ışığın altında afsun cinlerine has bir heybet kazanıyordu. Kalın parmaklarıyla bir harf beğenerek, "Bu ne?" diye sordu çocuğa. Sesinde tehditkâr bir ton vardı. Maltız kötü şeyler olacağını sezmiş gibi iki büklüm oturuyordu sadece.

"Bu ne diyorum sana?" diye kükredi Tüylar, kitabı Maltız'ın yüzüne çalarak. "Biliyorsun da bilmezliğe veriyorsun gâvur." İki eliyle çocuğun yakasını sımsıkı kavradı. "Bana bak ulan! Ağzını açıp savcıya tek laf edersen derini yüzer, çanta cüzdan dikerim kendime, ona göre. Anladın mı beni?"

Maltız'ın yanaklarına iki damla yaş süzüldü. Kafasını yana çevirip manasız gözlerle pencereye kilitlendi.

"Ulan, domuz oğlu domuz! Sana okuma yazma öğretiyorum. İstedğin gitar kursuna da göndereceğim. Daha ne istiyorsun ha, canımı mı? Siktir ol git! Git kapının önünde uyu, haydi."

Maltız, süklüm püklüm vaziyette kapının eşiğine büzüldü. "Ağzını açıp tek kelime edersen, etlerini lime lime ederim," diyordu Tüylar. Ama çocuk bir şey işitmez olmuştu, ağladı, ağladı.

***

"Bayan Vin, Tüylar'ın yatağının Bayan Mort'unkinin hemen altına denk düşmesi sandığımız kadar anlamlı bir durum olmayabilir. Bu yüzden kendinizi beyhude paralamayın. Asıl anlamak istediğim, size böyle cüretkâr davranan bir hizmetçiyi neden evinizde barındırdığınızdır."

Eva Vin sorunun böylesini beklemiyordu. Entipüften şeyler geveleyerek, sorguyu başından savarcasına kapıya seğirtti. Bu tavır savcının dikkatini çekmişti. Kimseye belli etmiyordu ama Tüylar'den iyice işkillenir olmuştu. Bu herifin, tehditlerle ev ahalisini sindirdiğini, bu yüzden sorgulamalarında ondan daha tehditkâr olması gerektiğini düşünüyordu. Ertesi sabah bütün öfkesini zavallı Maltız'ın üzerine kustu.

"Bana bak soytarı!" diyordu çocuğun kolunu çekiştirerek, "Doğruları söylemezsen hapislane şiltelerinde çürüyüp geberirsin, anladın mı?"

Çocuk, "Bilmiyorum," diyordu sadece. Gömleğinin yakalarını küçük tombul elleriyle bir ediyor, köpek yavruları gibi inliyor, salya sümük, "Bilmiyorum," diyordu.

"Bileceksin. Anladın mı? Ne bu ellerin? Kendi bokunu mu avuçluyorsun sen, ha?"

Maltız, ellerini yüzüne kapayıp olduğu yere iki büklüm yığılınca savcının yüreğinden bir şeyler kopuverdi. Çocuğun başını şefkatle okşayarak, "Sorguya yardım etmelisin Maltız," dedi. "Söz veriyorum, sana hiçbir şey olmayacak. Beğenip kolladığın Tüylar, cinayet sabahı Fato'yla mezarlığa gitmiş. O kaltağa göstereceğim, demiş. Tehlikeli biri olabilir, anlıyor musun beni?"

Maltız onaylar tarzda başını salladı.

"O tıktırtıları sen de duyuyor muydun?"

"Evet."

Çocuğun ağzından bir kelimecik olsun alabilmek savcıyı pek rahatlatmıştı. Yere çömelip çocuk gibi o da dizleri üzerine oturdu. Babacan bir ses tonuyla, "Tıktırtılar nereden geliyordu?" diye sordu.

"Tüylar abim çıkartıyordu tıktırtıları. Bastonuyla duvara vuruyordu. Böyle tıkr tıkr, tıkr tıkr diye."

"Neden durup dururken tıktırtılar çıkarıyordu peki?"

“Orasını bilmiyorum, vallahi bilmiyorum.”
“Peki, şimdi de şu hırsızlıklarını anlat bakalım.”

“Yok, orası yalan. İntikam almak için söylemiştim. Vallahi.”

“Yalan söylüyorsun. Güpegündüz yalan söylüyorsun. Defol git! Git de Tüylar abinin canını almasını bekle.”

Çocuk apar topar odayı terk etti.

***

“Bana bak Tüylar! Benden bir şeyler gizlediğini sezersem seni çok fena yaparım.”

“Beyim, bu nasıl savcılık ki herkese kibar contasın, bize gelince adam muamelesi bile çekmiyorsun. Bak beyim; doğrudur, ahlaksızın tekiyim. Elimden muştı, bıçak düşmez. Çoğu gecelerim içmekle geçiyor. Karı kız desen gani. Ama adam öldürmeynen işimiz olmaz, anadın mı? Hem benim Anjelik yengeynen ne alıp veremediğim olmuş ki karıyı marizleyeyim?”

“Cinayet sabahı mezarlığa gittiğin söyleniyor. Kaltağa göstereceğim gününü, demişsin.”

“Ey beyim, kafalı adamsın. Yeryüzünde bir kaltak o mu? Hem mezarlığa gittik diye kasap mı olduk? Ayıptır bunlar beyim. İki cahilin sözüylen adam eleme. Hem sen elin evine ne karışıyorsun? İşini gör, git. Bu ev sandığın kadar tekin değil. Benden söylemesi.”

Tüylar’ın sözleri savcının çok ilgisini çekmişti ama bunu muhatabına belli etmek niyetinde değildi. Sandalyesini arkaya kaydırmış, bacaklarını ahşap masaya yaslamış, almaz bir edayla adamı süzüyordu. Sigarasını fiyakayla üfleyerek, “Bana külhanlık taslama,” dedi. “Tehditlerle bir yere varacağını ise hiç düşünme.”

Kimlik kartını ceketinin iç cebinden çıkarıp iskambil kâğıdı gibi masaya sürdü.

“Bu dava çözülene kadar,” dedi, “buranın amiri benim ve en az senin kadar sert olduğumu yakında anlayacaksın. Şimdi terk et odayı.”

***

Savcı o gece hiç uyumadı. Ayakkabısının altına yumuşak deriden köseleler yapıştırarak evin koridorlarında fellik fellik arandı. Mortların odasının önünden her geçişinde daha dikkat kesiliyor, kulağını duvara dayayarak meçhul tıkırtıları işitmeye çalışıyordu. Fener ışığını ceketinin altında tutmaya gayret

ediyor, görünmemek için el yordamıyla duvar diplerinden ilerliyordu.

Tüylar’le Maltız’ın kaldığı odanın bulunduğu sahanlığa indi. İşte o zaman, odanın yanı başında, kapısı zincirli ikinci bir oda daha olduğunu keşfetti. Oysa Mortların odasının yanında buna benzer bir oda bulunduğunu hatırlamıyordu. Usul adımlarla tekrar yukarı çıktı. Fenerin ışığını duvar boyunca gezdirerek sözkonusu yerde bir kapı ya da pencere aradı, bulamadı.

Ertesi sabah gündüz gözüyle keşfini sına-maya girişti. O zaman alt ve üst katların birbirlerinin tıpatıp eşi olduklarını fark etti. Bu plan gereği, Mortların odasının yanı başında ikinci bir oda ya da kullanılmayan bir boşluk bulunmalıydı. Tüylar’ın çıkardığı tıkırtıların bu kayıp bölmeyle ilgili olduğuna kanaat getirmişti. Tırabzan başlığına yaslanmış halde düşünürken, Maltız elinde bir leğenle çıkageldi. Leğenin içi bok doluydu ve koridora kesif bir koku yayılmıştı.

“Nereden böyle?”

“Şey... İşim vardı şeyde?”

“Nerede?”

Maltız, leğeni usulca ayakları dibine bıraktı. Tay gibi sıçrayarak bahçeye seğirtti. Savcı, çocuğun peşinden koşturduğunda onu begon-yaların dibine büzülmüş ağlar vaziyette buldu.

“Anlatacağım,” diyordu, “ama söz ver, bana bir fenalık etmeyeceksin.”

“Söz veriyorum. Haydi anlat.”

***

“Bayan Mort’u ben öldürdüm.”

“Neler söylüyorsun Maltız?”

“Allah belamı versin ki bilerek yapmadım, vallahi billahi.”

Çocuk, savcının dizlerine kapanmış hüngür hüngür ağlıyor, küçük yumruklarını iyice sıkıp yüzünü buruşturarak Allaha yeminler düzüyordu.

“Beni hapse atma e mi? Hapse girersem büyük bey perişan olur.”

“Hangi büyük bey?”

Çocuk yanaklarındaki yaşı sildi. İçli içli hıçkırarak, “Büyük beyin,” dedi, “bakımını yapıyorum, günlük bakımını, anlarsın ya. Yemeğini yedirip altını temizliyorum.”

“Şimdi anlaşıldı neden ikide bir elinde bok leğeniyle çıkıp geldiğin.”

“Büyük hanım, savcıya Fifi’den söz ederse-

niz hepinizi evden kovarım, dedi. Bayan Vin, büyük beye Fifi der.”

“Asıl adı ne?”

“Felamus Kucur. Tüyler abimle Fato ona Felamus Baba diyor. Mortların odasının yanındaki gizli bölmede kalır. Bizim odanın bitişiğinden merdivenle çıkıyorum oraya.”

“Beni oraya götür.”

Maltız’ın gözleri iki iri mercan parçası gibi ışıldadı. Elini ağzına götürüp tuhaf bir inilti koyverdi. Başını, bu işin asla olamayacağını söylemek istercesine şiddetle sağa sola sallıyordu.

“Bana bak soytarı! O asma kilidin anahtarını hemen şimdi bana vereceksin!”

Maltız adamın sesindeki şiddetten ürkmüş olacak, elini bağına sokarak eski biçim bir anahtar çıkardı. Paniklemişti. Anahtar bahçe kapısına fırlattı. Neden sonra, yüzüne ve tavırlarına kendinden emin bir eda hâkim oldu. Ellerini beline dayayarak bahçenin orta yerine dikildi. Hırslı gözlerini savcıyla dikerek, “Söz verdin!” diye haykırdı.

“Sözüm söz. Gidip işin aslını anlayalım. Sonra seninle konuşacaklarımız var.”

***

Savcı, çocuğun sözünü ettiği bölmeye girebilmek için uzun süre uygun bir fırsat kolladı. Allahtan alt kat sahanlığı gözlerden ırak bir yerdeydi de kapının zincirlerini söküp usulca içeriye süzüldüğünü gören olmadı.

Uzun süredir boş tutulduğu anlaşılan, çırılçıplak, alacakaranlık bir odaydı burası. Aralığa bakan pencerenin yanı başına ahşap bir merdiven yaslanmış, merdivenin bir ucu pencerenin dibindeki mermer kurnaya, diğer ucu ahşap tavan kirişine dayanmıştı. Kirişin hemen üzerinde paslı tenekelerle kapatılmış dar bir geçit bulunuyordu.

Savcı merdiven basamaklarını ihtiyatlı adımlarla tırmandı. Tenekeler kapağı kaldırdığında gözlerini yaşartan dayanılmaz bir kokuyla irkildi. Ne ağır bir kokuydu bu böyle! Elleriyle ağzını yüzünü sımsıkı kapattığı halde burnunun direği çatlayacak gibi olmuş, midesi bir karış kalkmıştı. Geçidin yanı başındaki demir kazıklara tutunarak bir hamlede yukarı çıktı.

Bir mağara kovuğu kadar karanlık ve havasız bir odadaydı. Dışarıya açılan hiçbir pencere yahut delik görünmüyordu. Yalnız tavandaki daracık bir menfezden usul bir hava

doluyordu içeriye. Savcı fener ışığını odanın dört yanında gezdirince buranın adamakıllı dayanıp döşenmiş bir süit olduğunu fark ettiyse de odadaki kesif koku dengesini bozduğu için durumun inceliklerini dosdoğru muhake-me edemiyordu.

Işığı odanın duvarlarında gezdirdiğinde dehşet verici bir manzarayla irkildi. Odanın köşesine et dağı gibi yığılmış çırılçıplak bir insan müsveddesi, kıpırtısız vaziyette karanlığı süzüyordu. Nereden bakılsa birkaç yüz kilo vardı. Kolları, bacakları karış karış yağ bağlamış, çirkin çehresi, cüzamlı bir hastanın gibi topak topak olmuştu. İri ve yağlı ter damlaları sızıyordu her yanından. O kadar ki adam kıpırdadıkça vücudundan vıcık vıcık sesler yükseliyordu.

Savcı, feneri adamın yüzünde gezdirdiğinde derin gözçukurlarına büzülüp kalmış bir çift küçük gözün donuk ifadelerle boşluğu izlemekte olduğunu gördü. Telaşlanmıştı. Aceleci adımlarla geçide seğırtti. Merdivenin henüz üçüncü basamağında ayağı takıldı. Paldır küldür yere yuvarlandı. Onmaz bir lanetin bağırını mühürlercesine odanın zincirini gerdi, kilidini vurdu.

Olay bambaşka bir boyut kazanmıştı.

***

“On bir yaşında geldiydim bu eve. Anam kısa süre sonra öleceğini öğrenmiş. Beni Tüyler’e bırakıp gitmiş. Ondan bir daha haber alamadık. Bir yerde ruhunu teslim etmiştir diyorlar. Bir yıldır büyük beye bakarım. Geldiğimde yetmiş kilo ancaydı. Herif balon gibi şişiyor. Patlayacak diye korkuyorum vallahi. Sabah akşam, iki öğün lapa götürürüm ona, nah böyle bir leğen. Yemeğin ardından ilacını içiririm. Bir saat sonra da gider, altını temizlerim. Cinayetten bir gün evvel büyük beyin ilacını almak için mutfağa gittiğimde, Fato’yu ilaç kâsesini karıştırırken gördüm. ‘Ne yapıyorsun?’ diye sordum, tersledi. ‘Bir bildiğimiz var ki yapıyoruz,’ dedi. ‘Büyük beyin ilacı o, ayarı var, elleme,’ dedim. ‘Ne o, tabip mi oldun başımıza? Bizim de bi ayarımız var, anadın mı? Sümsüğü burnuna yedin mi ilacın hasını sokarlar götüne. Bak o zaman bi daha ayarı tutturabiliyor musun! Bunu büyük beye vereceksin. Lokman çorbasıymış, fili leyleğe çeviriyormuş dersin. Sevinsin, ümitlensin garibim.’

Böyle söyleyerek çıktı gitti. İlacı kokladım ki, aneey, bırak insanı, it içmez. İşkillendim. Kâseyi götürüp begonyaların dibine döktüm. Bayan Mort'un o sabah çiçeklerin dibindeki toprağı avuçlayıp midesine indireceğini nereden bilebilirdim?"

"Şimdi anlaşıldı."

"Fato iyi kızdır beyim. Adam öldürmek aklının ucundan geçmez. Ama Tüyler abimden şüpheleniyorum ben. Fato'yla aralarından su sızmaz. Dalavereleriyle kızın aklını çelmiş, büyük beyin kâsesine zehir koymasına için onu fitlemişti."

***

"Gel buraya, şerefsizin dölü! Gel de göstereyim sana namkörlük ne demekmiş! Yalan beyim. Bu kuyruksuz eşek, kuyruklu yalanlar düzmekte mahirdir. Ne diyorsa tersine inancaksın."

Tüyler, Maltız'ın ardı sıra sorgu odasının altını üstüne getiriyordu. Nihayet savcı, adamı teskin edip bir sandalyeye oturttu da ortalık yatıştı. Tüyler burnundan soluyor, sağ el işaretparmağını tembih çeker gibi havada sallayarak, "Ulan ecnebinin evladı!" diyordu, "Senin ecdadını..."

"Tüyler! Seni Maltız'ın anlatacaklarına şahitlik etmen için çağırdım buraya. İş öyle bir raddeye ermiş bulunuyor ki mevzuun iç yüzünü aydınlığa kavuşturamadığımız takdirde ömrünün kalanını kodes şiltelerinde kıvrarak geçireceksin. Şimdi söyle bize Maltız, çilesini, cefasını sen çektiğin halde büyük beyin ölümüne neden mani oldun?"

Savcı, Maltız'ın iyi niyetine, insancılığına güveniyordu ama çocuğun büyük beye olan aşırı himayeci tutumu başından beri dikkatini çekiyor, bu yüzden onunla büyük bey arasındaki münasebetin esasını anlamaya çalışıyordu.

Maltız ortalıkta fırlıdak gibi dolanmaktan nefes nefese kalmıştı. Gömleğinin kollarıyla alınının terini sildi. "İnsan sevmek kabahat mi?" diye çıkıştı.

"Yalancı köpek! Gebersin de kurtulayım diye gün saydığını bilmiyor muyum sanıyorsun? Yalan beyim. Felamus Baba'nın altınlarına göz dikmiş bu çakal."

"Hangi altınlar?"

Maltız'ın dudakları öfkeden titriyordu. Yumruklarını sımsıkı yummuş, felaketinin

bağrına atılmaya hazır kurt yavruları gibi teyakkuza bekliyordu. "Altınlar benim. Pis hırsız! Yanına komam bunu, komam, anladın mı? Bir yıldır büyük beyin altını temizliyorum ben."

"Büyük beyin altından değil, Tüyler'in sözünü ettiği altından söz ediyoruz Maltız. Anlaşıldı, bu böyle olmayacak. Çık dışarı Tüyler. Çağırılınca kadar kapının önünde bekle."

***

"Bundan sekiz ay evvel, her günkü gibi büyük beyin altını temizledim. Kovayı tuvalete boşaltacağım sırada, pisliğin içinde dört altın paranın ısladığını gördüm." Çocuk, baş ve işaret parmaklarının uçlarını bitiştirerek kocaman bir halka etmişti. "Nah bu büyüklükte dört altın lira... Onları musluğun altına tutup bir güzel temizledim, yatağımın baş ucundaki döşeme tahtalarından birini kaldırarak altına sakladım. Ertesi gün bokun içinden bir dört altın daha çıktı, ertesi gün bir dört tane daha; arkası gelmiyor. Çok heyecanlandım, çok sevindim. Allah nihayet yüzüme güldü, büyük beye gösterdiğim şefkat hoşuna gitmiş olacak ki bana bu altınları gönderiyor, diyordum. Gel zaman git zaman altınların sayısı bini buldu. Bir gün geldim baktım ki ne göreyim, yerinde yeller. Anladım ki Tüyler namussuzu altınları cebellezi etti. Çok sinirlendim. O gün bugündür ağlıyorum da sesimi işiten yok."

"Altınların nereden geldiğini hiç mi düşünmedin?"

"Felamus Baba'nın kıcından akıyor dedik ya beyim. Allahın verdiği deritten sual olunur mu? Kimine kan kusturur, kimine altın sıçtırır. Altın yumurtlayan kazı duymadın mı? Ninem anlattıydı. Bu da altın sıcan fil zahir..."

***

"Bak beyim, iftiranın cümlesi şuramdan aşağı ama büyük beyin ilacına zehir kattığımı söyledi mi betim benzim attı. Felamus Baba benim için hakiki babadır beyim, naylondan değil. Küçük çocuktum, elimden tuttu. Nice badirelerden kurtardı. Bir evladı olamadı dünyada amma beni evladı gibi bağrına bastı. Verem oldum gençliğimde, kasabanın bir başında yığıldım kaldım da diğer başına kadar sırtında taşıdı beni. Benim gibi bir çulsuza bu kadar ihtimam göstermek herkesin harcı değildir beyim. Büyük adamdır Felamus baba."

Tüyler'in gözleri yaşarmıştı. Erkekliğine yedirse gürül gürül ağlayacaktı ama anlaşılan bozuntunun o kadarı gücüne gidiyordu.

"Lakin bir hatası oldu ki, hiç affetmiyorum. Gitti, Eva kaltağıynan evlendi. Onun gibi adama başka karı mı yoktu? Kadın kapı gibi adamı üç günde hasta etti. Dertten kederden bir illete tutuldu ki ne siz sorun, ne ben söyleyeyim. Kaşla göz arasında yüz kilo oldu, iki yüz oldu, üç yüz kilo oldu. Utançtan insan yüzüne çıkamaz hale geldi. Bir yıl kadar önceydi, felç indi vücuduna. Doktorlar hastalık alır yürür, yakında konuşamaz hale de gelir, dediler. Nitekim iki aya kalmadı, bismillah, şu sol kolu dışında bir yeri kıpırdamaz oldu. O vakit, 'Beni göm Tüyler,' dedi. Babamız haysiyetli adamdı, beyim. Böyle bir vaziyette insan içinde kalabileceklerden değildi. Mortların kaldığı odanın yanı başındaki bölmeyi hazırladık. Kapı pencere istemem deyince odanın dört yanını tuğlayla ördük. Maltız köpeğini, bakımına verdik. Ben de babanın odasının altındaki bölmeye yerleştim."

"Tıkırtıları onunla haberleşmek için mi çıkarıyordun?"

"Konuşamaz hale gelmeden önce bana mors alfabetesini öğren, dedi. Bana her derdini bu alfabeyle anlatır. Allah seni inandırсын bir yıldır onu bir gece yalnız komadım. Bana her derdini bastonuyla duvara tıkırdatarak anlatır. Ben de bu bastonla, mors alfabetesine uygun biçimde böyle duvara vurarak ona cevap yetiştiririm, bak."

Savcının tüyleri diken diken olmuş, daha o sabah donuk bakışlarıyla yüz yüze geldiği insan müsveddesinin Tüyler'le akıllı uslu bir adam gibi haberleştiğini öğrenmek kanını dondurmuştu.

"Aranızdaki haberleşmeden haberdar olan var mı?"

"Bir Allah. Kimseye güvenmeyiz beyim. Babanın sözüdür; bir s...ne, bir cüzdanına güveneceksin. Hele Eva kaltağına hiç güvenmeyiz. Babanın varını yoğunu satıp koca bir küp altını ettik, nah böyle bir küp. Eva altının varlığından haberdardır da yüzünü görmüşlüğü yoktur. Küpü herkesten gizli, hazırladığımız odaya taşıdım. Orada babanın erişebileceği bir yere sakladım. Gayrı tek kaygım, Eva'nın babamıza bir kötülük etmesiydi. Ondan kurtulmaya gün saydığımı herkes biliyor. Her vakit

babanın kapısını bekleyemez, yediğini içtiğini kollayamazdım ya beyim. Eva karanlık işlerini daha rahat görebilmek için beni dalavereden sürekli oraya buraya yolluyor, lüzumsuz işlere koşuyordu. Maltız'ı babaya sahip çıkması için tembihliyordum amma ödleğin teki olduğunu bildiğim için, oyuna gelir de bir kötülüğe maşa olur diye ödüm kopuyordu. Hem Maltız köpeği, adamcağızı dilsiz dudaksız bulduğu için arada ona haince davranmıyor değildi.

Lakin Felamus Baba akıllı adamdır. Maltız'ı kendime emniyet memuru etmesini bilirim, dedi. Bir oyun tezgâhladı ki şaşarsın. Her gün dört altın yutuyor, ne yese çıkardığından, bizim Maltız bok leğeninde bulunduğu altınlarla beyhude sevinip avunuyordu. O vakit kul köle oldu babamıza. İyice ağzımı yokluyor, hanım babamıza kötülük edecekmiş, canını alacakmış, evvelden hiç aldırmadığı bu mevzulara iyice dikkat kesiliyordu. Daha önce yüzüne bakmadığı lapaları evvela kendi yiyip sınar oldu. İçim rahattı gayrı. Bu kancık, taşı tarağı it gibi koklar, yalar da zehrin zerresini komaz içeri diyordum."

"Altınları alıp kaçmasından korkmadın mı?"

"Nereye kaçacakmış? Ciğerini bilirim onun. Altını nah şöyle bir lokma yere gömer, dünyayı da oradan ibaret sanır."

Tüyler lafın burasında hüzünleniverdi. "Lakin babamız bir gün, ölüyorum Tüyler, dedi. Ölüyorum, çare yok. Altınları al. Acığıynan Maltız'ı okut, Fato'yu gözet. Gerisini maişet et."

"Sen de altınların tümünü Maltız'dan aldın."

"Gittim ona tonla kitap aldım. Lüzumlu ne gördümse topladım vallahi; kuaförlük, bebek bakımı, on günde kız tavlama. Ayrıca mektep masrafları için bir miktar parayı onun adına bankaya yatırdım. Birkaç da kursa kaydettirdim."

"Kalanını ne yaptın?"

"Onlar babamızındır beyim. Elini süren gâvur olsun. Fato'yu da aldım yanıma, mezarlığın yolunu tuttum. Babamız için öyle fiyakalı bir mezar sipariş ettim ki, kıskançlığından Sultan Süleyman'ın kemikleri mezarda ters döner alimallah. Eva kaltağı hasretini çektiği altınların mezar olduğunu gördüğü gün, ruhum felaha erecek."

"Demek Fato'ya, 'Kaltak gününü göreceğ,' derken Eva'nın paraların mezar oluşuna vere-

ceği tepkiyi kastediyordun. Bunları neden işin başında anlatmadın peki?”

“Bu evi bilmezsin, ince bir ayarımız vardır ki azıcık dürttün mü rahatımız kaçırır. Evin dirliğine, düzenine ihtiyacımız var. Babamıza bakılıyor, Maltız’ın, Fato’nun barınacak damı vardır. Benim de ölene dek Felamus babamızın yanında yöresinde olmam icap eder. Düzenimizi bozacağız da elimize ne geçecek? Ev, Eva kaltağına mı kalsın?”

“Madem evin düzenini bu denli kolluyorsun, o halde nasıl oluyor da Bayan Vin’e pervasızca çıkışabiliyorsun?”

“Bana bi’ bok yapamaz beyim. Babadan yazılı senet var elimde. O ölene dek evin demirbaşınız.”

***

“Şindi çakozladım davayı.”

Fato her zamanki rahat tavrıyla koltuğa yayıldıkça yayıldı. İşaretparmağını şakağına dayamış, sakızını balon etmiş, arsızca sırtıyordu.

“Ülen ne safız bee! Az kaldı babayı dört kolluya uğurluyorduk iyi mi, baba baba diye diye babalara geliyorduk.”

Tüyley, Fato’nun münasebetsizliğine içerlemişti. Omzundan şöyle bir ittirince kız hepten kızıştıverdi.

“Ne oluyoz bee! İki keyfimizi bulmuşuz, çok mu?”

Sakızını ağzından çıkarıp koltuğun altına yapıştırıverdi.

“Bak, annatayım davayı. Büyük hanım o sabah yanıma yanaşıp elime küçük bir şurup şişesi tutuşturdu. Bundan Fifi’nin ilacına iki kaşık katıver, bir kocakarı verdi, bin belaya tiryakmış, dedi. Bi kokladım ki, eeeey, tam kocakarı sidiği Allahıma! Hanım iki kaşık kat dediydi amma kokuyu alnımın çatına yiyince, o kadarı merhametsizlik dedim kendi kendime. Bir kaşık kattım. Maltız da götürmüş ilacı begonyaların dibine dökmüş. Mesele bundan ibaret...”

***

“Bayan Vin. Kocanızla aranızdaki münasebetin doğasını kurcalamayacağım. Zira sizin gibi genç ve güzel bir bayanın, beş yüz kilo çeken bir yaratıkla arasının limoni olmasını anlayışla karşılıyorum. Ne var ki kocanızı zehirlemeye teşebbüs etmekle suç işlemiş

bulunuyorsunuz. Teşebbüsünüz ölümle sonuçlanmadığı için suçunuzu itiraf eder ve sorguya yardımcı olursanız alacağınız ceza hafifleyecektir.”

Eva akıllı kadındı. Dudağını alaycı tarzda büküp burnunu tavana dikerek, “Genç ve güzel bir bayan olduğumu kendi ağzınızla söylediniz,” dedi, “cebimizde üç kuruş da para bulunsa fena mı olur? Siz erkekler yok musunuz, güzel bayanlar hep çulsuz kalsın, onları elde etmek kolay olsun dersiniz.”

Diğerleri Eva’nın rahatlığına, küstahlığına şaşmışlardı. Savcıdan sert bir karşılık bekliyorlardı ama afili mevzuların kokusunu çabuk alan Fato, savcıyla hanımı arasındaki münasebetin esasını çoktan kavramıştı. Tüyleylerin kolunu hafiften dürterek iyice kısık bir sesle, “Bu herif bizimkine bal gibi kesik,” dedi. “Baksana, yiyecek gibi bakıyor çakal.”

“Bayan Vin, Anjelika Mort’un ölümüne dolaylı yoldan sebebiyet vermiş olsanız da kimse sizi bu ölümden yana doğrudan suçlayamaz. Kocanıza ilişkin kötü niyetli düşünceleriniz de ne yazık ki hukuki mevzular değil. Ama kocanızın içtiği ilaca zehir kattığınız için cinayete teşebbüsten dava edileceksiniz. Büyük bir ceza alacağımızı sanmasam da bu teşebbüsünüzden dolayı mahkeme karşısına çıkmanız şart.”

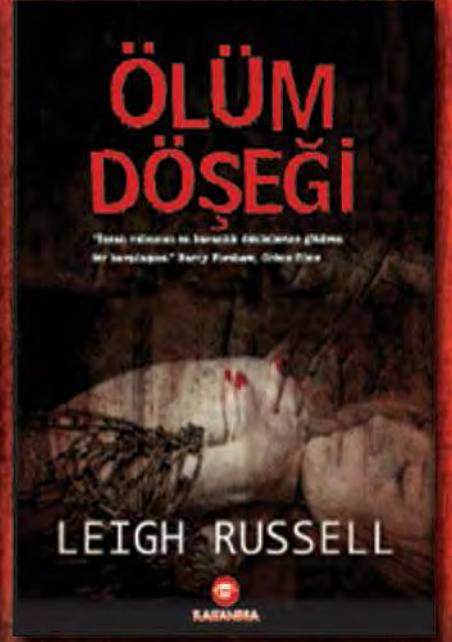
Savcı bunları söyleyerek kendinden emin bir tavırla diğerlerine döndü. Elindeki tutanakları kibar bir jestle havaya kaldırarak, “İfadelerinizi harfiyen kaydettim,” dedi. “Anlattığınız her şey, savcılık uzmanlarınca usulüne uygun olarak sınanacaktır.”

Nomi dayı iyice hiddetlenmişti. Sol gömlek kolunu dirseğine kadar sıvadı. Yumruğunu sımsıkı edip salonun orta yerine sıçrayarak, “Lafi salata etmeyi bırak da karımın hesabını kim verecek, kestirmeden söyle?” dedi. “Ağzına iki yumruk çakayım da kodese benden yana borçlu gitmesin!”

“Bay Mort, ne yazık ki karınızın ölümü için kimseyi doğrudan suçlayamayız. Kötü alışkanlıklarının bedelini bu şekilde ödemiş oldu.”

Savcı haklıydı gerçi ama adına nezaket dediğimiz o entipüften kurallar yığınıyla kayıtlı olmasaydı, ihtiyar Nomi’ye, karısının sahiden bok yoluna gittiğini söylemeyi yeğlerdi.

İngiliz polisiyesinin usta kalemi Leigh Russell, Kassandra Yayınları'nda!

Plak Mecmuası'nın yeni sayısı plakçılarda!

online satış dukkani.mylosyayingrubu.com'da!